

**UCHWAŁA NR LXV/385/2024
RADY POWIATU MIKOŁOWSKIEGO**

z dnia 27 marca 2024 r.

**w sprawie przyjęcia "Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych
w Powiecie Mikołowskim na lata 2024 - 2033"**

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998r. (Dz.U. z 2024r. poz. 107) oraz art 16b i art 19 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004r. (Dz.U. z 2023r. poz. 901 z późn. zm.) Rada Powiatu Mikołowskiego uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024 - 2033" stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Mikołowskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady

Barbara Pepke

Powiat
Mikołowski
TRADYCYJNIE NOWOCZESNY

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE MIKOŁOWSKIM NA LATA 2024-2033

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Agata Zygmunt-Ziemianek
Ewa Leśniak-Berek
Witold Mandrysz

Łaziska Górne 2024

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
I. PRAWNE UWARUNKOWANIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE MIKOŁOWSKIM NA LATA 2024-2033.....	5
1.1. Regulacje prawne	5
1.2. Zgodność Strategii z dokumentami międzynarodowymi, krajowymi i regionalnymi	6
1.2.1. Dokumenty międzynarodowe	6
1.2.2. Dokumenty krajowe.....	7
1.2.3. Dokumenty regionalne	10
II. SYTUACJA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA POWIATU MIKOŁOWSKIEGO	13
2.1. Położenie, powierzchnia i podział administracyjny powiatu mikołowskiego	13
1.3. Stan i struktura populacji powiatu mikołowskiego	16
1.4. Ruch naturalny i ruch wędrowniczy ludności powiatu	21
III. SYSTEM POMOCY SPOŁECZNEJ W POWIECIE MIKOŁOWSKIM	26
3.1. Organizacja pomocy społecznej w powiecie mikołowskim	26
3.1.1. Ośrodki pomocy społecznej	27
3.1.2. Centrum Usług Społecznych.....	32
3.1.3. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	36
3.1.4. Infrastruktura wsparcia społecznego w gminach powiatu.....	44
3.2. Zakres pomocy społecznej udzielanej w powiecie mikołowskim (beneficjenci pomocy społecznej).....	53
IV. SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE MIKOŁOWSKIM	65
4.1. Organizacja pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim	65
4.1.1. Instytucjonalna piecza zastępcza	65
4.1.2. Rodzinna piecza zastępcza	66
4.2. Wsparcie dla rodzin zastępczych i ich wychowanków w powiecie mikołowskim	81
4.2.1. Wsparcie udzielane w ramach rodzinnej pieczy zastępczej.....	81
4.2.2. Wsparcie udzielane w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej	86
4.2.3. Usamodzielnianie wychowanków pieczy zastępczej	86
4.3. Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Mikołowskim na lata 2021-2023.....	88
V. PROBLEM PRZEMOCY DOMOWEJ ORAZ INNYCH SYTUACJI KRYZYSOWYCH W POWIECIE MIKOŁOWSKIM	91
5.1. Skala problemu przemocy domowej w powiecie mikołowskim	91
5.2. Sytuacje kryzysowe w powiecie mikołowskim	96
5.3. Wsparcie dla osób doznających przemocy i sprawców przemocy domowej w powiecie mikołowskim.....	98
5.4. Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2021-2030.....	104

VI. PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI W POWIECIE MIKOŁOWSKIM	111
6.1. Skala problemu niepełnosprawności w powiecie mikołowskim	111
6.2. Wsparcie dla osób z niepełnosprawnością w powiecie mikołowskim	118
6.3. Powiatowy Program Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2021-2025	123
VII. BEZROBOCIE W POWIECIE MIKOŁOWSKIM	125
7.1. Skala bezrobocia w powiecie mikołowskim	125
7.2. Wsparcie dla osób bezrobotnych w powiecie mikołowskim.....	127
VIII. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE W POWIECIE MIKOŁOWSKIM	132
IX. SYNTEZA DIAGNOZY PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE MIKOŁOWSKIM I ANALIZA SWOT	136
9.1. Podsumowanie diagnozy problemów społecznych w powiecie mikołowskim	136
9.2. Potrzeby w zakresie realizacji zadań Powiatu Mikołowskiego w obszarze pomocy społecznej	142
9.3. Analiza SWOT.....	145
X. ZAŁOŻENIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE MIKOŁOWSKIM NA LATA 2024-2033	147
10.1. Wizja i misja Strategii	147
10.2. Cel główny, cele strategiczne i kierunki działań	147
10.3. System wdrażania, zarządzania i monitorowania realizacji Strategii	169
10.3.1. Odbiorcy strategii	169
10.3.2. Zarządzanie realizacją Strategii.....	169
10.3.3. Monitoring i system aktualizacji Strategii	170
10.4. Finansowanie Strategii	173
ŹRÓDŁA	174
SPIS RYSUNKÓW	177
SPIS SCHEMATÓW	177
SPIS TABEL	177
SPIS WYKRESÓW	180

WPROWADZENIE

Jednym z elementów planowania strategicznego w obszarze polityki społecznej jest tworzenie strategii rozwiązywania problemów społecznych. Z perspektywy socjologicznej strategią można nazwać „(...) uogólnione, stosunkowo trwałe i częste, choć nie zawsze realizowane w toku działalności prowadzonej przez wyspecjalizowane organizacje, wzory interwencji społecznych”¹. Definicja ta kładzie nacisk na „wykonawczy” charakter strategii, poprzez uwzględnienie w niej konkretnych działań interwencyjnych, jednak należy podkreślić, że w przypadku planowania strategicznego kluczową kwestią jest określenie długofalowych, priorytetowych celów strategii. Strategia jest dokumentem, w którym na podstawie rzetelnej diagnozy formułuje się cele priorytetowe i kierunki działania, jak również spodziewane i pożądane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki społeczne, które pozwolą ocenić, czy pojawił się oczekiwany rezultat. Określenie konkretnych i mierzalnych rezultatów planowanych działań pozwala na prowadzenie monitoringu strategii. Dodatkowo w strategii wskazuje się podmioty odpowiedzialne za realizację konkretnych działań w niej wykazanych².

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 została przygotowana z uwzględnieniem wskazanych wyżej rekomendacji. W myśl Art. 16b. Ustawy z dnia 12 marca z 2004 r. [o pomocy społecznej](#) (Dz. U. z 2023 r. poz. 901)³ strategię rozwiązywania problemów społecznych opracowują gmina i powiat. Powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych musi zatem zakładać wiodącą rolę Powiatu i jego instytucji w planowaniu i realizacji interwencji społecznych. *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* respektuje tę zasadę, jednak jednocześnie opiera swoje założenia na regule subsydiarności planowanych działań, która oznacza włączanie – na zasadzie wzajemnych korzyści i partnerstwa – wszystkie grupy, których strategia dotyczy. Przyjmuje się bowiem, że pomoc społeczna nie jest jedyną instytucją odpowiedzialną za rozwiązywanie problemów społecznych. Służby socjalne pełnią w tym obszarze funkcje koordynacyjne, jednak efektywność ich pracy warunkuje dobra współpraca ze służbami rynku pracy, placówkami oświatowo-wychowawczymi, kulturalnymi itp. Założenia strategii są odnoszone do planów rozwoju społeczno-gospodarczego państwa, regionu i powiatu, dlatego muszą być realizowane przy zaangażowaniu różnych instytucji publicznych oraz pozarządowych, jak również ekspertów. Zgodnie z rekomendacjami specjalistów, ten wariant strategii rozwiązywania problemów społecznych jest najbardziej optymalny, jako że obejmuje spójny system działań profilaktycznych i naprawczych ukierunkowanych na wywołanie trwałej zmiany społecznej w danej wspólnocie lokalnej.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 zawiera diagnozę problemów społecznych występujących w powiecie, która została opracowana na podstawie analizy danych zastanych (m.in. raportów, sprawozdań i programów realizowanych na poziomie powiatu). Uwzględnia również wyniki badania ankietowego, które zostało przeprowadzone wśród mieszkańców powiatu mikołowskiego, mającego na celu uchwycenie ich opinii na temat występujących w ich miejscu zamieszkania problemów społecznych. W oparciu o wyniki diagnozy przeprowadzono analizę potrzeb w zakresie pomocy społecznej w powiecie, a także opracowano analizę SWOT. Na podstawie zanalizowanych danych sformułowano misję strategii, cele strategiczne, cele szczegółowe oraz zadania przewidziane do realizacji przez podmioty odpowiedzialne za wdrażanie

¹ K. Frieske, P. Poławski, *Opieka i kontrola*, Warszawa 1996, s. 15.

² I. Rybka, D. Trawkowska, *Wytyczne do tworzenia samorządowych strategii rozwiązywania problemów społecznych*, w: *Strategie w polityce społecznej*, red. M. Grewiński, A. Karwacki, Warszawa 2009, s. 251.

³ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040640593/U/D20040593Lj.pdf>, [20.11.2023].

strategii. Określono także wskaźniki realizacji poszczególnych zadań, jak również wskazano źródła finansowania oraz opisano system zarządzania strategią i warunki monitorowania jej wdrażania.

Strategia stanowi podstawę realizacji interwencji społecznej, której nadrzędnym celem jest zapewnienie mieszkańcom powiatu mikołowskiego jak najlepszej jakości życia, aktywności zawodowej i rozwoju. Określone w *Strategii* cele i kierunki działań w szczególności mają przyczynić się do ochrony osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także poprawy warunków ich życia.

W *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* zaakcentowano cztery główne obszary działań wymagających interwencji społecznej:

- 1) wspieranie dzieci i rodzin ze szczególnym uwzględnieniem rodzinnej pieczy zastępczej;
- 2) wspieranie osób znajdujących się w sytuacjach kryzysowych, w tym spowodowanych przemocą domową;
- 3) działania na rzecz podnoszenia jakości życia i integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami i seniorów;
- 4) aktywizacja zawodowa mieszkańców powiatu.

Ponadto w *Strategii* zwraca się uwagę na potrzebę wzmocnienia zasobów instytucjonalnych, poszerzenia zakresu realizowanych usług oraz wsparcia kadr instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie powiatu.

I. PRAWNE UWARUNKOWANIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE MIKOŁOWSKIM NA LATA 2024-2033

1.1. Regulacje prawne

Opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych w powiecie to nałożone na gminę i powiat zadanie, wynikające wprost z przepisów Ustawy z dnia 12 marca z 2004 r. [o pomocy społecznej](#) (Dz. U. z 2023 r. poz. 901)⁴. Zadania te sprecyzowane są w szczególności w art. 16b ust. 1 oraz art. 17 ust. 1, pkt 1. Przepisy Ustawy, które określają zawartość dokumentu, jakim jest strategia rozwiązywania problemów społecznych. Stanowią one, że strategia powinna zawierać w szczególności:

1. diagnozę sytuacji społecznej;
2. prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
3. określenie: celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Ponadto założenia *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* odpowiadają właściwym regulacjom, ujętym w następujących aktach prawnych:

- 1) **Ustawa** z dnia 5 czerwca 1998 r. [o samorządzie powiatowym](#)⁵ (Dz. U. z 2024 r. poz. 107).
- 2) **Ustawa** z dnia 20 kwietnia 2004 r. [o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy](#) (Dz. U. z 2023 r. poz. 735)⁶.
- 3) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2021 r. poz. 1249, z 2023 r. poz. 289, 535, 1606) w nowelizacji z 9 marca 2023 r. zmieniona na [ustawę o przeciwdziałaniu przemocy domowej](#)⁷.
- 4) **Ustawa** z dnia 26 października 1982 roku [o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi](#) (Dz.U. z 2023 r. poz. 2151)⁸.
- 5) **Ustawa** z dnia 29 lipca 2005 r. [o przeciwdziałaniu narkomanii](#) (Dz. U. z 2023 r. poz. 1939)⁹.
- 6) **Ustawa** z dnia 9 czerwca 2011 r. [o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej](#) (Dz. U. z 2023 r. poz. 1426)¹⁰.
- 7) **Ustawa** z dnia 19 sierpnia 1994 r. [o ochronie zdrowia psychicznego](#) (Dz. U. z 2022 r. poz. 2123)¹¹.
- 8) **Ustawa** z dnia 27 sierpnia 1997 r. [o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych](#) (Dz. U. z 2024 r. poz. 44)¹².

⁴ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040640593/U/D20040593Lj.pdf>, [20.11.2023].

⁵ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19980910578/U/D19980578Lj.pdf>, [20.11.2023].

⁶ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000735/U/D20230735Lj.pdf>, [20.11.2023].

⁷ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20051801493/U/D20051493Lj.pdf>, [20.11.2023].

⁸ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19820350230/U/D19820230Lj.pdf>, [20.11.2023].

⁹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20051791485/U/D20051485Lj.pdf>, [22.11.2023].

¹⁰ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001426/U/D20231426Lj.pdf>, [20.11.2023].

¹¹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19941110535/U/D19940535Lj.pdf>, [20.11.2023].

¹² <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971230776/U/D19970776Lj.pdf>, [17.01.2024].

- 9) **Ustawa** z dnia 7 września 2007 r. [o pomocy osobom uprawnionym do alimentów](#) (Dz. U. z 2023 r. poz. 1300)¹³
- 10) **Ustawa** z dnia 13 czerwca 2023 r. [o zatrudnieniu socjalnym](#) (Dz. U. z 2022 r. poz. 2241)¹⁴.
- 11) **Ustawa** z dnia 11 lutego 2016 r. o [pomocy państwa w wychowaniu dzieci](#) (Dz. U. z 2023 r. poz. 810)¹⁵.
- 12) **Ustawa** z dnia 28 listopada 2003 r. [o świadczeniach rodzinnych](#) (Dz. U. z 2023 r. poz. 390)¹⁶.
- 13) **Ustawa** z dnia 4 kwietnia 2014 r. [o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów](#) (Dz. U. z 2020 r. poz. 1297)¹⁷.
- 14) **Ustawa** z dnia 24 kwietnia 2003 r. [o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie](#) (Dz. U. z 2023 r. poz. 571)¹⁸.
- 15) **Ustawa** z dnia 7 września 1991 r. [o systemie oświaty](#) (Dz.U. z 2022r. poz. 2230)¹⁹.
- 16) **Ustawa** z dnia 11 października 2013 r. [o szczególnych rozwiązaniach związanych z ochroną miejsc pracy](#) (Dz.U. 2019 r. poz. 669)²⁰.
- 17) **Ustawa** z dnia 9 lipca 2003 r. [o zatrudnianiu pracowników tymczasowych](#) (Dz.U. 2023 r. poz. 1110)²¹.

1.2. Zgodność Strategii z dokumentami międzynarodowymi, krajowymi i regionalnymi

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 jest powiązana z dokumentami strategicznymi oraz programami opracowanymi na poziomie międzynarodowym, krajowym i wojewódzkim.

1.2.1. Dokumenty międzynarodowe

Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development)²²

Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 jest przyjętym przez Organizację Narodów Zjednoczonych planem działań koncentrującym się na pięciu wielkich zmianach transformacyjnych, określanych jako zasada 5P (*People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership*). Zgodnie z Agendą 2030 współczesny wysiłek modernizacyjny powinien koncentrować się na wyeliminowaniu ubóstwa we wszystkich jego przejawach, przy równoczesnej realizacji szeregu celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

Agenda 2030 jest uniwersalnym planem rozwoju dla świata, który wymaga dostosowania do realiów każdego państwa. Polska perspektywa działań na rzecz zrównoważonego i odpowiedzialnego rozwoju gospodarczego została sformułowana w *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR)*, która

¹³ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001300/U/D20231300Lj.pdf>, [19.01.2024].

¹⁴ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220002241/O/D20222241.pdf>, [18.01.2024].

¹⁵ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160000195/U/D20160195Lj.pdf>, [20.11.2023].

¹⁶ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000390/U/D20230390Lj.pdf>, [20.01.2024].

¹⁷ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200001297/U/D20201297Lj.pdf>, [20.01.2024].

¹⁸ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000571/O/D20230571.pdf>, [12.12.2023].

¹⁹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19910950425/U/D19910425Lj.pdf>, [20.11.2023].

²⁰ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20130001291/U/D20131291Lj.pdf>, [20.11.2023].

²¹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001110/T/D20231110L.pdf>, [20.11.2023].

²² <https://www.oecd.org/poland/Better-Policy-Series-Poland-Nov-2017-PL.pdf>, [22.11.2023].

stanowi instrument elastycznego zarządzania głównymi procesami rozwojowymi kraju (zob. punkt 1.2.2).

Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+)²³

EFS+ jest głównym instrumentem Unii Europejskiej w zakresie inwestowania w kapitał ludzki. U podstaw utworzenia EFS+ leży założenie, że warunkiem przyszłej konkurencyjności, spójności i odporności Europy jest inwestowanie w ludzi: w kształcenie i szkolenie, umiejętności, kreatywność, przedsiębiorczość, innowacyjność oraz zdrowie²⁴. Celem EFS+ jest wspieranie państw członkowskich w dążeniu do wysokich poziomów zatrudnienia, sprawiedliwej ochrony socjalnej oraz wykwalifikowanej i odpornej siły roboczej przygotowanej na przyszły świat pracy, zgodnie z zasadami określonymi w europejskim filarze praw socjalnych.

Programy finansowane z EFS+ mają więc koncentrować się na wyzwaniach określonych w ramach europejskiego filaru praw socjalnych²⁵, który opiera się na 20 zasadach, zgrupowanych w trzech podstawowych kategoriach:

- 1) Równe szanse i dostęp do zatrudnienia.
- 2) Uczciwe warunki pracy.
- 3) Ochrona socjalna i integracja społeczna.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 odnosi się do wszystkich wskazanych obszarów, orientując w szczególności planowane działania na realizację następujących zasad uwzględnionych w europejskim filarze praw socjalnych:

- równość szans w zatrudnieniu;
- aktywne wsparcie na rzecz zatrudnienia;
- opieka nad dziećmi i wsparcie dzieci;
- integracja osób niepełnosprawnych;
- opieka długoterminowa;
- dostęp do podstawowych usług.

1.2.2. Dokumenty krajowe

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR)²⁶

SOR zawiera rekomendacje dla polityk publicznych, z uwzględnieniem rozwoju społecznie i terytorialnie zrównoważonego. Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Oczekiwanym efektem realizacji SOR ma być wzrost zamożności Polaków oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, a także budowanie silnego kapitału społecznego i zwiększenie jego roli w szeroko rozumianym rozwoju gospodarczym i społecznym.

²³ <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/pl/czym-jest-efs>, [22.11.2023].

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0382&from=HU>, [23.11.2023]

²⁵ https://commission.europa.eu/system/files/2017-12/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_pl.pdf, [23.11.2023].

²⁶ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju>, [13.01.2024]

W Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 znajdują się wyraźne odniesienia do następujących celów sformułowanych w SOR:

- Cel szczegółowy II: *Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.*
- Cel szczegółowy III: *Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.*

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 (SRKL2030)²⁷

Głównym celem SRKL2030 jest wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce. Założenie to odpowiada celowi szczegółowemu II SOR. Strategia odpowiada na stojące przed Polską wyzwania w zakresie lepszego wykorzystania potencjału ludzkiego i zapewnienia spójności społecznej. W zamierzeniu autorów strategii Polska ma być atrakcyjnym miejscem do życia, rozwijania wiedzy i podejmowania pracy. Aby osiągnąć ten cel należy podejmować działania na rzecz poprawy jakości i efektywności edukacji formalnej i pozaformalnej, usprawnienia systemu opieki zdrowotnej, polepszenia sytuacji demograficznej w kierunku zwiększenia dzietności. Jednocześnie dostrzega się potrzebę zmiany systemu funkcjonowania państwa wynikającą z procesu starzenia się społeczeństwa, jak również konieczność podejmowania działań na rzecz przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 nawiązuje do wszystkich sformułowanych w SRKL2030 celów szczegółowych, tj.

- Celu szczegółowego 1: *Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych.*
- Celu szczegółowego 2: *Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej.*
- Celu szczegółowego 3: *Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy.*
- Celu szczegółowego 4: *Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.*

Strategia rozwoju usług społecznych, politykę publiczną do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) (SRUS)²⁸

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 nawiązuje do wyznaczonych w ramach SRUS celów strategicznych, w szczególności do:

- Celu strategicznego 1: *Zwiększanie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci.*
- Celu strategicznego 2: *Zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczącego usługi społeczne dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.*
- Celu strategicznego 3: *Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności.*

²⁷ <https://www.gov.pl/attachment/d8252b64-8f14-49b7-96c9-ac0a67bfd8df>, [20.12.2023]

²⁸ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20220000767/O/M20220767.pdf>, [20.11.2023].

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 uwzględnia rekomendację polityki publicznej, zgodnie z którą „należy podjąć działania zmierzające do rozwoju usług społecznych w społeczności lokalnej w celu zaspokojenia potrzeb osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, przez opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu realizacji usług społecznych, który będzie gwarantował możliwość dokonania przez osobę potrzebującą wsparcia osobistego niczym niezdeterminowanego wyboru, najbardziej optymalnej formy realizacji usługi”²⁹.

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030 (KPPUiWS)³⁰

KPPUiWS określa zasady realizacji polityki publicznej w obszarach związanych z przeciwdziałaniem ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, określonym w SOR, w której wyodrębniono problematykę ubóstwa i wykluczenia społecznego jako część realizacji działań na rzecz zapewnienia spójności społecznej. Jednocześnie KPPUiWS stanowi realizację polityki społecznej w szczególności w odniesieniu do celu szczegółowego 4 SRKL2030. Celem programu jest redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług, w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.

Założenia *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* odnoszą się w szczególności do następujących priorytetów KPPUiWS:

- Priorytet I: *Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży.*
- Priorytet III: *Usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.*
- Priorytet IV: *Instytucje pomocy społecznej oraz podmioty ekonomii społecznej – wsparcie dla osób i rodzin.*

Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030 (RPPPD)³¹

Głównym celem RPPPD jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w Polsce. W Programie zarysowano cztery podstawowe obszary zawierające kierunki działań oraz sprecyzowano oddziaływania wobec różnych grup odbiorców. Obszary te dotyczą:

- 1) Profilaktyki, diagnozy społecznej i edukacji społecznej – obszar kierowany do ogółu społeczeństwa, w tym do osób i rodzin zagrożonych przemocą domową.
- 2) Ochrony i pomocy osobom doznającym przemocy domowej –obszar kierowany do osób doznających przemocy domowej (w tym do: kobiet, mężczyzn, dzieci, współmałżonków lub partnerów w związkach nieformalnych, osób starszych, osób niepełnosprawnych), jak również do właściwych służb lub podmiotów zajmujących się ochroną i pomocą osobom doznającym przemocy domowej.

²⁹ Tamże, s. 6.

³⁰ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20210000843/O/M20210843.pdf>, [24.11.2023].

³¹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20230001232/O/M20231232.pdf>, [20.11.2023].

- 3) Oddziaływania na osoby stosujące przemoc domową –obszar kierowany do osób stosujących przemoc domową, jak również do właściwych służb lub podmiotów zajmujących się oddziaływaniem na osoby stosujące przemoc domową.
- 4) Podnoszenia kompetencji, rozwijania i doskonalenia umiejętności służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej – obszar kierowany do przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

Założenia *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* odnoszą się do wszystkich wskazanych obszarów, przyjmując za jeden z kluczowych celów zmniejszanie skali zjawiska przemocy domowej w powiecie, udzielanie wsparcia osobom doznającym przemocy, a także oddziaływanie na osoby stosujące przemoc.

1.2.3. Dokumenty regionalne

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” (SRWŚ)³²

SRWŚ zawiera wizję rozwoju województwa śląskiego, które ma być nowoczesnym regionem europejskim o konkurencyjnej gospodarce, będącej efektem odpowiedzialnej transformacji, zapewniającym możliwości rozwoju swoim mieszkańcom i oferującym wysoką jakość życia w czystym środowisku.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 w swoich założeniach nawiązuje do celu strategicznego B, w którym formułuje się wizję województwa śląskiego jako regionu przyjaznego dla mieszkańca. Wyrażne jest odniesienie do celu operacyjnego B.1.: *Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych* i wskazanych w jego obrębie kierunków działań, tj.:

- *Podnoszenie kwalifikacji kadr i dostosowanie do aktualnych potrzeb systemu pomocy społecznej.*
- *Aktywizacja osób z niepełnosprawnościami oraz wykluczonych społecznie.*
- *Podnoszenie dostępu do usług wspierających funkcjonowanie rodziny, w tym opieki wytchnieniowej nad osobami zależnymi.*
- *Rozwój sektora srebrnej gospodarki oraz rozwój, integracja i koordynacja usług wspierających funkcjonowanie osób niesamodzielnych.*

Ponadto zbieżność założeń *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* oraz SRWŚ uwidacznia się w odniesieniu do celu operacyjnego B.2.: *Aktywny mieszkanie*, w szczególności do następujących działań:

- *Promocja i wsparcie podmiotów ekonomii społecznej.*
- *Wzmocnienie aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców, w tym osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.*
- *Wsparcie przekwalifikowania zawodowego i nabywania nowych kompetencji przez osoby objęte procesem transformacji gospodarczej.*

³² <https://www.slaskie.pl/content/strategia-rozwoju-wojewodztwa-slaskiego-slaskie-2030>, [20.11.2023].

Strategia polityki społecznej województwa śląskiego na lata 2020-2030 (SPSWŚ)³³

SPSWŚ wyznacza kierunki rozwoju regionalnej polityki społecznej, stawiając sobie za cel osiągnięcie wysokiej jakości życia mieszkańców województwa śląskiego oraz wysokiego poziomu aktywności społecznej jego mieszkańców. SPSWŚ zakłada, że pożądany poziom warunków i jakości życia mieszkańców jest zadaniem każdego rozwoju społecznego, w szczególności polityki społecznej, a wyrównywanie dysproporcji w szeroko definiowanym poziomie życia oraz eliminowanie zjawisk związanych z wykluczeniem społecznym stanowi priorytet polityki społecznej państw członkowskich Unii Europejskiej.

W SPSWŚ sformułowano sześć celów strategicznych:

- Cel strategiczny 1: *Aktywna polityka prorodzinna. Wspieranie właściwego funkcjonowania rodziny, zapewniającej prawidłowy rozwój i opiekę wszystkim jej członkom, zwłaszcza osobom zależnym.*
- Cel strategiczny 2: *Rozwój warunków sprzyjających aktywnemu i pełnemu uczestnictwu osób starszych w życiu społecznym. Dostosowanie systemu wsparcia do potrzeb starzejącego się społeczeństwa.*
- Cel strategiczny 3: *Kształcenie i doskonalenie zawodowe kadr służb społecznych oraz instytucji wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.*
- Cel strategiczny 4: *Wzmocnienie instytucji, organizacji i innych podmiotów realizujących zadania na rzecz włączenia społecznego mieszkańców regionu oraz skuteczności działań w tym obszarze. Organizowanie społeczności lokalnej.*
- Cel strategiczny 5: *Wzmocnienie roli ekonomii społecznej i solidarnej w integracji społeczno-zawodowej oraz w dostarczaniu usług społecznych.*
- Cel strategiczny 6: *Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.*

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 zmierza do wypracowania rozwiązań odnoszących się do wszystkich wskazanych wyżej celów, w szczególności orientując planowane działania na rodziny wymagające wsparcia wypełnianiu funkcji opiekuńczych i wychowawczych, osoby w kryzysie (w tym te, które są dotknięte problemem przemocy domowej), osoby z niepełnosprawnością, dzieci wymagające zabezpieczenia w formie pieczy zastępczej, a także wszystkie inne osoby zagrożone wykluczeniem społecznym.

Zintegrowana strategia rozwoju dla obszaru funkcjonalnego powiatu mikołowskiego wraz z przygotowaniem Planu Operacyjnego na lata 2017-2025 (ZSR)³⁴

Zintegrowana strategia rozwoju dla obszaru funkcjonalnego powiatu mikołowskiego obejmuje swoim zasięgiem teren gmin: Mikołów, Orzesze, Ornontowice, Łaziska Górne, Wiry oraz powiat mikołowski. Celem strategii jest określenie wspólnych możliwych do realizacji projektów w ramach wybranych obszarów tematycznych, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy poszczególnymi

³³ <https://www.slaskie.pl/content/strategia-polityki-spoecznej-wojewodztwa-slaskiego>, [20.11.2023].

³⁴ https://powiat_mikolow.bip.gov.pl/programy-strategie-i-raporty/zintegrowana-strategia-rozwoju-dla-obszaru-funkcjonalnego-powiatu-mikolowskiego-wraz-z-przygotowaniem-planu-operacyjnego-na-lat-2017-2025.html, [23.11.2023].

jednostkami samorządu terytorialnego. Misja obszaru funkcjonalnego powiatu mikołowskiego do roku 2025 uwzględnia zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców dzięki stale rozwijanej współpracy wszystkich partnerów obszaru funkcjonalnego przyczyniającej się do rozwoju lokalnej gospodarki oraz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych

Założenia *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* odnoszą się w szczególności do sfery usług społecznych, zidentyfikowanej (obok środowiska naturalnego i infrastruktury) jako ważne aspekty życia obecnych i potencjalnych mieszkańców. Strategia nawiązuje do następujących celów operacyjnych ZSR:

- Cel operacyjny 1.3: *Rozwinięta i spójna infrastruktura dla potrzeb realizacji usług społecznych.*
- Cel operacyjny 2.1: *Rozwinięta oferta opiekuńcza oraz spędzania czasu wolnego dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych.*
- Cel operacyjny 2.2: *Wysoki poziom usług opiekuńczych nad dziećmi.*
- Cel operacyjny 2.5: *Wysoki poziom integracji i aktywności społecznej mieszkańców.*
- Cel operacyjny 2.7: *Wysoki poziom bezpieczeństwa na terenie OF powiatu mikołowskiego.*

II. SYTUACJA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA POWIATU MIKOŁOWSKIEGO

2.1. Położenie, powierzchnia i podział administracyjny powiatu mikołowskiego

Powiat mikołowski został wyodrębniony na mocy reformy administracyjnej kraju w roku 1999. Powiat jest usytuowany w południowo-zachodniej części Polski, w środkowej części województwa śląskiego, na granicy Wyżyny Śląsko-Krakowskiej i Kotliny Oświęcimskiej. Powiat sąsiaduje z miastami na prawach powiatu: Katowicami, Rudą Śląską, Tychami, Żorami oraz powiatami ziemskimi: gliwickim, pszczyńskim i rybnickim. Położenie powiatu mikołowskiego na mapie województwa śląskiego przedstawia rysunek 1.

RYSUNEK 1. Położenie powiatu mikołowskiego na mapie województwa śląskiego

Źródło: <https://edus.ibrbs.pl/zmieniajace-sie-granice/>, [30.11.2023].

Powiat mikołowski jest powiatem ziemskim. W jego skład wchodzi pięć gmin, w tym trzy miasta: Łaziska Górne, Mikołów i Orzesze, a także dwie gminy wiejskie: Ornontowice i Wiry. Podział administracyjny powiatu mikołowskiego przedstawia rysunek 2.

RYSUNEK 2. Mapa powiatu mikołowskiego z podziałem na gminy

Źródło: <http://www.kapliczki.turystyka.pl/mikolowski.htm>, [30.11.2023].

Powierzchnia powiatu obejmuje 233 km², przy czym 49% powierzchni ogólnej stanowią użytki rolne, a ponad 36% zajmują lasy³⁵.

Mikołów jest gminą miejską zajmującą powierzchnię 79 km², z czego 18,07 km² przypada na miasto, a 62,9 km² na pięć sołectw (Borowa Wieś, Bujaków, Mokre, Paniowy, Śmiłowice oraz dzielnica Kamionka). Przy tym 54% powierzchni gminy stanowią użytki rolne, 27% lasy, a pozostałość nieużytki rolne i inne grunty. Na terenie gminy działalność gospodarczą prowadzą zarówno duże zakłady pracy, zatrudniające powyżej 1000 osób, jak i małe firmy. Łączna liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w roku 2022 w systemie REGON w powiecie wynosiła 5 936, z czego w sektorze rolniczym działało 40 podmiotów, a w sektorze przemysłowym i budowlanym – 1358³⁶. W Mikołowie gminy działają trzy szkoły ponadpodstawowe, sąd, prokuratura, biuro powiatowe Agencji

³⁵ <https://mikolowski.pl/o-powiecie/>, [03.12.2023].

³⁶ Statystyczne Vademecum Samorządowca, GUS, <https://svs.stat.gov.pl>, [03.12.2023].

Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz dwa szpitale. W mieście, które jest siedzibą powiatu zlokalizowane są też siedziby urzędów administracji samorządowej³⁷.

Łaziska Górne to gmina miejska położona w centrum powiatu, która obejmuje obszar 20 km², z czego 10% przypada na tereny leśne. W skład gminy wchodzi trzy dzielnice: Łaziska Górne, Łaziska Średnie i Łaziska Dolne. Łaziska Górne to najbardziej uprzemysłowione miasto powiatu mikołowskiego. Działają tu – między innymi – kopalnia „Bolesław Śmiały”, należąca do Południowego Koncernu Energetycznego, Elektrownia „Łaziska” S.A. oraz Huta „Łaziska” S.A. W mieście rozwijają się przedsiębiorstwa produkcyjne z branży budowlanej, transportowej, a także firmy usługowe i handlowe, w tym takie, które pracują na rzecz wymienionych wyżej dużych zakładów pracy³⁸. W 2022 roku liczba podmiotów gospodarki narodowej działających w Łaziskach Górnych zarejestrowanych w REGON wynosiła 1 893, z czego do sektora rolniczego należało 9 z nich, natomiast 490 to podmioty z sektora przemysłowego i budowlanego³⁹. W mieście działają żłobki, przedszkola, szkoły podstawowe, a także jedna szkoła ponadpodstawowa. W Łaziskach Górnych znajdują się również siedziby jednostek organizacyjnych Powiatu Mikołowskiego (Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowego Urzędu Pracy oraz Powiatowego Zarządu Dróg).

Orzesze zajmuje największą część obszaru powiatu mikołowskiego – 84 km². W obrębie tej gminy wydzielono 10 jednostek pomocniczych: dwie dzielnice (Orzesze Centrum, Jaśkowice) oraz osiem sołectw (Gardawice, Królówka, Woszczyce, Mościska, Zawada, Zazdrość, Zawisz, Zgoń)⁴⁰. Orzesze jest gminą miejską o charakterze przemysłowo-rolniczym; 52% powierzchni miasta zajmują lasy, a użytki rolne stanowią 38% tej powierzchni. W 2022 roku w rejestrze REGON znalazło się 2 241 podmiotów gospodarki narodowej działających w Orzeszu, z czego 25 to firmy działające w sektorze rolniczym, a 565 w sektorze przemysłowym i budowlanym⁴¹. Na terenie Orzesza działają jednostki organizacyjne Powiatu Mikołowskiego: Dom Pomocy Społecznej oraz Dom Dziecka.

Wiry to gmina wiejska, której powierzchnia wynosi 35 km², która w roku 1991 została wydzielona z gminy Tychy. Gmina obejmuje dwie miejscowości: Wiry i Gostyń, które są od siebie oddzielone pasmem lasów. Teren gminy charakteryzuje się dużym poziomem zalesienia – wynosi on 37,8%. Użytki rolne stanowią natomiast 55% jej powierzchni. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, działających na terenie gminy wyniosła 1 095, z czego 14 to podmioty z sektora rolniczego, a 262 stanowią firmy z sektora przemysłowego i budowlanego⁴².

Ornontowice są gminą wiejską o najmniejszej powierzchni w powiecie – wynosi ona 15 km². Większą część powierzchni gminy stanowią tereny zielone. Użytki rolne stanowią 64% powierzchni gminy, natomiast użytki leśne – 26%. Na terenie gminy działa kopalnia węgla kamiennego „Budryk”. Łącznie w roku 2022 na terenie Ornontowic było zarejestrowanych 580 podmiotów gospodarki narodowej, w tym dwa podmioty działające w sektorze rolniczym, a 115 w sektorze przemysłowym i budowlanym⁴³. Na terenie gminy działa jedna jednostka organizacyjna Powiatu Mikołowskiego: Zespół Szkół Ponadpodstawowych.

³⁷ <https://mikolowski.pl/o-powiecie/>, [03.12.2023].

³⁸ Tamże.

³⁹ *Statystyczne Vademecum Samorządowca*, GUS, <https://svs.stat.gov.pl>, [03.12.2023].

⁴⁰ <https://orzesze.pl/>, [03.12.2023].

⁴¹ *Statystyczne Vademecum Samorządowca*, GUS, <https://svs.stat.gov.pl>, [03.12.2023].

⁴² Tamże.

⁴³ Tamże.

1.3. Stan i struktura populacji powiatu mikołowskiego

Tabela nr 1 zawiera dane dotyczące powierzchni, stanu ludności oraz gęstości zaludnienia w powiecie mikołowskim. Łączna powierzchnia powiatu wynosi 233 km². Największą część obszaru powiatu zajmuje gmina Orzesze – 84 km². Drugą pod względem wielkości obszaru gminą jest Mikołów (79 km²), trzecią zaś – Wiry, które zajmują obszar o wielkości 35 km². Z kolei gmina Łaziska Górne zajmuje powierzchnię 20 km², a najmniejsza spośród gmin powiatu – Ornontowice – 15 km².

Łączna liczba mieszkańców powiatu mikołowskim wyniosła w 2022 roku 99 602, z czego najwięcej (41 327 osób) zamieszkiwało Mikołów. Zbliżoną liczbę mieszkańców odnotowano w gminach Orzesze (21 824) oraz Łaziska Górne (21 274). Stan populacji gminy Wiry wynosił 8 998. Najmniej osób zamieszkiwało gminę Ornontowice (6 179). Analiza dynamiki zmian zachodzących w liczbie mieszkańców powiatu na przestrzeni lat 2020-2022 wskazuje na łączny wzrost wielkości populacji o 257 osób, przy czym najwięcej mieszkańców przybyło w gminie Wiry – 303 osoby; na drugiej pozycji lokuje się gmina Orzesze – wzrost o 242 osoby; na trzeciej – Mikołów – wzrost liczby mieszkańców o 63 osoby. W dwóch gminach odnotowano spadek liczby mieszkańców. W gminie Łaziska Górne nastąpił spadek populacji o 344 osoby, a w Ornontowicach populacja zmniejszyła się o 7 osób.

Gęstość zaludnienia w powiecie w roku 2022 wynosiła 428 osób/1 km², przy czym można dostrzec istotne różnice wielkości tego parametru w poszczególnych gminach. Zdecydowanie największą gęstość zaludnienia odnotowano w Łaziskach Górnych (1 058 osób/1 km²). Średnia liczba mieszkańców przypadających na 1 km² w Mikołowie wynosi 522, a w Ornontowicach 407. W gminach Orzesze i Wiry gęstość zaludnienia była zbliżona i wynosiła – odpowiednio – 261 i 260. Średnia gęstość zaludnienia w powiecie mikołowskim w okresie od roku 2020 do roku 2022 podlegała nieznacznym fluktuacjom – z 426 osób przypadających na 1 km² do 428 osób/1 km². Zmiany te stanowią bezpośrednią konsekwencję notowanego w analizowanym okresie wzrostu liczby ludności powiatu. Największy wzrost gęstości zaludnienia zaobserwowano w gminie, w której przyrost ludności był największy, czyli w Wyrach – z 251 osób/1 km² do 260 osób/1 km² (wzrost o dziewięć osób). Na drugim miejscu znalazła się gmina Ornontowice, gdzie zanotowano wzrost zagęszczenia o siedem osób. Gęstość zaludnienia w Orzeszu wzrosła z 258 do 261 osób/1 km². O jedną osobę zwiększyła się gęstość zaludnienia Mikołowa (z 521 do 522 osób/1 km²). Wyraźne zmniejszenie gęstości zaludnienia odnotowała gmina Łaziska Górne, z 1075 do 1 058 osób/1 km² (spadek o 17 osób).

TABELA 1. Powierzchnia, stan ludności i gęstość zaludnienia w powiecie mikołowskim z podziałem na gminy w latach 2020-2022

	Powierzchnia [w km ²]	Stan ludności			Gęstość zaludnienia [os. na km ²]		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022
Powiat mikołowski	233	99 345	99 486	99 602	426	427	428
gm. Mikołów	79	41 264	41 314	41 327	521	522	522
gm. Łaziska Górne	20	21 618	21 432	21 274	1 075	1 066	1 058
gm. Ornontowice	15	6 186	6 157	6 179	400	399	407
gm. Orzesze	84	21 582	21 687	21 824	258	259	261
gm. Wiry	35	8 695	8 896	8 998	251	257	260

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Procesy demograficzne, jakie dokonują się w powiecie mikołowskim wykazują ścisły związek z dynamiką zmian w strukturze ludności według płci i wieku. Dane zawarte w tabeli nr 2 wskazują na przewagę liczby kobiet nad liczbą mężczyzn zamieszkujących powiat. W roku 2022 liczba kobiet wyniosła 51 130, co stanowi 51,3% ogółu mieszkańców. Z kolei liczba mężczyzn to 48 472 (49,3% populacji). Na podstawie danych z lat 2020-2022 można stwierdzić, że zmianom liczby mieszkańców nie towarzyszy istotna zmiana proporcji pomiędzy liczbą kobiet i liczbą mężczyzn zamieszkujących powiat mikołowski. Warto przy tym zauważyć, że w powiecie notuje się współczynnik feminizacji, który jest niższy niż przeciętny dla kraju. W powiecie mikołowskim współczynnik ten, obliczany jako liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn, w roku 2022 wynosił 105, podczas gdy dane ogólnopolskie wskazują na proporcję równą 107⁴⁴. Oznacza to, że populacja powiatu mikołowskiego jest mniej sfeminizowana niż populacja Polski. Proporcje subpopulacji kobiet i mężczyzn są więc na tym obszarze bardziej wyrównane.

Struktura wieku mieszkańców powiatu mikołowskiego, wyznaczona na podstawie kryterium ekonomicznego nie podlegała na przestrzeni ostatnich trzech lat zasadniczym zmianom. Niezmienny jest odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym (do 17 roku życia) – wynosi 20,4%. W latach 2020-2022 odnotowano nieznaczny spadek odsetka osób w wieku produkcyjnych (18-59 lat dla kobiet i 18-64 lata dla mężczyzn): z 59,3% do 58,7%. Z kolei udział osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł o 0,5 punktu procentowego: z 20,3% do 20,9%. Populacja powiatu mikołowskiego starzeje się, jednak warto zauważyć że proces ten charakteryzuje się na tym obszarze słabszą dynamiką wzrostu, aniżeli zmiany zachodzące na poziomie ogólnopolskim. Współczynnik starości demograficznej, wyrażany poprzez odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w populacji wynosił bowiem w Polsce w 2022 roku 22,9%, to jest o dwa punkty procentowe więcej niż w powiecie. Populacja powiatu starzeje się zatem wolniej niż populacja kraju, co najpewniej wynika z krótszego niż przeciętne w kraju trwania życia, jakie obserwuje się w powiecie mikołowskim.

Innym wskaźnikiem służącym do pomiaru struktury ludności według wieku jest współczynnik obciążenia demograficznego, wyrażający stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym. Miara ta pozwala wnioskować o ilościowych relacjach między grupami wieku oraz szacować ryzyka związane ze starzeniem się demograficznym. Wartość tego współczynnika w powiecie mikołowskim wzrosła w latach 2020-2022 z poziomu 68,6 do 70,5 osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. Warto przy tym zauważyć, że mniej więcej połowę osób w wieku nieprodukcyjnym (35,6) przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym. Wartość tego wskaźnika jest niższa niż wskazują na to dane ogólnopolskie, co potwierdza sformułowaną wcześniej konstatację: populacja powiatu mikołowskiego starzeje się wolniej aniżeli populacja Polski, na co wskazują wyrównane proporcje wielkości subpopulacji osób w wieku przed- i poprodukcyjnym.

⁴⁴ Dane demograficzne dla populacji Polski w tym i kolejnych fragmentach analizy podane za [Małym Rocznikiem Statystycznym Polski 2023](#), Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023.

TABELA 2. Struktura ludności powiatu mikołowskiego według płci i wieku w latach 2020-2022

		2020	2021	2022
Ludność ogółem		99 345	99 486	99 602
Kobiety	Liczba	51 029	51 087	51 130
	% ludności ogółem	51,4	51,4	51,3
Mężczyźni	Liczba	48 316	48 399	48 472
	% ludności ogółem	48,6	48,6	48,7
Kobiety na 100 mężczyzn		106	106	105
Ludność wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat)	Liczba	20 230	20 416	20 367
	% ludności ogółem	20,4	20,5	20,4
Ludność wieku produkcyjnym (K: 18-59 lat, M: 18-64 lata)	Liczba	58 935	58 657	58 434
	% ludności ogółem	59,3	59,0	58,7
Ludność wieku poprodukcyjnym (K: 60+ lat, M: 65+ lat)	Liczba	20 180	20 413	20 801
	% ludności ogółem	20,3	20,5	20,9
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym		68,6	69,6	70,5
Ludność w wieku poprodukcyjny, na 100 osób w wieku produkcyjnym		34,2	34,8	35,6

Źródło: dane GUS – Statystyczne Vademecum Samorządowca oraz Bank Danych Lokalnych.

Pogłębieniu analizy służą dane zaprezentowane w tabeli nr 3, które pokazują porównanie podstawowych parametrów i wartości mierników struktur ludności według płci i wieku w poszczególnych gminach powiatu mikołowskiego.

Analiza struktur ludności według płci prowadzi do wniosku o zróżnicowanym stopniu feminizacji populacji poszczególnych gmin. W roku 2022 największy udział kobiet w populacji odnotowano w Mikołowie (51,9%) oraz w Łaziskach Górnych (51,6%), podczas gdy w Ornontowicach wskaźnik ten wyniósł 50,9%, w Wyrach 50,5%, a w Orzeszu 50,4%. Podobne różnice ujawniały się również we wcześniejszych latach. Parametr ten znajduje przełożenie na wartość współczynnika feminizacji drugiego rodzaju, wyrażonego poprzez liczbę kobiet przypadających na 100 mężczyzn. Dane zestawione w tabeli potwierdzają najwyższy poziom feminizacji w Mikołowie (108, to jest więcej niż wynosi wartość tego wskaźnika dla Polski). W Łaziskach Górnych wynosi on 106, w Ornontowicach 104, natomiast w Orzeszu i Wyrach – 102. Analogicznie prezentowała się sytuacja w roku 2020 oraz w 2021.

Warto ponownie podkreślić, że wartość współczynników feminizacji jest ściśle powiązana ze strukturą ludności według wieku. Zależność polega na tym, że jeśli w danej populacji notuje się relatywnie duży

udział osób w wieku przedprodukcyjnym i – jednocześnie – stosunkowo niski odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, to wpływać to będzie negatywnie na poziom feminizacji populacji, tj. przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn będzie mniejsza, aniżeli w populacjach starszych. Na wyrównywanie proporcji między liczbą kobiet i mężczyzn ma wpływ fakt, że w subpopulacji osób do – mniej więcej – 45-49 roku życia przeważają liczebnie mężczyźni. Jednocześnie jeśli przeciętne trwanie życia, tak kobiet, jak mężczyzn, jest stosunkowo krótkie, a zatem nadwyżka liczby kobiet nad liczbą mężczyzn, która jest charakterystyczna dla subpopulacji osób w wieku poprodukcyjnym nie będzie znacząca na tyle, by wyraźnie zróżnicować liczebność populacji kobiet i mężczyzn.

Opisane zależności są wyraźnie dostrzegalne w populacjach gmin powiatu mikołowskiego. Biorąc pod uwagę strukturę populacji według wieku można jednoznacznie stwierdzić, że demograficznie najstarsze są populacje gmin najsilniej sfeminizowanych, czyli Mikołowa i Łazisk Górnych, gdzie odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wyniósł w roku 2022 – odpowiednio – 19,4% oraz 18,9%, przy udziale osób w wieku poprodukcyjnym na poziomie 22,6% oraz 22,0%. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w populacji Orzesza wyniósł 22,2%, natomiast odsetek osób w wieku poprodukcyjnym to 19,2%. W Ornontowicach proporcje te były podobne w odniesieniu do subpopulacji osób w wieku przedprodukcyjnym (22,1%) i wyraźnie mniejsze w przypadku osób w wieku poprodukcyjnym (17,6%). Zdecydowanie najmłodszą demograficznie jest populacja Wyr, gdzie udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w całej populacji wyniósł 23,7%, a w przypadku osób najstarszych osiągnął on wartość 16,9%.

Pochodną struktur ludności według wieku są różnice w wartościach współczynnika obciążenia demograficznego. Największe wartości tego wskaźnika notuje się w Mikołowie, gdzie na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 72,3 osób w wieku nieprodukcyjnym. Wartość tego wskaźnika zbliżoną do średniej dla populacji Polski osiąga z kolei populacja Orzesza (70,5), natomiast w pozostałych gminach jego wielkość nie przekracza 70; w Łaziskach Górnych wynosi 69,2, w Wyrach 68,2, natomiast w Ornontowicach – 65,9.

Dostrzeżone zależności i różnice występujące między poszczególnymi gminami powiatu mikołowskiego można tłumaczyć ich specyfiką. Obszary miejskie charakteryzuje szybsze tempo procesów związanych ze starzeniem się populacji, co zdają się potwierdzać dane dotyczące Mikołowa i Łazisk Górnych. Z kolei na obszarach wiejskich proces starzenia się populacji cechuje się słabszą dynamiką wzrostu, głównie z uwagi na krótsze trwanie życia i ogólnie wyższy przyrost naturalny, co można zaobserwować w szczególności w Wyrach i Ornontowicach. Na tym tle sytuacja Orzesza jawi się jako dosyć specyficzna, ponieważ mimo że jest to gmina miejska, to jednak struktura jej populacji oraz przemiany, jakim podlega zbliża ją pod względem demograficznym do obszarów wiejskich. Wpływ na to – jak można przypuszczać – ma w dużej mierze rolniczy charakter gminy, wynikający z dużego wewnątrzterytorialnego zróżnicowania jej obszaru.

TABELA 3. Struktura ludności gmin powiatu mikołowskiego według płci i wieku w latach 2020-2022

		2020					2021					2022				
		Mikołów	Łaziska Górne	Ormontowice	Orzesze	Wyrę	Mikołów	Łaziska Górne	Ormontowice	Orzesze	Wyrę	Mikołów	Łaziska Górne	Ormontowice	Orzesze	Wyrę
Ludność ogółem		41 264	21 618	6 186	21 582	8 695	41 314	21 432	6 157	21 687	8 896	41 327	21 274	6 179	21 824	8 998
Kobiety	Liczba	21 455	11 138	3 141	10 868	4 427	21 479	11 038	3 129	10 933	4 508	21 459	10 967	3 147	11 009	4 548
	% ludności ogółem	52,0	51,5	50,8	50,4	50,9	52,0	51,5	50,8	50,4	50,7	51,9	51,6	50,9	50,4	50,5
Mężczyźni	Liczba	19 809	10 480	3 045	10 714	4 268	19 835	10 394	3 028	10 754	4 388	19 868	10 307	3 032	10 815	4 450
	% ludności ogółem	48,0	48,5	49,2	49,6	49,1	48,0	48,5	49,2	49,6	49,3	48,1	48,4	49,1	49,6	49,5
Kobiety na 100 mężczyzn		108	106	103	102	104	108	106	103	102	103	108	106	104	102	102
W wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat)	Liczba	7 983	4 092	1 331	4 777	2 046	8 014	4 075	1 346	4 853	2 128	8 015	4 021	1 364	4 839	2 128
	% ludności ogółem	19,3	18,9	21,5	22,1	23,6	19,4	19,0	21,9	22,4	23,9	19,4	18,9	22,1	22,2	23,7
W wieku produkcyjnym (K: 18-59 lat, M: 18-64 lata)	Liczba	24 159	12 998	3 800	12 758	5 220	24 107	12 761	3 736	12 745	5 308	23 991	12 570	3 725	12 799	5 349
	% ludności ogółem	58,6	60,1	61,4	59,1	60,0	58,3	59,6	60,7	58,8	59,7	58,0	59,1	60,3	58,6	59,4
W wieku poprodukcyjnym (K: 60+ lat, M: 65+ lat)	liczba	9 121	4 528	1 055	4 047	1 429	9 193	4 596	1 075	4 289	1 460	9 321	4 683	1 090	4 186	1 521
	% ludności ogółem	22,1	21,0	17,1	18,8	16,4	22,3	21,4	17,4	19,8	16,4	22,6	22,0	17,6	19,2	16,9
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym		70,8	66,3	62,8	69,2	66,6	71,4	67,9	64,8	70,2	67,6	72,3	69,2	65,9	70,5	68,2

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.4. Ruch naturalny i ruch wędrowniczy ludności powiatu

Tabela 4 prezentuje dane dotyczące ruchu naturalnego ludności zamieszkującej powiat mikołowski, a także migracji dotyczących tego obszaru. Na przestrzeni lat 2020-2022 liczba urodzeń żywych zarejestrowanych w powiecie systematycznie malała: w roku 2020 liczba urodzeń żywych wynosiła 993, w roku 2021 – 862, natomiast w roku 2022 – 760. Znaczący spadek liczby urodzeń, przy podlegającym stosunkowo małym zmianom stanie ludności spowodował w analizowanym okresie wyraźne obniżenie wartości współczynnika urodzeń⁴⁵. O ile w roku 2020 wynosił on 9,99, o tyle w kolejnym roku jego wartość zmniejszyła się do poziomu 8,67, by w roku 2022 osiągnąć poziom 7,63. Warto zauważyć, że w 2022 wskaźnik ten w powiecie osiągnął wartość wyższą niż współczynnik urodzeń dla populacji województwa śląskiego (7,25)⁴⁶, lecz jednocześnie niższą niż jego przeciętna wartość dla populacji Polski (8,1).

Drugim podstawowym parametrem ruchu naturalnego są zgony. W 2022 roku zanotowano ich w powiecie mikołowskim 1 066, tj. o 163 mniej niż w roku poprzednim i o 60 mniej niż w roku 2020. Spadek liczby zgonów na przestrzeni lat 2020-2022 należy wiązać z okresem pandemii COVID-19. W roku 2020 i w 2021 wzrost liczby zgonów był w dużej mierze spowodowany bezpośrednio zakażeniami koronawirusem, a także chorobami, będącymi następstwem powikłań po przebytych zakażeniach. Współczynnik zgonów wyrażający liczbę zgonów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w roku 2022 wyniósł 10,7. Warto podkreślić, że wskaźnik ten jest znacząco niższy niż jego wartości obliczona dla populacji województwa śląskiego (13,0) i Polski (11,9). W roku 2020 współczynnik zgonów w powiecie mikołowskim wyniósł 11,33, rok później – 12,36. W obydwu latach współczynniki te były niższe od wskaźników wojewódzkich i ogólnopolskich.

Liczba małżeństw zawartych w powiecie mikołowskim w roku 2022 wyniosła 339, to jest o 115 mniej niż w roku poprzednim i o 80 mniej niż w roku 2020. Tendencja spadkowa w zakresie liczby zawieranych małżeństw przekłada się na obniżenie współczynnika małżeńskości⁴⁷, który w roku 2020 wynosił 4,21, w 2021 – 4,56, a w roku 2022 – 3,40. Należy odnotować, że wartość tego współczynnika w powiecie była w roku 2022 niższa niż w województwie (3,94) i w Polsce (4,1). Obniżający się współczynnik małżeńskości jest – najprawdopodobniej – rezultatem zmian w strukturze ludności według wieku, polegających na systematycznym zmniejszaniu się liczby osób będących w wieku właściwym dla zawarcia pierwszego małżeństwa.

W latach 2020-2022 zarejestrowano zmiany w zakresie liczby rozwodów wśród mieszkańców powiatu mikołowskiego. Liczba rozwodów w analizowanej populacji w roku 2022 wyniosła 143, co oznacza spadek o 13 w porównaniu z rokiem 2021 oraz wzrost o 18 w porównaniu z rokiem 2020. Zmiany w liczbie rozwodów przełożyły się na wartości współczynnika rozwodów⁴⁸, który w 2020 roku wynosił 1,26, rok później – 1,57, a w roku 2022 – 1,44. W całym analizowanym okresie wartość współczynnika rozwodów w powiecie była niższa niż na poziomie województwa i kraju, co pozwala wnioskować

⁴⁵ Współczynnik urodzeń jest określany poprzez odniesienie liczby urodzeń żywych w przeliczeniu na 1000 ludności w określonej jednostce czasu.

⁴⁶ Dane demograficzne dla populacji województwa śląskiego w tym i kolejnych fragmentach analizy podano na podstawie [Banku Danych Lokalnych GUS](#).

⁴⁷ Współczynnik małżeńskości jest wyrażany poprzez liczbę zawartych małżeństw w przeliczeniu na 1000 ludności w określonej jednostce czasu.

⁴⁸ Współczynnik rozwodów wyraża liczbę rozwodów w przeliczeniu na 1000 ludności w określonej jednostce czasu.

o większej trwałości małżeństw zawieranych przez mieszkańców powiatu mikołowskiego w porównaniu z populacjami nadrzędnymi.

Wartości przyrostu naturalnego notowane w okresie od roku 2020 do roku 2022 w powiecie mikołowskim były ujemne, przy czym najmniejszy spadek liczby ludności wynikający z ruchu naturalnego odnotowano w roku 2020 (-133 osoby). Rok później przyrost naturalny wyniósł -367, a w 2022 roku -306. Wartości współczynnika przyrostu naturalnego, wyrażonego jako wielkość przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców powiatu wyniosły w kolejnych latach: -1,34 (2020), -3,69 (2021) oraz -3,07 (2022). Warto odnotować, że wartość współczynnika przyrostu naturalnego w roku 2022 w powiecie mikołowskim jest większa niż w województwie śląskim (-5,76) i w Polsce (-3,8). Oznacza to, że powiat mikołowski wyludnia się wyraźnie wolniej niż województwo śląskie i nieznacznie wolniej niż Polska.

Na przestrzeni lat 2020-2022 zmieniała się liczba zameldowań w powiecie mikołowskim. W roku 2022 zameldowało się tu 1 512 osób, to jest o 189 mniej niż w roku 2021 i jednocześnie o 105 więcej niż w roku 2020. Jednocześnie w całym analizowanym okresie odnotowano dodatnie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały: o ile na początku analizowanego okresu wyniosło ono 407, to w kolejnym roku osiągnęło poziom 587, a w roku 2022 – 479. Współczynnik przyrostu wędrownego, wyrażony poprzez saldo migracji w przeliczeniu na 1 000 ludności zmieniał się adekwatnie do zmian salda migracji i wynosił: 3,6 w roku 2020, 5,3 w roku 2021 oraz 4,5 w roku 2022. Oznacza to, że w analizowanym okresie więcej osób osiedliło się na terenie powiatu, niż go opuściło na skutek migracji wewnętrznych (krajowych) oraz zewnętrznych (zagranicznych).

TABELA 4. Ruch naturalny i migracje w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022

		2020	2021	2022
Ludność ogółem		99 345	99 486	99 602
Urodzenia żywe	Liczba	993	862	760
	Na 1 000 ludności	9,99	8,67	7,63
Zgony	Liczba	1 126	1 229	1 066
	Na 1 000 ludności	11,33	12,36	10,70
Małżeństwa zawarte	Liczba	419	454	339
	Na 1 000 ludności	4,21	4,56	3,40
Rozwody	Liczba	125	156	143
	Na 1 000 ludności	1,26	1,57	1,44
Przyrost naturalny	Liczba	-133	-367	-306
	Na 1 000 ludności	-1,34	-3,69	-3,07
Zameldowania		1 407	1 701	1 512
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	Liczba	355	587	479
	Na 1 000 ludności	3,6	5,3	4,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Szczegółowa analiza ruchu naturalnego i wędrownego w powiecie, uwzględniająca podział na gminy pozwala na dostrzeżenie przestrzennego zróżnicowania zmian ludności zamieszkującej ten obszar. W tabeli 5 zestawiono dane opisujące dynamikę ruchu naturalnego i wędrownego w gminach powiatu w latach 2020-2022. Ze względu na zróżnicowaną wielkość populacji gmin powiatu mikołowskiego porównania poszczególnych parametrów demograficznych muszą koncentrować się na liczbach względnych, wyrażających natężenie poszczególnych zdarzeń i procesów w każdej z analizowanych populacji.

Na podstawie zgromadzonych danych można wnioskować o stosunkowo dużym zróżnicowaniu natężenia urodzeń w gminach powiatu mikołowskiego oraz o ich znacznej dynamice. W roku 2020 najwyższy współczynnik urodzeń odnotowano w Wyrach (11,5), a najniższy w Orzeszu (9,8). Rok później wskaźnik ten osiągnął największą wartość w Ornontowicach (10,6), a najniższą w Łaziskach Górnych (8,1). Z kolei w 2022 roku największe natężenie urodzeń żywych odnotowano w Mikołowie (8,2), a najmniejsze w Wyrach (6,6). Analizowane dane wskazują na dużą zmienność w czasie natężenia urodzeń, co zapewne jest skorelowane ze zmianami w strukturze ludności według płci i wieku.

Analiza dynamiki zgonów w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 ukazuje pewną prawidłowość: we wszystkich latach najwyższy współczynnik zgonów występował w Łaziskach Górnych, natomiast najniższy – w Wyrach. Wartość tego miernika w Łaziskach wynosiła: 12,6 (2020), 14,0 (2021) i 12,4 (2022). Z kolei w Wyrach osiągnął – odpowiednio – wartości: 8,4, 9,9 oraz 7,2. Warto dodać, że zarówno w roku 2020, jak i w 2021 w pozostałych gminach wartości współczynnika urodzeń były zbliżone (w roku 2020 oscylowały wokół 11,2, natomiast rok później zawierały się między 12,0 a 12,3). W roku 2022 natężenie urodzeń w populacjach Mikołowa, Orzesza i Łazisk Górnych było bardziej zróżnicowane i wynosiło – odpowiednio – 11,0, 9,5 oraz 12,0.

Zaobserwowane w gminach powiatu mikołowskiego tendencje związane z umieralnością znajdują przełożenie na wartości przyrostu naturalnego. W całym analizowanym okresie współczynnik przyrostu naturalnego osiągał najniższe wartości w Łaziskach Górnych, a najwyższe w Wyrach. W roku 2020 spadek liczby ludności wynikający z bilansu urodzeń i zgonów w przeliczeniu na 1000 ludności w Łaziskach Górnych wyniósł -2,9, rok później – -5,9, a w roku 2022 -5,1. Z kolei w Wyrach jako jedynej gminie powiatu w dwóch pierwszych latach analizy odnotowano dodatnie wartości współczynnika przyrostu naturalnego. W roku 2020 wyniósł on 3,1, w 2021 – 0,2. Dopiero w roku 2022 w gminie tej odnotowano ujemne saldo urodzeń i zgonów – wartość współczynnika przyrostu naturalnego wyniosła -0,7. W pozostałych gminach w całym okresie analizy przyrost naturalny był ujemny.

Małżeństwo mierzone liczbą zawartych małżeństw w przeliczeniu na 1 000 ludności była największa w całym okresie poddanym analizie w Mikołowie. Współczynnik małżeństw w tej gminie wyniósł: 5,0 (2020), 5,3 (2021) oraz 4,0 (2022). Najniższy współczynnik małżeństwa w roku 2020 odnotowano w Orzeszu (3,4), natomiast w roku 2021 jego wartość była najmniejsza w Wyrach (3,6). W 2022 roku najmniejsze natężenie małżeństw odnotowano w Orzeszu (2,6).

Dane dotyczące zameldowań w powiecie mikołowskim wskazują, że gminą, w której notuje się najwięcej zameldowań w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców są Wiry, gdzie wskaźnik ten w roku 2020 wyniósł 29,4, w 2021 30,6, a rok później 20,9. Dla porównania, w całym analizowanym okresie najmniej zameldowań w odniesieniu do liczby mieszkańców odnotowano w Łaziskach Górnych, gdzie wskaźnik ten wyniósł 10,5 (2020), 9,9 (2021) oraz 9,3 (2022). Warto dodać, że w 2022 roku stosunkowo dużo zameldowań odnotowano w Orzeszu (wskaźnik na poziomie 18,0).

Wskaźnik zameldowań przekłada się wprost na współczynnik przyrostu wędrownego, którego wartość w całym analizowanym okresie jest największa w Wyrach. W 2020 roku współczynnik ten wyniósł w tej gminie 19,7, rok później – 21,1, natomiast w roku 2022 – 11,1. Ujemne wartości współczynnika salda migracji odnotowano w całym analizowanym okresie w Łaziskach Górnych, gdzie również notowano najmniej zameldowań. W 2020 roku wartość tego wskaźnika w gminie Łaziska Górne wyniosła -1,4, rok później -1,3, a w kolejnym roku -1,6. Ujemne saldo migracji w roku 2021 odnotowano też w Ornontowicach, gdzie współczynnik przyrostu wędrownego wyniósł -1,3.

Zaprezentowane analizy prowadzą do wniosku o dosyć dużym zróżnicowaniu demograficznym gmin powiatu mikołowskiego. Różnice te przejawiają się w różnym natężeniu procesów związanych z ruchem naturalnym i wędrownym ludności, co stanowi pochodną struktur populacji według płci i wieku. Są one związane – między innymi – ze specyfiką obszaru poszczególnych gmin. W gminach miejskich stopień zaawansowania procesów związanych ze starzeniem się populacji jest większy niż w gminach wiejskich. Ponadto trendy migracyjne obserwowane w powiecie mikołowskim odpowiadają tendencjom ogólnopolskim, gdzie obserwuje się systematyczny napływ ludności na obszarach wiejskich przy jednoczesnym odpływie ludności z miast.

TABELA 5. Ruch naturalny i migracje w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

		2020					2021					2022				
		Mikołów	Łaziska Górne	Omontowice	Orzesze	Wyry	Mikołów	Łaziska Górne	Omontowice	Orzesze	Wyry	Mikołów	Łaziska Górne	Omontowice	Orzesze	Wyry
Ludność ogółem		41 264	21 618	6 186	21 582	8 695	41 314	21 432	6 157	21 687	8 896	41 327	21 274	6 179	21 824	8 998
Urodzenia żywe	Liczba	408	210	63	212	100	356	174	65	177	90	337	156	47	161	59
	Na 1 000 ludności	9,9	9,7	10,2	9,8	11,5	8,6	8,1	10,6	8,2	10,1	8,2	7,3	7,6	7,4	6,6
Zgony	Liczba	470	273	69	241	73	504	301	76	260	88	456	264	74	207	65
	Na 1 000 ludności	11,4	12,6	11,2	11,2	8,4	12,2	14,0	12,3	12,0	9,9	11,0	12,4	12,0	9,5	7,2
Przyrost naturalny	Liczba	-62	-63	-6	-29	27	-148	-127	-11	-83	2	-119	-108	-27	-46	-6
	Na 1 000 ludności	-1,5	-2,9	-1,0	-1,3	3,1	-3,6	-5,9	-1,8	-3,8	0,2	-2,9	-5,1	-4,4	-2,1	-0,7
Małżeństwa zawarte	Liczba	205	84	26	74	30	218	83	25	96	32	164	67	24	57	27
	Na 1 000 ludności	5,0	3,9	4,2	3,4	3,5	5,3	3,9	4,1	4,4	3,6	4,0	3,1	3,9	2,6	3,0
Zameldowania	Liczba	555	226	91	279	256	681	212	76	460	272	653	198	80	393	188
	Na 1 000 ludności	13,4	10,5	14,7	12,9	29,4	16,5	9,9	12,3	21,2	30,6	15,8	9,3	12,9	18,0	20,9
Saldo migracji [ogółem]	Liczba	113	-30	2	97	171	151	-25	-8	220	188	210	-33	18	155	100
	Na 1 000 ludności	2,7	-1,4	0,3	4,5	19,7	3,7	-1,2	-1,3	10,1	21,1	5,1	-1,6	2,9	7,1	11,1

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

III. SYSTEM POMOCY SPOŁECZNEJ W POWIECIE MIKOŁOWSKIM

3.1. Organizacja pomocy społecznej w powiecie mikołowskim

Pomoc społeczna – obok ubezpieczeń społecznych oraz zaopatrzenia społecznego – stanowi istotny filar systemu zabezpieczenia społecznego. W myśl przepisów ustawy o pomocy społecznej z 2004 roku⁴⁹ pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Zgodnie z art. 2 pkt. 2 ustawy, pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Zasadniczym zadaniem pomocy społecznej jest wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwianie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka. Artykuł 7 ustawy precyzuje powody i sytuacje, w których udziela się pomocy społecznej osobom i rodzinom. Są to:

1. ubóstwo;
2. sieroctwo;
3. bezdomność;
4. bezrobocie;
5. niepełnosprawność;
6. długotrwała lub ciężka choroba;
7. przemoc domowa;
8. potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi;
9. potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
10. bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
11. trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą;
12. trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
13. alkoholizm lub narkomania;
14. zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa;
15. klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, które mają na celu realizowanie zadań na szczeblu gmin i powiatów są ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie. Ośrodki pomocy społecznej realizują zadania gminy związane m. in. z przyznawaniem pomocy rzeczowej i finansowej osobom i rodzinom, zapewnieniem schronienia, miejsc w ośrodkach wsparcia, świadczeniem usług opiekuńczych. Natomiast powiatowe centra pomocy rodzinie realizują zadania powiatu związane m. in. z umieszczaniem osób w domach pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym, prowadzeniem poradnictwa specjalistycznego, udzielaniem pomocy w procesie usamodzielnienia, rehabilitacją społeczną osób z niepełnosprawnościami oraz pomocą

⁴⁹ Art. 2.1. ustawy o pomocy społecznej ([Dz. U. z 2023 r. poz. 901, 1693, 1938](#)).

cudzoziemcom, którzy uzyskali w RP status uchodźcy, mającym trudności w integracji ze środowiskiem. Nową jednostką organizacyjną, będącą jednocześnie nową instytucją lokalnej polityki społecznej jest centrum usług społecznych, tworzone w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie określonych usług społecznych oraz koordynacji tych usług⁵⁰.

Na terenie powiatu mikołowskiego funkcjonuje sześć podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej:

- 1) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mikołowie⁵¹
- 2) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzeszu⁵²
- 3) Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ornontowicach⁵³
- 4) Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wyrach⁵⁴
- 5) Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych⁵⁵
- 6) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych⁵⁶.

3.1.1. Ośrodki pomocy społecznej

Do podstawowych zadań ośrodków pomocy społecznej należy prowadzenie diagnozy w wymiarze jednostkowym i środowiskowym, bezpośrednie i pośrednie udzielanie świadczeń, prowadzenie i rozwój niezbędnej infrastruktury socjalnej, realizacja zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb, aktywizowanie środowiska lokalnego, rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy oraz współpraca z instytucjami, a zwłaszcza z samorządem lokalnym.

Stan zatrudnienia w ośrodkach pomocy społecznej na terenie powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 wskazuje na stabilność w zakresie ogólnej liczby pracowników, w tym liczby pracowników socjalnych. Jedynie w mikołowskim Ośrodku Pomocy Społecznej odnotowano przyrost kadrowy o czterech pracowników, z czego dwóch jest zatrudnionych na stanowisku pracownika socjalnego. Jest to jednocześnie ośrodek z największą liczbą pracowników, stanowiącą ponad 60% wszystkich osób zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej na terenie powiatu mikołowskiego. W pozostałych ośrodkach ogólna liczba pracowników spadła. Różnice są jednakże nieznaczne i wahają się zazwyczaj między jedną a dwiema osobami. Nie zmienia się zasadniczo liczba pracowników socjalnych. We wszystkich ośrodkach pomocy społecznej liczba mieszkańców przypadająca na jednego pracownika przekracza 2 tysiące, przy czym najwięcej w orzeskim ośrodku pomocy społecznej, gdzie w 2022 roku była przekroczona o blisko 58%⁵⁷. Omawiany wskaźnik generalnie w ostatnich latach spada. Wyjątek stanowi gmina Wiry, w której liczba ta na przestrzeni analizowanych trzech lat wzrosła o ponad 22%.

⁵⁰ Centra Usług Społecznych – Informator, Warszawa 2022 - <https://www.gov.pl/attachment/6572d898-492c-4f1f-bafb-7aa06f37c2bf>, [15.12.2023].

⁵¹ <https://mops.mikolow.eu/>

⁵² <https://www.orzesze.pl/p,98,miejski-osrodek-pomocy-spoecznej>

⁵³ <https://www.bip.ornontowice.pl/bipkod/014/002/007>

⁵⁴ <http://gopswiry.eu/>

⁵⁵ <https://cus.laziska.pl/>

⁵⁶ <https://pcpr.mikolowski.pl/>

⁵⁷ Art. 110 Ustawy o pomocy społecznej stanowi, że ośrodek pomocy społecznej lub centrum usług społecznych „zatrudnia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących”.

Przedstawione dane pozwalają ponadto wnioskować o poziomie zatrudnienia pracowników socjalnych w ośrodkach pomocy społecznej powiatu mikołowskiego. We wszystkich analizowanych okresach łączny odsetek pracowników socjalnych wśród wszystkich zatrudnionych pracowników przekraczał 30%. Warto przy tym zauważyć, że występują tutaj znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi ośrodkami – począwszy od Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orzeszu, gdzie w 2022 roku pracownicy socjalni stanowili 40% zatrudnionych, aż do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wyrach, w którym stanowili o połowę mniej (20%). W przypadku Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Mikołowie odsetek ten wynosił nieco ponad 32%, natomiast w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Ornontowicach osiągnął wartość 37,5%. Szczegółowe dane przedstawia tabela 6.

TABELA 6. Liczba pracowników zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

	Ogólna liczba pracowników			Liczba pracowników socjalnych			Liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
MOPS Mikołów	58	57	62	18	19	20	2278	2174	2066
MOPS Orzesze	16	15	15	6	6	6	3762	3470	3477
GOPS Ornontowice	9	9	8	3	3	3	2020	2017	2005
GOPS Wiry	22	21	20	5	4	4	1662	2110	2139
Ogółem	105	102	105	32	32	33	2431	2443	2422

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

Ośrodki pomocy społecznej na terenie powiatu mikołowskiego dysponowały budżetami na poziomie między nieco ponad 123 mln w 2020 roku a blisko 102 mln w 2022 roku (tabela 7). Wyraźny jest spadek ogółu wydatkowanych kwot, który w 2022 roku sięgnął 17% w stosunku do roku 2020. Warto jednak zwrócić uwagę na dynamiczną zmianę proporcji wydatków w poszczególnych grupach. Zdecydowanie najwięcej wydatków jest przeznaczanych na świadczenia wychowawcze, jednakże w 2022 roku liczba ta zmniejszyła się o prawie 59% w stosunku do wydatków sprzed roku (spadek z ponad 94 mln do niespełna 39 mln). Na drugim miejscu znalazł się dodatek węglowy (blisko 26,5 mln) będący jednorazowym świadczeniem wprowadzonym od 2022 roku. Na trzecim miejscu były świadczenia rodzinne i świadczenia z funduszu alimentacyjnego, których koszty z roku na rok sukcesywnie rosną i w 2022 roku przekroczyły 18,5 mln. Rosły również wydatki związane z utrzymaniem domów pomocy społecznej na terenie powiatu z 2,2 mln w 2020 roku do blisko 2,7 mln w 2022 roku. Wyraźny był ponadto wzrost wydatków na realizację zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej (z 230 tys. do 295 tys.). Prawie sześciokrotnie wzrosły wydatki na zwalczanie narkomanii, a o prawie dwie trzecie wydatki na przeciwdziałanie alkoholizmowi (o 62%). Wzrosły ponadto koszty zasiłków stałych oraz realizacji programów „Opieka 75+” i „Karta Dużej Rodziny”. Wahaniom ulegały wydatki związane z pomocą w zakresie dożywiania oraz wspierania rodziny. Natomiast spadkowi uległy kwoty

wydatków na zasiłki celowe, okresowe i pomoc w naturze oraz na pomoc materialną dla uczniów o charakterze socjalnym.

TABELA 7. Budżety ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

	2020	2021	2022
Zwalczanie narkomanii	11 583,00 zł	16 444,00 zł	65 039,30 zł
Przeciwdziałanie alkoholizmowi	819 380,65 zł	959 152,91 zł	1 321 156,69 zł
Domy pomocy społecznej	2 260 951,18 zł	2 463 587,91 zł	2 569 812,86 zł
Ośrodki Wsparcia	79 432,00 zł	294 422,27 zł	143 549,00 zł
Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (domowej)	229 693,81 zł	266 270,68 zł	294 746,60 zł
Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze	1 539 973,16 zł	1 716 527,97 zł	1 205 302,02 zł
Zasiłki stałe	876 744,28 zł	854 692,81 zł	943 599,00 zł
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	1 673 790,44 zł	1 763 697,07 zł	1 736 073,50 zł
Program „Opieka 75+”	– zł	18 296,00 zł	110 440,00 zł
Pomoc w zakresie dożywiania	292 718,20 zł	314 363,20 zł	165 863,60 zł
Dodatek osłonowy	– zł	– zł	2 817 645,78 zł
Pomoc dla obywateli Ukrainy	– zł	– zł	1 962 305,70 zł
Dodatek węglowy	– zł	– zł	26 434 925,85 zł
Dodatek dla gospodarstw domowych	– zł	– zł	2 672 250,50 zł
Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	53 427,98 zł	42 405,04 zł	36 218,49 zł
Świadczenia wychowawcze	93 063 835,91 zł	94 148 593,01 zł	38 811 026,84 zł
Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego	17 875 634,21 zł	18 295 645,25 zł	18 565 574,56 zł
Karta Dużej Rodziny	2 991,78 zł	4 120,66 zł	8 603,00 zł
Wspieranie rodziny	4 343 564,84 zł	1 734 411,75 zł	1 950 539,83 zł
Razem	123 123 721,44 zł	122 892 630,53 zł	101 814 673,12 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

Wśród gmin powiatu mikołowskiego największym budżetem dysponował MOPS w Mikołowie, a najmniejszym GOPS w Ornontowicach. Ośrodki na terenie powiatu różnią się między sobą wydatkami co wynika z wielkości gmin oraz ze specyfiki potrzeb społecznych na danym terenie (tabela 8). Zwalczanie narkomanii było w największym zakresie finansowane przez MOPS w Mikołowie. Wydatków takich nie odnotowano natomiast w Orzeszu. Koszty przeciwdziałania alkoholizmowi były najwyższe w gminie Mikołów oraz gminie Wyry, w których dwukrotnie przekroczyły koszty poniesione w gminie Ornontowice. GOPS w Ornontowicach w latach 2020-2022 nie ponosił kosztów realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy domowej, prowadzenia programu „Opieka 75+”, ani pomocy materialnej dla uczniów o charakterze socjalnym. Natomiast GOPS Wyry nie finansował w tym okresie żadnych usług opiekuńczych. Wydatki na przeciwdziałanie przemocy domowej były wyższe w GOPS Wyry niż w MOPS w Orzeszu. Szczegółowe dane prezentuje tabela 8.

TABELA 8. Budżety ośrodków pomocy społecznej w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 [w PLN]

Zakres wsparcia	Mikołów			Orzesze			Ornontowice			Wiry ⁵⁸		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Zwalczanie narkomanii	0	10 000,00	57 418,30	0	0	0	4 083	6 444	6 146	7 500	0	1 475,00
Przeciwdziałanie alkoholizmowi	465 096,77	522 615,39	740 615,98	3 610	15 370	32 995	133 790	152 513	163 123	216 883,88	268 654,52	384 422,71
Domy pomocy społecznej	1 385 953,43	1 417 656,90	1 433 099,38	756 841	897 248	980 146	25 001	26 158	40 057	93 155,75	122 525,01	116 510,48
Ośrodki Wsparcia	0	184 572,27	0	79 432	109 850	143 549	0	0	0	0	0	0
Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (domowej)	221 530,16	256 301,03	284 023,42	1 236	1 526	1360	0	0	0	6 927,65	8 443,65	9 363,18
Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze	978 307,10	1 082 109,57	624 275,02	466 435	505 341	480 762	13 393	40 729	10 580	81 838,06	88 348,40	89 685,00
Zasiłki stałe	573 358,64	511 422,05	564 848,86	224 507	246 966	274 883	23 856	52 483	57 594	55 022,64	43 821,76	46 273,14
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	1 336 672,44	1 312 768,07	1 202 872,50	319 448	427 567	514 173	17 670	23 362	19 028	0	0	0
Program „Opieka 75+”	0	0	55 269,60	0	18 296	110 440	0	0	0	0	0	0
Pomoc w zakresie dożywiania	100 170,00	258 462,70	115 299,60	34 887	28 291	26 588	147 785	21 533	17 073	9 876,20	6 076,50	6 903,00
Dodatek osłonowy	0	0	1 337 429,47	0	0	1 017 779	0	0	188 246	0	0	274 191,31
Pomoc dla obywateli Ukrainy	0	0	146 541,65	0	0	1 633 716	0	0	81 450	0	0	100 598,05
Dodatek węglowy	0	0	9 923 433,68	0	0	11 159 820	0	0	2 261 277	0	0	3 090 395,17
Dodatek dla gospodarstw domowych	0	0	801 394,79	0	0	1 338 240	0	0	298 607	0	0	234 008,71
Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	28 264,18	17 488,84	18 073,49	23 611	22 897	14 775	0	0	0	1 552,80	2 019,20	3 370,00
Świadczenia wychowawcze	46 431 748,88	46 725 304,76	19 250 708,03	27 317 575	27 695 206	11 389 380	7 701 249	7 763 092	3 169 416	11 613 263,03	11 964 990,25	5 001 522,81
Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego	8 764 114,21	8 608 746,36	8 675 664,31	5 683 780	6 083 163	6 259 288	1 602 960	1 557 622	1 547 985	1 824 780,00	2 046 113,89	2 082 637,25
Karta Dużej Rodziny	1 393,65	2 040,00	3 514,00	1 042	1 086	3 576	236	358	971	320,13	636,66	542,00
Wspieranie rodziny	2 863 626,84	1 457 367,75	1 630 766,83	943 819	125 159	147 280	136 379	149 885	171 743	399 740,00	2 000,00	750,00
Razem	66 209 020,41	67 763 163,78	54 763 167,43	35 856 223,00	36 177 966,00	35 528 750,00	9 806 402,00	9 794 179,00	8 033 296,00	14 310 860,14	14 553 629,84	11 442 647,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

⁵⁸ Z uwzględnieniem kosztów prowadzenia placówki wsparcia dziennego (wynagrodzenia, utrzymanie itd.) w ramach przeciwdziałania alkoholizmowi, W kwocie wydatków na „Wspieranie rodziny” jest uwzględniona opłata za pobyt dzieci w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej, bez wynagrodzenia asystenta rodziny.

3.1.2. Centrum Usług Społecznych

Centrum usług społecznych (CUS) jest nową jednostką organizacyjną pomocy społecznej działającą na terenie Łazisk Górnych, utworzoną z dniem 1 kwietnia 2020 r. poprzez przekształcenie jednostki budżetowej – Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej⁵⁹. Zostało utworzone w celu zaspokajania potrzeb w zakresie określonych usług społecznych oraz koordynacji tych usług. Formuła centrum usług społecznych zakłada szerokie otwarcie na usługi społeczne i wyjście poza zakres usług z obszaru pomocy społecznej. Bardzo ważnym celem utworzenia Centrum jest koordynacja usług społecznych z różnych systemów pomocy społecznej, polityki rodzinnej, promocji i ochrony zdrowia, kultury, edukacji publicznej, polityki prorodzinnej, wspierania osób niepełnosprawnych. To przestrzeń do rozwoju pracy socjalnej skierowanej do wszystkich mieszkańców. Umożliwia też prowadzenie szerokiego poradnictwa psychologicznego, terapeutycznego czy prawnego dla osób i rodzin. W założeniu CUS ma odpowiadać na potrzeby wszystkich mieszkańców, poprzez oferowanie określonych usług społecznych. Opracowanie diagnozy potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych odbywa się wspólnie z mieszkańcami i dla mieszkańców. Tworzony program usług społecznych może być skierowany do osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców. Rozpoznanie indywidualnych potrzeb obejmuje rozmowę z wnioskodawcą. Na podstawie rozpoznania może być opracowany indywidualny plan usług społecznych wskazujący usługi społeczne odpowiadające na potrzeby osoby zainteresowanej określone w programie lub programach usług społecznych. Indywidualny plan usług społecznych zawiera m.in. wskazanie usług społecznych, sposób realizacji indywidualnego planu usług społecznych, w szczególności wskazanie harmonogramu realizacji usług społecznych, podmiotów realizujących te usługi oraz miejsca ich realizacji. Może też wskazywać działania wspierające. Plan może być aktualizowany⁶⁰.

Utworzenie CUS sprzyja rozwojowi współpracy między różnego rodzaju instytucjami publicznymi, placówkami i organizacjami pozarządowymi w szczególności przez:

- koordynowanie usług z różnych systemów i informowanie o usługach świadczonych przez podmioty współpracujące z CUS,
- zlecanie usług społecznych przez centra usług społecznych organizacjom pozarządowym,
- zawieranie porozumień dotyczących przekazania do CUS usług przypisanych innym podmiotom publicznym np. powiatom.

Od stycznia 2023 obowiązuje nowa organizacja Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych poszerzony o pion ds. wspierania seniorów (zob. schemat 1).

⁵⁹ [Uchwała Nr XIX/180/20 Rady Miejskiej w Łaziskach Górnych](#) z dnia 4 lutego 2020 r. w sprawie utworzenia Centrum Usług Społecznych poprzez przekształcenie jednostki budżetowej – Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łaziskach Górnych w Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych oraz połączenia utworzonego Centrum Usług Społecznych z jednostką budżetową – ośrodkiem wsparcia – Miejskim Ośrodkiem Wspierania Rodziny i Dziecka w Łaziskach Górnych.

⁶⁰ *Centra Usług Społecznych – Informator*, Warszawa 2022 - <https://www.gov.pl/attachment/6572d898-492c-4f1f-bafb-7aa06f37c2bf>, [15.12.2023].

SCHEMAT 1. Schemat organizacyjny Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych

SCHEMAT ORGANIZACYJNY CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH W ŁAZISKACH GÓRNYCH

Źródło: <https://bip.cus.laziska.pl/schemat-organizacyjny-centrum-uslug-spoecznych-w-laziskach-gornych-1>, [20.12.2023].

Specyfika funkcjonowania CUS znajduje swoje odzwierciedlenie w strukturze zatrudnienia, w której liczba pracowników socjalnych w latach 2020-2022 wahała się między 16% a 21% osób zatrudnionych. W analizowanym okresie trudno jest wskazać na tendencje, bowiem występują wahania, jednakże zmiany nie są duże – wskazują na zmiany między 1 a 3 osobami (tabela 9). Osoby zatrudnione w CUS pracują na stanowiskach: organizatora pomocy społecznej, organizatora usług społecznych, koordynatora indywidualnych planów usług społecznych oraz organizatora społeczności lokalnej. Pracownik socjalny w CUS to przede wszystkim koordynator indywidualnych planów usług społecznych, który odpowiedzialny jest za przeprowadzanie rozpoznania indywidualnych potrzeb osoby zainteresowanej skorzystaniem z usług społecznych, opracowywanie i monitorowanie indywidualnych planów usług społecznych i ich aktualizacji oraz koordynowanie usług społecznych udzielanych w ramach indywidualnych planów usług społecznych i przeprowadzanie z osobami objętymi indywidualnymi planami usług społecznych rozmów podsumowujących realizację tych planów⁶¹.

TABELA 9. Liczba pracowników zatrudnionych w CUS w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022

	Ogólna liczba pracowników			Liczba pracowników socjalnych			Liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
CUS Łaziska Górne	56,11	54,02	55,30	9,00	8,84	11,52	2000	2000	2000

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych.

W analizowanym okresie wydatki CUS na realizację podstawowych zadań oscylowały między 25,5 mln a 33,3 mln złotych, z czego największą część stanowiły świadczenia wychowawcze (do 72% wydatków). Z roku na rok wzrastają kwoty przeznaczane na przeciwdziałanie alkoholizmowi, utrzymanie domów pomocy społecznej, prowadzenie ośrodków wsparcia, realizację zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej oraz pomoc w zakresie dożywiania. Droższe są również usługi opiekuńcze (w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze), których koszty na przestrzeni trzech lat uległy podwojeniu. W roku 2022 pojawiły się wydatki wynikające z programów rządowych, takie jak dodatek osłonowy, dodatek węglowy i dodatek do gospodarstw domowych, a także środki przeznaczone na pomoc dla obywateli Ukrainy poszkodowanych kryzysem wojennym (tabela 10).

⁶¹ https://edukacjaustawicznadoroslych.eu/images/2021/3/10_3_2021.pdf, s. 129

TABELA 10. Budżet Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022 [w PLN]*

Zakres wsparcia	2020	2021	2022
Zwalczanie narkomanii	0	0	0
Przeciwdziałanie alkoholizmowi	311 347,53	552 550,70	631 127,80
Domy pomocy społecznej	615 669,44	918 869,89	989 157,49
Ośrodki Wsparcia	222 459,20	396 230,39	510 510,93
Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej	1 365,69	3 143,90	3 254,94
Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze	213 898,32	221 534,18	175 823,30
Zasiłki stałe	194 483,33	229 844,29	217 282,04
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	432 251,07	767 982,25	822 032,21
Program „Opieka 75+”	0	0	0
Pomoc w zakresie dożywiania	162 772,50	209 852,96	230 271,50
Dodatek osłonowy	0	0	716 849,99
Pomoc dla obywateli Ukrainy	0	0	247 259,93
Dodatek węglowy	0	0	4 657 320,00
Dodatek dla gospodarstw domowych	0	0	360 570,00
Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	0	0	0
Świadczenia wychowawcze	18 101 512,30	24 020 063,76	9 986 726,89
Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego	4 233 258,67	5 794 700,35	6 007 739,41
Karta Dużej Rodziny	448,19	961,56	3 203,00
Wspieranie rodziny**	992 322,70	215 035,61	204 784,67
Razem	25 481 788,94	33 330 769,84	25 763 914,10

* W kwotach zostały ujęte środki własne gminy, dotacje własne i zlecone, Fundusz Pomocy, Fundusz C19, pozostałe środki.

**W kwocie wydatków na “Wspieranie rodziny” w roku 2020 ujęta została wypłata świadczenia „Dobry start”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych.

3.1.3. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

Pomoc społeczną o zasięgu powiatowym realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR) w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych. W zakresie działalności PCPR mieszczą się zadania wynikające z:

- ustawy o pomocy społecznej,
- ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej,
- ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Centrum kieruje i reprezentuje je na zewnątrz Dyrektor (schemat 2). W czasie jego nieobecności zastępstwo pełni jego Zastępca. Zastępca Dyrektora wykonuje bieżące zadania i kompetencje oraz inne zadania powierzone mu przez Dyrektora Centrum w ramach upoważnień do załatwiania spraw i podejmowania decyzji. Ponadto struktura organizacyjna PCPR obejmuje:

- Dział Administracyjny – AD,
- Dział ds. Osób z Niepełnosprawnościami – ON,
- Dział Pieczy Zastępczej – PZ,
- Dział Świadczeń – DŚ,
- Dział Finansowo-Księgowy i Kadr – FKK,
- Dział Obsługi Placówek i Kontroli – OPK,
- Punkt Interwencji Kryzysowej – PIK,
- Dział Projektów – PR,
- Kancelarię – KA.

Do zadań PCPR w zakresie wykonywania **zadań własnych powiatu z zakresu pomocy społecznej** należy:

- a) opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami;
- b) prowadzenie specjalistycznego poradnictwa;
- c) przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze;
- d) pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, mających braki w przystosowaniu się;

- e) pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, mającym trudności w integracji ze środowiskiem;
- f) prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób;
- g) prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, z wyłączeniem środowiskowych domów samopomocy i innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- h) prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej;
- i) udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach;
- j) szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu;
- k) doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu;
- l) podejmowanie innych działań wynikających z rozeznanych potrzeb, w tym tworzenie i realizacja programów ośłonowych;
- m) sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w formie dokumentu elektronicznego, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;
- n) sporządzanie, zgodnie z art. 16a ustawy, oceny w zakresie pomocy społecznej;
- o) utrzymywanie powiatowego centrum pomocy rodzinie, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników.

Do zadań PCPR w zakresie wykonywania **zadań własnych powiatu z zakresu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej** należy:

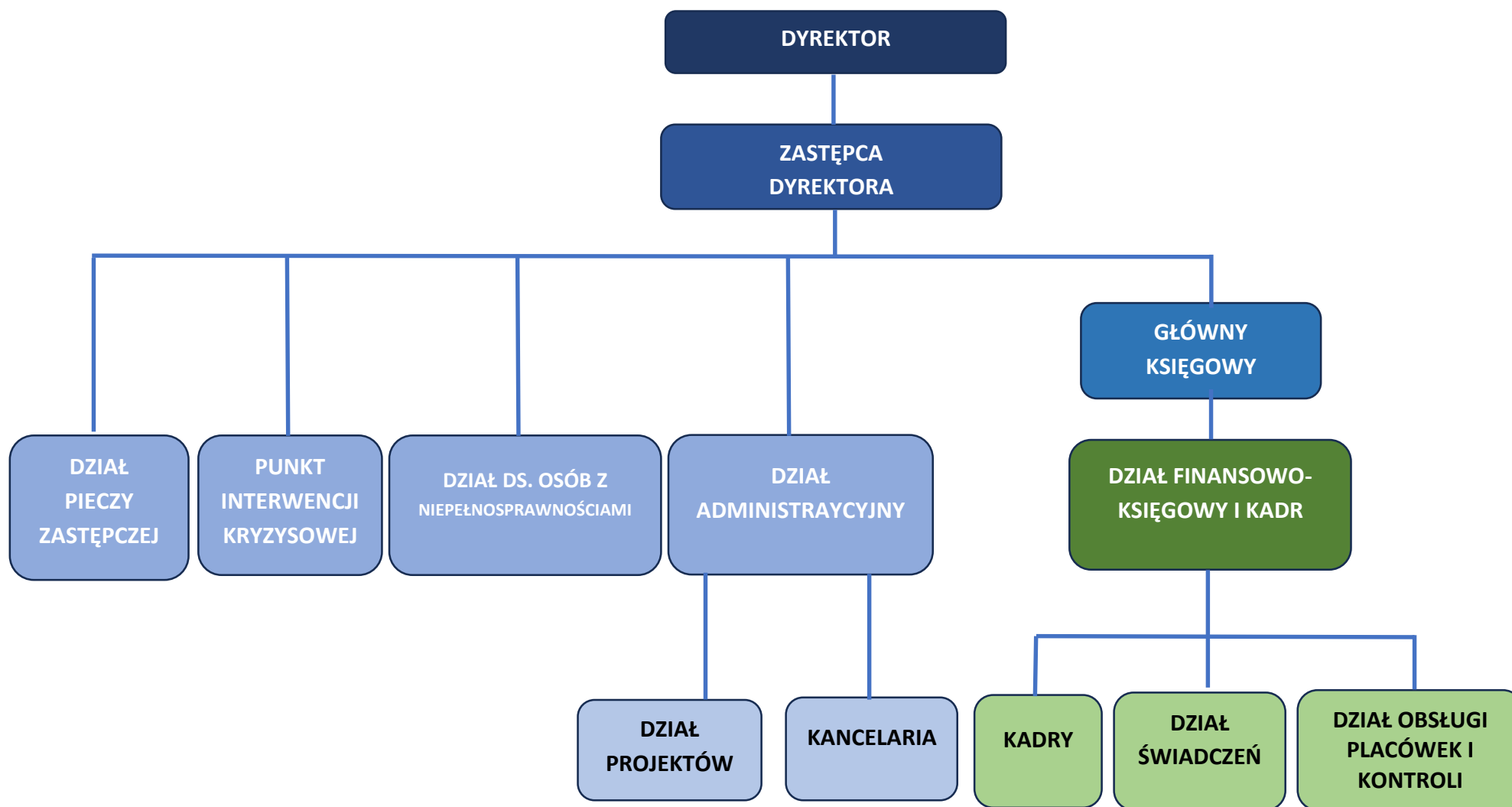
- a) opracowanie i realizacja trzyletnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych;
- b) zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
- c) organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia;
- d) tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych;
- e) prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym.
- f) organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka, rodzin pomocowych i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- g) organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania:
 - grup wsparcia,
 - specjalistycznego poradnictwa;
- h) powoływanie centrów administracyjnych do obsługi placówek opiekuńczo-wychowawczych;

- i) wyznaczanie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- j) zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich;
- k) prowadzenie rejestru danych:
 - zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka
 - pełniących funkcję rodziny zastępczej zawodowej lub rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzących rodzinny dom dziecka.
- l) kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka;
- m) finansowanie:
 - świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu,
 - pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,
 - szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.

Do zadań PCPR w zakresie wykonywania **zadań własnych powiatu z zakresu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej** należy:

- a) opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- b) opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
- c) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
- d) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

SCHEMAT 2. Schemat organizacyjny Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych.

Do zadań PCPR z **zakresu administracji rządowej** należy:

- a) pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, w zakresie indywidualnego programu integracji, oraz opłacanie za te osoby składek na ubezpieczenie zdrowotne w NFZ;
- b) prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- c) realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;
- d) udzielanie cudzoziemcom pomocy w zakresie interwencji kryzysowej;
- e) realizacja zadań wynikających z rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- f) finansowanie pobytu w pieczy zastępczej osób, o których mowa w art. 5 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- g) tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- h) opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Do zadań PCPR w zakresie wykonywania innych **zadań z zakresu administracji rządowej** realizowanych przez powiat należy:

- a) rehabilitacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami,
- b) opracowywanie i realizacja zgodnych ze strategią rozwoju województwa projektów powiatowych programów działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w zakresie:
 - rehabilitacji społecznej
 - przestrzegania praw osób z niepełnosprawnościami,
- c) podejmowanie zadań zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności,
- d) współpraca z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej tych osób,
- e) opracowanie i przedstawienie planów zadań i informacji z prowadzonej działalności oraz ich udostępnienie na potrzeby samorządu województwa,
- f) dofinansowanie:
 - uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
 - sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnościami,
 - zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom z niepełnosprawnościami na podstawie odrębnych przepisów,
 - likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnościami,
 - rehabilitacji dzieci i młodzieży;
- g) dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej,

- h) organizowanie i zapewnienie usług o odpowiednim standardzie w domach pomocy społecznej, dostosowanych do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi (ustawa o ochronie zdrowia psychicznego).

Do zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie należy ponadto wykonywanie innych zadań powiatu z zakresu pomocy społecznej i pieczy zastępczej określonych w porozumieniach zawartych z organami administracji rządowej i samorządowej. Centrum współdziała z prowadzącymi na terenie powiatu działalność organizacjami pozarządowymi, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 tej ustawy, prowadzącym działalność w zakresie pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Do zadań PCPR należy również przygotowywanie dokumentacji dla organu administracji samorządowej w celu przeprowadzenia konkursu na zlecenie realizacji zadania z zakresu pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy.

W ramach mikołowskiego PCPR działa również **Punkt Interwencji Kryzysowej**, który zapewnia:

- indywidualną pomoc psychologiczną/psychoterapeutyczną w tym wsparcie, psychoedukację, interwencję kryzysową, psychoterapię krótkoterminową, psychoterapię dla par;
- pomoc terapeutyczną dla dzieci znajdujących się w sytuacji kryzysowej, m.in. .przemoc (osoba doznająca lub świadek), rozwód rodziców, konflikty rodzinne, żałoba;
- pomoc interwencyjną / konsultacje – Punkt podejmuje interwencje w związku z zawiadomieniami o nieprawidłowościach występujących w rodzinie w tym przemoc, nadużywanie alkoholu, współuzależnienie. Dodatkowo Punkt świadczy pomoc osobom w żałobie, mającym myśli samobójcze, problemy wychowawcze z dziećmi, w sprawach około rozwodowych. Istnieje również możliwość pomocy specjalistycznej w środowisku zamieszkania;
- bezpłatną pomoc prawną w sprawach rodzinnych.

Ponadto PIK realizuje:

- warsztaty profilaktyczne dla szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z terenu powiatu mikołowskiego,
- różnego rodzaju grupy o charakterze psychoedukacyjnej, wsparciowej, rozwoju osobistego,
- Szkołę Rodziców,
- coroczną Kampanię na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy Domowej,
- coroczny Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przepęstwem.

Warto podkreślić, że pracownicy Punktu regularnie uczestniczą w superwizjach⁶².

Zatrudnienie w PCPR utrzymuje się na przestrzeni lat na podobnym poziomie, jedynie w 2022 roku przybyło dwoje nowych pracowników. Liczba pracowników socjalnych jest stała i wynosiła co roku po sześć osób. Omawiane dane prezentuje tabela 11.

⁶² <https://pcpr.mikolowski.pl/punkt-interwencji-kryzysowej/> [28.11.2023]

TABELA 11. Liczba pracowników zatrudnionych w PCPR w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022

Stanowisko	Liczba pracowników		
	2020	2021	2022
Dyrektor	1	1	1
Zastępca dyrektora	1	1	1
Pracownicy socjalni	6	6	6
Pozostali pracownicy	19	19	21
Razem	27	27	29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy w Mikołowie.

Z roku na rok rosną wydatki w ramach zadań realizowanych i nadzorowanych przez PCPR w Mikołowie. W 2020 roku wydatki te wyniosły ponad 16,5 mln, rok później blisko 17 mln, a w 2022 roku prawie 18,2 mln, co oznacza wzrost o prawie 9% . Najwięcej kosztów pochłonęło prowadzenie Domów Pomocy Społecznej, wsparcie rodzin oraz wydatki w ramach Państwowego Funduszu Rehabilitacyjnego (tabela 12).

TABELA 12. Wydatki w ramach zadań realizowanych i nadzorowanych przez PCPR w Mikołowie w latach 2020-2022 [w PLN]

Wyszczególnienie	Wydatki w ramach zadań realizowanych i nadzorowanych przez PCPR		
	2020	2021	2022
OCHRONA ZDROWIA			
Przeciwdziałanie alkoholizmowi	12 022,46	7 740,00	6 480,00
Pozostała działalność	15 388,30	2 999,01	5 000,00
POMOC SPOŁECZNA			
DPS	6 359 708,00	6 476 633,00	6 994 715,76
Ośrodki wsparcia - Środowiskowy Dom Samopomocy	433 218,00	433 218,00	514 698,00
Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy	10 152,00	10 152,00	10 800,00
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	1 167 076,50	1 291 790,42	1 362 373,80
Punkt Interwencji Kryzysowej, w tym:	303 257,09	313 560,97	341 856,37
RPOWŚL Akcja-Aktywizacja	211 293,05	173 313,67	—
EFS Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	369 242,13	—	—
Pomoc dla cudzoziemców	—	—	15 660,00
Pomoc zagraniczna	—	—	5 850,00
Pozostała działalność	—	37 847,26	17 858,09
PAŃSTWOWY FUNDUSZ REHABILITACJI	2 262 315,93	2 498 489,35	2 996 345,75
WTZ	2 163 466,35	2 410 667,00	2 877 333,00
PFRON	98 849,58	87 822,35	119 012,75
SFWON	33 456,66	—	298 109,21
RODZINA	5 419 884,24	—	5 619 547,75
Wspieranie rodziny dotacja „Dobry start”	59 560,00	5 783 186,63	—
Rodziny zastępcze	3 918 334,79	4 338 332,95	4 821 082,02
dotacja 500+	1 022 088,77	1 053 901,50	420 156,26
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	269 451,00	219 811,53	259 820,30
dotacja 500+	150 449,68	171 140,65	60 337,17
Fundusz Pomocy Ukrainie	—	—	58 152,00
Ogółem wydatki	16 597 014,36	16 991 083,05	18 189 294,73

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy w Mikołowie.

3.1.4. Infrastruktura wsparcia społecznego w gminach powiatu

Na terenie powiatu mikołowskiego oprócz ośrodków pomocy społecznej, CUS i PCPR funkcjonuje szereg instytucji i organizacji systemu wsparcia. Podmioty te świadczą pomoc z zakresu pomocy społecznej, skierowaną do wszystkich grup społecznych w zależności od występujących potrzeb. Najwięcej instytucji i organizacji jest ulokowanych w gminie Mikołów.

Mikołów:

- **Dom Dziennego Pobytu⁶³**, ul. Konstytucji 3 Maja 12

Ośrodek realizuje zadania pomocy społecznej jako zadania własne gminy. W szczególności do zadań tych należy:

- zapewnienie pensjonariuszom dziennego pobytu bez noclegów wraz z wyżywieniem (śniadanie, obiad),
- zapewnienie jednego gorącego posiłku osobom, które nie korzystają z dziennego pobytu,
- zapewnienie dostępu do kultury i rekreacji,
- zapewnienie podstawowych świadczeń opiekuńczych oraz w zakresie higieny osobistej,
- organizowanie zajęć w ramach terapii służącej do utrzymania sprawności psychofizycznej zgodnie z wiekiem i możliwościami placówki,
- pomoc w rozwiązywaniu indywidualnych problemów,
- zapewnienie opieki medycznej.

- **Placówka Wsparcia Dziennego – Centrum Społecznego Rozwoju⁶⁴**, ul. Górnośląska 29

Placówka jest prowadzona na zlecenie gminy Mikołów, a prowadzi ją w drodze zlecenia w formie konkursu Centrum Społecznego Rozwoju.

Placówka oferuje zajęcia dla dzieci od poniedziałku do piątku, w godz. 14.00 – 18.00. Program zajęć jest bardzo bogaty, dzieci oprócz odrabiania zadań domowych i nauki, uczestniczą w licznych grach i zabawach, w zajęciach tematycznych, kreatywnych, sportowych i wydarzeniach celebrujących poszczególne święta i różne wydarzenia kalendarzowe.

- **Centrum Integracji Społecznej w Mikołowie⁶⁵**, ul. Bernarda Krawczyka 16

Reintegracja społeczna realizowana w CIS obejmuje m.in. kształcenie umiejętności niezbędnych do pełnienia ról społecznych, naukę planowania i gospodarowania dochodami. Integracja zawodowa polega natomiast w szczególności na umożliwieniu uczestnikom centrum nabycia nowych umiejętności zawodowych umożliwiających przekwalifikowanie lub podwyższenie kwalifikacji.

- **Dom Pomocy Społecznej – Ośrodek dla Osób Niepełnosprawnych Miłosierdzie Boże⁶⁶**, ul. Gliwicka 366, Mikołów – Borowa Wieś

W ramach Ośrodka działają następujące jednostki wspomagające i aktywizujące osoby z niepełnosprawnościami:

⁶³ <https://ops.pl/kategoria/baza-instytucji/typ/osrodek-wsparcia-dzienny-dom-pomocy/dzienny-dom-pomocy-mikolow/>, [15.12.2023].

⁶⁴ http://www.smilowice.mikolow.eu/index_pliki/sol14.html, [15.12.2023].

⁶⁵ <https://cis.mikolow.eu/>, [15.12.2023].

⁶⁶ <http://www.borowa-wies.pl/>, [15.12.2023].

- Dwa Domy Pomocy Społecznej dla Osób Niepełnosprawnych Ruchowo,
 - Warsztat Terapii Zajęciowej,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej,
 - Zakład Aktywności Zawodowej na bazie rolnictwa,
 - Zakład Aktywności Zawodowej „Grill” na bazie usług cateringowych i usług pralniczych,
 - Środowiskowy Dom Samopomocy⁶⁷.
- **Dom Dziecka w Mikołowie**⁶⁸, przy Oś. 30-Lecia 16/1
Placówka przeznaczona jest dla 7 wychowanków i ma charakter mieszkania rodzinkowego, w którym dzieci żyją w warunkach zbliżonych do warunków w normalnym domu rodzinnym. Oprócz pomieszczeń przeznaczonych dla dzieci w mieszkaniu znajduje się również pokój wychowawców.
 - **Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło** w Mikołowie, pl. Salwatorianów 4
Misją PSONI jest dbanie o godność, szczęście i jakość życia osób z niepełnosprawnością intelektualną, ich równoprawne miejsce w rodzinie w społeczeństwie, a także wspieranie rodzin osób z niepełnosprawnością intelektualną we wszystkich obszarach życia i sytuacjach, a zwłaszcza w ich gotowości niesienia pomocy innym. Celem Stowarzyszenia jest działanie na rzecz wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością intelektualną, tworzenia warunków przestrzegania wobec nich praw człowieka, prowadzenia ich ku aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym, działanie na rzecz ochrony ich zdrowia oraz wspieranie ich rodzin⁶⁹.
 - **Centrum Społecznego Rozwoju**⁷⁰, ul. Jana Pawła II 4
CSR jest organizacją skupiającą się w swoich działaniach na wspieraniu rozwoju lokalnych społeczności oraz ekonomii społecznej na Śląsku. Swoje aktywności kieruje w głównej mierze do osób, które z różnych względów są zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz do podmiotów ekonomii społecznej działających na terenie Śląska. Misją organizacji jest budowanie trwałej sieci współpracy pomiędzy przedstawicielami różnych sektorów: biznesu, administracji oraz organizacji pozarządowych opartej na zasadzie partnerstwa i wzajemnego zaufania.
 - **Mikołowskie Stowarzyszenie Pomocy Psychospołecznej i Profilaktyki "Zmiana"**⁷¹, ul. Jana Pawła II 4
Celem działalności Stowarzyszenia jest udzielanie pomocy psychologicznej osobom znajdującym się w trudnych kryzysowych sytuacjach związanych z przemocą domową i uzależnieniami od alkoholu i narkotyków. Wsparciem i pomocą obejmuje zarówno osoby doświadczające przemocy, stosujące przemoc, osoby uzależnione od środków psychoaktywnych jak i rodziny tych osób. Stowarzyszenie prowadzi Terenowy Punkt Doradztwa Kryzysowego. Do dyspozycji osób poszukujących pomocy jest konsultant oraz

⁶⁷ <http://www.borowa-wies.pl/kim-jestesmy/>, [15.12.2023].

⁶⁸ <https://www.dd-orzesze.pl/>, [15.12.2023].

⁶⁹ <https://psoni-mikolow.pl/>, [15.12.2023].

⁷⁰ <http://csr.biz.pl/> [17.03.2024].

⁷¹ <https://www.zmiana-mikolow.pl/>, [15.12.2023].

psycholog lub terapeuta uzależnień, co pozwala na zachowanie standardów profesjonalnej pomocy psychospołecznej. Świadczona przez nas pomoc ma charakter indywidualny oraz grupowy.

- **Stowarzyszenie Klub Abstynenta "POWRÓT"**⁷², ul. Konstytucji 3 Maja 38

Stowarzyszenie istnieje od 1986 roku i jest organizacją pozarządową, która działa na rzecz osób uzależnionych, współuzależnionych i ich rodzin. Pomaga podjąć decyzję o trzeźwości oraz wspierać osoby zarówno rozpoczynające drogę trzeźwości, jak i te, które od wielu lat już nią kroczą. Działania Stowarzyszenia są zgodne m.in. z Gminnymi Programami Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminnymi Programami Przeciwdziałania Narkomanii. Stale współpracuje z ośrodkami terapii uzależnień oraz specjalistami w tej dziedzinie. Organizuje działania, mające na celu naukę życia w trzeźwości oraz czerpania satysfakcji z innych źródeł niż alkohol, narkotyki, leki, tj. poprzez organizowanie imprez abstynenckich promujących zdrowy styl życia oraz propagujących trzeźwość. Zadaniem Stowarzyszenia jest motywowanie osób uzależnionych do podejmowania pracy nad swoim problemem alkoholowym/narkotykowym, wsparcie osób współuzależnionych, w tym m.in. współmałżonków, rodziców, dzieci. Stowarzyszenie prowadzi „Akademię Rozwoju Abstynenta”, w ramach której realizowane są warsztaty, wyjazdy abstynenckie, imprezy będące uhonorowaniem podjętej drogi trzeźwości. Druga aktywność to „Pogotowie Trzeźwościowe”, będące ogromnym wsparciem osób uzależnionych na rzecz kolegów i koleżanek. Pogotowie prowadzi działania motywacyjne wobec osób uzależnionych, wyrażających chęć podjęcia pracy nad sobą i problemem uzależnienia oraz motywujące w chwilach kryzysu trzeźwości.

- **Stowarzyszenie "Siloe"**⁷³, Krakowska 7 lok. 3

Misją stowarzyszenia jest pomoc dzieciom z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i życiowej. Wśród prowadzonych działań jest organizowanie wolnego czasu dzieciom ze środowisk dysfunkcyjnych, pomoc w nauce i odrabianiu lekcji, a także organizowanie posiłków dla podopiecznych oraz wyjazdów kolonijnych. Przez udział w zajęciach specjalistycznych dzieci mają możliwość rozwijania swoich zainteresowań i uzdolnień. Stowarzyszenie prowadzi ponadto zajęcia otwarte dla dzieci nieobjętych stałą opieką. Organizuje imprezy kulturalno-oświatowe, plenerowe i rozrywkowe i świadczy pomoc materialną.

- **Stowarzyszenie Pomocna Dłoń – Krystyn i Sympatyków**⁷⁴, ul. Kasztanowa 3

Do działań Stowarzyszenia należą: integracja środowiska lokalnego poprzez aktywność kulturalną, rekreacyjną i towarzyską; przeciwdziałanie przemocy i patologiom społecznym; poprawa jakości życia dzieci i ich rodzin; stworzenie kompleksowego ośrodka dla osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci pokrzywdzonych przez los; ochrona i promocja zdrowia; wspieranie wszelkich inicjatyw w służących rozwojowi zainteresowań; podejmowanie, realizowanie i propagowanie inicjatyw edukacyjno-kulturalnych, artystycznych oraz wymiany doświadczeń zawodowych i gospodarczych; wspieranie działań prowadzonych na rzecz udziału kobiet w życiu publicznym i w polityce; promowanie członków i osób szczególnie uzdolnionych; podejmowanie działań na rzecz osób starszych, młodzieży i dzieci nie radzących

⁷² <https://powrot.43-190.pl/home>, [15.12.2023].

⁷³ <http://www.siloe.edu.pl/>, [15.12.2023].

⁷⁴ <https://spis.ngo.pl/149604-stowarzyszenie-pomocna-dlon-krystyn-i-sympatykow> [17.03.2024]

sobie w życiu; organizacja spotkań z ludźmi prezentującymi różne dziedziny życia; działalność na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych; działalność charytatywna i pomoc społeczna; praca z dziećmi i młodzieżą, szczególnie z rodzin zagrożonych patologią; podtrzymywanie tradycji rodzinnych, pielęgnowania polskości i śląskości; działania na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami; upowszechnianie i ochrona praw kobiet oraz działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn; działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; porządek i bezpieczeństwo publiczne oraz przeciwdziałanie patologiom społecznym; pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób; promocja i organizacja wolontariatu; działania proekologiczne.

- **Fundacja „Sto Serc”⁷⁵**, ul. Karola Miarki 20

Fundacja wspiera dzieci i dorosłych z niepełnosprawnościami, osoby w trudnej sytuacji życiowej oraz osoby starsze i samotne. Finansuje leczenie, rehabilitację, pokrywa koszty zabiegów i operacji, zakupuje żywność, leki, sprzęt medyczny i rehabilitacyjny. Celem fundacji jest wpływanie pozytywnie na życie tych, którzy tego potrzebują oraz przyczynianie się do dobrostanu społeczności.

- **Fundacja Capella Nicopolensis⁷⁶**, ul. 1 Maja 8 lok. 5

Fundacja zajmuje się niesieniem pomocy materialnej i finansowej dla najbardziej potrzebujących takich jak: osoby ubogie, osoby z niepełnosprawnościami, wybitnie uzdolnione dzieci i młodzież, matki, ojcowie samotnie wychowujące dzieci, osoby starsze, rodziny wielodzietne.

- **Fundacja Aktywnej Rehabilitacji "FAR"**, ul. Jana Pawła II 4 lok. 1

FAR realizuje i rozwija kompleksowy program aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Jego głównym celem jest całościowe, systemowe rozwiązanie jak największej liczby problemów przyczyniających się do marginalizacji grupy osób niepełnosprawnych, co roku powiększającej się o kolejnych kilkaset osób. Za pomocą szeregu działań Fundacja skutecznie włącza je w nurt życia społecznego i zawodowego.

Prowadzone działania:

- Obozy Aktywnej Rehabilitacji,
- kursy szkoleniowo-rehabilitacyjne,
- zajęcia, treningi, szkolenia, seminaria,
- kursy komputerowe,
- kursy prawa jazdy,
- zaopatrzenie w sprzęt,
- imprezy sportowo-integracyjne,
- poradnictwo i działalność informacyjna,
- doradztwo zawodowe.

⁷⁵ <https://fundacjastoserc.pl/fundacja/> [17.03.2024].

⁷⁶ https://www.facebook.com/CapellaNicopolensis/?locale=pl_PL [17.03.2024].

Łaziska Górne:

- **Placówka Wsparcia Dziennego**, ul. św. Jana Pawła II 1

PWD to forma pomocy w opiece i wychowaniu dzieci od 6 do 18 roku życia, prowadzona w małych grupach, wspierająca rozwój emocjonalny, intelektualny i społeczny dziecka, rozumiany jako wzrost samodzielności, sprawczości, twórczości i odpowiedzialności. Wychowankowie wspierani są w rozwiązywaniu własnych kryzysów szkolnych, rodzinnych, rówieśniczych poprzez pracę grupową i indywidualną. Równolegle prowadzona jest regularna praca z rodzicami/opiekunami prawnymi dzieci, mająca na celu ustalenie spójnych kierunków i metod wspierania rozwoju dziecka. Zajęcia dla dzieci prowadzone są w roku szkolnym po południu, a w dniach wolnych od szkoły – od rana⁷⁷.

- **Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy**⁷⁸, ul. Staszica 4;

Placówka dysponuje dwoma oddziałami opieki całodobowej dla pacjentów wymagających stałej pielęgnacji, leczenia i rehabilitacji. Obiekt jest funkcjonalny i dostosowany do osób z niepełnosprawnościami. Głównym przesłaniem w codziennej pracy personelu ZPO jest poszanowanie godności i zadowolenie podopiecznych, przeciwdziałanie ich samotności i izolacji. Pacjenci otrzymują następujące świadczenia medyczne:

- kompleksowa opieka lekarska (geriatra, neurolog i psychiatra) z dostępem do niezbędnych badań diagnostycznych;
- całodobowa opieka pielęgnarska;
- świadczenia opiekunów medycznych: pomoc przy wykonywaniu czynności życia codziennego np. higiena osobista, przyjmowanie posiłków;
- rehabilitacja – indywidualne zajęcia z fizjoterapeutą oraz na salach rehabilitacyjnych. Ilość zajęć, czas oraz zakres ćwiczeń są ściśle dostosowane do stanu zdrowia chorego, współistniejących chorób, jego potrzeb i możliwości;
- terapia zajęciowa – pomaga chorym jak najdłużej zachować a często odzyskać zaburzone funkcje mózgu, kontakt z otaczającym światem, świadomość miejsca, czasu, własnej osoby. jest także treningiem podstawowych czynności życiowych;
- psycholog: terapia indywidualna i grupowa. zakres i intensywność terapii poznawczych ustalana jest zawsze indywidualnie po badaniu psychologicznym, analizie historii choroby, uwzględnieniu potrzeb i możliwości chorego. opiekunowie i rodziny chorych mają również możliwość skorzystania z pomocy psychoterapeuty.
- logopeda: chorzy z zaburzeniami komunikacji, zwłaszcza mowy i rozumienia. zakres intensywności terapii i dobór materiału terapeutycznego ustalane są indywidualnie po badaniu logopedycznym, analizie historii choroby i uwzględnieniu możliwości chorego;
- dietetyk: wywiad żywieniowy i dobór diety;
- edukacja pacjentów i opiekunów w zakresie podstawowej pielęgnacji, rehabilitacji, technik przemieszczania pacjenta, psychoprofilaktyki, doboru diety i sposobu odżywiania.

- **Środowiskowy Dom Samopomocy**⁷⁹, ul. Staszica 4,

⁷⁷ <https://bip.cus.laziska.pl/placowka-wsparcia-dziennego>, [15.12.2023].

⁷⁸ <https://szpital-mikolow.com.pl/zaklad-pielegnacyjno-opiekunczy/>, [15.12.2023].

⁷⁹ <http://www.borowa-wies.pl/srodowiskowy-dom-samopomocy-w-laziskach-gornych/>, [15.12.2023].

Placówka jest przeznaczona dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz dla osób z upośledzeniem umysłowym. Oferuje treningi funkcjonowania w codziennym życiu, treningi umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów, treningi umiejętności spędzania czasu wolnego. Ponadto jest świadczone poradnictwo psychologiczne, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, w dostępie do świadczeń zdrowotnych. Mieszkańcy mają prowadzoną terapię ruchową oraz różne formy postępowania przygotowujące do uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej lub podjęcia zatrudnienia, w tym w warunkach pracy chronionej.

- **NZOZ Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy i Rehabilitacyjny im. Ojca Pio⁸⁰**, ul. Sikorskiego 41

Placówka jest przystosowana do potrzeb osób starszych, przewlekle chorych oraz niepełnosprawnych. Świadczy całodobową opiekę pielęgnacyjną i podstawową opiekę medyczną (działalność pełnopłatna). Prowadzi różne aktywności, w tym [zajęcia rehabilitacyjne](#). Priorytetem jest zdrowie i komfort pacjentów.

- **Dom Dziecka⁸¹**, ul. Leśna 12

Placówka przeznaczona jest dla 11 wychowanków i ma charakter mieszkania rodzinkowego, w którym dzieci żyją w warunkach zbliżonych do warunków w normalnym domu rodzinnym. Wychowankowie mieszkają w wygodnych i estetycznie urządzonych pokojach. Do każdego pokoju przydzielona jest łazienka. W mieszkaniach znajduje się ponadto kuchnia, urządzona jak w prawdziwym domu oraz pokój dzienny, gdzie dzieci spędzają czas wolny i odrabiają lekcje. Oprócz pomieszczeń przeznaczonych dla dzieci w mieszkaniu znajduje się również pokój wychowawców.

Orzesze:

- **Placówka Wsparcia Dziennego „Przystań”**, ul. Św. Wawrzyńca 23

Cele i działania placówki:

- Prowadzenie działalności opiekuńczo-wychowawczej.
- Łagodzenie niedostatków wychowawczych i eliminowanie zaburzeń zachowań.
- Poprawa społecznego funkcjonowania dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych patologiami, w szczególności problemem alkoholowym.
- Zapobieganie zachowaniom nieakceptowanym społecznie i szkodliwym dla zdrowia (w szczególności uzależnieniom i przemocy) oraz promowanie zdrowego stylu życia u dzieci i młodzieży.
- Zaspokajanie potrzeb emocjonalnych (akceptacji, bezpieczeństwa, zaufania).
- Rozwijanie zdolności i zainteresowań wychowanków.
- Stała praca z rodziną dziecka.
- Prowadzenie indywidualnego poradnictwa pedagogicznego.
- Organizowanie cyklicznych spotkań z rodzicami dziecka.
- Organizowanie prelekcji i spotkań tematycznych, w zależności od zdiagnozowanych potrzeb.

⁸⁰ <https://www.nzozpio.pl/>, [15.12.2023].

⁸¹ <https://www.dd-orzesze.pl/>, [15.12.2023].

Zadania placówki:

- Opieka po zajęciach szkolnych i pomoc w nauce.
- Organizacja czasu wolnego; rozwój zainteresowań, organizacja zabaw, zajęć sportowych, plastycznych, informatycznych i innych w miarę potrzeb i możliwości.
- Organizacja zajęć kulturalnych, gier, wycieczek, imprez okolicznościowych itp.
- Prowadzenie indywidualnych programów pracy, realizowanych podczas zajęć grupowych lub w kontakcie indywidualnym.
- Udzielanie pomocy w sytuacjach kryzysowych szkolnych, rodzinnych, rówieśniczych i osobistych w oparciu o diagnozę indywidualną dziecka i jego rodziny.
- Współpraca z pracownikami socjalnymi w zakresie organizowania pomocy socjalnej.
- Diagnozowanie potrzeb i problemów dzieci i ich rodzin; współpraca z rodzicami, opiekunami i wychowawcami.
- Współpraca z podmiotami działającymi na rzecz dzieci.
- Zapewnienie materiałów i wyposażenia niezbędnego do prowadzenia zajęć⁸².

- **Dom Pomocy Społecznej⁸³**, ul. Traugutta 45

Przeznaczony dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie. Liczba dostępnych w ośrodku miejsc wynosi 96. Opieka nad mieszkańcami jest sprawowana całodobowo. Placówka jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. DPS oferuje również zabiegi rehabilitacyjne, treningi bowlingowe, zajęcia sportowe oraz zajęcia na basenie. Na terenie Domu funkcjonuje również terapia zajęciowa. Mieszkańcy mogą realizować swoje pasje podczas zajęć w pracowniach: plastycznej, sali doświadczania świata, muzykoterapii, pracowni drobnych usług oraz pracowni komputerowej. Mieszkańcy Domu mogą korzystać także z kaplicy. Całorocznie ogromną popularnością cieszy się siłownia napowietrzna, zlokalizowana na terenie rekreacyjnym wokół Domu. Aktywny wypoczynek na świeżym powietrzu zapewniają zajęcia rekreacyjne i spacer, kuligi, plenery malarskie, rajdy rowerowe. Dom Pomocy Społecznej zabiega o nieustanną integrację mieszkańców ze społecznością lokalną poprzez organizowanie imprez przy współudziale mieszkańców powiatu, jak również uczestnicząc w imprezach kulturalnych, sportowych i okolicznościowych.

- **Dom Dziecka⁸⁴**, ul. Wawrzyńca 87

Placówka przeznaczona jest dla 12 wychowanków i ma charakter mieszkania rodzinkowego, w którym dzieci żyją w warunkach zbliżonych do warunków w normalnym domu rodzinnym. W związku z tym sprawniej przebiega proces ich socjalizacji. Wychowankowie mieszkają w wygodnych i estetycznie urządzonych pokojach. Do każdego pokoju przydzielona jest łazienka. W mieszkaniach znajduje się ponadto kuchnia, urządzona jak w prawdziwym domu, pralnia i suszarnia oraz pokój dzienny, gdzie dzieci spędzają czas wolny i odrabiają lekcje. Oprócz pomieszczeń przeznaczonych dla dzieci w mieszkaniu znajduje się również pokój wychowawców.

⁸² http://jo.orzesze.bip.gmina.pl/index.php?id=783&a=1000&n_id=669, [15.12.2023].

⁸³ <https://www.dpsorzesze.pl/>, [15.12.2023].

⁸⁴ <https://www.dd-orzesze.pl/>, [15.12.2023].

Wyry:

- **Gminna Świetlica Środowiskowa w Gostyni**⁸⁵, ul. Pszczyńska 368

Działalność świetlicy obejmuje:

- organizowanie czasu wolnego dzieci (np. gry, zabawy, oglądanie filmów i bajek, spaceru i wycieczki),
- tworzenie warunków do nauki własnej oraz pomocy w nauce (pomoc w systematycznym odrabianiu zadań domowych),
- rozwijanie zainteresowań i uzdolnień wychowanków (np. zajęcia plastyczne i muzyczne),
- kształtowanie umiejętności życiowych i społecznych (np. nauka współpracy w grupie rówieśniczej),
- zapewnienie stałego posiłku (codzienne podwieczorki).

- **Gminna Świetlica Środowiskowa w Wyrach**⁸⁶, ul. Ks. Bojdoła 3a

W ramach swojej działalności świetlica zapewnia:

- codzienną pomoc w nauce,
- posiłek,
- organizację czasu wolnego (gry i zabawy świetlicowe, zajęcia plastyczne, zajęcia sportowo-ruchowe, zajęcia muzyczne),
- zajęcia profilaktyczne,
- imprezy okolicznościowe,
- wycieczki i wyjazdy.

- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Mikołowie, **Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy**, ul. Ks. Bojdoła 3a

Ośrodek prowadzony przez PSONI⁸⁷, świadczy pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla dzieci i rodziców. Realizowane są konsultacje indywidualne, spotkania grup wsparcia oraz zajęcia rehabilitacyjne dla dzieci. Podopieczni placówki objęci są stałą kontrolą lekarza neurologa dziecięcego oraz lekarza specjalisty rehabilitacji medycznej. Natomiast stymulacją rozwoju psychofizycznego dzieci zajmują się specjaliści: oligofrenopedagodzy, logopedzi, psycholog, fizjoterapeuci, terapeuci zajęciowi i pielęgniarki⁸⁸.

Zadania:

- rozwój autonomii wychowanków – niezależności i zaradności życiowej w miarę indywidualnych możliwości,
- poprawa procesów poznawczych, sprawności psychoruchowej,
- rozwój umiejętności społecznych, w tym komunikacyjnych,
- rozwój samoakceptacji, własnej wartości,
- rozwój umiejętności radzenia sobie ze stresem,

⁸⁵ <http://gopswyry.eu/swietlice-srodowiskowe/gostyn/>, [15.12.2023].

⁸⁶ <https://wyry.pl/aktualnosci/gminna-swietlica-srodowiskowa-w-wyrach-zaprasza/>, [15.12.2023].

⁸⁷ <https://psoni-mikolow.pl/psoni/struktura-psoni/>, [15.12.2023].

⁸⁸ <https://psoni-mikolow.pl/wp-content/uploads/2020/09/Sprawozdanie-OREW-2019.pdf>, [15.12.2023].

- wspomaganie rozwoju psychoruchowego i społecznego.

Ornontowice:

- **Placówka wsparcia dziennego - Świetlica Profilaktyczno-Wychowawcza**, ul. Zwycięstwa 7.

Realizowane działania:

- organizowanie czasu wolnego dzieci,
- pomoc w nauce,
- rozwój zainteresowań i uzdolnień dzieci,
- kształtowanie umiejętności życiowych i społecznych,
- posiłek.

3.2. Zakres pomocy społecznej udzielanej w powiecie mikołowskim (beneficjenci pomocy społecznej)

Zgromadzone dane wskazują, że w ostatnich latach spada wyraźnie liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej. Łączna liczba gospodarstw domowych, które objęte były w roku 2022 środowiskową pomocą społeczną wyniosła 965, tj. o 249 mniej niż w roku poprzednim oraz o 364 mniej niż w roku 2020. To oznacza, że na przestrzeni analizowanych lat spadek sięgnął ponad 27%. Około połowa tych gospodarstw była objęta wsparciem ośrodka mikołowskiego. Na drugim miejscu pod względem liczby były gospodarstwa domowe na terenie Łazisk Górnych. Najmniejszy udział mieli natomiast beneficjenci z obszaru Ornontowic (tabela 13).

Nieco inaczej prezentują się dane obrazujące dynamikę zmian liczby osób w gospodarstwach domowych, korzystających z pomocy społecznej. W roku 2022 łącznie 2005 osób objętych było tym rodzajem pomocy, podczas gdy w roku 2021 było ich o 337 więcej, jednakże rok wcześniej aż o 301 osób mniej. Pomimo tych wahań wzrasta sukcesywnie średnia liczba osób w gospodarstwach domowych objętych wsparciem, która wyniosła 1,28 w 2020 roku, 1,92 w 2021 roku oraz 2,07 w roku 2022. W omawianym zestawieniu warto zwrócić uwagę na szczególną sytuację w gminie Łaziska Górne, która choć nie jest największą gminą w powiecie, to zazwyczaj tam najwięcej osób jest objętych wsparciem, co obrazuje najwyższy w powiecie odsetek udziału osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy w ogóle ludności. W nawiązaniu należy wspomnieć, że na przestrzeni analizowanych lat zmniejsza się odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w ogóle ludności zamieszkującej powiat. Zmiany te są widoczne szczególnie właśnie na terenie Łazisk Górnych, gdzie odnotowano spadek z 5,14% do 3,80% oraz Mikołowa, w którym odsetek ten zmniejszył się z 2,4% do 1,8%. Niniejszą tendencję można tłumaczyć podnoszeniem się poziomu i jakości życia mieszkańców powiatu mikołowskiego, które umożliwiają samodzielne zaspokajanie podstawowych potrzeb bytowych, bez udziału instytucjonalnych form wsparcia. Nie bez znaczenia może być również utworzenie centrum usług społecznych zabezpieczających potrzeby mieszkańców w szerszym zakresie.

TABELA 13. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z podziałem na gminy

	Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej			Liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej			Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ogóle ludności [%]		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Powiat mikołowski	1329	1214	965	1704	2342	2005	x	x	x
Łaziska Górne	418	331	323	1049	791	757	5,14	3,93	3,80
Mikołów	589	561	449	943	915	721	2,4	2,3	1,8
Orzesze	223	227	204	451	447	380	2,17	2,14	1,82
Ornontowice	29	41	29	52	71	50	0,47	0,68	0,48
Wiry	70	54	51	149	118	97	1,79	1,39	1,42

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

W latach 2020-2022 spadała w skali powiatu liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci. Dla analizowanego okresu spadek ten wynosi aż blisko 33%. Jedyną gminą która w 2022 roku wykazała wzrost tej liczby w stosunku do roku poprzedniego były Łaziska Górne, jednakże gminą o najwyższej liczbie rodzin korzystających z tych świadczeń pozostaje Mikołów. Regularnie obniża się również ogólna liczba dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny, co wynika ze zmian demograficznych. Spadek ten przekracza 33% i jest notowany we wszystkich ośrodkach pomocy społecznej na terenie powiatu mikołowskiego. Podobną tendencję spadkową można odczytać analizując liczbę dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny (33%). Ich udział w ogólnej liczbie dzieci waha się między 53% w gminie Mikołów (2022 r.), a 95% w Łaziskach Górnych (2020 rok). Widoczne są tutaj różnice w tendencjach pomiędzy poszczególnymi gminami – w Łaziskach Górnych, Mikołowie oraz Orzeszu odnotowano spadek odsetka dzieci do 17 lat korzystających z zasiłku rodzinnego, natomiast w Wyrach i Ornontowicach widoczny jest wzrost tego wskaźnika (por. tabela 14).

TABELA 14. Beneficjenci świadczeń rodzinnych w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z podziałem na gminy

	Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci			Liczba dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem			Liczba dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny			Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (%)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Powiat mikołowski	1 279	979	858	2 662	2 014	1 768	2 543	1 912	1 700	x	x	x
Łaziska Górne	324	254	268	576	474	424	545	448	399	95	94	9
Mikołów	478	317	275	1 102	871	813	1 084	859	811	94	72	53
Orzesze	325	274	203	689	405	321	652	376	296	94,63	92,84	92,21
Ornontowice	69	60	43	164	142	105	148	124	99	90	87	94
Wiry	83	74	69	131	122	105	114	105	95	87,02	86,06	90,47

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

Kwoty zasiłków rodzinnych wypłacanych w powiecie mikołowskim przekraczają rocznie 20 mln i z roku na rok rosną (tabela 15). Warto przy tym zwrócić uwagę, że na przestrzeni lat 2020-2022 spadają wydatki na zasiłki rodzinne, a rosną koszty zasiłków pielęgnacyjnych. Ta zależność wynika wprost ze zmian demograficznych związanych z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa. Najwięcej świadczeń jest przyznawanych w MOPS w Mikołowie i Orzeszu.

TABELA 15. Kwoty zasiłków rodzinnych wypłaconych w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z podziałem na gminy [w tysiącach PLN]

	kwota świadczeń rodzinnych			kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)			kwota zasiłków pielęgnacyjnych		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Powiat mikołowski	20 086	20 287	20 521	5 097	4 289	3 728	5 247	5 419	5 542
Łaziska Górne	4 790	4 663	4 636	1 191	994	918	1 268	1 305	1 307
Mikołów	7 002	6 951	7 089	1 932	1 522	1 372	2 218	2 300	2 346
Orzesze	5 315	5 612	5 697	1 439	1 275	1 074	1 106	1 142	1 199
Ornontowice	1 374	1 313	1 315	244	217	135	251	263	287
Wiry	1 605	1 748	1 783	290	282	229	403	409	403

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

Uzupełnieniem zaprezentowanych powyżej danych jest analiza powodów, dla których przyznawana jest pomoc społeczna. Dane zaprezentowane w tabelach 16 i 17 ukazują – odpowiednio – liczbę rodzin i liczbę osób w rodzinach, objętych pomocą społeczną z konkretnych powodów, wymienionych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, co pozwala wnioskować o skali problemów dotyczących mieszkańców poszczególnych gmin. Z roku na rok zmniejsza się liczba gospodarstw domowych objętych wsparciem ośrodków pomocy społecznej, co wskazuje na zmniejszającą się w większości przypadków skalę poszczególnych problemów społecznych.

Analiza zgromadzonych danych pozwala wnioskować, że najwięcej potrzeb mieszkańcy powiatu mikołowskiego odczuwają w obszarze zdrowia, ponieważ najczęstszą przyczyną przyznawania pomocy społecznej okazuje się być **długotrwała i ciężka choroba**. W roku 2020 skorzystało z niej z tego powodu łącznie 745 rodzin, czyli objęto pomocą w sumie 1 211 osób. W roku 2021 liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby wzrosła nieznacznie do 753, przy jednoczesnym spadku liczby osób do 1 202. W kolejnym roku odnotowano spadek do 1 105 osób w 706 gospodarstwach domowych. Wykazane wahania nie są duże i należy prognozować, iż liczba ta może w przyszłości wzrastać w związku z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa. Warto zwrócić uwagę, że pomoc z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby przyjmuje najwyższe wartości we wszystkich gminach powiatu z wyjątkiem gminy Ornontowice, gdzie dominuje problem ubóstwa.

Na drugim miejscu wśród przyczyn przyznawania wsparcia pomocy społecznej⁸⁹ w skali całego powiatu znalazła się **niepełnosprawność**, również mieszcząca się w potrzebach z zakresu zdrowia. Pomimo niewielkich wahań w kolejnych latach liczba rodzin kwalifikowanych do pomocy z tego powodu utrzymuje się na podobnym poziomie. W 2020 roku liczba rodzin otrzymujących wsparcie z powodu niepełnej sprawności wynosiła 395 (647 osób). W kolejnym roku liczba ta wzrosła do 400 rodzin w skali całego powiatu (630 osób). W roku 2022 obniżyła się do 384 gospodarstw domowych (583 osoby).

Kolejną z przyczyn uzyskiwania wsparcia systemu pomocy społecznej jest problem **bezrobocia**. Co istotne, problem bezrobocia zajmuje w powiecie drugie miejsce pod względem liczby osób objętych wsparciem. Najwięcej osób w kryzysie bezrobocia otrzymało wsparcie w 2020 roku (842 osoby).

⁸⁹ W zestawieniu kolejności przyczyn przyznawania pomocy przyjęto liczbę gospodarstw domowych (rodzin).

Dwa lata później było to o 226 osób mniej (616 osób). Z roku na rok spada tym samym liczba rodzin objętych wsparciem z tego tytułu – z 393 rodzin w 2020 roku do 295 rodzin dwa lata później (spadek o 25%).

Zgromadzone dane pozwalają także wnioskować, że niemal równie ważnym jak bezrobocie jest w powiecie problem **ubóstwa**. W 2020 roku ogólna liczba rodzin, objętych pomocą z tego powodu wyniosła 385 (tj. 668 osób). W roku 2021 liczba rodzin, które korzystały z pomocy ze względu na ubóstwo spadła o 18 (367), zaś liczba osób w tych rodzinach wynosiła 623. Z kolei 304 rodzinom (tj. 503 osobom) udzielono z tego powodu pomocy społecznej w 2022 roku. Na przestrzeni lat 2020-2022 we wszystkich gminach miejskich powiatu odnotowano spadek zarówno liczby rodzin, jak i ogólnej liczby członków rodzin, które korzystały z pomocy społecznej ze względu na problem ubóstwa. Są to gminy: Mikołów (liczba rodzin korzystających z tego typu pomocy spadła o 60, zaś liczba członków tych rodzin o 113 osób), Orzesze (spadek liczby rodzin objętych pomocą o 18 i zmniejszenie liczby osób korzystających z tej pomocy o 53) oraz Łaziska Górne (spadek – odpowiednio – o 7 gospodarstw i 5 osób). W gminach wiejskich natomiast odnotowano wzrost lub utrzymanie na tym samym poziomie. Przy tym należy zaznaczyć, że liczby te generalnie nie są wysokie – nie przekraczają 25 rodzin oraz nie sięgają wyżej niż 46 osób otrzymujących wsparcie z tytułu ubóstwa. Najmniej potrzebujących jest w gminie Wyry – między 6 a 10 gospodarstw domowych.

Dwa kolejne pod względem częstości przyznawania pomocy społecznej problemy, pojawiające się w gminach powiatu mikołowskiego, są ściśle związane z poprawą funkcjonowania rodzin. Są nimi: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz potrzeba ochrony macierzyństwa. Należy jednakże podkreślić, że pomoc w zakresie **bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego** jest świadczona zdecydowanie częściej. Działające na terenie powiatu mikołowskiego ośrodki pomocy społecznej udzieliły w tym zakresie w roku 2020 wsparcia łącznie 272 rodzinom i aż 771 członkom tych rodzin. Rok później liczba tych rodzin spadła o 17, a liczba osób w rodzinach, które objęte zostały tego typu pomocą zmniejszyła się o 47. W roku 2022 bezradność opiekuńczo-wychowawcza była powodem przyznania pomocy w przypadku 203 rodzin (tj. o 52 mniej niż w roku poprzednim). Liczba osób w tych rodzinach, korzystających z pomocy spadła z kolei aż o 183 osoby w porównaniu z rokiem 2021. Zatem na przestrzeni trzech lat widoczny jest spadek liczby osób objętych tego rodzaju wsparciem aż o 30%. W odniesieniu do liczby środowisk jest to spadek o 25%, co oznacza, że co czwarta rodzina przestała mieć potrzebę systemowego wsparcia. Wśród środowisk wspieranych około 33% stanowią rodziny monoparentalne, a 14% rodziny wielodzietne. Największe potrzeby w zakresie wsparcia rodzin wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego odnotowano w MOPS w Mikołowie, gdzie przekraczają 100 środowisk, jednakże z roku na rok ich liczba spada (z 137 w 2020 roku do 103 w 2022 roku), natomiast najmniejsze w GOPS Wyry, w którym na przestrzeni analizowanych lat potrzeby wzrosły z czterech do sześciu środowisk.

Wsparcie dla rodzin borykających się z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego świadczą oprócz pracowników socjalnych również asystenci rodziny. Liczba zatrudnionych na terenie powiatu mikołowskiego asystentów rodziny nie przekraczała 10, a liczba osób które korzystały z ich wsparcia wynosiła 95 w 2020 roku, 112 w 2021 roku i 111 w roku 2022 (tabela 19). Najwięcej asystentów było zatrudnionych w gminie Mikołów (cztery osoby).

Potrzeba ochrony macierzyństwa wykazuje w statystykach niewielkie wahania od 112 środowisk w 2020 roku, poprzez 91 rok później, aż do 98 środowisk w 2022 roku. Gminą przyznającą najwięcej wsparcia w jej zakresie są Łaziska Górne. W następnej kolejności są Orzesze i Mikołów, w których liczba rodzin objętych wsparciem zmniejsza się każdego roku. Najmniej pomocy w tym obszarze świadczy GOPS w Ornontowicach (między dwie a cztery rodziny).

Pozostałe powody przyznawania pomocy społecznej, wymienione w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, podawane były przez ośrodki pomocy społecznej rzadziej niż te, o których mowa była do tej pory. **Alkoholizm** był przyczyną przyznania pomocy społecznej w przypadku 89 rodzin w roku 2020, 81 w roku 2021 oraz 73 w roku 2022. Z kolei ogólna liczba osób w rodzinie, objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu wynosiła odpowiednio: 139, 122 i 114. Problem uzależnienia od alkoholu zatem generalnie słabnie, choć w dwóch gminach odnotowano wzrost liczby wspieranych środowisk. Były to Orzesze i Wiry, w których liczba środowisk wzrosła o dwa.

Problem **bezdomności** jako przyczynę przyznania pomocy społecznej wskazano w odniesieniu do 66 rodzin w roku 2020, 67 w roku 2021 i 53 w roku 2022. Podano też, że liczba osób objętych pomocą z tego powodu wyniosła odpowiednio: 69, 68 i 54. Warto przy tym zwrócić uwagę na fakt, że największą część beneficjentów pomocy społecznej, dotkniętych problemem bezdomności wykazano w gminie Mikołów, co należy tłumaczyć przede wszystkim tym, że jest to największa spośród gmin tworzących powiat mikołowski. Po drugie, bezdomność jest problemem, który uwidacznia się głównie w miastach.

Sytuację kryzysową jako przyczynę objęcia rodzin pomocą społeczną wskazano w sumie w przypadku 67 środowisk. Orzy czym należy zaznaczyć, że wyjątkowy jest tutaj rok 2022, w którym wykazano aż 47 środowisk w Łaziskach Górnych (152 osoby). W pozostałych gminach wsparcie z tytułu sytuacji kryzysowej jest marginalne i waha się między jedną a trzema środowiskami (trzy do pięciu osób). Jedynie w Mikołowie w 2022 roku wyniosło siedem rodzin (15 osób). Natomiast w gminie Ornontowice nie udzielano pomocy w tym zakresie.

Sytuacją kryzysową jest niewątpliwie wystąpienie **przemocy domowej**, która jednakże ze względu na swoją wagę jest wykazywana odrębnie. Statystyki wskazują, iż w powiecie mikołowskim problem przemocy nie występuje w dużej skali, bowiem w roku 2022 obejmował tylko 17 środowisk, a w latach poprzednich tylko jedno gospodarstwo domowe więcej. W odniesieniu do liczby osób było to między 46 osób w 2020 roku a 41 osób w 2022 roku. Najwięcej przypadków stosowania przemocy odnotowano na terenie gminy Mikołów oraz Orzesze – odpowiednio – 24 i 15 środowisk (59 i 37 osób) w skali trzech lat. W pozostałych gminach liczba ta wyniosła od czterech do sześciu środowisk. Trzeba jednak zasygnalizować, że problem przemocy należy do grupy negatywnych zjawisk społecznych, które są w dużej mierze niedoszacowane. Dokonanie pełnej diagnozy zjawiska przemocy domowej jest niezwykle trudne. Doświadczanie przemocy jest tematem wstydlivym, obnażającym trudności domowego środowiska, wskazującym na zaburzenia w relacjach między bliskimi i wskazującym na słabość, do której trudno się przyznać. Wiele jest w związku z tym przykładów przemocy nieujawnianej i niewykazywanej w żadnych statystykach.

Trudności w **przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego** w roku 2020 stały się przyczyną przyznania pomocy społecznej 27 rodzinom. Rok później ich liczba spadła do 25, zaś w 2022 do 11. Liczba członków rodzin, którym przyznano pomoc społeczną z tego powodu wyniosła odpowiednio: 49 (w 2020 roku), 34 (w roku 2021) i 14 (w roku 2022). Gminą, w której wsparcia udzielono największej liczbie osób w każdym analizowanym roku była gmina Orzesze.

Zdarzenia losowe były nieczęstą przyczyną przyznania pomocy społecznej. W roku 2020 skorzystało z niej łącznie zaledwie 13 rodzin (19 osób). W kolejnych latach liczba ta ulegała wahaniom – od 10 rodzin (18 osób) w roku 2021 do 16 rodzin w roku 2022 (42 osoby). We wszystkich latach najwięcej rodzin korzystających z tej formy pomocy odnotowano w Łaziskach Górnych (w sumie 19 rodzin – 38 osób).

Problem **narkomanii** jako przyczyna przyznania pomocy społecznej wykazany został tylko w gminach Mikołów i Orzesze. Zarówno w roku 2020, jak i w 2021 pomocy w związku z występowaniem tego problemu udzielono trzem rodzinom. W roku 2022 odnotowano dwie takie rodziny. Liczba osób objętych wsparciem nie przekroczyła ośmiu.

Pomoc z tytułu **uchodźstwa** okazała się potrzebna jedynie w przypadku pięciu osób na terenie gminy Wyrę w 2022 roku.

Objęcie rodzin pomocą w sytuacji **sieroctwa** dotyczyło w badanym okresie wyłącznie gminy Łaziska Górne i były to dwie osoby w ramach jednej rodziny, które otrzymały wsparcie w 2020 roku.

Należy dodać, że wśród przyczyn udzielania pomocy społecznej w latach 2010-2012 w powiecie mikołowskim nie pojawiły się: potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Przegląd systemu wsparcia warto poszerzyć o analizę poszczególnych form wsparcia świadczonych przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2020-2022 (tabela 18). Największa liczba osób skorzystała z pracy socjalnej, choć liczba ta z roku na rok zdecydowanie spada z ponad 2,3 tys. w 2020 roku do 1,8 tys. w roku 2022 (odpowiednio 1076 i 889 rodzin). Porównywalna w ogólnej skali liczba osób korzystała z ulg, które zapewnia Karta Dużej Rodziny. Zachodzi tutaj jednak na przestrzeni lat odwrotna proporcja, ponieważ liczba tych rodzin wzrosła o blisko 38% (z 1,7 tys. w 2020 roku do 2,3 tys. w 2022 roku). Najwięcej rodzin wielodzietnych jest w Orzeszu i Łaziskach Górnych. W zakresie wsparcia finansowego najwięcej przyznano zasiłków celowych, następnie okresowych, a najmniej stałych, przy czym w każdym z przypadków ich liczba sukcesywnie spada. Zmniejszyła się również liczba dzieci, które korzystały z programu dożywiania z 511 w 2020 roku do 366 dwa lata później. Każdego roku blisko 300 osób otrzymuje usługi opiekuńcze. Liczba ta ulega nieznacznym wahaniom. Natomiast wyraźnie spada liczba rodzin korzystających ze specjalistycznego poradnictwa z 348 do 237 w latach 2020-2022. Stosunkowo niewielu mieszkańców powiatu wymagało zapewnienia schronienia – odpowiednio 47, 45 i 32 osoby. Kontrakt socjalny zastosowano najczęściej w roku 2021, kiedy to podpisano 63 kontrakty, natomiast w pozostałych latach było ich o połowę mniej. Najwięcej kontraktów zawarto w Ornontowicach i Mikołowie.

Zapotrzebowanie na szczególnego rodzaju pomoc pojawiło się w 2022 roku, w związku z agresją zbrojną Rosji w Ukrainie. Ośrodki powiatu mikołowskiego zorganizowały szeroko zakrojone wsparcie dla potrzebujących wsparcia obywateli i obywateli Ukrainy. Od marca 2022 r. na umowę zlecenie został przyjęty psycholog mówiący biegle w języku ukraińskim (raz w tygodniu, po 2 godziny). Psycholog spotykał się z osobami dorosłymi i dziećmi. Celem pracy było zminimalizowanie skutków traumy związanej z wojną. Przyjętych zostało 10 osób, w tym 3 dzieci. Odbyło się 66 konsultacji. Opracowano informator dla osób goszczących rodziny z Ukrainy oraz ulotki dla obywateli z Ukrainy dotyczące funkcjonowania osoby w sytuacji traumatycznej. Należy również wskazać na zaangażowane we współtworzenie programu z Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej

pt. „Razem możemy więcej w Powiecie Mikołowskim” na rzecz aktywizacji zawodowej i integracji społecznej cudzoziemców legalnie przebywających w Polsce.

Pomoc Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Mikołowie na rzecz osób poszkodowanych konfliktem zbrojnym w Ukrainie kształtowała się w 2022 roku następująco⁹⁰:

1. W istniejących punktach zamieszkania zbiorowego Domek Parkowy, Sołtysówka w Mokrem zapewniano pomoc w formie całodziennego wyżywienia, pomocy we wszelkich sprawach dnia codziennego, poszukiwaniu zatrudnienia, zakupu leków i innych niezbędnych produktów. Udzielono wsparcia ogółem 297 osobom.
2. W przypadku małoletniego obywatela Ukrainy, który przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez opieki osób dorosłych zgodnie z prawem reprezentować oraz sprawować pieczę nad jego osobą i majątkiem winien opiekun tymczasowy. Opiekę taką wyznaczał postanowieniem Sąd Rejonowy w Mikołowie. Nadzór nad realizacją praw i obowiązków opiekuna tymczasowego sprawował Ośrodek poprzez wyznaczonych pracowników. Ogółem dla 23 opiekunów tymczasowych.
3. Obywatelowi Ukrainy przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej został uznawany za legalny przysługiwało:
 - a) prawo do świadczeń rodzinnych. Ośrodek przyznał prawo dla 34 rodzin, w tym 2 dla opiekunów tymczasowych,
 - b) świadczenie pieniężne i niepieniężne, na zasadach i w trybie ustawy o pomocy społecznej. Ośrodek przyznał: zasiłek okresowy 25 rodzinom, zasiłek celowy 29 rodzinom,
 - c) pomoc w postaci jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł na osobę, przeznaczonego na utrzymanie, w szczególności na pokrycie wydatków na żywność, odzież, obuwie, środki higieny osobistej oraz opłaty mieszkaniowe. Liczba osób, którym przyznano świadczenie – 1107,
 - d) bezpłatna pomoc psychologiczna. Wsparciem objęto 31 osób,
 - e) pomocy żywnościowa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 pod warunkiem spełniania kryteriów kwalifikowania. Przyznano 84 osobom,
 - f) pomoc w postaci stypendiów i zasiłków szkolnych. Przyznano 7 stypendiów szkolnych i 15 zasiłków szkolnych,
 - g) zapewnienie posiłku dla dzieci i młodzieży. Ogólnie objęto pomocą 114 osób, w tym w przedszkolu 52, a szkole 62.
4. Ośrodek przyznawał także świadczenie pieniężne podmiotom, w szczególności osobom fizycznym prowadzącym gospodarstwo domowe, które zapewniły, na własny koszt, zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy, nie dłużej niż za okres 120 dni od dnia przybycia obywatela Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Okres wypłaty świadczenia mógł być przedłużony w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Gmina mogła uzależnić przyznanie lub wypłatę świadczenia od weryfikacji warunków zakwaterowania i wyżywienia. W sumie złożono 803 wnioski obejmujące 948 obywateli Ukrainy, na kwotę ponad 3 mln złotych (3 039 280).
5. Pracownicy Ośrodka w związku z wypłatą świadczenia pieniężnego podmiotom, które zapewniły, na własny koszt, zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy przeprowadzali weryfikację warunków zakwaterowania i wyżywienia w 146 mieszkaniach.

Ponadto w Mikołowie realizowany był projekt pt. „Usługi społeczne na rzecz ograniczenia skutków kryzysu wywołanego konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy – gmina Mikołów” w ramach

⁹⁰ <https://mops.mikolow.eu/pliki/plik/sprawozdanie-z-dzialalnosci-mops-2022-1696848618.pdf> - s. 25-26.

Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (Europejski Fundusz Społeczny) dla osi priorytetowej: IX. Włączenie społeczne dla działania: 9.2. Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne dla poddziałania: 9.2.10. Usługi społeczne na rzecz ograniczenia skutków kryzysu wywołanego konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy – tryb nadzwyczajny⁹¹. W ramach projektu realizowano działania, które zabezpieczały najpilniejsze potrzeby rodzin ukraińskich. W grupie docelowej przebywającej na terenie gminy zidentyfikowano takie problemy jak: rozdzielenie rodziny, konieczność zaadaptowania do nowych warunków, nieznajomość języka polskiego powodującą barierę komunikacyjną, brak środków finansowych, brak pracy i niepewne perspektywy na przyszłość. Działania realizowane były od sierpnia 2022 roku do kwietnia 2023 roku i miały na celu wsparcie usług społecznych dla rodzin ukraińskich i ich otoczenia. Obejmowały pomoc psychologiczną, pomoc prawną, korepetycje przedmiotowe, naukę języka polskiego, warsztaty rozwojowe dla dzieci, rodziców/opiekunów, warsztaty samoobrony z elementami asertywności, warsztaty z zakresu kompetencji rodzicielskich, pierwsza pomoc przedmedyczna, wycieczka i warsztaty, wsparcie językowe uczestników, opieka nad dziećmi w trakcie zajęć dla dorosłych, organizacja festynu. Koszt realizacji w roku 2022 to 76 973,31 zł.

Kończąc prezentację zakresu wsparcia na terenie powiatu mikołowskiego warto odnieść się do zasobów, którymi dysponują ośrodki (tabela 20). Mieszkania chronione i treningowe są jedynie na terenie gmin Łaziska Górne i Orzesze. Liczba zrealizowanych specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi miała miejsce tylko w gminach miejskich i w żadnym z analizowanych lat nie przekroczyła 20. Dostęp do superwizji mają jedynie pracownicy MOPS w Mikołowie oraz CUS w Łaziskach Górnych. W pozostałych ośrodkach pomocy pracownicy socjalni nie korzystają z prawa do udziału w superwizji.

⁹¹ <https://mops.mikolow.eu/pliki/plik/sprawozdanie-z-dzialalnosci-mops-2022-1696848618.pdf>, s. 31-32.

TABELA 16. Liczba rodzin, którym przyznano pomoc społeczną w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 – podział według powodów przyznania pomocy społecznej

		Łaziska Górne			Mikołów			Orzesze			Ornontowice			Wiry			Ogółem		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
ubóstwo		51	38	44	182	164	122	128	134	110	18	25	18	6	6	10	385	367	304
sieroctwo		1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
bezdomność		23	22	19	30	26	20	9	10	7	1	4	2	3	5	5	66	67	53
potrzeba ochrony macierzyństwa		52	42	54	25	20	18	24	24	16	4	2	4	7	3	6	112	91	98
bezrobocie		132	118	108	136	153	91	88	89	77	15	14	5	22	14	14	393	388	295
niepełnosprawność		92	95	99	192	189	167	81	81	87	13	19	12	17	16	19	395	400	384
długotrwała lub ciężka choroba		223	218	222	332	341	289	150	151	153	12	15	12	28	28	30	745	753	706
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego		77	59	58	137	135	103	48	50	31	6	8	5	4	3	6	272	255	203
w tym	- rodziny niepełne	21	24	27	26	27	18	30	33	17	3	6	2	2	2	4	82	92	68
	- rodziny wielodzietne	10	6	6	18	13	11	10	12	8	3	1	0	2	1	2	43	33	27
przemoc domowa		1	2	3	9	7	8	6	4	5	2	2	0	0	3	1	18	18	17
alkoholizm		20	13	15	31	29	18	32	35	35	3	1	0	3	3	5	89	81	73
narkomania		0	0	0	3	2	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	3	3	2
uchodźstwo		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5
trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego		3	2	2	10	8	2	14	13	6	0	2	1	0	0	0	27	25	11
zdarzenia losowe		7	4	8	3	3	1	1	1	5	0	0	1	2	2	1	13	10	16
sytuacja kryzysowa		1	2	47	3	2	7	0	0	2	0	0	0	1	1	1	5	5	57

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

TABELA 17. Liczba osób, którym przyznano pomoc społeczną w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 – podział według powodów przyznania pomocy społecznej

		Łaziska Górne			Mikołów			Orzesze			Ornontowice			Wiry			Ogółem		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
ubóstwo		82	53	77	310	267	197	237	251	184	33	46	35	6	6	10	668	623	503
sieroctwo		2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0
bezdomność		25	23	20	31	26	20	9	10	7	1	4	2	3	5	5	69	68	54
potrzeba ochrony macierzyństwa		210	166	209	108	110	94	111	121	90	19	6	19	7	3	6	455	406	418
bezrobocie		319	287	266	282	315	178	188	182	148	31	27	10	22	14	14	842	825	616
niepełnosprawność		185	187	177	275	261	228	150	136	143	20	30	16	17	16	19	647	630	583
długotrwała lub ciężka choroba		402	420	383	473	474	411	290	259	263	18	21	18	28	28	30	1211	1202	1105
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego		288	221	207	286	293	204	174	182	116	19	25	8	4	3	6	771	724	541
w tym	- rodziny niepełne	68	72	84	73	83	62	93	109	53	9	16	5	2	2	4	245	282	208
	- rodziny wielodzietne	50	29	27	42	55	46	60	73	52	15	5	0	2	1	2	169	163	127
przemoc domowa		3	5	10	21	19	19	16	10	11	6	7	0	0	3	1	46	44	41
alkoholizm		39	26	30	35	36	20	59	56	59	3	1	0	3	3	5	139	122	114
narkomania		0	0	0	5	7	5	0	1	1	0	0	0	0	0	0	5	8	6
uchodźstwo		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5
trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego		5	2	4	14	11	3	30	19	6	0	2	1	0	0	0	49	34	14
zdarzenia losowe		10	6	22	4	7	2	3	3	12	0	0	5	2	2	1	19	18	42
sytuacja kryzysowa		3	5	152	3	2	15	0	0	0	0	0	0	1	1	1	7	8	168

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

TABELA 18. Liczba osób korzystająca z poszczególnych form wsparcia w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z podziałem na gminy

	Łaziska Górne			Mikołów			Orzesze			Ornontowice			Wiry			Ogółem		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
zasiłek stały	45	47	41	106	94	93	43	45	43	5	9	9	8	8	8	207	203	194
zasiłek okresowy	49	37	33	258	233	192	93	100	76	8	11	5	8	5	4	416	386	310
zasiłek celowy	251	198	182	319	298	214	169	161	135	12	15	6	33	21	24	784	693	561
praca socjalna:																		
– liczba osób	827	772	694	679	650	410	42	416	356	368	394	306	69	49	63	2 363	2 281	1 829
– liczba rodzin	301	309	300	369	364	231	203	206	187	175	159	143	28	21	28	1 076	1 059	889
kontrakt socjalny	9	8	9	11	20	9	1	1	4	10	34	8	0	0	1	31	63	31
poradnictwo specjalistyczne (liczba rodzin)	61	48	69	278	233	132	9	10	20	0	0	16	0	0	0	348	291	237
schronienie	10	13	12	22	17	9	9	7	6	3	4	0	3	4	5	47	45	32
usługi opiekuńcze	75	53	65	161	159	159	39	39	46	6	9	7	16	17	15	297	277	292
dożywianie dzieci	389	296	275	4	0	0	81	82	66	13	16	13	24	17	12	511	411	366
karta dużej rodziny (liczba rodzin)	620	682	860	156	151	316	812	881	1067	28	27	58	112	158	80	1 728	1 899	2 381
usługi edukacyjne dla rodziców (szkoła dla rodziców, klub rodziców itp.)	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	5	1	1	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	5	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

TABELA 19. Wsparcie asystenta rodziny w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z podziałem na gminy

	Łaziska Górne			Mikołów			Orzesze			Ornontowice			Wiry			Ogółem		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
liczba asystentów rodziny	1	1	2	4	4	4	2	2	2	1	1	1	1	1	1	9	9	10
liczba rodzin korzystających z usług asystenta	21	19	20	44	46	41	11	20	27	12	22	18	7	5	5	95	112	111

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

TABELA 20. Zasoby systemu wsparcia na terenie powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

	Liczba mieszkań chronionych i treningowych			Liczba zrealizowanych specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi			Liczba pracowników systemu pomocy korzystających z formalnej superwizji pracy socjalnej		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
CUS Łaziska Górne	3	3	3	6	8	5	9	9	11
MOPS Mikołów	0	0	0	3	5	3	14	14	15
MOPS Orzesze	1	1	1	8	7	8	0	0	0
GOPS Ornontowice	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GOPS Wiry	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ogółem	4	4	4	17	20	16	23	23	26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

IV. SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE MIKOŁOWSKIM

4.1. Organizacja pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim

4.1.1. Instytucjonalna piecza zastępcza

Powiat Mikołowski realizuje zadania związane z organizacją instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego. Od 1 października 2020 roku na terenie powiatu mikołowskiego funkcjonują [trzy domy dziecka](#)⁹², w których łącznie może przebywać 30 wychowanków:

- Dom Dziecka w Mikołowie, ul. Przy Plantach 16 – przeznaczony dla siedmiorga wychowanków;
- Dom Dziecka w Łaziskach Górnych, ul. Leśna 12 – przeznaczony dla 12 wychowanków⁹³;
- Dom Dziecka w Orzeszu, ul. Św. Wawrzyńca 87A – przeznaczony dla 11 wychowanków.

W tabeli nr 21 zestawiono dane dotyczące liczby dzieci przyjętych do domów dziecka działających w powiecie oraz opuszczających te placówki. Napływ wychowanków do domów dziecka był największy w roku 2022, kiedy to liczba nowych wychowanków wyniosła 14, podczas gdy liczba dzieci opuszczających placówki wyniosła 13. O jedną osobę mniej przyjęto do domów dziecka w roku 2020 (13), gdy odpływ wychowanków wyniósł 12. Najmniej dzieci przyjęto do tych placówek w roku 2021 (10), w którym również liczba wychowanków opuszczających te placówki wyniosła 11. W analizowanym okresie powoływano również adekwatną do potrzeb liczbę zespołów ds. oceny sytuacji dzieci. W roku 2020 i 2021 było ich 10, a w roku 2022 – 12.

TABELA 21. Liczba dzieci w domach dziecka powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

	2020	2021	2022
Liczba dzieci przyjętych do placówek	13	10	14
Liczba dzieci opuszczających placówki	12	11	13
Liczba zespołów ds. oceny sytuacji dzieci	10	10	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Wychowankowie domów dziecka działających na terenie powiatu to przeważnie sieroty społeczne, których rodzice żyją, są jednak dysfunkcyjni i nie gwarantują właściwej opieki nad małoletnimi dziećmi.

Do najważniejszych zadań domu dziecka jako placówki opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego należy tworzenie dzieciom odpowiednich warunków fizycznego, psychicznego i poznawczego rozwoju, jak również redukcja skutków wpływu na nie negatywnego środowiska socjalizacyjnego. Wychowankom zapewnia się poczucie bezpieczeństwa, a także przygotowuje się je do życia w społeczeństwie i w rodzinie, wdrażając je do samodzielności oraz przyjmowania odpowiedzialności za codzienne życie, za własne decyzje, za siebie oraz za innych członków grupy.

Domy dziecka współpracują z rodzinami biologicznymi, opierając swoje działania na przekonaniu, że jest ona najważniejszym środowiskiem socjalizacyjnym dziecka. Placówki zapewniają

⁹² <https://www.dd-orzesze.pl/>, [20.12.2023].

⁹³ Decyzją Wojewody Śląskiego z dnia 25.08.2021r. w związku z koniecznością zabezpieczenia rodzeństwa zezwolono na przyjęcie do placówki dodatkowo 2 dzieci.

wychowankom (o ile sąd nie postanowi inaczej) kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi oraz starają się zwiększać odpowiedzialność rodziców za dzieci oraz konsultować z nimi decyzje dotyczące wychowanków.

Warto dodać, że działalność domu dziecka w Orzeszu jest wspierana przez Fundację „Razem Razniej” – organizację pozarządową działającą na rzecz rodzin i osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Bezpośrednimi odbiorcami działań podejmowanych przez fundację są wychowankowie Domu Dziecka w Orzeszu⁹⁴.

4.1.2. Rodzinna piecza zastępcza

Rodzinna piecza zastępcza w powiecie mikołowskim jest realizowana w rodzinach zastępczych oraz w rodzinnych domach dziecka.

Jak pokazują dane zawarte w tabeli nr 22, na przestrzeni lat 2020-2022 liczba rodzin zastępczych działających na terenie powiatu zmieniała się. W roku 2020 było ich 133, rok później 140, natomiast w roku 2022 ich liczba wyniosła 138. Wśród rodzin zastępczych dominują rodziny spokrewnione z dzieckiem. W roku 2020 było ich 68, zaś w roku 2021 ich liczba wzrosła do 72, by w roku 2022 powrócić do poziomu 68. Z kolei liczba rodzin niezawodowych w analizowanym okresie systematycznie rosła: z 54 w 2020 roku, przez 58 w 2021 roku do 60 w roku 2022. W latach 2020-2022 obserwuje się jednocześnie spadek liczby rodzin zawodowych – z 10 w roku 2020 do dziewięciu w roku 2021 i siedmiu w roku 2022. Na przestrzeni lat 2020-2022 zmniejszyła się także liczba zawodowych rodzin zastępczych o charakterze pogotowia opiekuńczego – z dwóch na początku analizowanego okresu do jednej w roku 2021 i 2022. Jednocześnie należy zauważyć wzrost liczby rodzinnych domów dziecka. W roku 2020 i 2021 na terenie powiatu działała tylko jedna taka forma pieczy zastępczej, a w roku 2022 utworzono dwa nowe rodzinne domy dziecka.

Liczba rodzin zastępczych jest skorelowana z liczbą mieszkańców zamieszkujących poszczególne gminy. Najwięcej takich rodzin działa w Mikołowie – w roku 2022 było ich 51, to jest tyle samo co w roku 2020 i o dwie mniej niż w roku 2021. Największą grupę rodzin zastępczych stanowią te, które są spokrewnione z dziećmi – w 2022 roku było ich 27, podczas gdy rodzin zawodowych było 23. Oprócz tego w Mikołowie funkcjonował jeden rodzinny dom dziecka, który został utworzony w 2022 roku. Łaziska Górne lokują się na drugim miejscu pod względem liczby funkcjonujących na terenie gminy rodzin zastępczych. W 2022 i w 2021 roku było ich 35, to jest o pięć więcej niż w roku 2020. Zdecydowana większość z nich to rodziny spokrewnione (w 2022 roku było ich 23). Liczba rodzin zastępczych niezawodowych na końcu analizowanego okresu wyniosła 9, a liczba rodzin zawodowych – dwie, z czego jedna pełniła funkcję pogotowia rodzinnego. Na terenie gminy w roku 2022 działał też jeden rodzinny dom dziecka. Niewiele mniej niż w Łaziskach Górnych jest rodzin zastępczych w Orzeszu: łączna ich liczba w roku 2020 i 2022 wyniosła 51, natomiast w roku 2021 była większa o dwie. Warto zauważyć, że w tej gminie przeważają rodziny zastępcze zawodowe, których w roku 2022 było 18 (tj. o jedną więcej niż w dwóch poprzednich latach), podczas gdy rodzin zastępczych spokrewnionych było 10 w roku 2020 i w 2022, a 11 w roku 2021. W Orzeszu działa też najwięcej rodzin zastępczych zawodowych – trzy. Z kolei liczba rodzin zastępczych w gminie Wyry w roku 2021 i 2022 wynosiła 15 (o jedną więcej niż w roku 2020), przy czym proporcje między liczbą rodzin spokrewnionych i niezawodowych we wszystkich trzech latach była zbliżona i wahała się między sześć a siedem. Ponadto na terenie tej gminy działała w roku 2022 jedna rodzina zastępcza zawodowa

⁹⁴ <https://www.dd-orzesze.pl/fundacja-razem-razniej/>, [20.12.2023].

i jeden rodzinny dom dziecka. Łączna liczba rodzin zastępczych w Ornontowicach w roku 2022 wyniosła pięć, z czego cztery to rodziny niezawodowe, a jedna – spokrewniona. Należy odnotować, że łączna liczba rodzin zastępczych w tej gminie zmalała o jedną w porównaniu z rokiem 2020 i wzrosła o jedną w porównaniu z rokiem 2021. W Goczałkowicach-Zdroju w całym analizowanym okresie działała jedna zawodowa rodzina zastępcza.

TABELA 22. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

Gmina	Rok	Ogółem	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe			Rodzinne domy dziecka
					Ogółem	W tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	W tym pełniące funkcję specjalistyczną	
Łaziska Górne	2020	30	20	7	2	1	0	1
	2021	35	22	10	2	1	0	0
	2022	35	23	9	2	1	0	1
Orzesze	2020	31	10	17	4	0	0	0
	2021	32	11	17	4	0	0	0
	2022	31	10	18	3	0	0	0
Mikołów	2020	51	30	20	1	0	0	0
	2021	53	31	21	1	0	0	0
	2022	51	27	23	0	0	0	1
Wiry	2020	14	6	6	2	1	0	0
	2021	15	7	7	1	0	0	0
	2022	15	7	6	1	0	0	1
Ornontowice	2020	6	2	4	0	0	0	0
	2021	4	1	3	0	0	0	0
	2022	5	1	4	0	0	0	0
Goczałkowice-Zdrój	2020	1	0	0	1	0	0	0
	2021	1	0	0	1	0	0	0
	2022	1	0	0	1	0	0	0
Razem	2020	133	68	54	10	2	0	1
	2021	140	72	58	9	1	0	1
	2022	138	68	60	7	1	0	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Uzupełnieniem zaprezentowanych powyżej analiz są dane zestawiające liczbę nowo utworzonych w okresie 2020-2022 rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w powiecie mikołowskim, jak również liczbę rozwiązanych form rodzinnej pieczy zastępczej w tym okresie, które zamieszczono w tabelach 23 i 24.

Łączna liczba nowo utworzonych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w powiecie była największa w roku 2021, gdy powstało ich 17, to jest o jedną więcej niż rok później i o cztery więcej

niż w roku 2020. W 2021 roku odnotowano największy przyrost liczby rodzin niezawodowych (10), podczas gdy w dwóch pozostałych latach tworzone były głównie rodziny zastępcze spokrewnione (zarówno w roku 2020, jak i w 2022 powstało ich dziewięć). Warto też odnotować, że w rodzinne domy dziecka były tworzone tylko w roku 2022, gdy uruchomiono dwie takie formy pieczy zastępczej. W roku 2020 i 2022 roku najwięcej rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka powstało w Mikołowie (odpowiednio: sześć i siedem), natomiast w 2021 roku jednakowy przyrost liczby rodzin zastępczych odnotowano w Łaziskach Górnych i w Orzeszu (po pięć).

TABELA 23. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka nowo utworzonych w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

Gmina	Rok	Ogółem	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe			Rodzinne domy dziecka
					Ogółem	W tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	W tym pełniące funkcję specjalistyczną	
Łaziska Górne	2020	1	1	0	0	0	0	0
	2021	5	2	3	0	0	0	0
	2022	6	6	0	0	0	0	0
Orzesze	2020	3	1	1	1	0	0	0
	2021	5	1	4	0	0	0	0
	2022	1	1	0	0	0	0	0
Mikołów	2020	6	4	2	0	0	0	0
	2021	3	2	2	0	0	0	0
	2022	7	2	4	0	0	0	1
Wry	2020	3	3	0	0	0	0	0
	2021	3	2	1	0	0	0	0
	2022	1	0	0	0	0	0	1
Ornontowice	2020	0	0	0	0	0	0	0
	2021	0	0	0	0	0	0	0
	2022	1	0	1	0	0	0	0
Razem	2020	13	9	3	1	0	0	0
	2021	17	7	10	0	0	0	0
	2022	16	9	5	0	0	0	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

W analizowanym okresie odnotowywano również przypadki rozwiązywania rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka działających na terenie powiatu. W roku 2021 i 2022 rozwiązano jednakową liczbę rodzin zastępczych (15), natomiast w roku 2020 rozwiązywanych rodzin zastępczych było o pięć mniej. W 2021 roku wśród rozwiązanych rodzinnych form pieczy zastępczej przeważały rodziny spokrewnione – było ich 12, podczas gdy w roku 2020 i 2022 największą grupę rozwiązywanych rodzin zastępczych stanowiły rodziny niezawodowe – było ich – odpowiednio – pięć i dziewięć. Biorąc pod uwagę podział na gminy, można zauważyć, że zarówno w roku 2021, jak i w 2022 rozwiązano

najwięcej rodzin zastępczych z terenu Mikołowa (odpowiednio siedem i 10). Z kolei w roku 2020 najwięcej (trzy) takie rodziny odnotowano w gminie Orzesze.

Analizując dane statystyczne dotyczące przypadków rozwiązywania rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka warto wspomnieć o powodach, dla których przestają one funkcjonować. Według informacji zgromadzonych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych, najczęstszą przyczyną rozwiązywania rodzin zastępczych jest rozpoczęcie przez wychowanka procesu usamodzielnienia. Inne okoliczności stanowiące o zaprzestaniu działania rodziny zastępczej wiążą się ze zmianą formy sprawowania pieczy nad dzieckiem: są to sytuacje, gdy rodzina zastępcza przekształca się w rodzinny dom dziecka bądź gdy dziecko zostaje adoptowane przez rodzinę zastępczą. Zdarzają się także przypadki powrotu dziecka do rodziny naturalnej oraz przeprowadzki rodziny na teren innego powiatu. PCPR wykazuje również sytuacje, gdy rodziny zastępcze są rozwiązywane ze względu na swoją niewydolność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, jak również z powodu rezygnacji z pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

TABELA 24. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka rozwiązanych w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

Gmina	Rok	Ogółem	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe			Rodzinne domy dziecka
					Ogółem	W tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	W tym pełniące funkcję specjalistyczną	
Łaziska Górne	2020	1	1	0	0	0	0	0
	2021	5	4	1	0	0	0	0
	2022	0	0	0	0	0	0	0
Orzesze	2020	3	0	3	0	0	0	0
	2021	3	2	0	1	0	0	0
	2022	5	2	3	0	0	0	0
Mikołów	2020	2	1	1	0	0	0	0
	2021	7	6	1	0	0	0	0
	2022	10	3	6	1	0	0	0
Wiry	2020	2	1	0	1	1	0	0
	2021	0	0	0	0	0	0	0
	2022	0	0	0	0	0	0	0
Ornontowice	2020	2	1	1	0	0	0	0
	2021	0	0	0	0	0	0	0
	2022	0	0	0	0	0	0	0
Razem	2020	10	4	5	1	1	0	0
	2021	15	12	2	1	0	0	0
	2022	15	5	9	1	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Biorąc pod uwagę charakterystykę rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim z uwzględnieniem liczby wychowanków, można stwierdzić, że w całym analizowanym okresie wśród rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka przeważały te, w których umieszczono jednego wychowanka. Jak pokazują dane zaprezentowane w tabeli nr 25, w 2020 roku odnotowano 95 takich rodzin, rok później było ich 99, natomiast w roku 2022 – 97. Rodziny z dwojgiem wychowanków stanowiły mniej liczną grupę: w 2022 roku zarejestrowano ich 25, to jest o trzy więcej niż w roku 2021 i o pięć więcej niż w roku 2020. Piecza zastępcza nad trojgiem dzieci dotyczyła sześciu rodzin w roku 2020, 7 w roku 2021 oraz pięciu w roku 2022. Liczba rodzin zastępczych sprawujących opiekę nad czworgiem wychowanków była jednakowa w roku 2020 i 2021 – wynosiła sześć, natomiast w roku 2022 zmniejszyła się ona do czterech. Dwie rodziny realizowały pieczę zastępczą nad pięciorgiem dzieci w roku 2020; w kolejnych dwóch latach liczba tych rodzin zmniejszyła się do jednej. Rodzin wychowujących sześcioro dzieci było najwięcej w 2021 roku (dwie), w pozostałych latach działała jedna tego rodzaju rodzina. W 2020 roku nie było rodzin zajmujących się siedmiorgiem wychowanków. Dopiero w 2021 roku pojawiły się na terenie powiatu dwie rodziny zastępcze z siedmiorgiem dzieci, jednak rok później działała już tylko jedna taka rodzina. Rodzin zastępczych wychowujących ośmioro lub więcej dzieci było w roku 2020 i 2022 trzy, zaś w roku 2021 działały formy takiej pieczy.

TABELA 25. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w powiecie mikołowskim ze względu na liczbę dzieci w nich przebywających w latach 2020-2022

	2020	2021	2022
Ogółem	133	140	138
Bez dzieci	0	0	0
1 dziecko	95	99	97
2 dzieci	20	22	25
3 dzieci	6	7	5
4 dzieci	6	6	4
5 dzieci	2	1	1
6 dzieci	1	2	1
7 dzieci	0	1	2
8 dzieci i więcej	3	2	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Na przestrzeni lat 2020-2022 zmianom ulegała liczba wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim. Dane zawarte w tabeli nr 26 pokazują, że najwięcej dzieci przebywało w pieczy zastępczej w roku 2021 – było ich 245. O sześcioro mniej wychowanków odnotowano w roku 2022, zaś najmniejsza ich liczba występowała w powiecie w roku 2020, kiedy było ich łącznie 245. Zmienna w czasie była zarówno liczba dzieci objętych opieką rodzin zastępczych spokrewnionych, niezawodowych, jak i zawodowych. W przypadku dzieci umieszczonych w rodzinach spokrewnionych ich liczba wynosiła – odpowiednio: 83, 89 i 84 w kolejnych latach analizy. Z kolei najwięcej dzieci w rodzinach niezawodowych działających na terenie powiatu umieszczonych było w roku 2021 (89), a najmniej w roku 2020 (78). W roku 2022 liczba dzieci umieszczonych w takich rodzinach wyniosła

łącznie⁸⁷. W przypadku rodzin zastępczych zawodowych nie odnotowano znaczących zmian w liczbie wychowanków pomiędzy rokiem 2020 i 2021: wynosiła ona (odpowiednio) 51 i 52. Znaczący spadek liczby wychowanków umieszczonych w takich rodzinach nastąpił w roku 2022, gdy było ich 34. Ma to zapewne związek z przekształcaniem się niektórych rodzin zawodowych w rodzinne domy dziecka, który spowodował wzrost liczby dzieci przebywających w tej formie pieczy: zarówno w roku 2020, jak i 2021 ich liczba wynosiła 15, a w roku 2022 wzrosła do 34. W analizowanym okresie odnotowano też spadek liczby dzieci umieszczonych w rodzinach pełniących funkcje pogotowia rodzinnego – z 14 w roku 2020 do dziewięciu w roku 2022.

Zmiany dotyczące liczby wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej uwidaczniały się w poszczególnych gminach powiatu, choć ich dynamika była zróżnicowana. Największy przyrost liczby wychowanków odnotowano w Łaziskach Górnych – z 56 w 2020 roku do 80 w roku 2021 i 72 w roku 2022. Zmiany te dotyczą zarówno dzieci objętych opieką rodzin zastępczych, jak i niezawodowych. Z kolei liczba dzieci w rodzinach zastępczych zawodowych była największa w roku 2021 (wynosiła wówczas 20), podczas gdy w roku 2022 była mniejsza o jeden niż w roku 2020 (wynosiła 14). Liczba wychowanków rodzinnych domów dziecka pozostawała niezmienna w całym okresie i wynosiła 15.

Wzrost liczby dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej odnotowano też w Mikołowie, gdzie w 2020 roku dzieci takich było 65, rok później 70, a dwa lata później – 68. W gminie tej od roku 2020 do 2022 nastąpił spadek liczby dzieci w rodzinach zastępczych spokrewnionych (z 35 do 32) i jednocześnie wzrost liczby wychowanków rodzin zastępczych niezawodowych (z 25 do 28). W rezultacie przekształcenia się w 2022 roku jednej rodziny zawodowej w rodzinny dom dziecka w roku tym w gminie nie odnotowano dzieci wychowujących się w rodzinach zastępczych zawodowych, natomiast ośmioro objął swoim wsparciem rodzinny dom dziecka.

Także w Wyrach zwiększyła się liczba dzieci umieszczonych w rodzinnych formach pieczy zastępczej – z 25 w roku 2020 do 32 w roku 2022. W przypadku tej gminy największe zmiany dotyczyły liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych zawodowych i rodzinnym domu dziecka. W roku 2022 na tym terenie został utworzony rodzinny dom dziecka, który objął pieczę 11 wychowanków. Jednocześnie redukcja liczby rodzin zastępczych zawodowych spowodowała spadek liczby wychowanków z 12 w roku 2020 do siedmiorga w roku 2021 i 2022.

W analizowanym okresie w Orzeszu nastąpił spadek liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej z 61 do 56, przy czym w roku 2021 było ich 63. Największe zmiany odnotowano w odniesieniu do liczby wychowanków umieszczonych w rodzinach zastępczych zawodowych: ich liczba w roku 2020 i 2021 wyniosła 16, natomiast w roku 2022 – dziewięć. W przypadku pozostałych form rodzinnej pieczy zastępczej zmiany te nie były znaczące (różnice nie przekraczały dwóch osób).

W Ornontowicach zmiany w liczbie dzieci przebywających w pieczy zastępczej były nieznaczne: w roku 2020 było ich osiem, w 2021 – sześć, a w 2022 – siedem.

Podobnie można opisać sytuację w Goczałkowicach-Zdroju, gdzie liczba dzieci w pieczy zastępczej w roku 2020 wyniosła trzy, a w dwóch kolejnych latach – cztery.

TABELA 26. Liczba dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

Gmina	Rok	Ogółem	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe			Rodzinne domy dziecka
					Ogółem	W tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	W tym pełniące funkcję specjalistyczną	
Łaziska Górne	2020	65	26	9	15	10	0	15
	2021	80	30	15	20	13	0	15
	2022	72	31	12	14	9	0	15
Orzesze	2020	61	14	31	16	0	0	0
	2021	63	15	32	16	0	0	0
	2022	56	13	34	9	0	0	0
Mikołów	2020	65	35	25	5	0	0	0
	2021	70	36	29	5	0	0	0
	2022	68	32	28	0	0	0	8
Wiry	2020	25	6	7	12	4	0	0
	2021	22	7	8	7	0	0	0
	2022	32	7	7	7	0	0	11
Ornontowice	2020	8	2	6	0	0	0	0
	2021	6	1	5	0	0	0	0
	2022	7	1	6	0	0	0	0
Goczałkowice-Zdrój	2020	3	0	0	3	0	0	0
	2021	4	0	0	4	0	0	0
	2022	4	0	0	4	0	0	0
Razem	2020	227	83	78	51	14	0	15
	2021	245	89	89	52	13	0	15
	2022	239	84	87	34	9	0	34

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Dane dotyczące napływu dzieci do 18. roku życia do pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 prezentuje tabela nr 27.

W roku 2020 łączna liczba dzieci przyjętych do rodzinnej pieczy zastępczej wyniosła 28, z czego najwięcej (10) objęto rodzinną pieczą zastępczą, ośmiu zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych zawodowych, a po pięć znalazło się w rodzinach niezawodowych i w rodzinnych domach dziecka. Zdecydowana większość dzieci (22) napłynęła do pieczy zastępczej z rodzin naturalnych, natomiast w przypadku sześciorga poprzednie środowiska wychowawcze stanowiły inne rodziny zastępcze.

W 2021 roku w pieczy zastępczej zostało umieszczonych 46 nowych wychowanków. Najwięcej z nich (17) wsparciem objęły rodziny zastępcze niezawodowe. W przypadku 13 dzieci ustanowiono pieczę w ramach rodzin zastępczych zawodowych, a dziewięcioro znalazło się w rodzinach zastępczych spokrewnionych. Napływ wychowanków do rodzinnych domów dziecka objął siedmioro osób. Aż 37 dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w roku 2021 wcześniej przebywało w rodzinach naturalnych, a dziewięcioro objętych było rodzinną pieczą zastępczą.

W kolejnym roku napływ dzieci do 18. roku życia do pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim dotyczył 37 wychowanków, z czego najwięcej (13 osób) zostało umieszczonych w rodzinnych domach dziecka. Z kolei 11 dzieci znalazło się w rodzinach zastępczych spokrewnionych, a siedmioro w rodzinach zastępczych niezawodowych. Rodziny zastępcze zawodowe przyjęły w roku 2022 sześcioro dzieci. Ponownie największy napływ dotyczył dzieci, które wcześniej przebywały w rodzinach naturalnych (33 osoby). Dwoje wychowanków trafiło do rodzinnej pieczy zastępczej z innych rodzin zastępczych, a jedna osoba wcześniej przebywała w pieczy instytucjonalnej. Sytuację jednego z nowych wychowanków określono jako „inną”.

TABELA 27. Napływ dzieci do 18. roku życia do pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022

	Rok	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe			Rodzinne domy dziecka
				Ogółem	W tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	W tym pełniące funkcję specjalistyczną	
Liczba dzieci do 18. roku życia umieszczonych w pieczy zastępczej, z tego:	2020	10	5	8	1	0	5
	2021	9	17	13	8	0	7
	2022	11	7	6	4	0	13
Z rodziny naturalnej	2020	9	5	4	1	0	4
	2021	9	11	11	8	0	6
	2022	9	6	6	4	0	12
Z rodzinnej pieczy zastępczej	2020	1	0	4	0	0	1
	2021	0	6	2	0	0	1
	2022	1	0	0	0	0	1
Z instytucjonalnej pieczy zastępczej	2020	0	0	0	0	0	0
	2021	0	0	0	0	0	0
	2022	0	1	0	0	0	0
Inne	2020	0	0	0	0	0	0
	2021	0	0	0	0	0	0
	2022	1	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Jak pokazują dane w tabeli 28, odpływ dzieci do 18. roku życia z pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim był w latach 2020-2022 wyraźnie mniejszy niż napływ.

W 2020 roku pieczę zastępczą opuściło łącznie 22 wychowanków, spośród których siedmioro zostało przysposobionych, sześćcioro zostało umieszczono w rodzinnej pieczy zastępczej, czworo trafiło do instytucjonalnej pieczy zastępczej, a troje wróciło do rodzin naturalnych.

W kolejnym roku odpływ z pieczy zastępczej dotyczył 26 niepełnoletnich wychowanków. Największą grupę stanowiły dzieci umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej (dziewięć osób). Siedmioro wróciło do rodzin naturalnych, a czworo zostało przysposobionych. Troje wychowanków umieszczono w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Łączna liczba dzieci opuszczających pieczę zastępczą w roku 2022 wyniosła 24. Spośród nich najwięcej (10) powróciło do rodzin naturalnych, natomiast ośmioro zostało przysposobionych. W przypadku czworga dzieci nastąpiło umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej, a dwoje objęto instytucjonalną pieczę zastępczą.

Warto dodać, że wśród innych przyczyn odpływu dzieci z pieczy zastępczej w analizowanym okresie wskazywano – między innymi – zmianę miejsca zamieszkania przez rodzinę zastępczą, umieszczenia dziecka w domu pomocy społecznej czy w zakładzie leczniczo-opiekuńczym.

TABELA 28. Odpływ dzieci do 18. roku z pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022

	Rok	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe			Rodzinne domy dziecka
				Ogółem	W tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	W tym pełniące funkcję specjalistyczną	
Liczba dzieci do 18. roku życia opuszczających pieczę zastępczą, z tego, które:	2020	2	2	11	9	0	7
	2021	7	4	13	8	0	2
	2022	2	10	7	5	0	5
Powróciły do rodziny naturalnej	2020	0	2	1	0	0	0
	2021	2	3	1	1	0	1
	2022	2	4	2	2	0	2
Zostały umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej	2020	1	0	4	4	0	1
	2021	3	0	6	6	0	0
	2022	0	3	0	0	0	1
Zostały umieszczone w instytucjonalnej pieczy zastępczej	2020	0	0	4	4	0	0
	2021	0	0	3	0	0	0
	2022	0	0	2	2	0	0
Zostały przysposobione	2020	0	0	1	0	0	6
	2021	0	1	3	1	0	0
	2022	0	3	3	1	0	2
Inne	2020	1	0	1	1	0	0
	2021	2	0	0	0	0	1
	2022	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Dane obrazujące odpływ z pieczy zastępczej wychowanków, którzy ukończyli 18. rok życia prezentuje tabela nr 29. W 2020 roku dotyczyło to łącznie dziewięcioro dzieci, natomiast w kolejnych dwóch latach – 12. Warto zauważyć, że stosunkowo rzadko opuszczanie pieczy zastępczej przez pełnoletnich wychowanków jest związane z powrotem do rodzin naturalnych, zakładaniem własnych gospodarstw domowych czy wyjazdów za granicę. Znacznie częściej przyczyny te ujmowane były w kategorii „inne”, w której mieszczą się zwykle przypadki osób, które mimo osiągnięcia pełnoletności i ustania pieczy zastępczej wciąż mieszkają z byłymi rodzicami zastępczymi.

TABELA 29. Odpływ dzieci powyżej 18. roku z pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022

	Rok	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe			Rodzinne domy dziecka
				Ogółem	W tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	W tym pełniące funkcję specjalistyczną	
Liczba dzieci do 18. roku życia opuszczających pieczę zastępczą, z tego, które:	2020	4	4	1	0	0	0
	2021	6	3	3	0	0	0
	2022	5	4	2	0	0	1
Powróciły do rodziny naturalnej	2020	1	0	0	0	0	0
	2021	0	0	1	0	0	0
	2022	0	0	0	0	0	1
Założyły własne gospodarstwo domowe	2020	1	0	1	0	0	0
	2021	0	1	2	0	0	0
	2022	1	1	1	0	0	0
Wyjechały za granicę	2020	0	0	0	0	0	0
	2021	0	0	0	0	0	0
	2022	0	1	0	0	0	0
Inne	2020	2	4	0	0	0	0
	2021	6	2	0	0	0	0
	2022	4	2	1	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

W tabeli nr 30 zestawiono dane dotyczące liczby wychowanków rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w podziale uwzględniającym długość okresu ich przebywania w pieczy. W całym analizowanym okresie wśród dzieci umieszczonych w różnych formach pieczy zastępczej wyraźnie przeważają te, które przebywają w niej dłużej niż trzy lata: dotyczyło to 150 dzieci w roku 2020, 163 w 2021 i 158 w 2022 roku. Drugą pod względem liczebności grupę wychowanków stanowili ci, którzy są objęci pieczą powyżej jednego roku do dwóch lat. Ich liczba wynosiła: 33 w 2020 roku, 21 w 2021 roku i 32 w roku 2022. O długotrwałości przebywania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej świadczy również duża liczebność grupy wychowanków, którzy są nią objęci powyżej dwóch do trzech lat. W pierwszym roku analizy było ich 20, w kolejny – 17, zaś w następnym – 14. Liczba dzieci

przebywających w pieczy powyżej sześciu do 12 miesięcy wynosiła – odpowiednio: dziewięć, 12 i dziewięć. Okres od trzech do sześciu miesięcy dotyczył ośmiorga dzieci objętych pieczą zastępczą w roku 2020, 20 w roku 2021 i 17 w roku 2022. Można również zauważyć, że najmniej dzieci przebywało w pieczy w okresie nie dłuższym niż trzy miesiące: siedmioro w roku 2020, 12 w roku 2021 i dziewięć w ostatnim roku analizy.

TABELA 30. Liczba dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 ze względu na okres przebywania w pieczy zastępczej

	2020	2021	2022
Ogółem	227	245	239
Do 3 miesięcy	7	12	9
Powyżej 3 do 6 miesięcy	8	20	17
Powyżej 6 do 12 miesięcy	9	12	9
Powyżej 1 roku do 2 lat	33	21	32
Powyżej 2 lat do 3 lat	20	17	14
Powyżej 3 lat	150	163	158

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Z perspektywy analizy sytuacji dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej istotne wydaje się być zwrócenie uwagi na powody objęcia ich tym rodzajem wsparcia. Jak pokazują dane zaprezentowane w tabeli nr 31, zdecydowanie najczęstszym powodem umieszczania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej jest uzależnienie rodziców (najczęściej jest to uzależnienie od alkoholu). Zarówno w roku 2020, jak i 2022 93 dzieci przebywało w pieczy z tego właśnie powodu, natomiast w roku 2021 ich liczba była o 20 większa. Drugą najczęściej wskazywaną przyczyną objęcia dzieci pieczą zastępczą jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W 2020 roku 69 dzieci z tego powodu znalazło się w rodzinach zastępczych bądź w rodzinnych domach dziecka; rok później liczba ta wynosiła 64, natomiast w kolejnym roku wzrosła do 67. Problem przemocy w rodzinie dotyczy 16 wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej w roku 2020 oraz 17 dzieci w dwóch następnych latach. Z powodu pólsieroctwa w pieczy zastępczej w roku 2020 i 2021 przebywało 11 osób, natomiast w roku 2022 ich liczba wzrosła do 17. Długotrwała lub ciężka choroba co najmniej jednego z rodziców była przyczyną objęcia siedmiorga dzieci rodzinną pieczą zastępczą w roku 2020; rok później dzieci takich było dziewięć, a w kolejnym roku – 14. Sieroctwo jako przyczynę umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka wskazano w siedmiu przypadkach w roku 2020 i 2022 oraz w odniesieniu do ośmiorga wychowanków w 2021 roku. Najwięcej (ośmiu) dzieci doświadczających problemu niepełnosprawności jednego z rodziców przebywało w rodzinnej pieczy zastępczej w roku 2021. W pozostałych latach ich liczba wynosiła pięć. Pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców podano jako powód umieszczenia dziecka w pieczy rodzinnej w odniesieniu do jednego wychowanka tylko w roku 2020. Warto dodać, że stosunkowo często podawano inne niż standardowe przyczyny przebywania dzieci w pieczy zastępczej: w 2020 roku odnosiło się to do 17 dzieci, rok później do 21, a w roku 2022 do 19. Wśród odnotowanych przez PCPR powodów relatywnie często pojawiało się porzucenie dziecka. Inne przyczyny to – między innymi – osadzenie rodziców biologicznych w zakładzie

karnym, urodzenie dziecka przez nieletnią matkę, konflikty w rodzinie czy umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej na wniosek matki.

TABELA 31. Liczba dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 ze względu na powód ich umieszczenia w pieczy zastępczej

	2020	2021	2022
Ogółem	227	245	239
Sieroctwo	7	8	7
Pólsieroctwo	11	11	17
Uzależnienie rodziców	93	103	93
w tym od alkoholu	80	90	90
Przemoc w rodzinie	16	17	17
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	69	64	67
Niepełnosprawność co najmniej jednego z rodziców	5	8	5
Długotrwała lub ciężka choroba co najmniej jednego z rodziców	7	9	14
Ubóstwo	0	0	0
Bezrobocie	0	0	0
Nieodpowiednie warunki mieszkaniowe	0	0	0
Pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców	1	0	0
Inne	17	21	19

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej jest zobowiązany do okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w pieczy zastępczej oraz rodzin zastępczych. Wypełniając to zadanie PCPR powołuje zespoły których zadaniem jest – między innymi – ustalenie aktualnej sytuacji rodzinnej dziecka, przeprowadzenie analizy stosowanych metod pracy z dzieckiem i rodziną, modyfikowanie planu pomocy dziecka, określenie zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej i in. W 2020 roku w powiecie mikołowskim zwołano 66 takich zespołów, które oceniły sytuację 392 dzieci. W kolejnym roku liczba zespołów wzrosła do 265, zaś liczba dzieci, których sytuacja została poddana ocenie wyniosła 401. W 2022 roku zwołano 300 zespołów do oceny sytuacji 408 wychowanków pieczy zastępczej. Szczegółowe dane przedstawia tabela nr 32.

TABELA 32. Liczba zwołanych zespołów ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz rodzin zastępczych w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022

	2020	2021	2022
Liczba zespołów	66	265	300
Liczba dzieci	392	401	408

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Innym zadaniem organizatora pieczy zastępczej jest zgłaszanie dzieci do ośrodka adopcyjnego. W roku 2020 PCPR zgłosił do ośrodka adopcyjnego 13 dzieci, spośród których siedmioro zostało adoptowanych, a w przypadku dwojga odstąpiono od kwalifikacji do przysposobienia. W kolejnym roku liczba zgłoszeń wzrosła do 21, przy czym adopcją zakończyły się dwie sprawy, w przypadku 10 dzieci odstąpiono od kwalifikacji do przysposobienia, a pozostałe sprawy były w toku. Liczba dzieci zgłoszonych do ośrodka adopcyjnego w roku 2022 wyniosła 15, troje z nich zostało adoptowanych, a w pozostałych przypadkach odstąpiono od kwalifikacji do przysposobienia. Omawiane dane przedstawia tabela nr 33.

TABELA 33. Liczba adopcji w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022

		2020	2021	2022
Liczba dzieci zgłoszonych do ośrodka adopcyjnego		13	21	15
Sposób załatwienia sprawy	Adopcja dziecka	7	2	3
	Odstąpienie od kwalifikacji do przysposobienia	2	10	12
	Sprawa w toku	4	9	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie jest instytucją odpowiedzialną za przygotowywanie ocen rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka i przekazywanie ich do Sądu. W roku 2020 liczba takich ocen sporządzonych w powiecie mikołowskim wyniosła 74. Najwięcej z nich (33) dotyczyło rodzin niezawodowych i rodzin zastępczych spokrewnionych (32). W okresie tym przygotowano też osiem ocen rodzin zastępczych zawodowych i jedną dotyczącą rodzinnego domu dziecka. W kolejnym roku łączna liczba ocen wyniosła 29, przy czym 17 ocen dotyczyło rodzin zastępczych spokrewnionych, 11 – rodzin niezawodowych, a jedna – rodziny zastępczej zawodowej. W 2022 roku do Sądu przekazano 41 ocen rodzin zastępczych; 27 z nich było ocenami rodzin zastępczych spokrewnionych, 13 rodzin niezawodowych, a jedna odnosiła się do rodziny zastępczej zawodowej. Szczegółowe zestawienie omawianych danych przedstawia tabela nr 34.

TABELA 34. Liczba ocen rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka sporządzonych w powiecie mikołowskim przestanych do Sądu w latach 2020-2022

Rok	Ogółem	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe			Rodzinne domy dziecka
				Ogółem	W tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	W tym pełniące funkcję specjalistyczną	
2020	74	32	33	8	1	0	1
2021	29	17	11	1	0	0	0
2022	41	27	13	1	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Liczba ocen sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka sporządzanych w powiecie mikołowskim przesłanych do Sądu była największa w roku 2022, kiedy przygotowano ich 408. Najwięcej (142) dotyczyło sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych niezawodowych, nieco mniej (133) odnosiło się do wychowanków rodzin zastępczych spokrewnionych. Ponadto sformułowano 67 ocen sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych zawodowych, a 66 – dzieci przebywających w rodzinnych domach dziecka. Nieznacznie mniej ocen sytuacji dzieci przygotowano w roku 2021 – było ich 401. Liczba ocen odnoszących się do sytuacji dzieci z rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych była zbliżona i wynosiła – odpowiednio – 142 i 140. W przypadku rodzin zastępczych zawodowych liczba dzieci, których sytuacja została poddana ocenie wyniosła 93, zaś w przypadku rodzinnych domów dziecka wynosiła ona 26. W 2020 roku w powiecie mikołowski sporządzono łącznie 383 oceny sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka. Najwięcej ocen odnosiło się do sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinach spokrewnionych – przygotowano ich 130. Z kolei 116 ocen przekazanych do Sądu dotyczyło dzieci przebywających w rodzinach zastępczych niezawodowych, a 104 były związane z rodzinami zastępczymi zawodowymi. W przypadku dzieci umieszczonych w rodzinnych domach dziecka liczba ocen wyniosła 33. Szczegółowe zestawienie prezentowanych danych zawiera tabela nr 35.

TABELA 35. Liczba ocen sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka sporządzonych w powiecie mikołowskim przesłanych do Sądu w latach 2020-2022

Rok	Ogółem	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe			Rodzinne domy dziecka
				Ogółem	W tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	W tym pełniące funkcję specjalistyczną	
2020	383	130	116	104	40	0	33
2021	401	142	140	93	23	0	26
2022	408	133	142	67	15	0	66

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej jest również odpowiedzialny za sporządzanie ocen kandydatów na rodziców zastępczych oraz opiekunów prawnych. W roku 2020 przygotowano łącznie 25 takich ocen, rok później było ich o jedną mniej, a w 2022 ich liczba wynosiła 21.

Powiat jest również odpowiedzialny za zabezpieczenie potrzeb pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka. Tabela nr 36 zawiera dane dotyczące rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w powiecie mikołowskim, w których przebywali pełnoletni wychowankowie. W roku 2020 liczba takich rodzin wynosiła 33, z czego 26 rodzin stanowiły te, w których przebywali wyłącznie pełnoletni wychowankowie. Liczba rodzin które przestały istnieć po opuszczeniu przez pełnoletniego wychowanka wyniosła sześć, zaś liczba sporządzonych ocen rodzin zastępczych dla pełnoletnich wychowanków to 10. W 2021 roku liczba rodzin zastępczych, w których przebywali pełnoletni wychowankowie wynosiła 34; 36 z nich to rodziny, w których przebywali tylko

pełnoletni wychowankowie. Z kolei sześć rodzin przestało istnieć po opuszczeniu rodziny przez pełnoletniemu wychowanka. W tym okresie przygotowano cztery oceny rodzin zastępczych dla pełnoletnich wychowanków. Rok później liczba rodzin zastępczych z pełnoletnimi wychowankami wzrosła do 38, przy czym liczba rodzin, w których przebywali tylko pełnoletni wychowankowie pozostawała niezmieniona. Warto dodać, że w 2022 roku pięć rodzin przestało istnieć po opuszczeniu ich przez pełnoletnich wychowanków. W tym samym czasie sporządzono 4 oceny rodzin zastępczych dla pełnoletnich wychowanków.

TABELA 36. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka działających w powiecie mikołowskim, w których przebywali pełnoletni wychowankowie pieczy zastępczej w latach 2020-2022

Rok	Liczba rodzin, w których przebywali pełnoletni wychowankowie	Liczba rodzin, w których przebywali tylko pełnoletni wychowankowie	Liczba rodzin, które przestały istnieć po opuszczeniu rodziny przez pełnoletniego wychowanka	Liczba sporządzonych ocen rodzin zastępczych dla pełnoletnich wychowanków
2020	33	26	6	10
2021	34	26	6	4
2022	38	26	5	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Dane dotyczące liczby pełnoletnich wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2020-2022 prezentuje tabela nr 37. W pierwszym roku analizy pieczą zastępczą objętych było 37 pełnoletnich wychowanków, z czego dziewięć rozpoczęło proces usamodzielnienia. Rok później dane te wyniosły – odpowiednio – 45 i 12. Z kolei w 2022 roku spośród 41 dorosłych wychowanków pieczy zastępczej, siedmioro podjęło proces usamodzielnienia.

PCPR przygotowuje również co roku Indywidualne Programy Usamodzielnienia. W roku 2020 było ich osiem, rok później 16, a w roku 2022 – 19. Liczba ocen Indywidualnych Programów Usamodzielnienia wynosiła w kolejnych latach – odpowiednio – 49, 51 i 50.

TABELA 37. Liczba pełnoletnich wychowanków w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022

Rok	Liczba pełnoletnich wychowanków			Liczba sporządzonych Indywidualnych Programów Usamodzielnienia	Liczba sporządzonych ocen Indywidualnych Programów Usamodzielnienia
	Ogółem	Przebywających w rodzinach zastępczych/RDD na dzień 31.12.2022 r.	Którzy rozpoczęli proces usamodzielnienia		
2020	37	28	9	8	49
2021	45	33	12	16	51
2022	41	34	7	19	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

4.2. Wsparcie dla rodzin zastępczych i ich wychowanków w powiecie mikołowskim

4.2.1. Wsparcie udzielane w ramach rodzinnej pieczy zastępczej

Świadczenia udzielane w ramach rodzinnej pieczy zastępczej

Budżet przeznaczany na wypłatę świadczeń w ramach rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim z roku na rok jest zwiększany, co pokazują dane zawarte w tabeli nr 38. W 2020 roku łącznie wypłaconych zostało 2 813 świadczeń na kwotę 2 932 059 zł. Rok później liczba świadczeń wynosiła 3 007, a ich kwota to 3 271 783 zł. W roku 2022 liczba świadczeń spadała o dziewięć i wyniosła 2 998, jednak jednocześnie do 3 651 831 zł wzrosła kwota środków przeznaczonych na ich wypłatę.

Co roku największą część budżetu przeznaczanego na wypłatę świadczeń dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka obejmuje miesięczną pomoc pieniężną. W 2020 roku przeznaczono na nią 2 201 847 zł, rok później było to 2 374 169 zł, a w kolejnym roku – 2 484 704 zł.

Znaczna część środków przeznaczana jest również na wynagrodzenia dla rodzin zawodowych. W 2020 roku wypłacono 77 takie świadczenia na kwotę 262 004 zł. W kolejnym roku wzrosła zarówno liczba wypłaconych świadczeń (do 98), jak i ich kwota (do 326 460). W roku 2022 liczba świadczeń spadła do poziomu z 2020 roku, jednak ich kwota w porównaniu z tym okresem wzrosła do 285 722 zł.

Z kolei liczba wynagrodzeń dla rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego zmniejszyła się z 15 w roku 2020 do 12 w roku 2021 i 2022. Kwoty wypłaconych w tym okresie świadczeń wyniosły: 59 638 zł w 2020 roku, 57 240 zł w 2021 roku oraz 60 093 zł w 2022 roku.

Świadczenia udzielane w ramach rodzinnej pieczy zastępczej obejmują również wynagrodzenia dla osób zatrudnianych do pomocy zarówno w rodzinach zastępczych zawodowych, jak i w rodzinnych domach dziecka. W 2020 roku liczba świadczeń dla takich osób wynosiła 82 (dla zatrudnionych w rodzinach zawodowych) i 12 (dla pomagających w rodzinnych domach dziecka). Kwoty wynagrodzeń wyniosły - odpowiednio - 135 486 zł oraz 60 276 zł. W kolejnym roku liczba wypłaconych świadczeń wzrosła: do 103 dla osób świadczących pomoc w rodzinach zawodowych i 23 dla osób pomagających w rodzinnych domach dziecka. Pociągnęło to za sobą zwiększenie kwoty świadczeń do 175 230 zł i 75 058 zł. W roku 2022 można zaobserwować zmniejszenie liczby wynagrodzeń osób do pomocy w rodzinach zawodowych na rzecz zwiększenia liczby świadczeń dla osób pomagających w rodzinnych domach dziecka, co ma związek z przekształceniem kilkunastu rodzin zastępczych w rodzinne domy dziecka. Liczba tych świadczeń wyniosła – odpowiednio – 66 i 63, zaś ich kwoty to 108 518 zł w przypadku osób zatrudnionych do pomocy w rodzinach zawodowych i 248 096 zł w odniesieniu do osób pomagających w rodzinnych domach dziecka.

Zwiększenie liczby rodzinnych domów dziecka spowodowało również wzrost liczby świadczeń stanowiących wynagrodzenia dla osób prowadzących tego typu działalność. O ile w roku 2020 i 2021 wypłacono po 12 takich świadczeń na kwotę 46 911 zł oraz 54 240 zł, o tyle w roku 2022 liczba wynagrodzeń wyniosła już 32, a ich łączna kwota to 146 005 zł.

Budżet przeznaczany na finansowanie rodzinnej pieczy zastępczej obejmuje również dodatki z tytułu niepełnosprawności dziecka. W 2020 roku przyznano 187 takich dodatków na łączną kwotę 39 369 zł, rok później ich liczba spadła o jedno, przy jednoczesnym wzroście kwoty świadczeń do 41 078 zł. W roku 2022 przyznano 205 dodatków z tytułu niepełnosprawności na kwotę 47 673 zł.

Rodzinom zastępczym i rodzinnym domom dziecka przyznawane są także jednorazowe świadczenia w związku z przyjęciem dziecka. Wydatki z tym związane wynikają wprost ze zmiany liczby świadczeń tego typu. W 2020 roku przyznano ich 8 na kwotę 10 613 zł, rok później ich liczba wzrosła do 26, a kwota do 27 017 zł, a w 2022 na wypłatę 12 świadczeń przeznaczono 17 879 zł.

W ramach wsparcia udzielanego rodzinom zastępczym i rodzinnym domom dziecka co roku wypłacane są świadczenia na utrzymanie lokalu. W 2020 roku liczba takich świadczeń wyniosła 29 (na łączną kwotę 102 213 zł), natomiast w kolejnych latach ich liczba była jednakowa (31), zmieniała się jednak ich wysokość (116 203 zł w 2021 roku i 157 403 zł w 2022 roku).

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka mogły również liczyć na wsparcie w związku z remontem lokalu. W roku 2020 i 2022 przyznano po trzy tego rodzaju świadczenia. W każdym roku ich kwota wyniosła 9 000 zł. W roku 2021 świadczeń takich było pięć, a wydatkowana na nie suma to 15 000 zł.

Wydatki związane z pokryciem kosztów zdarzenia losowego zarówno w roku 2020 i 2021 były pokrywane dwukrotnie, przy czym w roku 2020 przeznaczono na to kwotę 4 400 zł, a w roku 2021 9 600 zł. Liczba tego rodzaju świadczeń w roku 2022 wzrosła do dziewięciu, a wydatkowana kwota to 24 500 zł.

W roku 2021 i 2022 wypłacano wynagrodzenia rodzinom pomocowym. W 2021 roku wypłacono dwa takie świadczenia na sumę 355 zł, zaś w roku 2022 przyznano jedno świadczenie na kwotę 238 zł.

Dodatkowo w 2022 roku w dwóch przypadkach pokryto nieprzewidziane koszty dotyczące funkcjonowania rodzinnego domu dziecka. Łączna kwota świadczeń to 62 000 zł.

W analizowanym okresie przyznano jedno dofinansowanie do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania. Było to w roku 2020, a kwota świadczenia wyniosła 300 zł.

TABELA 38. Świadczenia udzielone w powiecie mikołowskim w ramach rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2020-2022

Rodzaj świadczenia	2020		2021		2022	
	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń [PLN]	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń [PLN]	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń [PLN]
Miesięczna pomoc pieniężna	2 388	2 201 847	2 508	2 374 169	2 488	2 484 704
Dodatek z tytułu niepełnosprawności dziecka	187	39 369	186	41 078	205	47 673
Jednorazowe świadczenie w związku z przyjęciem dziecka	8	10 613	26	27 017	12	17 879
Świadczenie na utrzymanie lokalu	29	102 213	31	116 203	31	157 403
Świadczenie na pokrycie kosztów zdarzenia losowego	2	4 400	2	9 600	9	24 500
Dofinansowanie do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania	1	300	—	—	—	—
Wynagrodzenia dla rodzin zawodowych wraz z pochodnymi	74	262 004	98	326 460	74	285 722
Wynagrodzenia dla rodzin zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego wraz z pochodnymi	15	59 638	12	57 240	12	60 093
Wynagrodzenie dla rodzinnych domów dziecka	12	46 911	12	54 377	32	146 005
Wynagrodzenia osoby do pomocy wraz z pochodnymi (rodzina zawodowa)	82	135 486	103	175 230	66	108 518
Wynagrodzenia osoby do pomocy wraz z pochodnymi (rodzinny dom dziecka)	12	60 278	23	75 058	63	248 096
Wynagrodzenie rodziny pomocowej	—	—	2	355	1	238
Nieprzewidziane koszty dotyczące funkcjonowania rodzinnego domu dziecka	—	—	—	—	2	62 000
Świadczenie na remont lokalu	3	9 000	5	15 000	3	9 000
Ogółem	2 813	2 932 059	3 007	3 271 787	2 998	3 651 831

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Poradnictwo specjalistyczne dla rodzin zastępczych

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych zapewnia rodzinom zastępczym wsparcie psychoterapeutyczne oraz prawne.

Wsparcie **psychologa** obejmuje dyżury trzy razy w tygodniu po cztery godziny zegarowe. Wsparcie psychologa polega na spotkaniach indywidualnych z dziećmi z rodzin zastępczych rodzicami zastępczymi, a także na towarzyszeniu w kontaktach dzieci z rodzicami biologicznymi oraz udzielaniu konsultacji rodzicom biologicznym dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

PCPR organizuje również wsparcie **pedagoga, terapeuty** (dwa etaty). Wsparcie to ma formę spotkań indywidualnych, a ich częstotliwość jest uzależniona od potrzeb rodzin i dzieci. Spotkania są organizowane w siedzibie PCPR.

Rodziny zastępcze oraz rodzice biologiczni, w miarę potrzeb, korzystają z porad i konsultacji **radcy prawnego**, który dyżuruje raz w tygodniu.

Dodatkowo, w roku 2021 psycholog z ramienia PCPR przeprowadzał diagnozę psychofizyczną dzieci umieszczanych w rodzinnej pieczy zastępczej, niezdiagnozowanych przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.

Superwizje i grupy wsparcia dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą

Rodziny zastępcze zawodowe i niezawodowe objęte są superwizją wykonywanej pracy, która ma na celu: podnoszenie ich kompetencji, wzajemną wymianę doświadczeń, wspólne zastanawianie się nad źródłami trudności występujących w rodzinach zastępczych, szukanie rozwiązań powstałych problemów. Superwizja odbywa się w dwóch grupach po cztery godziny miesięcznie dla każdej z grup, w tym również zawiera się superwizja indywidualna.

Po okresie pandemii COVID-19 powrócono do prowadzenia grup wsparcia dla rodzin zastępczych. Spotkania grup wsparcia odbywają się raz w miesiącu i trwają trzy godziny zegarowe.

Szkolenia dla rodzin zastępczych działających na terenie powiatu

Rodziny zastępcze zawodowe działające na terenie powiatu mikołowskiego w latach 2021-2022 uczestniczyły w bezpłatnych szkoleniach organizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego w ramach projektu pn. „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej”. Szkolenia odbywały się w formule zdalnej oraz w formie spotkań grupowych. Tematyka szkoleń dotyczyła kontaktów rodziny zastępczej z rodziną biologiczną dziecka przebywającego w pieczy zastępczej.

Szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej

W 2021 roku szkolenie rodzin zastępczych prowadziło Śląski Oddział Terenowy Towarzystwa Rozwijania Aktywności Dzieci „Szansa” w Bytomiu oraz Ośrodek Adopcyjny i Pieczy Zastępczej w Bytomiu. W szkoleniu dla kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe uczestniczyło osiem rodzin z terenu powiatu mikołowskiego, wszyscy ukończyli szkolenie oraz otrzymali świadectwo ukończenia szkolenia. Ponadto przeszkolono 12 rodzin zastępczych spokrewnionych.

W 2022 roku szkolenie rodzin zastępczych prowadziły te same instytucje Ośrodek Adopcyjny i Pieczy Zastępczej „Szansa” w Bytomiu. Przeszkolono pięć rodzin kandydujących do pełnienia funkcji niezawodowej rodziny zastępczej. Wszystkie rodziny ukończyły szkolenie, otrzymały świadectwo ukończenia szkolenia oraz zaświadczenia kwalifikacyjne.

Szkolenia pracowników pieczy zastępczej

Koordynatorzy pieczy zastępczej i pracownicy socjalni mają zapewniony udział w superwizji swojej pracy raz w miesiącu, po trzy godziny zegarowe. Celem superwizji jest – przede wszystkim – doskonalenie udzielanego wsparcia i podnoszenie jakości usług świadczonych rodzinom zastępczym i dzieciom przebywającym w pieczy rodzinnej.

Dodatkowo, w 2021 roku koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej oraz pracownicy socjalni brali udział w coachingu grupowym, który obejmował trzy spotkania po cztery godziny zegarowe.

Pracownicy zaangażowani w organizowanie pieczy zastępczej w powiecie uczestniczą w szkoleniach doskonalących ich kompetencje w zakresie wspierania pieczy zastępczej.

W 2021 roku brali udział w szkoleniach online organizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w ramach projektu pn. „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej”. Szkolenia dotyczyły następującej tematyki:

- proces powrotu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej do rodziny,
- regulacje prawne w zakresie rodzinnych form pieczy zastępczej,
- świat dziecka z FAS/FASD, wspomaganie rozwoju i metody pracy,
- praca z usamodzielniającym się wychowankiem pieczy zastępczej,
- proces powrotu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej do rodziny.

Inne szkolenia, w których uczestniczyli pracownicy pieczy zastępczej dotyczyły:

- komunikacji z podopiecznymi, uwzględniającej rodzaje utrudnień wynikających z problemów zdrowotnych podopiecznych,
- seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną, zachowania trudne osób z niepełnosprawnością intelektualną (agresja i autoagresja),
- reakcji łańcuchowych (dlaczego, mimo akcji promocyjnych, nie przeżywamy odrodzenia rodzicielstwa zastępczego?),
- rezygnacji, wypalenia, obserwowanego w rodzinach zastępczych,
- nieudanych umieszczeń w rodzinach zastępczych;
- przepisów specustawy o pomocy obywatelom Ukrainy;
- instytucji opiekuna tymczasowego.

Praca koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej

Począwszy od roku 2012 rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie powiatu mikołowskiego są objęte wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz wsparciem pracownika socjalnego.

W 2022 roku w PCPR w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych zatrudnionych było sześciu koordynatorów, w tym czterech w pełnym wymiarze czasu pracy oraz dwóch koordynatorów w wymiarze trzech czwartych etatu. Na jednego koordynatora przypadało około 18 rodzin zastępczych. Pozostałe rodziny zastępcze objęte były wsparciem pracownika socjalnego.

W analizowanym okresie koordynatorzy wspierali rodziny zastępcze, udzielali porad, informowali o możliwościach korzystania z różnych form wsparcia specjalistycznego (m.in. przekazywali rodzinom adresy specjalistów czy placówek specjalistycznych), informowali i motywowali do udziału w szkoleniach, grupach wsparcia czy superwizji. Odbywali spotkania w domu rodziców zastępczych, a także w siedzibie PCPR.

Zadaniem koordynatorów było również udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów pojawiających się w rodzinach zastępczych. Dużo wysiłku włożyli w pomoc rodzinom zastępczym w organizowaniu kontaktów rodziców biologicznych z dziećmi przebywającymi w pieczy zastępczej. Organizacja kontaktów wymagała licznych rozmów z rodzinami zastępczymi, przypominających zadania rodzin zastępczych w zakresie umożliwiania kontaktów dzieci z ich najbliższymi. Rozmowy prowadzone były również z rodzicami biologicznymi (psychoedukacja w zakresie potrzeb dziecka, ustalania zasad kontaktów, zadań rodziców zastępczych, przekazywanie informacji o potrzebie podejmowania konkretnych działań na rzecz powrotu dziecka pod ich opiekę).

Ze względu na zgłaszane przez część rodziców zastępczych trudności wychowawcze z dziećmi (głównie w okresie adolescencji) prowadzona była psychoedukacja rodzin. Na ogół dotyczyła ona:

- stosowania norm i zasad oraz ich egzekwowania;
- stosowania metod wychowawczych;
- wdrażania wychowanków w obowiązki domowe celem przygotowania do usamodzielnienia;
- regularnej pracy z dziećmi w domu celem nadrabiania zaległości edukacyjnych, dbałość o frekwencję dzieci w szkole, dbałość o rozwój ich uzdolnień i zainteresowań, pomaganie dzieciom w wyborze szkół ponadpodstawowych;
- diagnozowania dzieci, wspomagania ich rozwoju psychoruchowego;
- dbałości o dochód dziecka (renty rodzinne, alimenty, odkładanie środków na przyszłość dzieci, egzekucja alimentów).

Koordynatorzy motywowali rodziców do zapewnienia dzieciom potrzebującym pomocy specjalistycznej (psychologa, pedagoga, terapeuty, psychiatry itp.). Motywowali też rodziny do osobistego udziału w różnych formach wsparcia celem podniesienia czy utrzymania kompetencji opiekuńczo-wychowawczych oraz przeciwdziałania wypaleniu.

4.2.2. Wsparcie udzielane w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej

Powiat jest odpowiedzialny za finansowanie pobytu dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Średniomiesięczny koszt utrzymania wychowanka domu dziecka w powiecie mikołowskim jest zróżnicowany w poszczególnych placówkach, co pokazują dane zawarte w tabeli 39. Najwyższe koszty utrzymania dotyczą dzieci umieszczanych w Domu Dziecka w Mikołowie, przeznaczonego dla siedmiorga wychowanków. W 2021 roku był to koszt 10 187,72 zł miesięcznie, a w kolejnym roku środki te zostały zwiększone do sumy 10 690,75 zł. Średni miesięczny koszt utrzymania wychowanka Domu Dziecka w Łaziskach Górnych na przestrzeni lat 2021-2022 zmniejszył się z 6 548,56 zł do 5 937,79 zł. Z kolei w przypadku Domu Dziecka w Orzeszu utrzymanie dziecka kosztowało w roku 2021 średnio 7 760,00 zł, a rok później – 7 528,67 zł.

TABELA 39. Średni miesięczny koszt utrzymania wychowanka w domach dziecka powiatu mikołowskiego w latach 2021 i 2022 [w PLN]

	2021	2022
Dom Dziecka w Mikołowie	10 187,72	10 690,75
Dom Dziecka w Łaziskach Górnych	6 548,56	5 937,79
Dom Dziecka w Orzeszu	7 760,00	7 528,67

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2021 i 2022.

4.2.3. Usamodzielnianie wychowanków pieczy zastępczej

Kategorią osób objętych wsparciem ze strony organizatora pieczy zastępczej są usamodzielniający się wychowankowie zarówno rodzin zastępczych, jak i placówek opiekuńczo-wychowawczych. Tabela 40 zawiera informacje na temat liczby usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022. Najwięcej takich osób było w roku 2020 – 45, przy czym 10 rozpoczęło proces usamodzielniania w tym roku (sześć z nich pochodziło z rodzin zastępczych, a czworo – z placówek opiekuńczo-wychowawczych). W roku 2021 liczba usamodzielnianych wychowanków wynosiła 44, z czego dziewięć osób rozpoczęło ten proces w tymże roku (troje z rodzin zastępczych, sześć z instytucjonalnej pieczy zastępczej). Najmniej osób usamodzielnianych

odnotowano w roku 2022 – było ich 40. łącznie 16 osób rozpoczęło w tym roku proces usamodzielniania: po ośmioro z rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.

TABELA 40. Liczba usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022

		2020	2021	2022
Liczba usamodzielnianych wychowanków ogółem		45	44	40
Liczba wychowanków, którzy w danym roku rozpoczęli proces usamodzielniania	z rodzin zastępczych	6	3	8
	z placówek opiekuńczo-wychowawczych	4	6	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

Tabela nr 41 zawiera dane dotyczące świadczeń dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim. W całym okresie objętym analizą zarówno liczba, jak i kwota wypłacanych świadczeń była wyższa w przypadku wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej w porównaniu z wychowankami pieczy instytucjonalnej.

W roku 2020 usamodzielnianym wychowankom rodzinnej pieczy zastępczej wypłacono łącznie 275 świadczeń na kwotę 177 691 zł. Największą ich część stanowiła pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki (261 świadczeń na kwotę 136 030 zł). Oprócz tego wypłacono dziewięć świadczeń pieniężnych na usamodzielnienie (kwota 33 776 zł) oraz 5 na zagospodarowanie (7 885 zł). W tym samym roku wychowankom placówek opiekuńczo-wychowawczych wypłacono 124 świadczenia w łącznej wysokości 80 293 zł – najwięcej (116) na kontynuowanie nauki (60 542 zł), 5 na usamodzielnienie (15 020 zł), a 3 na zagospodarowanie (4 731 zł).

W 2021 roku przyznano 212 świadczeń dla usamodzielnianych wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej i 137 świadczeń wychowankom instytucjonalnej pieczy zastępczej. Łączne kwoty świadczeń to – odpowiednio – 148 402 zł oraz 95 528 zł. Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki dotyczyła 201 wychowanków rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka oraz 127 usamodzielnianych dzieci z placówek opiekuńczo-wychowawczych. Kwoty świadczeń wyniosły 111 367 zł oraz 69 366 zł. Pomoc pieniężna na usamodzielnienie objęła sześcioro wychowanków rodzin zastępczych (28 796 zł) oraz pięć osób opuszczających instytucjonalną pieczę zastępczą (17 805 zł). W tym samym roku pomoc na zagospodarowanie przyznano pięciokrotnie w obu grupach wychowanków – kwoty świadczeń były zbliżone i wyniosły 8 239 dla wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej i 8 357 dla wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych.

W roku 2022 wyraźnie zmniejszyła się różnica w liczbie świadczeń przyznanych w ramach usamodzielniania wychowanków rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. W pierwszej grupie przyznano 156 świadczeń na kwotę 111 381 zł, w drugiej natomiast było ich 140 na kwotę 132 662 zł. Liczba świadczeń przyznanych w ramach pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki wyniosła 149 w przypadku wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej i 130 w odniesieniu do osób usamodzielniających się z instytucjonalnej pieczy zastępczej. Łączne kwoty świadczeń to – odpowiednio – 86 061 zł i 87 365 zł. Pomoc pieniężną na usamodzielnienie przyznano czterokrotnie wychowankom rodzin zastępczych (suma świadczeń to 20 061 zł) oraz siedmiokrotnie wychowankom placówek opiekuńczo-wychowawczych (38 257 zł). W obu grupach wychowanków przyznano po trzy

świadczenia w ramach pomocy na zagospodarowanie, przy czym wartość tych świadczeń dla wychowanków rodzin zastępczych to 5 259 zł, a dla wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych 7 040 zł.

TABELA 41. Świadczenia dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej udzielane w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022

Rodzaj świadczenia	2020		2021		2022	
	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń [PLN]	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń [PLN]	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń [PLN]
Pomoc pieniężna na usamodzielnienie wychowanków rodzin zastępczych	9	33 776	6	28 796	4	20 061
Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki przez wychowanków rodzin zastępczych	261	136 030	201	111 367	149	86 061
Pomoc na zagospodarowanie wychowanków rodzin zastępczych	5	7 885	5	8 239	3	5 259
Razem świadczenia dla usamodzielniających się wychowanków rodzin zastępczych	275	177 691	212	148 402	156	111 381
Pomoc pieniężna na usamodzielnienie wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych	5	15 020	5	17 805	7	38 257
Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki przez wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych	116	60 542	127	69 366	130	87 365
Pomoc na zagospodarowanie wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych	3	4 731	5	8 357	3	7 040
Razem świadczenia dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych	124	80 293	137	95 528	140	132 662

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za lata 2020, 2021, 2022.

4.3. Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Mikołowskim na lata 2021-2023

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Mikołowskim na lata 2021-2023 został opracowany w oparciu o przepisy Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. z 2020 r. poz. 821 z późn. zm.). Program przyjęto do realizacji na mocy uchwały nr XXVII-177-2021 Rady Powiatu Mikołowskiego z dnia 31 marca 2021 roku.

Program odpowiada założeniom sformułowanym w Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2013-2023, w szczególności w odniesieniu do realizacji celu strategicznego 1 i 2.

Cel strategiczny 1: Zapewnienie opieki i wychowania dzieciom i młodzieży w formie rodzicielstwa zastępczego

Cele operacyjne:

1. Rozwój rodzicielstwa zastępczego.
2. Wspieranie rodzin zastępczych w wypełnianiu ich funkcji.
3. Udzielanie wsparcia dzieciom i młodzieży przebywającym w rodzinach zastępczych.

4. Zwiększenie liczby zawodowych rodzin zastępczych (stosownie do potrzeb i limitu), w tym specjalistycznych i pogotowia rodzinnego.
5. Udzielenie pomocy finansowej.

Cel strategiczny 2: Rozwój systemu opieki nad dzieckiem i rodziną

Cele operacyjne:

1. Tworzenie stosownie do potrzeb i możliwości powiatu rodzinnych domów dziecka.
2. Usamodzielnienie wychowanków opuszczających rodziny zastępcze i placówki.
3. Tworzenie instytucjonalnych form pomocy dziecku i młodzieży.

Program zawiera analizę zagrożeń środowisk rodzin biologicznych, a także diagnozę pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim, uwzględniając sytuację instytucjonalnej i rodzinnej pieczy realizowanej w powiecie, jak również zadania powiatu jako koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Jako główny cel Programu wyznaczono: **Utrzymanie w powiecie mikołowskim zintegrowanego systemu pieczy zastępczej celem zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców.**

Cel główny został zoperacjonalizowany poprzez określenie siedmiu celów szczegółowych:

1. Rozwój rodzicielstwa zastępczego
2. Wspieranie rodzin zastępczych w wypełnianiu ich funkcji
3. Tworzenie stosownie do potrzeb powiatu rodzinnych domów dziecka i placówki dla matek małoletnich z dzieckiem
4. Wsparcie usamodzielnianych wychowanków opuszczających rodziny zastępcze, placówki
5. Podniesienie jakości usług świadczonych w zakresie pomocy dziecku i rodzinie, profesjonalna kadra
6. Wspieranie rodziców dzieci objętych pieczą zastępczą
7. Zwiększenie limitu rodzin zastępczych zawodowych

W Programie sformułowano też plany dotyczące limitu rodzin zastępczych, do wysokości którego można zawrzeć umowy na pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej. liczby zawodowych rodzin zastępczych na kolejne lata:

- w roku 2021 –15;
- w roku 2022 –15;
- w roku 2023 –15.

Do najważniejszych oczekiwanych rezultatów Programu zaliczono:

1. Podniesienie poziomu świadomości społecznej na temat wartości rodzinnych poprzez prowadzenie kampanii promocyjnych dotyczących rodzicielstwa zastępczego
2. Wzrost liczby rodzin zastępczych ze szczególnym uwzględnieniem rodzin zastępczych zawodowych, w tym pogotowia rodzinnych, rodzinnych domów dziecka (stosownie do możliwości powiatu).
3. Wzmocnienie systemu rodzinnej pieczy zastępczej poprzez współpracę na wielu płaszczyznach z instytucjami, działającymi w powiecie mikołowskim na rzecz dziecka i rodziny.
4. Skuteczną specjalistyczną pomoc w rozwiązywaniu problemów rodzinnych, wychowawczych, emocjonalnych, finansowych i innych, a dotyczących rodzin zastępczych.
5. Kompleksową diagnozę i szkolenie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.
6. Utrzymanie standardu obecnej placówki opiekuńczo - wychowawczej i utworzenie placówki dla matek małoletnich z dziećmi.

7. Ograniczenie skierowań do placówki opiekuńczo-wychowawczej dzieci poniżej 10. roku życia.
8. Zapewnienie kompleksowej pomocy osobom usamodzielnianym oraz większe wsparcie w realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia.
9. Podniesienie kompetencji rodzin zastępczych oraz pracowników zajmujących się pieczą zastępczą.
10. Przywrócenie rodzinie naturalnej zdolności do prawidłowego pełnienia funkcji rodzicielskich, w tym wzmocnienie roli i funkcji rodziny oraz kompensowanie i rozwijanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych.

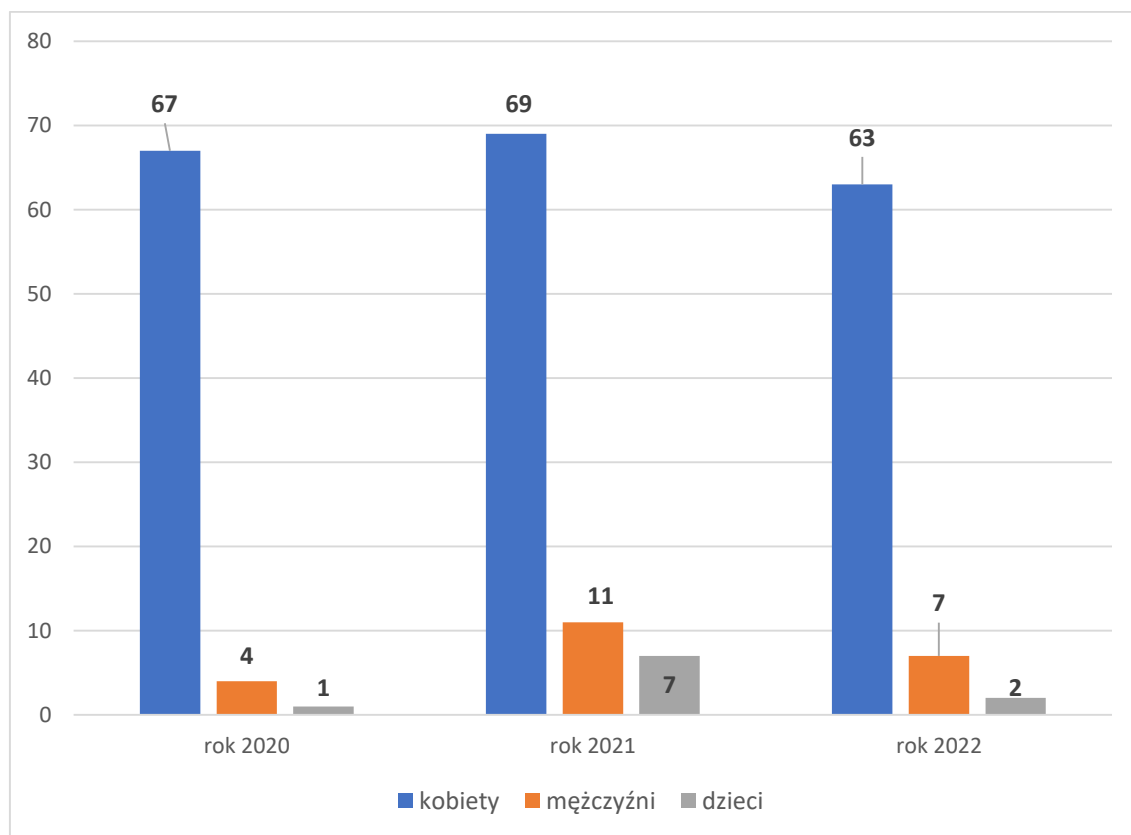
V. PROBLEM PRZEMOCY DOMOWEJ ORAZ INNYCH SYTUACJI KRYZYSOWYCH W POWIECIE MIKOŁOWSKIM

5.1. Skala problemu przemocy domowej w powiecie mikołowskim

Na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji (tabela 42) liczba interwencji domowych i przypadków użycia przemocy spadła z 740 w 2020 roku do 578 w roku 2022 (spadek o blisko 22%). Na przestrzeni trzech analizowanych lat najwięcej interwencji odnotowano w gminach miejskich: Orzesze (583), Mikołów (451) i Łaziska Górne (390). Najmniej natomiast w gminach wiejskich: Wiry (233) i Ornontowice (249). W sumie uruchomiono 230 procedur Niebieskiej Karty, z czego najwięcej na terenie Mikołowa (81) i Orzesza (76), a najmniej w gminie Wiry (13). Liczba sporządzonych Niebieskich Kart w skali całego powiatu była najwyższa w 2021 roku (87 NK), a najniższa w roku 2022 (71 NK). Rosła liczba osób stosujących przemoc pod wpływem alkoholu z 15 osób w 2020 roku do 36 osób w 2021 roku i 21 osób w 2022 roku. Znikoma jest natomiast liczba osób stosujących przemoc pod wpływem innych środków odurzających (trzy osoby na przestrzeni trzech lat).

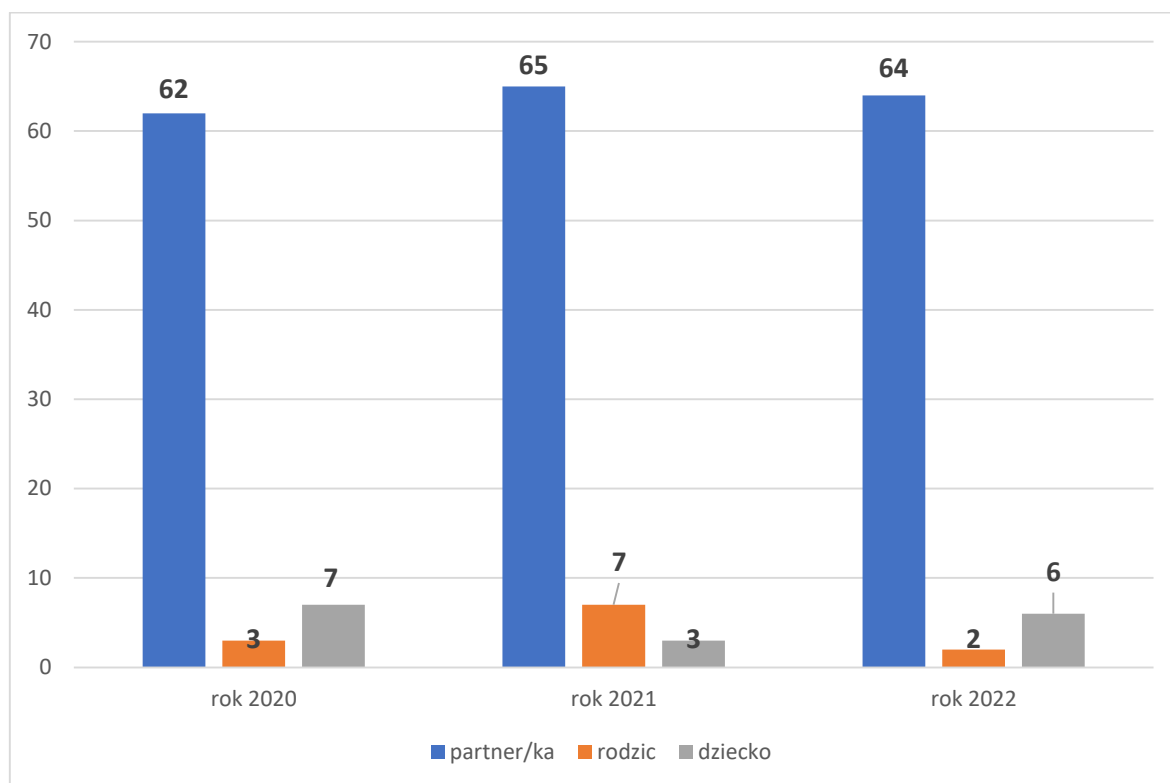
Wśród osób doznających przemocy domowej zdecydowanie najczęściej są kobiety, a najrzadziej dzieci (wykres 1, tabela 42). Udział mężczyzn jest niewielki i waha się między 6% w 2020 roku a 16% w 2021 roku. Przyglądając się natomiast sprawcom przemocy domowej w podziale na rolę rodzinną to najczęściej jest to partner lub – sporadycznie – partnerka (191 przypadków), a najrzadziej rodzic (12 przypadków). Okazuje się, że to dzieci częściej stosują przemoc wobec starszych niż rodzice, choć liczba ta jest niewielka (16 przypadków) (wykres 2, tabela 42).

WYKRES 1. Osoby doznające przemocy na terenie powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Mikołowie.

WYKRES 2. Osoby stosujące przemoc w podziale na rolę rodzinną na terenie powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Mikołowie.

Instytucjami powołanymi do świadczenia pomocy zarówno osobom doznającym przemocy domowej, jak i osobom stosującym przemoc są ośrodki pomocy społecznej. Na przestrzeni lat 2020-2022 w ośrodkach pomocy społecznej na terenie powiatu mikołowskiego udzielono pomocy 2 107 osobom w 642 rodzinach. Liczby wahają się w poszczególnych latach. Najwięcej potrzeb w tym obszarze zgłoszono w 2021 roku (745 osób; 220 rodzin). Natomiast rok 2022 przyniósł spadek do 675 osób w 209 rodzinach. Pomimo wykazanego spadku problem przemocy domowej wymaga stałych działań zarówno interwencyjnych, jak i profilaktycznych.

Główny ciężar realizacji działań na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej spoczywa na gminnych zespołach interdyscyplinarnych. W skład zespołów wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, kuratorzy sądowi, a także – fakultatywnie – prokuratorzy oraz przedstawiciele innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej. Zespół interdyscyplinarny powołuje burmistrz, a obsługę organizacyjno-techniczną zespołu zapewnia ośrodek

pomocy społecznej. Do zadań zespołów należy realizacja działań określonych w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy oraz integrowanie i koordynowanie działań podmiotów i specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w szczególności przez diagnozowanie problemu przemocy, podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą domową mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku; inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą; rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach

udzielenia pomocy w środowisku lokalnym oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc wobec najbliższych.

Zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze, do których zadań należą: opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy domowej, monitorowanie sytuacji środowisk, w których dochodzi do przemocy oraz zagrożonych wystąpieniem przemocy, a także dokumentowanie podejmowanych działań oraz ich efektów. Zasadniczą zaletą funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych jest zaangażowanie w działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej wielu służb, co tworzy warunki dla większej skuteczności pomocy w konkretnych przypadkach oraz ułatwia ich współpracę w ramach lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy. Zespół interdyscyplinarny umożliwia wymianę informacji, dzielenie się obserwacjami i wspólne planowanie kierunku pracy na rzecz poprawy sytuacji w rodzinie. Praca interdyscyplinarna pozwala na dzielenie się odpowiedzialnością za realizowane działania, co zdecydowanie zmniejsza poczucie obciążenia psychicznego pracowników służb społecznych.

W latach 2020-2022 na terenie powiatu mikołowskiego zespoły interdyscyplinarne spotykały się średnio blisko cztery razy w roku (tabela 43). Najczęściej w Łaziskach Górnych, a najrzadziej w gminie Wiry. W roku 2020 zespoły spotkały się 18 razy, w 2021 roku 19 razy, a w roku 2022 odbyło się 20 spotkań. Najwięcej Niebieskich Kart wpłynęło do zespołów w 2021 roku (161). Blisko połowa z nich była z terenu Mikołowa (46%). Na drugim miejscu znalazło się Orzesze (29%). Każdego roku liczba osób objętych wsparciem grup roboczych przekracza 200 w skali całego powiatu. Najwięcej rodzin objęto wsparciem w 2021 roku (220), a najmniej w 2022 roku (209 osób). Nie ma wyraźnej tendencji w liczbie Niebieskich Kart ani liczbie środowisk objętych wsparciem grup roboczych w poszczególnych gminach powiatu. Odmienna sytuacja występowała natomiast w przypadku zamknięcia procedury Niebieskiej Karty, bowiem odnotowano wzrost liczby takich przypadków z 122 w 2020 roku do 137 w 2020 roku. Wskazuje to na poprawę funkcjonowania środowisk, w których wcześniej zdiagnozowano problem przemocy domowej. Procedura zamknięcia Niebieskiej Karty następuje w przypadku: ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy albo rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań. Ustanie przemocy to pewien stan faktyczny, który jest rezultatem działań ze strony: służb, osoby doznającej przemocy, osoby stosującej przemoc. Wskaźnikiem potwierdzającym, że przemoc ustała, jest określony czas bez występowania aktów przemocy (od sześciu miesięcy do roku).

TABELA 42. Przemoc domowa w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022

		Łaziska Górne			Mikołów			Orzesze			Ornontowice			Wiry			Ogółem powiat mikołowski		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Liczba interwencji domowych i przypadków użycia przemocy		171	102	117	203	97	151	198	214	171	82	95	72	86	80	67	740	588	578
Liczba sporządzonych Niebieskich Kart		16	12	15	26	31	24	21	34	21	5	5	7	4	5	4	72	87	71
Liczba sprawców zatrzymanych pod wpływem alkoholu		2	0	0	9	17	8	2	12	10	0	5	3	2	2	0	15	36	21
Liczba sprawców zatrzymanych pod wpływem środków psychoaktywnych innych niż alkohol		2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0
Liczba pokrzywdzonych	dzieci	1	0	1	0	5	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	7	2
	kobiety	15	11	14	22	24	21	21	28	19	5	3	6	4	3	3	67	69	63
	mężczyźni	0	0	0	2	3	3	0	4	2	0	2	1	2	2	1	4	11	7
Liczba sprawców w podziale na rolę rodzinną	Partner/ka	15	1	14	19	26	21	21	30	20	5	3	6	2	5	3	62	65	64
	Rodzic	1	0	1	0	5	1	0	2	0	0	0	0	2	0	0	3	7	2
	Dziecko*	0	0	0	5	1	3	0	2	1	0	0	1	2	0	1	7	3	6

* W tym przemoc w stosunku do osób starszych zamieszkujących w ramach wspólnego gospodarstwa domowego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Mikołowie.

TABELA 43. Pomoc udzielana rodzinom dotkniętym przemocą w rodzinie przez ośrodki pomocy społecznej powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

	Łaziska Górne			Mikołów			Orzesze			Ornontowice			Wiry			Ogółem powiat mikołowski		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Liczba rodzin	44	34	43	90	91	77	50	60	50	16	20	24	13	15	15	213	220	209
Liczba osób w rodzinach	125	111	133	294	294	235	176	220	175	53	75	89	39	45	43	687	745	675
Liczba posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	4	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2	3	18	19	20
Liczba „Niebieskich Kart –A”, które wpłynęły do przewodniczącego Zespołu	3	18	10	50	74	54	21	47	32	5	15	18	6	7	4	85	161	118
Liczba rodzin, objętych pomocą grup roboczych	44	34	43	90	91	77	50	60	50	16	20	24	13	15	15	213	220	209
Liczba rodzin, w których zamknięto procedurę „Niebieskie Karty”	27	21	36	53	54	47	27	41	29	8	15	18	7	4	7	122	135	137

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego.

5.2. Sytuacje kryzysowe w powiecie mikołowskim

Kryzys oznacza przejściowy stan nierównowagi wewnętrznej, wywołany przez krytyczne wydarzenia bądź wydarzenia życiowe, wymagający istotnych zmian i rozstrzygnięć. Jest subiektywnym odczuwaniem, bądź doświadczaniem wydarzenia lub sytuacji jako:

- niemożliwej do rozwiązania (towarzyszące poczucie bólu i cierpienia);
- wyczerpującej zasoby jednostki (poczucie utraty zdolności do działania i umiejętności kontrolowania własnego życia/siebie – bezradność);
- przekraczającej dotychczasowe sposoby radzenia sobie z trudnościami (zaburzenie cyklu życiowego – dezorganizacja)⁹⁵.

W związku z subiektywnym doświadczaniem sytuacji kryzysowej trudno jest opracować wyczerpujący katalog kryzysów. Niewątpliwie jednak do sytuacji kryzysowych – oprócz przemocy – można zaliczyć śmierć, żałobę, myśli i próby samobójcze, kryzys w związku, rozwód, uzależnienie, chorobę, w tym chorobę psychiczną, konieczność zastosowania opieki zastępczej, złe relacje rówieśnicze, konflikty rodzinne a także problemy wychowawcze.

Dane Punktu Interwencji Kryzysowej wskazują, że najwięcej wsparcia dla dorosłych pracownicy PIK świadczyli w związku z problemami wychowawczymi (224 osoby), a liczba osób korzystających z tej formy pomocy z roku na rok rośnie (tabela 44). Na drugim miejscu znalazły się niemal na równi zaburzenia zdrowia psychicznego (131 przypadków) oraz kryzys w związku, w tym zaburzenie relacji prowadzące do rozstania lub rozwodu (130 przypadków). Tutaj również nastąpił wzrost liczby takich sytuacji, przy czym ma on charakter dynamicznych skoków – w przypadku zaburzeń psychicznych z 31 przypadków w 2020 roku do 74 przypadków dwa lata później (wzrost o 44%), a w przypadku kryzysów w związku z 27 przypadków w 2020 roku do 58 w 2022 roku (wzrost o 46%). Spada natomiast liczba zgłoszeń spowodowanych szeroko rozumianymi konfliktami rodzinnymi. W sumie odnotowano 123 takie sytuacje, z czego najwięcej w 2020 roku (47), a najmniej w 2022 (35).

Przemoc była powodem zwrócenia się o pomoc w przypadku 74 osób na przestrzeni trzech lat. Najczęściej w 2021 roku (27 zgłoszeń), a najrzadziej w 2022 roku (22 zgłoszenia). W zasadzie bez zmian utrzymuje się potrzeba wsparcia osób cierpiących w związku z uzależnieniem od alkoholu (własnym lub członka rodziny). W sumie 52 osoby zgłosiły się z tego powodu po pomoc PIK. Wzrasta liczba osób doświadczających kryzysu wynikającego z konieczności zabezpieczenia dziecka poprzez zastępczą formę pomocy z 14 przypadków w 2020 roku do 19 w 2022 roku. W sumie odnotowano 49 takich sytuacji w ciągu trzech lat.

Najrzadziej w PIK występuje potrzeba organizacji wsparcia z powodu śmierci i doświadczania żałoby (20 przypadków), a także w przypadku sytuacji związanych z myślami i próbami samobójczymi (29 przypadków), choć ich liczba wyraźnie wzrasta z pięciu w 2020 roku do 14 przypadków w 2022 roku.

⁹⁵ J. Jagieła J., *Interwencja Kryzysowa w szkole. Część II Sytuacje kryzysowe dziecka*, „Psychologia w Szkole”, nr 4/2009, s.56-67.

TABELA 44. Wsparcie osób dorosłych w sytuacjach kryzysowych w Punkcie Interwencji Kryzysowej w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	Ogółem
Kryzys w związku, kryzys małżeński/par rozwód	27	45	58	130
Myśli samobójcze, próba samobójcza	5	10	14	29
Problemy wychowawcze	68	77	79	224
Śmierć, żałoba	4	9	7	20
Uzależnienia własne lub członka rodziny, współuzależnienie	18	17	17	52
Choroba psychiczna, zaburzenia afektywne lub inne choroby	31	26	74	131
Kryzys związany z zagrożeniem odbiorem dziecka bądź umieszczeniem go w zastępczych formach pomocy (dom dziecka, rodzina zastępcza)	14	16	19	49
Konflikty rodzinne szeroko rozumiane	47	41	35	123
Przemoc	25	27	22	74

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych.

Nieco inaczej prezentują się dane dotyczące sytuacji kryzysowych doświadczanych przez dzieci i młodzież (tabela 45). Najczęściej przyczyną kryzysu są w ich przypadku kryzysy małżeńskie rodziców, w tym te skutkujące separacją, rozwodem i pojawieniem się nowego partnera lub partnerki (w sumie 121 osób na przestrzeni trzech lat). Odnotowuje się ich wyraźny wzrost z 31 osób w 2020 roku do 51 w 2022 roku. Drugim z powodów są problemy wychowawcze (91 osób w skali trzech lat). Również w tym wypadku ich liczba wzrosła – z 28 do 34 osób. Na trzecim miejscu ze skokowym przyrostem w 2022 roku znalazły się zaburzenia psychiczne i emocjonalne, w tym myśli samobójcze, samookaleczenia, a także stany depresyjne i lękowe. Ich liczba wzrosła z 11 do aż 39 osób. Spadła z kolei wyraźnie liczba dzieci doświadczających kryzysu z powodu przemocy domowej – z 28 w 2020 roku do 14 osób w 2022 roku. Jedną z przyczyn sytuacji kryzysowej są również zaburzenia więzi rodzicielskiej skutkujące opieką zastępczą (dom dziecka, rodzina zastępcza). Ich liczba waha się między 13 a 14 osób i utrzymuje się na podobnym poziomie. Najrzadziej potrzeba wsparcia dzieci i młodzieży była spowodowana śmiercią osoby bliskiej i żałobą (13 osób), alkoholizmem członka rodziny (14 osób) oraz złymi relacjami rówieśniczymi (14 osób), przy czym w przypadku tych ostatnich widać zdecydowany wzrost – z dwóch osób w latach 2020-2021 do 10 osób w 2022 roku.

TABELA 45. Wsparcie dzieci i młodzieży (w wieku 4-17 lat) w sytuacjach kryzysowych w Punkcie Interwencji Kryzysowej w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022

	2020	2021	2022	Ogółem
Zaburzenia psychiczne , emocjonalne (myśli samobójcze, samookaleczenia, stany depresyjne, lękowe)	11	17	39	67
Śmierć, żałoba	5	1	7	13
Problemy wychowawcze	28	29	34	91
Alkohol w rodzinie	5	6	3	14
Zaburzenia więzi (dzieci z domu dziecka, dzieci z rodzin zastępczych)	13	13	14	40
Złe relacje rówieśnicze	2	2	10	14
Kryzys małżeński rodziców (rozwód, sytuacja okołorozwodowa, separacja, pojawienie się nowego partnera, nieporozumienia między rodzicami)	31	39	51	121
Przemoc	28	23	14	65

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych.

5.3. Wsparcie dla osób doznających przemocy i sprawców przemocy domowej w powiecie mikołowskim

Obowiązkiem powiatu jest realizacja zadań własnych oraz zadań w zakresie administracji rządowej. Poza zapewnieniem osobom doświadczającym przemocy miejsc w ośrodkach wsparcia oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy, a także opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą (art. 6 ust. 3 ustawy).

Wsparcie dla osób doznających przemocy i sprawców przemocy domowej na terenie powiatu mikołowskiego świadczy działający przy PCPR **Punkt Interwencji Kryzysowej** (PIK). Należy jednak zaznaczyć, iż pomoc świadczona przez tę placówkę nie ogranicza się jedynie do problemu przemocy domowej. Działalność Punktu jest kierowana do wszystkich mieszkańców doświadczających szeroko rozumianej sytuacji kryzysowej, a wskazane poniżej dane wyraźnie pokazują, że zapotrzebowanie w tym zakresie zdecydowanie wzrasta (tabela 46). Problemy społeczne, z jakimi zgłaszają się osoby dorosłe do PIK to, między innymi:

- choroby psychiczne (zdiagnozowane i niezdiagnozowane),
- zaburzenia psychiczne,
- myśli samobójcze,
- problemy opiekuńczo-wychowawcze,
- nasilone lęki,
- przemoc,
- agresja,
- uzależnienia (od alkoholu, narkotyków),
- kryzysy małżeńskie, par,
- kryzysy związane z żałobą.

Charakterystyczną cechą kryzysów jest przekraczanie własnych umiejętności radzenia sobie z danym problemem. Interwencja kryzysowa stanowi pierwszą pomoc emocjonalną i obejmuje działania mające na celu przywrócenie stanu równowagi u osób, rodzin lub grup w kryzysie. Kryzys psychiczny (emocjonalny) to szczególny rodzaj stresu, stan zachwiania równowagi psychicznej, emocjonalnej i fizjologicznej. Powstaje w wyniku krytycznych wydarzeń życiowych (np. wypadek, ślub, choroba, śmierć ważnej osoby, rozwód). Uderza w światopogląd danej osoby, cenione przez nią wartości, uniemożliwia zaspokojenie istotnych potrzeb, zaburza sens życia. Osoby stają się najczęściej bezradne i pozbawione sił do podjęcia samodzielnie działań. Niezbędna jest wówczas pomoc specjalistów w odzyskaniu autonomii w społecznym funkcjonowaniu.

Liczba osób objętych wsparciem PIK stale rośnie (tabela 46). Na przestrzeni lat 2020-2022 odnotowano wzrost o blisko 83%. Wzrosła przede wszystkim liczba porad pomocowych dla dorosłych (z 589 do 636) oraz liczba terapii dziecięcych (ze 116 do 172). Wahaniu ulegały porady interwencyjne ze 118 w 2020 roku, przez 82 w 2021 roku aż do 109 w 2022 roku. Liczba porad prawnych wzrosła z 45 w 2020 roku do 70 w dwóch kolejnych latach. Na tle tych danych za znikome można uznać działania w ramach procedury „Niebieskiej Karty” – w sumie 12 na przestrzeni trzech lat. Przeprowadzono 10 edycji Szkoły Rodziców i zrealizowano indywidualne spotkania kształtujące kompetencje wychowawcze – w każdym roku dla jednej rodziny.

Liczba porad udzielanych przez PIK ulega na przestrzeni lat wahaniom, jednakże w każdym roku wyraźna jest potrzeba korzystania z poradnictwa, szczególnie o charakterze pomocowym (wykres 3). W okresie trzech analizowanych lat udzielono w sumie 1 699 porad obejmujących pomoc psychologiczną, terapeutyczną, psychoedukacją, w tym także rozmowy motywujące. Najwięcej porad o tym charakterze udzielono w 2022 roku (636). Z kolei porad interwencyjnych obejmujących nawiązanie pierwszego kontaktu z osobą w kryzysie, wywiady środowiskowe i współpracę z instytucjami w sprawie rodzin udzielono w sumie 309 razy z czego najwięcej w 2020 roku (118). Należy przy tym podkreślić, iż rok 2020 był szczególny, ze względu na sytuację epidemiczną. Choć spadła liczba osób objętych pomocą PIK, to jednocześnie liczba udzielonych porad była bardzo wysoka. W roku 2020 pracownicy PIK pracowali częściowo zdalnie (kwiecień – czerwiec, październik – grudzień). Praca zdalna odbywała się poprzez rozmowy telefoniczne, sms, łączność online (rozmowy Messenger, Skype, poczta e-mail i Facebook). Pracownicy byli dostępni od poniedziałku do piątku, w godzinach od 07:30 do 19.00. Od 14.04.2020 r. rozpoczęła swoje działania strona Punktu Interwencji

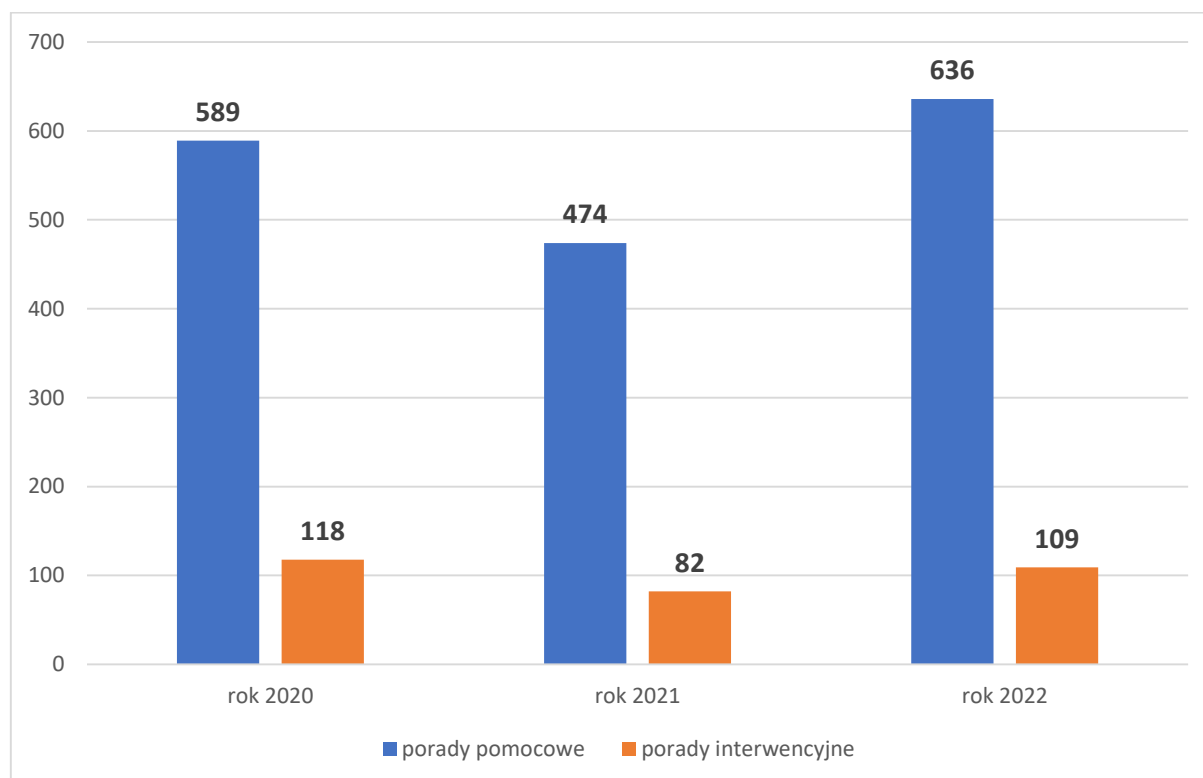
Kryzysowej na [Facebooku](#)⁹⁶. Są tam na bieżąco publikowane treści związane z radzeniem sobie ze stresem, a także informacje dotyczące bieżącej działalności PIK.

TABELA 46. Zakres działań Punktu Interwencji Kryzysowej w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022

Zakres działań	2020	2021	2022
Liczba osób objętych pomocą PIK	287	456	524
Porady interwencyjne	118	82	109
Porady pomocowe	589	474	636
Porady prawne	45	70	70
Terapia dziecięca			
Liczba rodzin	116	157	172
Liczba spotkań	694	805	839
Liczba dzieci	121	128	170
Liczba dorosłych	99	114	111
Szkola Rodziców:			
Liczba edycji	3	3	4
Liczba osób	27	19	33
Procedura „Niebieska Karta”	2	6	4
Indywidualne spotkania kształcące kompetencje wychowawcze	1	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych.

⁹⁶ https://www.facebook.com/p/Punkt-Interwencji-Kryzysowej-PCPR-Miko%C5%82%C3%B3w-100057121763621/?paipv=0&eav=Afb94WNVDO6mRIS_lza2MoBahWn0Tp9LR2JkbyWAHOysx_2TXuPAigHs4hJF1-ik8Jc&_rdr.

WYKRES 3. Liczba porad udzielonych osobom dorosłym przez Punkt Interwencji Kryzysowej w latach 2020-2022

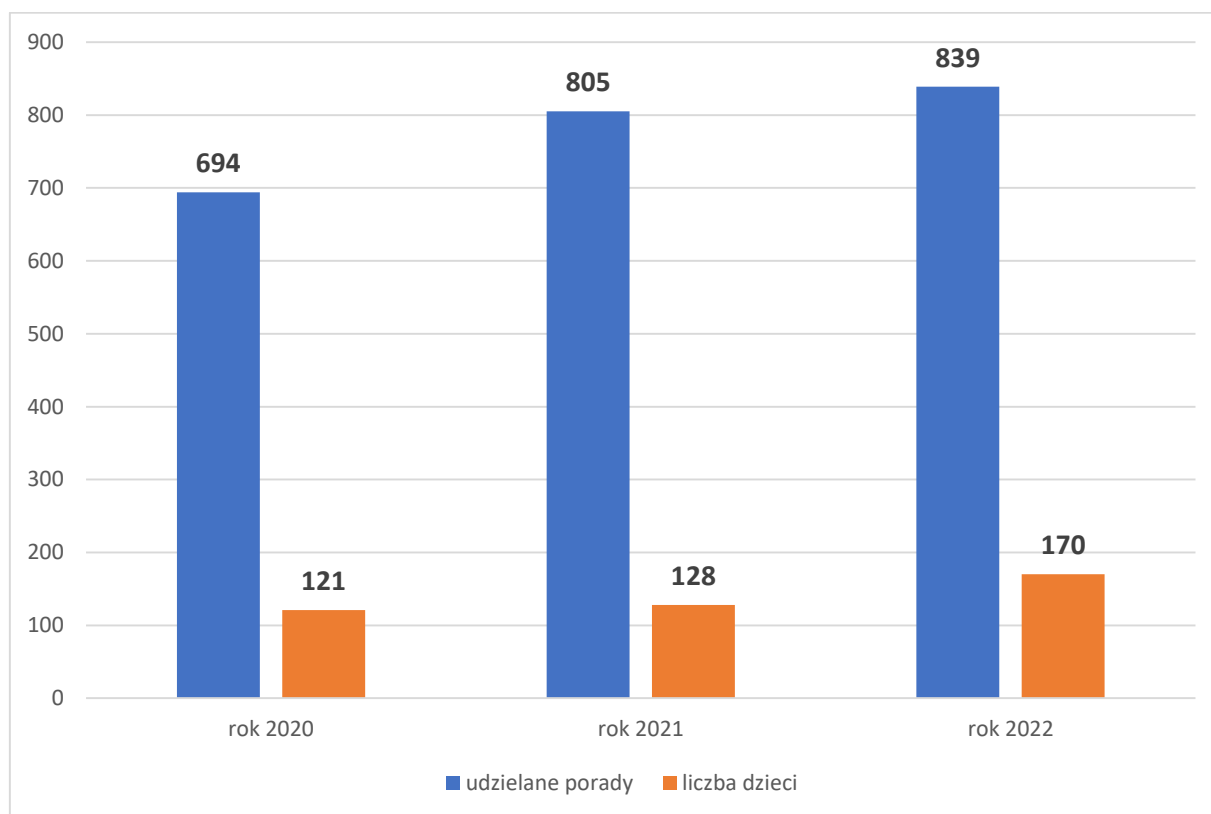
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych.

Szczególną grupą korzystającą z poradnictwa PIK są dzieci. Przedstawione dane wskazują, że zapotrzebowanie na pomoc terapeutyczną dla dzieci na terenie powiatu mikołowskiego jest duże i stale rośnie. Na przestrzeni trzech lat liczba spotkań z dziećmi wzrosła o 17%, a liczba dzieci objętych pomocą o ponad 28% (wykres 4). Wskazuje to wyraźnie na konieczność zapewnienia dostępności tego rodzaju wsparcia, tymczasem czas oczekiwania na konsultacje wydłuża się, a liczba prowadzonych spraw jest niewspółmierna do zatrudnionego w PIK jednego terapeuty.

Problemy społeczne, z jakimi zgłaszają się rodzice do specjalisty to, między innymi:

- lęki społeczne u nastolatków,
- samookaleczenia,
- myśli samobójcze,
- stres związany z dużym obciążeniem szkolnym,
- problemy związane z tożsamością seksualną,
- trudności w relacjach rówieśniczych.

WYKRES 4. Liczba porad udzielonych dzieciom przez Punkt Interwencji Kryzysowej w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych.

Z roku na rok wzrasta również zapotrzebowanie na warsztaty organizowane w ramach Szkoły Rodziców, zarówno dla osób mających zobowiązania sądowe, jak i chcących podwyższyć swoje kompetencje wychowawcze. W latach 2020 i 2021 odbyły się po trzy edycje, a w roku 2022 aż cztery. Poszczególne edycje są adresowane do osób posiadających duże trudności wychowawcze oraz zobowiązania sądowe lub do osób chcących podwyższyć swoje kompetencje wychowawcze. Warto wspomnieć, że ze względu na duże zainteresowanie i zapotrzebowanie tworzą się listy rezerwowe dla osób chcących brać udział w kolejnych edycjach. Jednakże pomimo sporego zainteresowania nie wszystkim udaje się ukończyć cały cykl spotkań. W 2020 roku na 28 osób biorących udział w zajęciach tylko 15 zrealizowało cały program.

Wśród pozostałych **działań realizowanych** przez Punkt Interwencji Kryzysowej należy wymienić:

- Warsztaty profilaktyczne** w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych z terenu powiatu mikołowskiego na temat **zagrożeń związanych z korzystaniem z mediów tj. Internetu, telefonu i telewizora** (rok 2020), **radzenia sobie w sytuacjach kryzysu i wypracowania wzajemnego wsparcia** (rok 2021, 2022).
- Warsztaty pn. „**Interdyscyplinarność na rzecz dobra dziecka i rodziny**”, których celem było podniesienie jakości współpracy międzyinstytucjonalnej, usprawnienie przepływu informacji i wypracowanie procedur. W warsztatach wzięli udział przedstawiciele służb społecznych, wymiaru sprawiedliwości z terenu powiatu mikołowskiego (2020 rok).
- Objęcie wsparciem całych klas** w sytuacji kryzysowej (trzy klasy w 2021 roku i dwie klasy w 2022 roku).
- Konsultacje indywidualne** dla dwóch pedagogów z terenu Mikołowa i Łazisk Górnych w sprawie uczniów (2022 rok).

- e) **Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przepiępstwem** (2020 rok), w ramach którego przeprowadzone zostały następujące inicjatywy:
- „Dzień Otwarty PIK”- bezpłatne konsultacje terapeutyczne, porady prawne, porady psychologa, konsultacje dla osób w kryzysie, dla osób doświadczających przemocy, spotkania z terapeutą dziecięcym;
 - Warsztat pn. „Zgoda na siebie”, którego odbiorcami były dzieci.
 - Warsztat pn. „Jak ośwoić stres?” skierowany do rodziców.
- f) **Oddziaływania korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie** na terenie powiatu mikołowskiego. Zorganizowano kilka cykli spotkań grupowych (lata 2020-2022).
- g) Organizacja **XI konferencji** na rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie pn. *„Rezyliencja – budowanie odporności psychicznej u dzieci i młodzieży”*. Adresatami konferencji byli przedstawiciele różnych instytucji z terenu powiatu mikołowskiego m.in. szkół, ośrodków pomocy społecznej, poradni psychologiczno-pedagogicznej, sądu (2022 rok).
- h) Organizacja **grupy wsparcia dla młodzieży**. Spotkania odbywały się raz w miesiącu. Wzięło w niej udział 7 osób. Młodzież dzieliła się swoimi doświadczeniami i udzielała sobie wzajemnego wsparcia w związku z bieżącymi trudnościami (2022 rok).
- i) **Realizacja licznych programów:**
- Projekt „Akcja aktywizacja” współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2018-2020 (rok 2020 i 2021).
 - Projekt „Bądźmy bliżej...” (2020), dofinansowany ze środków budżetu województwa śląskiego. Obejmował Szkołę Rodziców, Szkołę Rodziców dla zaawansowanych, warsztaty profilaktyki zachowań ryzykownych dla młodzieży, warsztaty Rodzinne, zajęcia edukacyjne dla rodziców (część zajęć zawieszono w związku z sytuacją epidemiczną).
 - Projekt „Zacznij od rodziny” (2021), dofinansowany ze środków budżetu województwa śląskiego. W ramach projektu odbywały się: Szkoła Rodziców, warsztaty profilaktyczne zachowań ryzykownych dla młodzieży, zajęcia edukacyjne dla rodziców z zakresu wiedzy dotyczącej zaburzeń depresyjnych u nastolatków.
 - Projekt „Rodzina z bliska” (2022), dofinansowany ze środków budżetu województwa śląskiego w ramach programu przeciwdziałania uzależnieniom w województwie śląskim na lata 2021-2030. W ramach projektu odbywały się: Szkoła Rodziców – warsztaty umiejętności wychowawczych, Szkoła Rodziców – warsztaty umiejętności wychowawczych dla zaawansowanych
- j) **Organizacja pomocy dla obywateli Ukrainy** – pomoc psychologiczna świadczona przez mówiącego biegle w języku ukraińskim psychologa (raz w tygodniu, po dwie godziny). Celem pracy było zminimalizowanie skutków traumy związanej z wojną. Przyjętych zostało 10 osób, w tym troje dzieci. Odbyło się 66 konsultacji (2022 rok).
- k) Opracowanie **informatora dla osób goszczących rodziny z Ukrainy** oraz ulotki dla obywateli Ukrainy dotyczące funkcjonowania osoby w sytuacji traumatycznej (2022 rok).
- l) Zaangażowanie we współtworzenie programu z Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej pn. *„Razem możemy więcej w Powiecie Mikołowskim”* na rzecz aktywizacji zawodowej i integracji społecznej cudzoziemców legalnie przebywających w Polsce (2022 rok).

- m) **Udział w kontrolach** przeprowadzanych przez Starostwo Powiatowe w Mikołowie dotyczących potencjalnych nieprawidłowości w miejscach pobytu obywateli z Ukrainy takich jak: hotele, pensjonaty, internaty (2022 rok).

Szczególnie istotnym działaniem wpływającym na jakość świadczonej pomocy jest udział pracowników Punktu Interwencji Kryzysowej w regularnej **superwizji** (raz w miesiącu). Jej celem jest wymiana spostrzeżeń, podzielenie się swoimi obawami i trudnościami, na które pracownik natknął się podczas swojej pracy, wymiana doświadczeń oraz podnoszenie swoich kompetencji zawodowych. Poddawanie swojej pracy systematycznej superwizji pomaga w doskonaleniu profesjonalnego warsztatu i stanowi niezbędną ochronę interesów osób wspieranych.

5.4. Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2021-2030

W powiecie mikołowskim został opracowany i jest realizowany *Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej*⁹⁷. Obowiązuje od 2021 roku do 2030 roku. Zawiera szczegółową charakterystykę zjawiska, diagnozę problemu przemocy w rodzinie oraz opis zasobów instytucjonalnych funkcjonujących na terenie powiatu mikołowskiego. Określono w nim ponadto dokładnie potrzeby w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, które pomogły wyznaczyć cele Programu wraz z planem ich ewaluacji.

Do podmiotów realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie należą:

- a) Jednostki organizacyjne pomocy społecznej:
 - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych, w tym Punkt Interwencji Kryzysowej,
 - Ośrodki Pomocy Społecznej: Mikołów, Orzesze, Ornontowice, Wiry,
 - Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych,
 - Centrum Integracji Społecznej w Mikołowie,
 - Placówka Wsparcia Dziennego – Centrum Społecznego Rozwoju w Mikołowie,
 - Miejski Ośrodek Wspierania Rodziny i Dziecka w Łaziskach Górnych,
 - Placówka wsparcia dziennego - Świetlica Profilaktyczno-Wychowawcza w Ornontowicach,
 - Gminna Świetlica Środowiskowa w Wyrach,
 - Gminna Świetlica Środowiskowa w Gostyni,
 - Placówka Wsparcia Dziennego w Orzeszu;
- b) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA);
- c) Policja;
- d) Prokuratura Rejonowa;
- e) sądy;
- f) placówki oświatowe;
- g) placówki służby zdrowia;

⁹⁷ <https://pcpr.mikolowski.pl/wp-content/uploads/2021/05/Powiatowy-Program-Przeciwdzialania-Przemocy-w-Rodzinie-oraz-Ochrony-Ofiar-Przemocy-w-Rodzinie-na-lata-2021-2030.pdf>.

h) organizacje pozarządowe.

Potrzeby w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej na terenie powiatu mikołowskiego określono w czterech głównych obszarach:

- potrzeby osób dorosłych doświadczających przemocy domowej i osób ją stosujących,
- potrzeby dzieci doświadczających przemocy domowej,
- potrzeby instytucji zajmujących się przemocą domową,
- potrzeby społeczności lokalnej w zakresie reagowania na przemoc domową i przeciwdziałania jej.

Zasadniczym celem Programu jest przeciwdziałanie przemocy domowej, poprzez realizację celów szczegółowych:

- ochrona osób doświadczających przemocy domowej⁹⁸,
- profilaktyczne działania na rzecz dzieci zagrożonych przemocą domową bądź doświadczających przemocy,
- oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową,
- działania edukacyjne na rzecz społeczności lokalnej w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Do każdego z celów zostały określone szczegółowe zadania oraz działania zmierzające do ich realizacji. Wskazano również potencjalnych partnerów poszczególnych zadań (tabele: 47-50).

⁹⁸ Zgodnie z nowelizacją przepisów w miejsce „przemocy w rodzinie” stosuje się „przemoc domową” - Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1249, z 2023 r. poz. 289, 535, 1606).

TABELA 47. Realizacja celu szczegółowego: *ochrona osób doświadczających przemocy domowej*

Zadania w ramach celu <i>ochrona osób doświadczających przemocy domowej</i>	• Zapewnienie zaplecza kadrowego i instytucjonalnego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach Punktu Interwencji Kryzysowej; • Zapewnienie dostępu do pomocy psychologicznej, terapeutycznej dla osób dorosłych; • Zapewnienie możliwości udziału w warsztatach psychoedukacyjnych, rozwojowych dla osób doświadczających przemocy w rodzinie; • Promowanie i wdrażanie prawidłowych metod wychowawczych wolnych od przemocy skierowanych do rodziców.
Działania	• Zatrudnienie specjalistycznej kadry pracowniczej (pracownicy socjalni, psycholog, terapeuta dziecięcy, terapeuta dla osób dorosłych, radca prawny); • Możliwość skorzystania z pomocy między innymi takiej jak: poradnictwa, wsparcia, psychoedukacji, interwencji kryzysowej, prawnej w godzinach pracy Punktu Interwencji Kryzysowej oraz podwyższanie kompetencji kadry pracowniczej poprzez dostępność do superwizji, specjalistycznych szkoleń; • Zapewnienie dostępu do skorzystania ze wsparcia psychologicznego i terapeutycznego dla osób indywidualnych oraz par/mażeństw; • Kontynuacja zatrudnienia terapeuty dla osób dorosłych; • Prowadzenie warsztatów psycho-edukacyjnych, rozwojowych dla osób doświadczających przemocy w rodzinie; • Prowadzenie Szkoły Rodziców.
Partnerzy	• Miejskie i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, • Przewodniczący Zespołów Interdyscyplinarnych do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, • Poradnia Zdrowia Psychicznego w Mikołowie, • Centrum Integracji Społecznej w Mikołowie, • Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych, • Policja, • organizacje pozarządowe itp.

Źródło: Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030.

TABELA 48. Realizacja celu szczegółowego: profilaktyczne działania na rzecz dzieci zagrożonych przemocą domową bądź doświadczających przemocy

Zadania w ramach celu <i>profilaktyczne działania na rzecz dzieci zagrożonych przemocą domową bądź doświadczających przemocy</i>	• Zapewnienie indywidualnej pomocy terapeutycznej dla dzieci i młodzieży zagrożonej przemocą domową bądź jej doświadczających; • Zapewnienie możliwości udziału w warsztatach profilaktyczno-educacyjnych dla dzieci i młodzieży zagrożonych przemocą domową, bądź jej doświadczających.
Działania`	• Prowadzenie indywidualnych spotkań terapeutycznych dla dzieci i młodzieży zagrożonej przemocą domową bądź jej doświadczających; • Organizowanie warsztatów profilaktyczno-educacyjnych dla dzieci i młodzieży zagrożonych przemocą domową, bądź jej doświadczających.
Partnerzy	• Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna w Mikołowie; • Ośrodek Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży w Mikołowie; Placówka Wsparcia Dziennego w Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych; • Szkoły; • Ośrodek Terapii Nerwic dla Dzieci i Młodzieży w Orzeszu; • Organizacje pozarządowe.

Źródło: Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030.

TABELA 49. Realizacja celu szczegółowego: oddziaływania korekcyjno-educacyjne dla osób stosujących przemoc domową

Zadania w ramach celu <i>oddziaływania korekcyjno-educacyjne dla osób stosujących przemoc domową</i>	• Indywidualne konsultacje dla osób stosujących przemoc; • Oddziaływania korekcyjno-educacyjne dla osób stosujących przemoc domową; • Program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową; • Promowanie i wdrażanie prawidłowych metod wychowawczych wolnych od przemocy.
Działania	• Możliwość uzyskania informacji o miejscach świadczących pomoc dla osób stosujących przemoc; • Prowadzenie oddziaływań korekcyjno-educacyjnych dla osób stosujących przemoc; • Prowadzenie Szkoły Rodziców.
Partnerzy	• Mikołowskie Stowarzyszenie Pomocy Psychospołecznej i Profilaktyki „ZMIANA” w Mikołowie; • Policja; • Poradnia Leczenia Uzależnień; • Noclegownię; • Miejskie i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej; • Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych; • Centrum Integracji Społecznej w Mikołowie.

Źródło: Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030.

TABELA 50. Realizacja celu szczegółowego: działania edukacyjne na rzecz społeczności lokalnej w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej

Zadania w ramach celu <i>działania edukacyjne na rzecz społeczności lokalnej w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej</i>	Promowanie postaw społecznych wolnych od przemocy.
Działania	- Organizowanie Konferencji Społecznych; - Przeprowadzanie profilaktycznego programu z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych z terenu powiatu mikołowskiego; - Organizowanie spotkań tematycznych dotyczących profilaktyki przemocy w rodzinie dla przedstawicieli instytucji na co dzień stykających się z tym zjawiskiem (m.in. służba zdrowia, oświata).
Partnerzy	Media lokalne.

Źródło: Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030.

W działaniach ewaluacyjnych wyznaczono dziewięć zadań oraz określono ogólne wskaźniki ich osiągnięcia (tabela 51). Przyjmuje się, że zaplecze kadrowe i instytucjonalne będzie zapewnione jeśli w Punkcie Interwencji Kryzysowej będzie zatrudnionych dwóch pracowników socjalnych na jeden i trzy czwarte etatu oraz psycholog na trzy czwarte etatu. Dodatkowo jeden etat dla specjalisty (psychologia, pedagoga lub terapeuty), który będzie realizował spotkania z dziećmi.

W skali roku zakłada się realizację przynajmniej:

- trzech warsztatów psychoedukacyjnych dla osób doświadczających przemocy domowej,
- jednej edycji Szkoły Rodziców obejmującej sześć spotkań grupowych lub spotkań indywidualnych obejmujących kształcenie umiejętności wychowawczych bez użycia przemocy,
- jednego cyklu zajęć grupy korekcyjno-edukacyjnej w wymiarze co najmniej 60 godzin (dla osób stosujących przemoc),
- jednego warsztatu profilaktyczno-edukacyjnego dla dzieci i młodzieży,
- sześciu spotkań w ramach warsztatów profilaktycznych dla młodzieży.

Natomiast w skali pięciu lat zakłada się realizację przynajmniej:

- jednego programu psychologiczno-terapeutycznego,
- jednego spotkania tematycznego dot. profilaktyki przemocy domowej wśród instytucji i organizacji na terenie powiatu mikołowskiego.

TABELA 51. Wskaźniki osiągnięcia zadań – ewaluacja Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030

Lp.	Zadania	Wskaźniki osiągnięcia zadań
1.	Zapewnienie zaplecza kadrowego i instytucjonalnego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w formie Punktu Interwencji Kryzysowej	• Uznaje się, że cel zostanie zrealizowany jeśli zatrudnionych będzie dwóch pracowników socjalnych na 1 etat i 3/4 etatu, psycholog na ¾ etatu. • Prowadzenie indywidualnych i małżeńskich spotkań terapeutycznych na umowę zlecenie w wymiarze przynajmniej 16 h miesięcznie, prowadzenia spotkań z dziećmi – zatrudnienie na pełen etat psychologa /pedagoga / terapeutę, porady prawne w wymiarze co najmniej 12h miesięcznie.
2.	Zapewnienie dostępu do wsparcia dla osób doznających przemocy, poradnictwa, psychoedukacji, pomocy psychologicznej, terapeutycznej dla osób dorosłych	• Coroczne sprawozdania z realizacji usług
3.	Zapewnienie możliwości udziału w warsztatach psycho-edukacyjnych, rozwojowych dla osób doświadczających przemocy w rodzinie	• Przyjmuje się, że cel zostanie osiągnięty, gdy odbędą się nie mniej niż 3 warsztaty w roku
4.	Promowanie i wdrażanie prawidłowych metod wychowawczych wolnych od przemocy skierowanych do rodziców	• Przyjmuje się, że cel zostanie osiągnięty, gdy spotkania Szkoły Rodziców będą odbywać się w formie grupowej raz w roku w liczbie 6 spotkań bądź w formie indywidualnych spotkań zawierających tematykę umiejętności wychowawczych w ilości uzgadnianej razem z klientem zgodnie z jego zapotrzebowaniem
5.	Zapewnienie indywidualnej pomocy terapeutycznej dla dzieci i młodzieży zagrożonej przemocą domową, bądź jej doświadczających	• Coroczne sprawozdania z realizacji usług.
6.	Zapewnienie możliwości udziału w warsztatach profilaktyczno-edukacyjnych dla dzieci i młodzieży zagrożonych przemocą domową bądź jej doświadczających	• Przyjmuje się, że cel zostanie osiągnięty, gdy zorganizowany będzie przynajmniej jeden warsztat profilaktyczno-edukacyjny dla dzieci i młodzieży, raz w roku.
7.	Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie	• Przyjmuje się, że cel zostanie osiągnięty, gdy cykl zajęć grupy korekcyjno-edukacyjnej odbędą się raz w roku w wymiarze co najmniej 60 h.
8.	Program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc w rodzinie	• Przyjmuje się, że cel zostanie osiągnięty, gdy program psychologiczno-terapeutyczny odbędzie się co najmniej raz na pięć lat.
9.	Promowanie postaw społecznych wolnych od przemocy	• Przyjmuje się, że cel zostanie osiągnięty, gdy warsztaty profilaktyczne dla młodzieży będą odbywały się raz w roku w wymiarze przynajmniej sześciu spotkań. • Spotkania tematyczne dot. profilaktyki przemocy domowej wśród instytucji i organizacji na terenie powiatu mikołowskiego odbędą się raz na pięć lat.

Źródło: Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie dysponuje zaktualizowanym w 2021 roku informatorem dla dzieci, młodzieży, osób i rodzin potrzebujących pomocy i wsparcia na terenie powiatu mikołowskiego. Informator zawiera szczegółowe dane odnośnie miejsc i możliwości uzyskania wsparcia w zakresie terapii uzależnień, potrzeb związanych ze zdrowiem psychicznym, pomocy dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych i samotnych. Ponadto została opracowana i jest udostępniana ulotka dotycząca działalności Punktu Interwencji Kryzysowej, który oferuje wsparcie między innymi w sytuacjach żałoby, myśli i prób samobójczych, kryzysów rodzinnych, trudności wychowawczych, konfliktów domowych, chorób przewlekłych, zaburzeń nastroju, stanów depresyjnych, stanów lękowych, współuzależnienia czy przemocy domowej.

Na terenie powiatu nie ma zorganizowanych mieszkań interwencyjnych dla osób doświadczających przemocy domowej. Nie ma również placówek świadczących całodobową pomoc takim osobom.

Według danych PIK, na przestrzeni lat 2020-2022 z terapii indywidualnej dla osób doznających przemocy domowej w sumie skorzystało 36 osób, z czego połowa w 2020 roku. W tym czasie zrealizowano trzy edycje programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową – po jednym w każdym roku. W każdej edycji wzięło udział po 12 osób stosujących przemoc domową (tabela 52).

TABELA 52. Wsparcie w sytuacji przemocy domowej w latach 2020-2022

	2020	2021	2022
POMOC DLA OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ			
Liczba osób doznających przemocy domowej, które uczestniczyły w terapii indywidualnej	18	8	10
POMOC DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ			
Liczba edycji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową	1	1	1
Liczba osób stosujących przemoc domową objętych programem korekcyjno-edukacyjnym	12	12	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych.

VI. PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI W POWIECIE MIKOŁOWSKIM

W świetle art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w sensie prawnym terminem niepełnosprawność określa się „trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”. W ustawie tej określono również trzy stopnie niepełnosprawności: 1) znaczny, 2) umiarkowany, 3) lekki.¹³

Niepełnosprawność miewa różnorodne przejawy, wiąże się bowiem z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną lub psychofizyczną, jak również z trudnościami w komunikowaniu się oraz w funkcjonowaniu w społeczeństwie. Wśród głównych jej przyczyn można wskazać wady wrodzone, przewlekłe choroby, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej w przebiegu procesu starzenia się organizmu. Niepełnosprawność może wystąpić w różnym okresie życia.

Z uwagi na wysoką skalę występowania problemu w populacji, niepełnosprawność stanowi jedno z kluczowych wyzwań dla polityki społecznej państwa i samorządów lokalnych.

Główny Urząd Statystyczny do celów przeprowadzenia Narodowego Spisu Powszechnego za osobę niepełnosprawną uznaje osobę posiadającą orzeczenie wydane przez uprawniony do tego organ lub osobę, która takiego orzeczenia nie posiada, lecz odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku.

Niepełnosprawność badana jest w oparciu o dwa kryteria:

- 1) prawne (formalne) – niepełnosprawność prawna – to znaczy, że osoba posiada odpowiednie i aktualne orzeczenie wydane przez uprawniony do tego organ,
- 2) subiektywne (samocena) – niepełnosprawność biologiczna – to znaczy, że osoba nie posiada orzeczenia jednak odczuwa całkowicie lub znacznie ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności.

6.1. Skala problemu niepełnosprawności w powiecie mikołowskim

W Polsce za źródło danych dotyczących rozmiarów i struktury osób niepełnosprawnych uważa się informacje uzyskane podczas przeprowadzania spisów powszechnych ludności.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku wskazują na prawie 4,7 mln osób z niepełnosprawnościami w Polsce, co stanowi 12,2% ludności kraju. Natomiast wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku świadczą o 5,4 mln osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Jednak należy wziąć pod uwagę fakt, iż podczas przeprowadzania Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 r. udzielenie odpowiedzi na pytanie dotyczące niepełnosprawności było dobrowolne. Można zatem założyć że wśród osób biorących udział w spisie, mogły pojawiać się takie, które posiadają orzeczenie o niepełnosprawności, jednak z jakichś względów nie udzieliły odpowiedzi na pytanie dotyczące niepełnosprawności. Takie założenie może oznaczać faktycznie większą liczbę osób niepełnosprawnych wśród osób spisywanych.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego 2021 liczba osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim wyniosła 612 081 i stanowiła 13,9% ogółu ludności województwa, co porównaniu z wynikami NSP 2011 stanowi zwiększenie o 10,9%. Osoby posiadające prawne orzeczenie potwierdzające niepełnosprawność (niepełnosprawni prawnie) w 2021 r., których liczba wyniosła 376 497 osób, stanowiły 61,5% ogólnej zbiorowości niepełnosprawnych, co w porównaniu do

NSP 2011 stanowi wzrost o 9,2%. Natomiast osoby niepełnosprawne tylko biologicznie tzn. nie posiadające prawnego orzeczenia stwierdzającego niepełnosprawność, natomiast deklarujące odczuwalne ograniczenie sprawności stanowiły 38,5% wszystkich niepełnosprawnych. Liczba tych osób wzrosła

w porównaniu z NSP 2011 o 13,6%⁹⁹. Według danych NSP 2021 w odniesieniu do zbiorczych danych dla województwa śląskiego liczba osób posiadających prawne orzeczenie potwierdzające niepełnosprawność na 1000 mieszkańców wynosi 61,5 dla województwa. Powiat mikołowski lokuje się wśród powiatów o niższym współczynniku, który wynosi pomiędzy 55,0 a 59,9. W przypadku niepełnosprawności biologicznej współczynnik ten jest wyższy od wojewódzkiego który wynosi 38,5 i sytuuje powiat mikołowski w grupie powiatów o współczynniku od 40,0 do 44,9.

TABELA 53. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności dzieci z uwzględnieniem przyczyny niepełnosprawności wieku oraz płci wydanych w okresie I/2016 do IV/2020 w powiecie mikołowskim

Lp.	Symbol	Razem	Wiek			Płeć	
			do 3 lat	4-7 lat	8-16 lat	K	M
1	01-U	42	1	7	34	15	27
2	02-P	43	1	5	37	10	33
3	03-L	144	33	51	60	60	84
4	04-O	17	3	3	11	5	12
5	05-R	46	5	15	26	19	27
6	06-E	31	6	13	12	14	17
7	07-S	42	24	10	8	20	22
8	08-T	9	6	1	2	2	7
9	09-M	16	3	3	10	4	12
10	10-N	156	51	52	53	61	95
11	11-I	79	16	24	39	42	37
12	12-C	138	10	42	86	28	110
Razem		763	157	226	378	280	483
Symbole przyczyn niepełnosprawności		01-U – upośledzenie umysłowe	05-R – upośledzenie narządu ruchu			09-M – choroby układu moczowo – płciowego	
		02-P – choroby psychiczne	06-E – epilepsja			10-N – choroby neurologiczne	
		03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	07-S – choroby układu oddechowego i krążenia			11-I – inne, w tym schorzenia endokrynologiczne, metaboliczne itp.	
		04-O – choroby narządu wzroku	08-T – choroby układu pokarmowego			12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe	

Źródło: opracowanie na podstawie Powiatowego Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnością na Lata 2021-2025.

Odwołując się do założeń Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2021-2025, zawierającego informacje na temat osób z niepełnosprawnościami zamieszkujących powiat w latach 2016-2020 można przywołać dane, z których wynika że wzięwszy pod uwagę „wskaźnik częstości orzeczonej niepełnosprawności wśród osób wg GUS, który wynosi 5,95%, problem ten dotyczy 5 889 mieszkańców powiatu mikołowskiego, a pośrednio dodatkowo kilku tysięcy członków ich rodzin”. Dane te zobrazowane zostały w tabelach 53 i 54. Tabela 53 pokazuje dane dotyczące orzeczeń osób do 16. roku życia, a tabela 54 zawiera dane na temat orzeczeń w grupie osób powyżej 16. roku życia.

⁹⁹ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Stan i struktura demograficzno-społeczna ludności w województwie śląskim w świetle wyników NSP 2021, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2024, https://katowice.stat.gov.pl/download/gfx/katowice/pl/defaultaktualnosci/753/22/1/1/ludnosc_nsp_calosc.pdf, [30.01.2024].

TABELA 54. Liczba orzeczeń wg przyczyn niepełnosprawności, stopni niepełnosprawności, wieku, płci, wykształcenia i zatrudnienia dla osób powyżej 16. roku życia wydanych w powiecie mikołowskim (dane I/2016 – IV/2020 Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności)

Lp.	Symbole	Stopień niepełnosprawności				Wiek				Płeć		Wykształcenie					Zatrudnienie	
		Znaczny	Umiarkowany	Lekki	Razem	16-25 lat	26-40 lat	41-60 lat	60 i więcej lat	K	M	Niższe niż podstawowe	Podstawowe i gimnazjalne	Zasadnicze zawodowe	Średnie	Wyższe	Pracujący	Niepracujący
1	01-U	47	40	8	95	66	24	4	1	45	50	36	50	8	1	0	3	92
2	02-P	132	138	69	339	44	63	106	126	193	146	33	75	102	98	31	56	283
3	03-L	52	26	42	120	30	7	39	44	51	69	15	26	34	35	10	29	91
4	04-O	33	32	14	79	10	11	23	35	40	39	5	15	21	30	8	19	60
5	05-R	278	600	246	1 124	35	74	414	601	672	452	73	155	433	338	125	267	857
6	06-E	2	18	25	45	14	10	19	2	25	20	1	17	14	12	1	12	33
7	07-S	209	280	39	528	15	23	130	360	247	281	37	90	198	160	43	79	449
8	08-T	94	54	6	154	4	9	53	88	70	84	10	16	70	46	12	26	128
9	09-M	124	63	2	189	8	3	49	129	94	95	14	21	67	72	15	27	162
10	10-N	317	229	57	603	79	67	153	304	316	287	64	124	207	164	44	94	509
11	11-I	163	185	26	374	43	37	128	166	268	106	24	65	92	143	50	81	293
12	12-C	6	7	14	27	26	1	0	0	3	24	4	19	2	1	1	0	27
Razem		1 457	1672	548	3 677	374	329	1 118	1 856	2 024	1 653	316	673	1248	1 100	340	693	2984
Symbole przyczyn niepełnosprawności		01-U – upośledzenie umysłowe				04-O – choroby narządu wzroku				07-S – choroby układu oddechowego i krążenia					10-N – choroby neurologiczne			
		02-P – choroby psychiczne				05-R – upośledzenie narządu ruchu				08-T – choroby układu pokarmowego,					11-I – inne, w tym schorzenia endokrynologiczne, metaboliczne itp			
		03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu				06-E – epilepsja				09-M – choroby układu moczowo – pęciowego					12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe			

Źródło: opracowanie na podstawie Powiatowego Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnością na Lata 2021-2025.

W 2022 roku Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku dla powiatu mikołowskiego wydał 206 orzeczeń dla osób poniżej 16 roku życia, w 2021 roku było to 204 orzeczeń, a w 2020 roku 221 orzeczeń. Najwięcej orzeczeń wydano w stosunku do dzieci w wieku od 8 do 16 lat – w 2022 roku było ich 109, podczas gdy dla dzieci w wieku od 4 do 7 lat wydano 55 orzeczeń oraz 42 orzeczenia dla dzieci do trzeciego roku życia. Podobne proporcje pojawiały się w latach poprzednich. Wśród najczęściej wskazywanych przyczyn niepełnosprawności osób do 16. roku życia znalazły się choroby neurologiczne (56 orzeczeń) oraz całościowe zaburzenia rozwojowe (43 orzeczenia).

Ta tendencja również utrzymuje się w statystykach orzeczeń w analizowanym okresie, obejmującym lata 2020-2022.

TABELA 55. Orzeczenia o niepełnosprawności (osoby poniżej 16. roku życia) według wieku w latach 2020-2022 w powiecie mikołowskim

Przyczyna niepełnosprawności	Razem			Wiek								
				0 - 3 lata			4 – 7 lat			8 - 16 lat		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
upośledzenia umysłowe	3	6	5	0	0	0	2	3	1	1	3	4
choroby psychiczne	17	14	8	1	0	0	3	2	1	13	12	7
zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	23	21	21	4	5	6	6	4	3	13	12	12
choroby narządu wzroku	3	2	4	0	0	0	0	2	0	3	0	4
upośledzenia narządu ruchu	15	9	16	1	2	4	4	4	4	10	3	8
epilepsja	5	5	3	2	0	0	3	1	1	0	4	2
choroby układów oddechowego i krążenia	17	12	13	9	5	5	6	2	3	2	5	5
choroby układu pokarmowego	4	2	1	3	2	0	0	0	0	1	0	1
choroby układu moczowo-płciowego	6	3	6	0	1	0	2	1	1	4	1	5
choroby neurologiczne	53	61	56	18	20	20	18	21	17	17	20	19
inne*	34	26	30	7	5	1	9	10	6	18	11	23
całościowe zaburzenia rozwojowe	41	43	43	2	5	6	12	12	18	27	26	19
Razem	221	204	206	47	45	42	65	62	55	109	97	109

* W tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku za lata 2020-2022.

W stosunku do mieszkańców powiatu mikołowskiego powyżej 16. roku życia Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w 2020 roku wydał 983 orzeczeń w 2021 roku, 932 orzeczenia a w 2022 roku zostały wydane 1182 orzeczenia o niepełnosprawności .

Najwięcej wydanych orzeczeń dotyczyło stopnia umiarkowanego: w 2020 roku było 249 takich orzeczeń, w 2021 roku – 276 i 367 orzeczeń w 2022 roku. W odniesieniu do przyczyn

niepełnosprawności najczęściej były to upośledzenia narządu ruchu, do których odnosiło się 151 orzeczeń w roku 2020, 142 w 2021 roku i 217 w roku 2022.

Odnotowuje się również niepokojący wzrost liczby orzeczeń w odniesieniu do osób w kryzysie choroby psychicznej. Choroba psychiczna stanowiła przyczynę niepełnosprawności w 98 przypadkach w 2020 roku, w 94 przypadkach w 2021 i aż 141 w roku 2022. Przy tym należy zauważyć, że wśród osób powyżej 16. roku życia, które otrzymały orzeczenia o niepełnosprawności w odniesieniu do tej przyczyny, proporcje są podobne we wszystkich grupach wiekowych.

TABELA 56. Orzeczenia o niepełnosprawności (osoby po 16. roku życia) według przyczyn i stopnia niepełnosprawności w latach 2020-2022 w powiecie mikołowskim

Przyczyna niepełnosprawności	Stopień niepełnosprawności									Razem		
	znaczny			umiarkowany			lekki					
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
upośledzenia umysłowe	3	6	7	5	10	12	2	0	2	10	16	21
choroby psychiczne	33	31	44	41	37	64	24	26	33	98	94	141
zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	13	8	16	10	2	13	16	18	28	39	28	57
choroby narządu wzroku,	11	7	8	4	11	13	2	3	9	17	21	30
upośledzenia narządu ruchu	54	77	76	151	142	217	44	57	70	249	276	363
epilepsja	0	0	0	2	5	8	5	7	5	7	12	13
choroby układów oddechowego i krążenia	65	64	74	67	48	77	3	6	2	135	118	153
choroby układu pokarmowego	53	39	37	18	17	16	2	1	1	73	57	54
choroby układu moczowo-płciowego	52	50	60	23	36	50	0	0	2	75	86	112
choroby neurologiczne	88	95	104	42	57	54	13	9	11	143	161	169
inne*	57	16	21	61	32	36	9	2	1	127	50	58
całościowe zaburzenia rozwojowe	0	0	3	3	8	3	7	5	5	10	13	11
Razem	429	393	450	427	405	563	127	134	169	983	932	1182

* W tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku za lata 2020-2022.

W tabeli 57 zaprezentowano dane dotyczące liczby orzeczeń Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w podziale na poszczególne gminy powiatu. Dane pokazują spadek liczby orzeczeń w 2021 roku, ale – jak wzmiankowano wcześniej – należy przyjąć że jest to efekt wpływu pandemii na proces orzecznictwa.

Analizując przedstawione w tabeli 57 dane można stwierdzić, że liczba orzeczeń o niepełnosprawności u osób powyżej 16 roku życia rozkładała się w miarę proporcjonalnie w stosunku do liczby mieszkańców w poszczególnych gminach miejskich i wiejskich powiatu. Najkorzystniejszą sytuację

notuje się w gminie Wyry, w której w 2022 roku 1,18% mieszkańców otrzymało orzeczenia o niepełnosprawności przy niewielkim wzroście w stosunku do roku 2020. W gminie Ornontowice proporcja ta w 2022 roku wynosiła 1,26%, ale należy zwrócić uwagę, że w porównaniu z rokiem 2020 odnotowano wzrost liczby orzeczeń – wynosiła ona wówczas niespełna 1%. W Łaziskach Górnych utrzymuje się w miarę stały poziom orzeczeń o niepełnosprawności w stosunku do liczby mieszkańców – wynosi on około 1,55%. Nieco niższy wskaźnik notuje się w Orzeszu, gdzie wynosi on 1,46% przy jednoczesnym zauważalnym wzroście w stosunku do roku 2020, kiedy wynosił około 1,14%. Najwyższy udział mieszkańców z orzeczeniami o niepełnosprawności notuje się Mikołowie, gdzie w 2022 roku stanowili oni 1,8% populacji. Dodatkowo należy zauważyć dynamiczny wzrost tego wskaźnika w porównaniu z 2020 rokiem, kiedy wynosił on 1,44%.

TABELA 57. Udział osób powyżej 16. roku życia z orzeczeniami o niepełnosprawności w ogólnej ludności w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022

	Stan ludności			Liczba osób powyżej 16. roku życia z orzeczeniami o niepełnosprawności			Udział osób z orzeczeniem o niepełnosprawności w populacji ogólnej [%]		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Powiat mikołowski	99 345	99 486	99 602	1 304	1 211	1 586	1,31	1,22	1,59
gm. Mikołów	41 264	41 314	41 327	594	559	754	1,44	1,35	1,82
gm. Łaziska Górne	21 618	21 432	21 274	307	287	330	1,41	1,34	1,55
gm. Ornontowice	6 186	6 157	6 179	60	59	78	0,99	0,96	1,26
gm. Orzesze	21 582	21 687	21 824	246	220	318	1,14	1,01	1,46
gm. Wyry	8 695	8 896	8 998	97	86	106	1,12	0,97	1,18

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GSU i sprawozdań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za rok 2022.

Biorąc pod uwagę przyczyny niepełnosprawności we wszystkich gminach powiatu, najczęstszą przyczyną orzeczenia jest upośledzenie narządu ruchu, następnie, choroby układu oddechowego i krążenia, i choroby neurologiczne.

Należy również zwrócić uwagę na dość gwałtowny wzrost orzeczeń w zakresie chorób psychicznych gminach miejskich takich jak Mikołów i Orzesze, przy niewielkim wzroście udziału tego czynnika chorobowego jako powodu orzeczenia o niepełnosprawności w przypadku gmin wiejskich, jak Ornontowice czy Wyry. Przy ogólnym założeniu że okres pandemii COVID-19 negatywnie wpłynął na kondycję psychiczną społeczeństwa, można domniemywać że ten negatywny wpływ jest bardziej widoczny wśród mieszkańców miast. Choć założenie to może być pewną nadinterpretacją, biorąc pod uwagę brak znaczącego wzrostu tego czynnika w gminie miejskiej Łaziska Górne.

Co ciekawe jedyną przyczyną niepełnosprawności, w przypadku której odnotowano spadek liczby orzeczeń w 2022 roku była kategoria: inne w której zawierają się między innymi schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego. Spadek ten w stosunku do 2020 wynosi ponad 25%.

TABELA 58. Osoby powyżej 16. roku życia, zaliczone do osób niepełnosprawnych prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu z uwzględnieniem przyczyny niepełnosprawności w podziale na gminy powiatu mikołowskiego w latach 2020 - 2022

Gmina	Rok	Przyczyna niepełnosprawności												Razem
		upośledzenia umysłowe	choroby psychiczne	zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	choroby narządu wzroku	upośledzenia narządu ruchu	epilepsja	choroby układów oddechowego i krążenia	choroby układu pokarmowego	choroby układu moczowo-płciowego	choroby neurologiczne,	Inne*	całościowe zaburzenia rozwojowe	
Łaziska Górne	2020	7	28	11	3	92	5	42	20	22	39	36	2	307
	2021	3	24	10	6	88	8	38	19	19	44	26	2	287
	2022	7	34	17	8	95	4	52	12	22	53	24	2	330
Mikołów	2020	6	60	14	12	142	5	97	44	40	91	78	5	594
	2021	10	52	15	12	156	5	86	29	54	92	43	5	559
	2022	18	84	26	17	223	7	113	41	68	90	60	7	754
Ornontowice	2020	0	4	1	1	20	0	7	6	4	9	8	0	60
	2021	1	5	1	0	21	1	7	2	7	10	3	1	59
	2022	1	5	2	1	36	3	10	4	6	8	2	0	78
Orzesze	2020	2	23	12	1	72	2	44	4	19	36	28	3	246
	2021	9	22	5	3	62	1	35	7	15	34	21	6	220
	2022	12	42	18	6	90	4	42	4	28	44	25	3	318
Wiry	2020	2	11	2	4	20	1	7	10	12	15	12	1	97
	2021	0	12	2	2	25	1	9	10	7	11	7	0	86
	2022	7	13	3	2	20	0	14	3	19	14	8	3	106
Powiat mikołowski	2020	17	126	40	21	346	13	197	84	97	190	162	11	1 304
	2021	23	115	33	23	352	16	175	67	102	191	100	14	1 211
	2022	45	178	66	34	464	18	231	64	143	209	119	15	1 586

* W tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku za lata 2020-2022.

6.2. Wsparcie dla osób z niepełnosprawnością w powiecie mikołowskim

Do zadań własnych PCPR jako instytucji powiatu w zakresie pomocy społecznej należy – między innymi – opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka (po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami). Działania te w dużej mierze finansowane są ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Zakres tego finansowania w roku 2022 obrazuje tabela 59.

W ramach działań związanych z rehabilitacją społeczną osób niepełnosprawnych w 2022 roku dofinansowano działalność Warsztatów Terapii Zajęciowej, koszty turnusów rehabilitacyjnych, udzielono dofinansowań na zakup przedmiotów ortopedycznych czy sprzętu rehabilitacyjnego i likwidację barier architektonicznych.

Na działalność WTZ w Mikołowie i WTZ Borowej Wsi ze środków powiatu wydatkowano 287 733 zł. Całkowity koszt działalności tych instytucji to 2 877 333 zł z tego: środki PFRON to 2 589 600 zł. Dofinansowywano również uczestnictwo osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych. Celem uczestnictwa w turnusie jest ogólna poprawa sprawności psychofizycznej oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi, poprzez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w zajęciach przewidzianych programem turnusu. Ogółem wypłacono dofinansowanie 147 osobom w kwocie 181 401 zł. W zakresie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze udzielono dofinansowania 353 osobom w łącznej wysokości 444 696 zł. Dofinansowano również zakup sprzętu rehabilitacyjnego dla dwóch osób niepełnosprawnych w łącznej wysokości 3 506 złotych. W zakresie likwidacji barier architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, w komunikowaniu się i technicznych gdzie wypłacono dofinansowanie 32 osobom w łącznej wysokości 169 474,99 zł.

TABELA 59. Wydatkowanie środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2022 roku w powiecie mikołowskim [w PLN]

Zadanie	Plan	Środki otrzymane	Środki wykorzystane	Zwroty do PFRON
Zwrot kosztów poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy, stosownie do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności oraz rozpoznaniem przez służby medycyny tych potrzeb (art. 26)	0,00	0,00	0,00	0,00
Wydatki na instrumenty i usługi rynku pracy finansowane w zakresie osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako poszukujące pracy nie pozostające w zatrudnieniu (art.11)	25 857,00	25 857,00	25 648,06	208,94
Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej	25 000,00	25 000,00	25 000,00	0,00
Refundacja kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej (art. 26e)	0,00	0,00	0,00	0,00
Środki finansowe na zadania zlecane zgodnie z art. 36 (określone w art. 35a ust. 1 pkt. 9c)	0,00	0,00	0,00	0,00
Dofinansowanie działalności warsztatów terapii zajęciowej działającej na terenie powiatu mikołowskiego	2 589 600,00	2 589 600,00	2 589 600,00	0,00
Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów na turnusach rehabilitacyjnych	182 696,00	182 696,00	181 401,00	1 295,00
Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	169 475,00	169 475,00	169 474,99	0,01
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	448 202,00	448 202,00	448 202,00	0,00
Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji osób niepełnosprawnych	15 000,00	15 000,00	15 000,00	0,00
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny przyznawane osobom fizycznym prowadzącym działalność gospodarczą, osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym nie posiadającym osobowości prawnej	0,00	0,00	0,00	0,00
Razem	3 455 830,00	3 455 830,00	3 454 326,05	1 503,95
Środki na obsługę		86 397,00	86 358,00	39,00
Razem środki PFRON	3 455 830,00	3 542 227,00	3 540 684,05	1 542,95

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za rok 2022.

Wśród działań z zakresu integracji społeczno-zawodowej i wsparcia osób niepełnosprawnych realizowanych w powiecie mikołowskich należy wskazać szereg programów:

- **Program „Aktywny Samorząd”**

W 2022 r. powiat Mikołowski na realizację pilotażowego programu „Aktywny Samorząd” otrzymał kwotę 665 556,21 zł. Do PCPR wpłynęły łącznie 83 wnioski. Według stanu na dzień 10.03.2023 r. zawarto 76 umów z wnioskodawcami. Wydatki w ramach programu przedstawiono w tabeli 60.

TABELA 60. Wydatki programu „Aktywny Samorząd” z podziałem na obszary działania

Lp.	Obszar	Liczba osób	Wydatkowana kwota
1	pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do samochodu dla osób z dysfunkcją narządu ruchu	3	29 350,00 zł
2	– pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kat. B dla osób z dysfunkcją narządu ruchu	1	2 100,00 zł
5	pomoc w zakupie sprzętu pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub elementów jego oprogramowania dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności narządu wzroku	12	82 449,70 zł
6	dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego sprzętu elektronicznego i oprogramowania	2	4 000,00 zł
8	pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub elementów jego oprogramowania dla osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności narządu słuchu	5	16 637,00 zł
10	pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym	13	263 499,10 zł
11	pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka o napędzie elektrycznym	2	3 900,00 zł
12	pomoc w zakupie protezy kończyny	2	36 000,00 zł
13	pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy	2	12 900,00 zł
14	pomoc w zakupie skutera elektrycznego	6	51 067,50 zł
15	pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki nad osobą zależną (dofinansowanie do pobytu dzieci w żłobku lub przedszkolu)	7	19 452,38 zł
16	pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym	8	55 529,00 zł
Razem		63	576 884,68 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych za 2022 r.

- **Program „Zajęcia klubowe w WTZ”**

Powiat mikołowski przystąpił do realizacji tego programu w odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłoszone przez Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony przez Ośrodek dla Osób Niepełnosprawnych „Miłosierdzie Boże” w Mikołowie. Pozyskane środki zostały wydatkowane na realizację przedmiotowego zadania w kwocie 89 280,00 zł i 2 232,00 zł na obsługę programu. Celem programu było wsparcie osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie przez warsztaty terapii zajęciowej zajęć klubowych jako zorganizowanej formy rehabilitacji. Programem objętych jest 16 uczestników znajdujących się na liście osób oczekujących na przyjęcie do WTZ.

- **Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność. Dostępne mieszkanie”**

Celem Programu jest wzrost niezależności beneficjentów oraz ułatwienie im aktywności zawodowej i społecznej poprzez zapewnienie mieszkania wolnego od barier architektonicznych jako podstawy samodzielnego realizowania planów zawodowych i społecznych. Beneficjentami programu mogą zostać osoby spełniające jednocześnie następujące warunki:

1. Posiadają orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu znacznym lub orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, z tytułu niepełnosprawności narządu ruchu uniemożliwiającej poruszanie się bez użycia wózka;
2. Złożą oświadczenie, wraz z dokumentacją fotograficzną, o barierach architektonicznych w mieszkaniu i/lub w budynku, uniemożliwiających samodzielne wyjście na zewnątrz na poziom zero;
3. Złożą oświadczenie o dysponowaniu tytułem prawnym do lokalu na mocy prawa własności lub spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu;
4. W momencie składania wniosku nie ukończyły 65. roku życia.

Realizacja Programu została zaplanowana na lata 2022-2025. W roku 2022 powiat mikołowski przystąpił do realizacji programu i otrzymał dofinansowanie w wysokości: 66 571,07 zł na realizację przedmiotowego zadania i 3 328,55 zł na obsługę programu. Ze sprawozdań PCPR za 2022 i częściowego za rok 2023 wynika, że do dnia 30 czerwca 2023 r. nie wpłynęły żadne wnioski na jego realizację.

- **Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność. Mieszkanie dla absolwenta”**

Celem programu jest wzrost niezależności beneficjentów oraz ułatwienie im aktywności zawodowej i społecznej poprzez zapewnienie samodzielnego mieszkania spełniającego indywidualne kryterium dostępności dla beneficjenta. Uczestnikami programu są absolwenci szkoły podstawowej, ponadpodstawowej lub szkoły wyższej, ukończonej w okresie 36 miesięcy przed dniem złożenia wniosku, jeśli:

- posiadają orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne bez względu na rodzaj niepełnosprawności;
- posiadają orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności z powodu schorzeń narządu słuchu (lub orzeczenie równoważne);
- posiadają pełną zdolność do czynności prawnych;
- złożą oświadczenie o braku możliwości zamieszkania w miejscowości realizowania aktywności zawodowej;

- złożyć oświadczenie o poszukiwaniu zatrudnienia lub o podjętym zatrudnieniu.

Program był realizowany w latach 2022-2023. Pozyskane przez powiat mikołowski w 2022 roku środki na jego realizację zadania to 51 777,51 zł na i 2 588,88 zł na obsługę programu. Tak jak w przypadku wcześniej omawianego programu do dnia 30 czerwca 2023 r. nie wpłynęły wnioski.

- **Program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – edycja 2022**

Program adresowany był do osób z niepełnosprawnościami, którzy są mieszkańcami powiatu mikołowskiego, posiadającymi orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, a także do dzieci posiadających orzeczenie o niepełnosprawności, łącznie ze wskazaniami o konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Usługi asystenta w szczególności polegały na pomocy osobie z niepełnosprawnościami w: wyjściu, powrocie oraz/lub dojazdach w wybrane przez uczestnika Programu miejsce; wyjściu, powrocie oraz/lub dojazdach na rehabilitację i zajęcia terapeutyczne; zakupach, z zastrzeżeniem aktywnego udziału uczestnika Programu przy ich realizacji; załatwieniu spraw urzędowych; nawiązaniu kontaktu/współpracy z różnego rodzaju organizacjami; korzystaniu z dóbr kultury.

W 2022 z udziału w programie skorzystało 18 osób niepełnosprawnych, dla których usługi asystenckie realizowało 15 asystentów. Było to: pięć osób posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności z niepełnosprawnością sprzężoną, siedem osób posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, jedna osoba posiadająca orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i pięcioro dzieci posiadających orzeczenie łącznie ze wskazaniami o konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji Program finansowany był ze środków Funduszu Solidarnościowego. Na realizację zadania została wykorzystana kwota 298 109,21 zł.

Na podstawie sprawozdań z działalności ośrodków pomocy społecznej poszczególnych gmin wchodzących w skład powiatu mikołowskiego wynika że w roku 2022 ogólna liczba rodzin korzystających ze wsparcia ośrodków z powodu niepełnosprawności wynosiła 384. W roku 2020 było to 395 rodzin, a w roku 2021 400 rodzin. Liczba wspieranych rodzin i osób wykazana w sprawozdaniach poszczególnych OPS rozkłada się dość proporcjonalnie w odniesieniu do liczby mieszkańców poszczególnych gmin i gmin miejskich powiatu. W 2022 roku w Mikołowie było to 167 rodzin (228 osób), w Łaziskach Górnych – odpowiednio – 99 rodzin i 177 osób, w Orzeszu – 87 rodzin i 143 osoby, w Ornontowicach 12 rodzin i 16 osób. W przypadku gminy Wyrach dostępne dane mówią o 19 rodzinach objętych wsparciem z powodu niepełnosprawności. Z przedstawionych analiz wynika że w gminie Ornontowice odsetek rodzin uzyskujących wsparcie z powodu niepełnosprawności w przeliczeniu na liczbę mieszkańców jest najniższy i wynosi około 0,2%, podczas gdy w innych gminach powiatu wskaźnik ten wynosi około 0,5%.

TABELA 61. Liczba rodzin i osób, którym przyznano pomoc społeczną w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 z powodu niepełnosprawności

	Gm. Mikołów			Gm. Łaziska Górne			Gm. Ornontowice			Gm. Orzesze			Gm. Wiry			Powiat mikołowski		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Liczba rodzin, którym przyznano pomoc z powodu niepełnosprawności	192	189	167	92	95	99	13	19	12	81	81	87	17	16	19	395	400	384
Liczba osób, którym przyznano pomoc z powodu niepełnosprawności	275	261	228	185	187	177	20	30	16	150	136	143	bd.	bd.	bd.	–	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań z działalności ośrodków pomocy gmin powiatu mikołowskiego.

6.3. Powiatowy Program Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2021-2025

W 2021 roku uchwałą nr XXVIII-181-2021 Rady Powiatu Mikołowskiego przyjęto Program działań na rzecz osób z niepełnosprawnością na lata 2021-2025. Jak stwierdzono w jego preambule jest to dokument służącym realizacji polityki socjalnej i społecznej kierowanej do osób z niepełnosprawnościami mieszkających na terenie powiatu mikołowskiego. Program wyznacza cele i zadania na rzecz osób z niepełnosprawnościami, zapewniające im godne i aktywne życie, a także pomoc dostosowaną do rzeczywistych potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności. W programie wskazano, że warunkiem jego pełnej realizacji jest czynne współdziałanie jednostek organizacyjnych powiatu mikołowskiego, organizacji pozarządowych i innych podmiotów zaangażowanych w pomoc osobom z niepełnosprawnościami, jak i samych osób z niepełnosprawnościami.

Jako cel główny programu wskazano zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami warunków pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym. Za cele szczegółowe obrano: tworzenie warunków aktywności społecznej osób z niepełnosprawnością i ich rodzin jako podstawy integracji społecznej; rozwijanie form rehabilitacji zawodowej; usprawnienie systemu informacji z zakresu niepełnosprawności oraz zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnością do informacji; przeciwdziałanie dyskryminacji i realizacja praw osób z niepełnosprawnością, tworzenie warunków do poprawy jakości życia osób z niepełnosprawnością na terenie powiatu.

Tak określone cele mają zostać zrealizowane w ramach siedmiu priorytetów projektowych:

- **Priorytet 1:** *Mieszkania treningowe dla osób z niepełnosprawnością*
- **Priorytet 2:** *Zapewnienie osobom z niepełnosprawnością form wsparcia, które umożliwiają pełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym i edukacji*
- **Priorytet 3:** *Zwiększenie aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością*
- **Priorytet 4:** *Grupy wsparcia dla rodziców dzieci z niepełnosprawnością*
- **Priorytet 5:** *Przestrzeń przyjazna osobom z niepełnosprawnością*
- **Priorytet 6:** *Wdrożenie usług indywidualnego transportu dla osób z niepełnosprawnością o ograniczonej mobilności (door-to-door)*

- **Priorytet 7:** *Prowadzenie dziennych ośrodków wsparcia, placówek całodobowych i jednostek systemu oświaty dla osób z niepełnosprawnościami*

Zgodnie z założeniami programu, jego realizacja ma doprowadzić do zwiększenia świadomości osób z niepełnosprawnościami na temat możliwości wykorzystania swojego potencjału w celu poprawy swojej sytuacji społecznej i zawodowej, a pracodawcom ma wskazać korzyści wynikające z zatrudniania osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie z ambicją autorów Programu, jego cele i zadania mają wpłynąć na realną poprawę sytuacji osób z niepełnosprawnościami na terenie powiatu mikołowskiego.

VII. BEZROBOCIE W POWIECIE MIKOŁOWSKIM

Wśród problemów społecznych istotne miejsce zajmuje bezrobocie. Bezrobocie, w szczególności długotrwałe (przekraczające 12 miesięcy), jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe jednostki lub rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej), jak również kondycję psychofizyczną (zaburzenia zdrowia psychicznego, dolegliwości psychosomatyczne) oraz społeczną (pogłębiająca się izolacja społeczna, spadek aktywności osoby pozostającej bez pracy). Czynniki te bardzo często skutkują wzrostem ubóstwa, pogłębiają stan wykluczenia zawodowego i społecznego (np. powodują zanik posiadanych kwalifikacji zawodowych i trudności w przystosowaniu się do zmieniających się zasad funkcjonowania rynku pracy), a także mogą prowadzić do pojawienia się patologicznych zjawisk, takich jak: nadużywanie alkoholu i przestępczość.

Negatywne skutki bezrobocia wpływają również na funkcjonowanie rodziny osoby pozostającej bez pracy. W szczególności dotyczy to dzieci, które odczuwając własną sytuacją materialną jako gorszą, w porównaniu z sytuacją swoich rówieśników, stopniowo mogą izolować się, co jest dotkliwym ograniczeniem naturalnych potrzeb związanych z rozwojem intelektualnym i społecznym. Bezrobocie jest również przyczyną zaniechania uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym.

7.1. Skala bezrobocia w powiecie mikołowskim

Z danych zaprezentowanych w tabelach nr 62 i 63 wynika, że stopa bezrobocia w powiecie mikołowskim po zwycię 2022 roku sukcesywnie spada i na koniec listopada 2023 wynosiła 2,6%. Tendencja taka obserwowana jest również w przypadku statystyk bezrobocia na poziomie wojewódzkim i krajowym.

TABELA 62. Stopa bezrobocia w powiecie mikołowskim, województwie śląskim i w Polsce w latach 2020-2022

Miesiąc	2020			2021			2022			2023		
	Powiat	Województwo	Polska	Powiat	Województwo	Polska	Powiat	Województwo	Polska	Powiat	Województwo	Polska
Styczeń	3,0	3,9	5,5	3,8	4,4	5,9	4,7	5,2	6,5	2,8	4,0	5,9
Luty	3,0	3,9	5,5	3,7	4,4	5,9	4,7	5,2	6,6	2,9	4,0	5,9
Marzec	3,1	3,9	5,4	3,7	4,4	5,8	4,6	5,2	6,4	2,8	3,9	5,8
Kwiecień	3,5	4,2	5,8	3,5	4,3	5,6	4,5	5,1	6,3	2,7	3,8	5,6
Maj	3,8	4,5	6,0	3,3	4,1	5,4	4,4	5,0	6,1	2,7	3,7	5,4
Czerwiec	3,9	4,7	6,1	3,0	4,0	5,2	4,3	4,8	6,0	2,6	3,7	5,2
Lipiec	3,9	4,7	6,1	3,0	3,9	5,2	4,4	4,8	5,9	2,6	3,7	5,2
Sierpień	4,0	4,8	6,1	3,0	3,8	5,2	4,4	4,7	5,8	2,7	3,7	5,2
Wrzesień	4,2	4,8	6,1	2,9	3,8	5,1	4,3	4,5	5,6	2,7	3,7	5,1
Październik	4,3	4,8	6,1	2,8	3,7	5,1	4,1	4,4	5,5	2,6	3,6	5,1
Listopad	4,3	4,8	6,1	2,7	3,6	5,1	3,9	4,3	5,4	2,6	3,5	5,1
Grudzień	4,5	4,9	6,2	2,6	3,7	5,2	3,7	4,2	5,4	2,6	3,5	5,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Mikołowie.

Statystyki Powiatowego Urzędu Pracy dotyczące 2023 roku przedstawiane w liczbach bezwzględnych wskazują że w grudniu 2023 zarejestrowanych było 1 002 bezrobotnych, z czego 577 stanowiły kobiety, wśród których 126 posiadało status bezrobotnych z prawem do zasiłku. Natomiast wśród zarejestrowanych mężczyzn jedynie 59 posiadało status bezrobotnych z prawem do zasiłku. Niemal 35% (347) z zarejestrowanych bezrobotnych to osoby długotrwale bezrobotne.

TABELA 63. Bezrobotni w powiecie mikołowskim w roku 2023 w podziale na kategorie

	Bezrobotni do 25 roku życia	Bezrobotni do 30 roku życia	Bezrobotni powyżej 50 roku życia	Długotrwale bezrobotni	Bezrobotni zarejestrowani – ogółem	Bezrobotne zarejestrowane kobiety	Bezrobotni zarejestrowani z prawem do zasiłku – ogółem	Bezrobotne zarejestrowane kobiety z prawem do zasiłku
Styczeń	134	263	300	417	1 108	636	198	135
Luty	129	262	310	406	1 123	647	206	134
Marzec	121	255	309	398	1 104	637	211	139
Kwiecień	116	238	301	397	1 067	623	219	148
Maj	120	239	296	389	1 048	620	222	150
Czerwiec	118	240	270	365	1 021	605	232	148
Lipiec	122	249	264	350	1 033	623	222	143
Sierpień	135	259	263	339	1 043	628	204	137
Wrzesień	170	290	264	337	1 062	625	194	135
Październik	162	281	264	334	1 032	596	186	122
Listopad	158	268	274	342	1 023	590	180	121
Grudzień	150	258	268	347	1 002	577	185	126

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Mikołowie.

Analizując strukturę wykształcenia osób pozostających bez zatrudnienia można zauważyć, że w dłuższej perspektywie czasowej największy odsetek bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (w 2015 roku stanowili oni 36,7% ogółu bezrobotnych a w IV kwartale 2019 było ich około 32,5%). Na drugim miejscu lokowały się osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (21,4% ogółu bezrobotnych w 2015 roku i 20,6% w roku 2019), zaś na trzecim – osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (18,3% ogółu bezrobotnych w 2015 roku i 20,1% w roku 2019).

Analizując wiek osób pozostających bez zatrudnienia można zauważyć, że w 2015 roku największy odsetek bezrobotnych stanowiły osoby w przedziale wiekowym 25-34 lata (blisko 30%). W roku 2019 wskaźnik ten spadł do 27,3%. W 2015 roku osoby w wieku 35-44 lata stanowiły 19,5% bezrobotnych, a osoby w wieku 45-54 lata 19,0%. Z kolei w roku 2019 udział osób w wieku 35-44 lata wzrósł do poziomu około 24,4% ogółu bezrobotnych, zaś odsetek osób w wieku 45-54 lata pozostał na poziomie 19%. W 2015 roku najmniejszą część grupy bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 18-24 lata (15,2%); w 2019 było ich jedynie 12,5%. Osoby powyżej 55 roku życia w 2015 roku stanowiły 17,9% bezrobotnych; w 2019 roku ich udział wśród bezrobotnych wynosił 17%. Odnosząc te analizy do danych zawartych w przedstawionej wyżej tabeli można zauważyć, że obecnie największy odsetek bezrobotnych (32,5%) stanowią osoby w między 31. a 49. rokiem życia. Natomiast osoby powyżej 50. roku życia stanowią 26,5% ogółu bezrobotnych w powiecie mikołowskim. Osoby poniżej 30 roku życia

stanowią niewiele ponad 40% wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Mikołowie.

7.2. Wsparcie dla osób bezrobotnych w powiecie mikołowskim

Na podstawie sprawozdań z działalności ośrodków pomocy społecznej poszczególnych gmin powiatu mikołowskiego wynika, że w roku 2022 ogólna liczba rodzin korzystających ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej z terenu powiatu mikołowskiego z powodu bezrobocia kształtowała się na poziomie 295 w stosunku do 388 w roku 2021 i 393 w roku 2020. Należy więc zwrócić uwagę na znaczący, bo niemal dwudziestopięcioprocentowy spadek liczby rodzin korzystających z pomocy z tego powodu. Doświadczanie problemu bezrobocia było główną przesłanką objęcia wsparciem rodzin z miast Łaziska Górne (108 rodzin w roku 2022, przy 132 rodzinach w roku 2020 i 118 w 2021 roku) i Mikołów (91 rodzin w 2022 i – odpowiednio – 136 w 2020 i 153 w 2021 roku). Co znaczące, populacja gminy Łaziska Górne jest niemal o połowę mniejsza od populacji Mikołowa. Szczegółowe dane dla poszczególnych gmin powiatu mikołowskiego przedstawia tabela 64.

TABELA 64. Liczba rodzin i osób, którym przyznano pomoc społeczną w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 z powodu bezrobocia

	Gm. Mikołów			Gm. Łaziska Górne			Gm. Ornontowice			Gm. Orzesze			Gm. Wiry			Powiat mikołowski		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Liczba rodzin, którym przyznano pomoc z powodu bezrobocia	136	153	91	132	118	108	15	14	5	88	89	77	22	14	14	393	388	295
Liczba osób, którym przyznano pomoc z powodu bezrobocia	282	315	178	319	287	266	31	27	10	188	182	148	bd.	bd.	bd.	–	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań z działalności ośrodków pomocy gmin powiatu mikołowskiego.

Pozostający bez pracy mieszkańcy powiatu mikołowskiego mają możliwość skorzystania z przewidzianych w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy form wsparcia, wśród których można wyróżnić, między innymi:

- pośrednictwo pracy,
- poradnictwo zawodowe,
- formy wspierające podnoszenie kwalifikacji,
- świadczenia pieniężne, takie jak: zasiłek dla osób bezrobotnych czy dodatek aktywizacyjny
- refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy.

Inne formy wsparcia, mające na celu aktywizację zawodową, oferowane przez PUP w Mikołowie to:

- prace interwencyjne,
- roboty publiczne,

- prace społecznie użyteczne,
- zwrot kosztów przejazdu i zakwaterowania,
- refundacja kosztów opieki nad dzieckiem do lat 7 lub osobą zależną,
- bon zatrudnieniowy,
- bon na zasiedlenie,
- dofinansowanie podjęcia działalności gospodarczej,
- pożyczka na podjęcie działalności gospodarczej,
- dofinansowanie podjęcia działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych¹⁰⁰.

W ramach realizowanych działań PUP w Mikołowie nawiązuje i utrzymuje stałe kontakty z organizacjami reprezentującymi pracodawców, jak i z indywidualnymi pracodawcami w celu pozyskania ofert pracy oraz monitorowania ich oczekiwań w zakresie korzystania z usług urzędu pracy. Podstawowym założeniem działania PUP jest umożliwianie kontaktu bezrobotnych i poszukujących pracy z pracodawcami. Pośrednictwo w zakresie pozyskiwania pracy realizowane jest w różnorodnych formach. Do najpopularniejszych należą: pośrednictwo otwarte i zamknięte, giełdy pracy i targi pracy. Na bieżąco prowadzony jest także monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych.

Powiatowy Urząd Pracy w Mikołowie w okresie od 2020 do 2022 roku realizował również, w oparciu o środki własne, krajowe jak i europejskie, szereg projektów na rzecz osób dotkniętych problemem bezrobocia. Wśród tych projektów należy zwrócić uwagę na następujące:

- **Twoja praca – Twój sukces**¹⁰¹

Projekt był współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (Oś Priorytetowa VII *Regionalny Rynek Pracy*, Działanie 7.1 *Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu*, Poddziałanie 7.1.3 *Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez zatrudnienia – konkurs*).

Głównym celem projektu w okresie od 01.01.2021 do 30.09.2023 r. było zwiększenie możliwości zatrudnienia 49 osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Mikołowie powyżej 30 roku życia, zamieszkałych na terenie miast Mikołów, Łaziska Górne lub Orzesze. Cel ten miał zostać osiągnięty poprzez podniesienie kwalifikacji lub kompetencji zawodowych, nabywanie lub uzupełnianie doświadczenia zawodowego oraz praktycznych umiejętności zawodowych, prowadzące do zwiększenia konkurencyjności uczestników projektu na rynku pracy oraz podjęcia i utrzymania efektywnego zatrudnienia przez minimum 45% uczestników projektu w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy oraz osiągnięcie wskaźnika 60% wśród pozostałych uczestników projektu.

Projekt skierowany był do osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, takich jak: kobiety, osoby w wieku 50 lat i więcej, osoby z niepełnosprawnościami, osoby długotrwale bezrobotne i osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych. Uczestnikom projektu oferowano, między innymi: diagnozę potrzeb, pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, szkolenia, staże, prace interwencyjne czy zwrot kosztów opieki nad dzieckiem.

Wartość projektu wyniosła 665,518,63 zł z czego kwota dofinansowania z UE opiewała na 565 690,83 zł.

¹⁰⁰ <https://mikolow.praca.gov.pl/dla-bezrobotnych-i-poszukujacych-pracy/formy-wsparcia>, [22.11.2023].

¹⁰¹ <https://mikolow.praca.gov.pl/-/14407227--twoja-praca-twoj-sukces->, [23.11.2023].

Projekt ten był kontynuacją działań wspierających osoby bezrobotne w wieku 30+. W okresie od 01.01.2019-31.12.2020 Powiatowy Urząd Pracy w Mikołowie realizował analogiczny projekt „Aktywizacja osób bezrobotnych w wieku 30+ zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Mikołowie (IV)”¹⁰², którego celem również było zwiększenie możliwości zatrudnienia osób w wieku 30+ pozostających bez pracy zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Mikołowie. Ten projekt również współfinansowany był ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, ale w zakresie Osi Priorytetowej VII *Regionalny rynek pracy, Działanie 7.2 Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez zatrudnienia – projekty pozakonkursowe (dla publicznych służb zatrudnienia)*. Zarówno odbiorcy jak i formy udzielanego im wsparcia były analogiczne. Całkowita wartość projektu wynosiła 2 852 587,01 zł, w tym dofinansowanie z EFS na poziomie 2 424 698,96 zł.

- **Aktywizacja osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Mikołowie (II)**¹⁰³

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach FESL 2021-2027. Projekt zakłada zwiększenie możliwości zatrudnienia 183 uczestników, osób zarejestrowanych jako bezrobotne w Powiatowym Urzędzie Pracy w Mikołowie, z czego po opuszczeniu programu: 114 uczestników ma podjąć zatrudnienie łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 10 uczestników ma uzyskać i 22 uczestników ma podjąć kształcenie lub szkolenie po opuszczeniu programu.

Odbiorcom projektu oferowane są: szkolenia, bony szkoleniowe, staże, środki na podjęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy, prace interwencyjne. Ze wsparcia tego mogą skorzystać osoby zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Mikołowie jako osoby bezrobotne, ze szczególnym uwzględnieniem dwóch kategorii:

- osób młodych (w wieku 18-29 lat), w tym w szczególności: z tzw. grupy NEET; osób samotnie wychowujące dzieci; osób opuszczających pieczę zastępczą czy osób pochodzenia migranckiego;
- osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, tj.: kobiety; osoby wieku 55 lat i więcej; osoby z niepełnosprawnościami; osoby długotrwale bezrobotne; osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych.

Całkowita wartość projektu to 3 273 934,93 zł, w tym dofinansowanie UE: 2 782 844,69 zł.

- **Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie mikołowskim**

Projektami skierowanymi do osób młodych, które realizowane były przez Powiatowy Urząd Pracy w Mikołowie był cykliczny projekt **Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie mikołowskim (IV)**¹⁰⁴ wdrażany w okresie 01.01.2019-30.06.2021 roku i **Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie mikołowskim (V)**¹⁰⁵, który wdrażany był między 01.01.2021 roku

¹⁰² <https://mikolow.praca.gov.pl/-/3313637-aktywizacja-osob-bezrobotnych-w-wieku-30-zarejestrowanych-w-powiatowym-urzedzie-pracy-w-mikolowie-iv->, [23.11.2023].

¹⁰³ <https://mikolow.praca.gov.pl/-/21235110-aktywizacja-osob-bezrobotnych-zarejestrowanych-w-powiatowym-urzedzie-pracy-w-mikolowie-i->, [23.11.2023].

¹⁰⁴ <https://mikolow.praca.gov.pl/-/3313675-aktywizacja-osob-mlodych-pozostajacych-bez-pracy-w-powiecie-mikolowskim-iv->, [23.11.2023].

¹⁰⁵ <https://mikolow.praca.gov.pl/-/15426561-aktywizacja-osob-mlodych-pozostajacych-bez-pracy-w-powiecie-mikolowskim-v->, [23.11.2023].

a 31.12.2022 roku. Projekty te realizowane były w ramach Programu Operacyjnego *Wiedza Edukacja Rozwój (2014-2020)*, Oś Priorytetowa I: *Osoby młode na rynku pracy*; Działanie 1.1 *Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy*.

Celem projektów było zwiększenie możliwości zatrudnienia osób do 29. roku życia pozostających bez pracy w powiecie mikołowskim. Grupą docelową były osoby w wieku 18-29 lat bez pracy (w tym osoby z niepełnosprawnościami), zarejestrowane w PUP w Mikołowie jako osoby bezrobotne, spośród których co najmniej 60% miały stanowić osoby nie uczestniczące w szkoleniu lub kształceniu (zaliczające się do tzw. młodzieży z kategorii NEET), a ponadto co najmniej 20% uczestników projektu miały stanowić osoby znajdujące się w trudnej sytuacji na rynku pracy tj. osoby z niepełnosprawnościami lub osoby długotrwale bezrobotne lub osoby o niskich kwalifikacjach.

W ramach projektu zapewniona została możliwość skorzystania z różnych form wsparcia, wśród których znalazły się takie, jak: pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, bony szkoleniowe, staże, dofinansowanie podjęcia działalności gospodarczej, prace interwencyjne, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy, a także instrumenty dofinansowania w ramach COVID-19.

Całkowita wartość projektu w cyklu IV zawierała się w kwocie 9 406 199,27 zł, z czego 7 927 544,74 zł stanowiło dofinansowanie z EFS i analogicznie w cyklu V całkowita wartość projektu wynosiła 2 357 530,79 zł, w tym dofinansowanie z UE: 1 986 926,95 zł.

- **Kierunek praca**¹⁰⁶

Kolejnym projektem skierowanym do osób młodych, a realizowanym przez Powiatowy Urząd Pracy w Mikołowie w ramach Osi Priorytetowej I: *Osoby młode na rynku pracy*; Działanie 1.1 *Wsparcie osób młodych na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe*, Poddziałanie 1.2.1 *Wsparcie udzielane z Europejskiego Funduszu Społecznego*, był projekt **Kierunek praca**. Głównym celem projektu realizowanego w okresie od 01.05.2021 do 30.06.2023 r. było zwiększenie możliwości zatrudnienia 42 bezrobotnych osób (w tym 27 kobiet i 15 mężczyzn) w wieku 18-29 lat zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Mikołowie poprzez znalezienie oraz podjęcie przez uczestników odpowiedniej pracy.

W ramach projektu w pierwszej kolejności zapewniono możliwość skorzystania ze wsparcia uczestnikom wcześniejszych projektów z zakresu włączenia społecznego realizowanych w ramach celu tematycznego 9 w RPO. Formami wsparcia zapewnianymi w ramach projektu było: pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i prace interwencyjne.

Całkowita wartość projektu to 468 800,00 zł, w tym dofinansowanie z UE wyniosło 395 104,64 zł.

- **MikoMłodzi na start**¹⁰⁷

Projekt realizowany w okresie 01.10.2023 – 31.12.2024 r. przez Powiatowy Urząd Pracy w Mikołowie we współpracy z Miastem Mikołów, MOPS w Mikołowie oraz Zakładem Gospodarki Lokalowej w Mikołowie oraz Związkiem Stowarzyszeń Centrum Aktywności w Mikołowie.

Projekt ma charakter pilotażowy. Jego celem jest zadanie przetestowanie innowacyjnej formy aktywizacji poprzez powstanie punktu wspierającego aktywizację młodych bezrobotnych

¹⁰⁶ <https://mikolow.praca.gov.pl/-/16106718-kierunek-praca>, [23.11.2023].

¹⁰⁷ <https://mikolow.praca.gov.pl/mikomlodzi-na-start>, [23.11.2023].

i poszukujących pracy i obejmuje: aktywizację zawodową, w tym usługi poradnictwa zawodowego z komponentem stażu (MikoStaż+), doradztwo z zakresu pomocy społecznej, poradnictwo psychologiczne, poradnictwo prawno-ekonomiczne, doradztwo w zakresie zdrowia i profilaktyki zdrowotnej, doradztwo z zakresu edukacji (targi edukacyjne), doradztwo mieszkaniowe.

MikoStaż+ to forma aktywizacji zawodowej osób młodych zakładającą innowacyjne rozwiązania, wśród których między innymi przewidziano: okres trwania stażu uzależniony od potrzeb i możliwości uczestnika (od dwóch tygodni do sześciu miesięcy); elastyczne godziny dopasowane do potrzeb i możliwości uczestnika (od standardowych ośmiu godzin dziennie po kilka godzin tygodniowo); zrównanie kwoty stypendium stażowego do wysokości minimalnego wynagrodzenia; wypłatę 50% stypendium za okres uzasadnionej nieobecności (spowodowanej np. chorobą potwierdzoną zwolnieniem lekarskim lub przysługującym urlopem); premie dla pracodawców, którzy zdecydują się na zatrudnienie uczestnika po stażu w wysokości 1000 zł brutto; premie dla opiekuna stażysty w wysokości 500 zł brutto miesięcznie oraz pełną dobrowolność realizacji stażu (zarówno stażysta jak i organizator może bez konsekwencji przerwać jego realizację).

W ramach projektu przewidziano możliwość przyznania bonu dla uczestnika, elastycznie (według potrzeb w ramach wszystkich komponentów projektu): aktywizację zawodową/doradztwo w sprawie pomocy społecznej, psychologicznej, edukacyjnej, prawnej, ekonomicznej, mieszkaniowej zdrowotnej. Bony mają być przyznawane w sytuacji, gdy w trakcie rozmowy z doradcą zostanie zidentyfikowana potrzeba realizacji konkretnej usługi, której zaspokojenie wymaga zaangażowania środków znacznie przewyższających możliwości uczestnika projektu.

Grupą docelową projektu jest 100 osób w wieku 18-29 lat (włącznie) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Mikołowie jako bezrobotni lub poszukujący pracy.

Wartość dofinansowania: to 1 850 000,00 zł.

VIII. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE W POWIECIE MIKOŁOWSKIM

Bezpieczeństwo publiczne, jego poczucie lub brak świadczy o jakości życia oraz o kierunkach i możliwościach rozwoju społeczeństwa. Bezpieczeństwo jednoznacznie kojarzy się z porządkiem, spokojem oraz zdolnością do zorganizowanego i szybkiego reagowania wobec wszelkich zagrożeń, w tym również naruszeń prawa. Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego to jedno z najważniejszych zadań państwa. Jednakże poczucie bezpieczeństwa mieszkańców lokalnych społeczności wynika w dużej mierze z istniejących więzi społecznych, podzielanych norm i wartości generujących mechanizmy kontroli nieformalnej. Ta nieformalna kontrola społeczna pozwala – z jednej strony – „kształtować” akceptowane społecznie zachowania, a z drugiej wymusza ich stosowanie. Uzasadnione żądanie od instytucji państwa skutecznej ochrony nie może powodować społecznej bierności, ponieważ nie można doprowadzić do trwałej poprawy bezpieczeństwa poprzez budowę systemu bezpieczeństwa lokalnego bez szerokiej współpracy instytucji państwowych, jednostek samorządu terytorialnego, kościołów, wspólnot mieszkaniowych, organizacji społecznych, mieszkańców powiatu a także środowisk gospodarczych i sportowych.

W sprawozdaniach z działalności Komendy Powiatowej Policji w Mikołowie oraz w *Informacji o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie powiatu mikołowskiego za okres od 01.01.2021 r. do 31.12.2022 r.*¹⁰⁸ umieszczonych w Biuletynie Informacji Publicznej KPP w Mikołowie czytamy, że w 2022 r. w Komendzie Powiatowej Policji w Mikołowie wszczęto ogółem 1 517 postępowań przygotowawczych, co wskazuje na spadek o 35 postępowań w porównaniu z 2021 r., kiedy takich postępowań wszczęto 1 552. Średnia wykrywalność przestępstw w 2022 roku kształtowała się na poziomie 75,7% i była niższa od średniej wojewódzkiej o 4,2%. W toku prowadzonych w 2022 roku postępowań stwierdzono 1 935 przestępstw i jest to niemal dwudziestopięcioprocentowy wzrost w stosunku do 2021 roku, gdy przestępstw stwierdzono 1 480. W kategorii przestępstw kryminalnych w 2022 r. wszczęto 932 postępowania, to jest o 59 więcej niż w 2021 roku kiedy było ich 873. W toku prowadzonych postępowań, stwierdzonych zostało 1 168 czynów, co stanowi wzrost o 308 czynów w stosunku do 2021 roku, gdy było ich 860. Średnia wykrywalność przestępstw kryminalnych w 2022 roku kształtowała się w KPP w Mikołowie na poziomie 77,9% i była wyższa od średniej notowanej w województwie śląskim o 10,1%.

¹⁰⁸ <http://bip.mikolow.kpp.policja.gov.pl/016/stan-bezpieczenstwa/10700,Stan-bezpieczenstwa-na-terenie-powiatu-mikolowskiego.htm>, [23.11.2023].

TABELA 65. Liczba przestępstw i wykroczeń w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 w podziale na gminy*

	Łaziska Górne			Mikołów/Wiry			Orzesze			Ornontowice			Ogółem powiat mikołowski		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Liczba przestępstw ogółem	205	319	291	848	893	970	191	218	201	52	118	55	1296	1548	1517
Stopień wykrywalności [%]	79,1	70,5	73,3	88,8	72,8	75	77	63	71	77	67	73	89,1	71,4	75,7
Liczba przestępstw popełnianych przez nieletnich	4	13	4	6	7	7	12	8	1	–	–	–	22	28	12
Liczba wykroczeń ogółem	2426	3281	2413	5708	6923	5410	1433	2673	1925	481	821	554	17509**	22266**	20356**

* W niektórych przypadkach dane dotyczące gminy Mikołów i Wiry gromadzone są łącznie (tabela Mikołów) oraz dane dotyczące gminy Orzesze i Ornontowice gromadzone są łącznie (tabela Orzesze).

** Wraz z Wydziałem Ruchu Drogowego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Komendy Powiatowej Policji w Mikołowie.

Statystyki policyjne wyodrębniają grupę siedmiu kategorii przestępstw, którą postrzegane są jako najsilniej wpływające na poczucie bezpieczeństwa obywateli. Należą do nich: rozboje, bójki i pobicia, kradzieże mienia, kradzieże z włamaniem w tym kradzieże samochodów, uszkodzenia ciała oraz zniszczenie mienia. Kategorie te są poddawane odrębnej analizie w zakresie wskaźników dynamiki i skuteczności wykrywania na poziomie poszczególnych komend Policji. W 2022 roku na terenie powiatu mikołowskiego w tych siedmiu kategoriach, wszczętych zostało w KPP w Mikołowie oraz podległych Komisariatach Policji w Łaziskach Górnych i Orzeszu łącznie 370 postępowań, tj. więcej o 22 niż w roku 2021, gdy postępowań takich odbyło się 348. Średnia wykrywalność w tej kategorii przestępstw w 2022 roku w KPP w Mikołowie kształtowała się na poziomie 67,3%, podczas gdy średnia dla województwa kształtowała się na poziomie 52,4%. W roku 2022 w toku prowadzonych postępowań stwierdzono 551, natomiast w 2021 roku było ich 423, co wskazuje na wzrost o 128 przestępstw stwierdzonych¹⁰⁹.

Tabela 66 przedstawia rozkład liczby wybranych przestępstw w podziale na gminy powiatu. Dla porządku należy stwierdzić, że część danych, którymi dysponuje KPP w Mikołowie gromadzonych jest wspólnie dla miasta Mikołów i gminy Wiry, jak i dla miasta Orzesze i gminy Ornontowice.

Wśród najczęściej wszczynanych postępowań z kategorii siedmiu przestępstw mających największy wpływ na poczucie bezpieczeństwa najczęściej było kradzieży, w której to kategorii wszczęto w 2022 roku 194 postępowania; w 2021 było ich 162, a w 2020 144. Odnosząc się do danych zarejestrowanych w dłuższej perspektywie czasowej należy stwierdzić, że w tej kategorii przestępstw, po gwałtownym spadku ich liczby w 2020 roku, dane z 2022 roku wskazują powrót do poziomu z 2018 roku, kiedy to postępowań w kategorii kradzieży wszczęto 197. Kolejnymi kategoriami przestępstw, których występowanie może być najbardziej odczuwalne przez mieszkańców są niszczenie mienia i kradzieże. W odniesieniu do niszczenia mienia w 2022 wszczęto 71 postępowań, przy 69 w 2021 roku i 67 w roku 2020. Zaznaczyć jednak należy, że jest to znaczący spadek w stosunku do 2018 roku, kiedy było ich 107.

¹⁰⁹ <https://mikolow.policja.gov.pl/download/50/750696/sprawozdaniec roczne za 2022.odt>, [24.11.2023].

Natomiast kradzieży w 2022 odnotowano 59 i wskazuje to na utrzymującą się tendencję spadkową (dla porównania w 2021 roku postępowań w tej sprawie wszczęto 67, a w 2018 – 92).

Z przedstawionych w tabeli danych wynika, że na poziomie powiatu w roku 2022 najwięcej postępowań wszczęto jednak w kategorii spoza wspomnianej „siódemki”, a mianowicie w zakresie przestępstw gospodarczych (356 postępowań przy 446 w 2021 roku i 286 wszczętych postępowaniach w roku 2020).

TABELA 66. Liczba wszczętych postępowań w ramach przestępstw i wykroczeń z podziałem na wybrane kategorie w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z rozbiciem na poszczególne gminy powiatu*

	Łaziska Górne			Mikołów / Wiry			Orzesze			Ornontowice			Ogółem powiat mikołowski		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Rozboje	4	2	2	1	5	5	0	0	3	2	0	0	5	7	10
Bójki i pobicia	1	1	1	3	0	4	0	3	0	0	0	0	4	4	5
Kradzieże z włamaniem	13	14	13	44	44	41	15	9	7	6	1	8	77	67	59
Kradzieże	27	43	33	97	83	136	11	29	13	9	7	12	144	162	194
Przestępstwa narkotykowe	25	18	7	11	20	18	8	4	19	3	4	1	47	46	45
Przestępstwa gospodarcze	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	286	446	356
Przestępstwa seksualne	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	9	13	18
Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu	6	12	9	11	14	15	7	14	8	–	–	–	24	40	32
Zniszczenie mienia	22	19	17	35	29	42	8	17	8	2	4	4	67	69	71

* W niektórych przypadkach dane dotyczące gminy Mikołów i Wiry gromadzone są łącznie (tabela Mikołów) oraz dane dotyczące gminy Orzesze i Ornontowice gromadzone są łącznie (tabela Orzesze).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Komendy Powiatowej Policji w Mikołowie.

W 2022 roku wszczęto 45 postępowań w oparciu o przepisy ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Liczba ta jest zbliżona do statystyki z roku 2021 roku, gdy było ich 46. W toku prowadzonych postępowań stwierdzono 176 czynów, jest to o 117 więcej w stosunku do roku poprzedniego, kiedy było ich 59.

Należy odnotować że w 2022 r. na drogach powiatu mikołowskiego zaistniało 37 wypadków drogowych, w których śmierć poniosły 4 osoby, a 45 osób zostało rannych. Odnotowano również 893 kolizji drogowych. Analogicznie w 2021 roku odnotowano 43 wypadki, w których zginęły 3 osoby przy 45 rannych i 960 kolizjach drogowych.

TABELA 67. Dane dotyczące wypadków i wykroczeń drogowych, ich ofiar i sprawców zaistniałych w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 w podziale na gminy

	Łaziska Górne			Mikołów			Orzesze			Ornontowice			Wiry			Ogółem powiat mikołowski		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Wypadki drogowe	6	5	6	26	26	16	9	8	9	4	2	1	3	1	3	48	43	37
Zabici w wypadkach	0	0	2	1	2	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	2	3	4
Ranni w wypadkach	7	6	6	26	28	21	9	7	11	4	2	2	3	2	5	49	45	45
Nietrzeźwi kierowcy	42	46	33	70	56	52	56	66	81	11	15	27	14	10	26	193	193	205
Kierowcy pod wpływem środków psychoaktywnych innych niż alkohol	0	0	0	–	–	–	1	2	3	1	0	0	–	–	–	–	–	–
Kolizje drogowe	154	134	131	481	523	488	184	174	155	48	48	50	61	81	69	929	960	893
inne	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Komendy Powiatowej Policji w Mikołowie.

Łącznie w 2022 roku zatrzymano 205 kierujących pod wpływem alkoholu (kwalifikowanych zarówno jako przestępstwa, jak i wykroczenia), to jest o 12 więcej niż w roku 2021. W ramach działań prewencyjnych policjanci Wydziału Ruchu Drogowego KPP w Mikołowie (tzw. „badań przesiewowych”) w 2022 roku dokonali kontroli 35 019 kierujących pojazdami, co stanowi wzrost o 23513 w stosunku do roku 2021, gdy kierujących takich zbadano 11 506. W 2022 roku policjanci Wydziału Ruchu Drogowego KPP w Mikołowie ujawnili 10 462 wykroczeń, w tym 180 wykroczeń popełnionych przez pieszych.

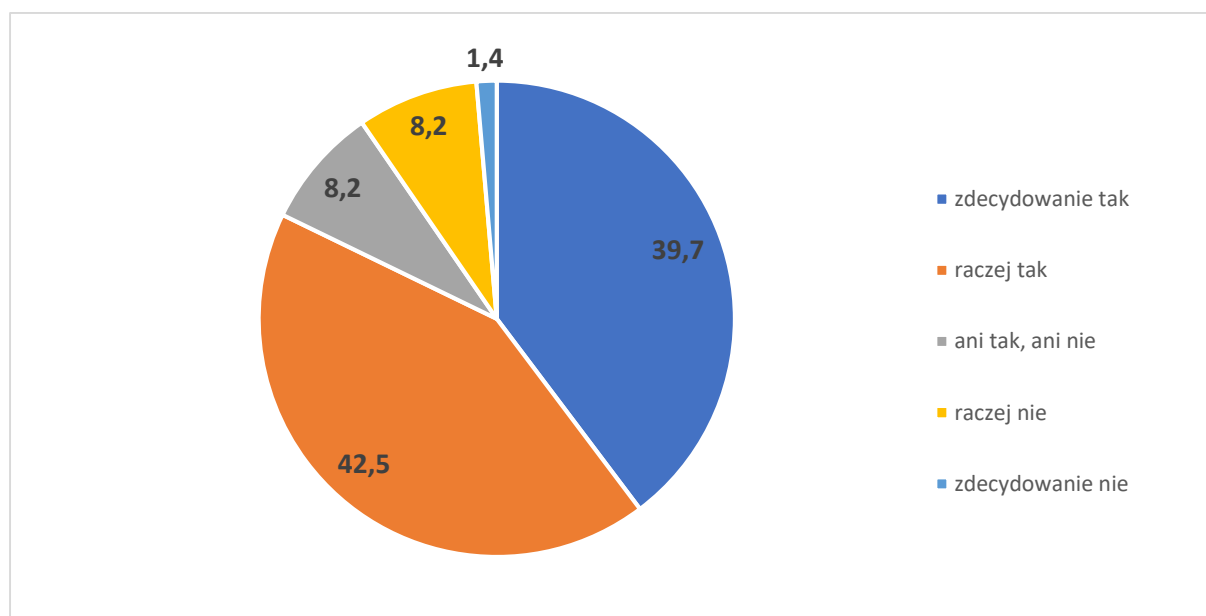
IX. SYNTEZA DIAGNOZY PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE MIKOŁOWSKIM I ANALIZA SWOT

9.1. Podsumowanie diagnozy problemów społecznych w powiecie mikołowskim

Diagnozę problemów społecznych w powiecie mikołowskim przeprowadzoną w oparciu o analizę dokumentów warto skonfrontować z wynikami badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców powiatu mikołowskiego. Pozwoli to na wskazanie najbardziej dolegliwych problemów nie tylko z perspektywy instytucji pomocowych, ale też z punktu widzenia społeczności lokalnych¹¹⁰.

Za wskaźnik jakości życia mieszkańców powiatu można uznać odpowiedzi mieszkańców powiatu na pytanie o zadowolenie z zamieszkiwania w swojej miejscowości. Wyniki zaprezentowane na wykresie nr 5 wskazują na stosunkowo wysoki poziom zadowolenia osób biorących udział w badaniu z zamieszkiwania w miejscowościach powiatu mikołowskiego: łącznie 82,2% ankietowanych udzieliło odpowiedzi pozytywnej (suma wskazań „zdecydowanie tak” i „raczej tak”). Odpowiedź neutralną („ani tak, ani nie”) wybrało 8,2% respondentów. W sumie niespełna 10,0% mieszkańców udzieliło odpowiedzi negatywnej na to pytanie, wybierając odpowiedź „raczej nie” (8,2%) lub „zdecydowanie nie” (1,4%).

WYKRES 5. Zadowolenie mieszkańców powiatu mikołowskiego z zamieszkiwania w swojej miejscowości

Źródło: badanie i obliczenia własne, N=73 [dane wyrażone w %].

O dobrostanie mieszkańców powiatu można również wnioskować na podstawie udzielonych przez nich odpowiedzi na pytanie, w którym zostali poproszeni o porównanie oceny warunków życia i pracy w swoim miejscu zamieszkania na tle sąsiednich miejscowości. Jak pokazują dane zaprezentowane

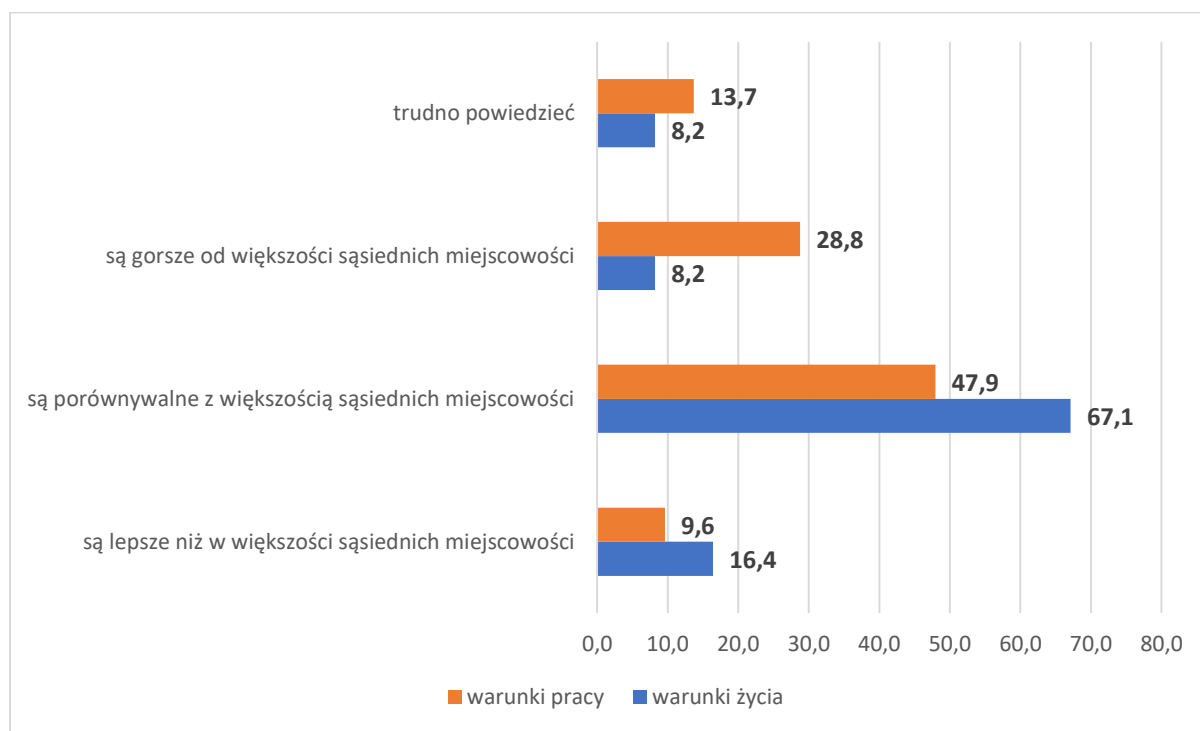
¹¹⁰ Badanie opinii mieszkańców powiatu mikołowskiego było prowadzone w miesiącach listopad-grudzień 2023 r. techniką CAWI (ankieta internetowa). Formularz ankiety został udostępniony na stronach internetowych instytucji powiatu mikołowskiego i gmin tego powiatu. Łącznie w badaniu wzięło udział 73 mieszkańców powiatu. Należy podkreślić, że ze względu na niską zwrotność, wyników przeprowadzonego badania nie można traktować jako reprezentatywnych, niemniej mogą one stanowić uzupełnienie diagnozy przeprowadzonej z wykorzystaniem analizy dokumentów.

na wykresie nr 6, warunki życia w obecnym miejscu zamieszkania są przez dwie trzecie (67,1%) respondentów oceniane wyżej niż te, które obserwują w sąsiednich miastach czy wsiach. Warto również odnotować, że 16,4% uczestników badania ocenia je jako lepsze. Z kolei 8,2% ankietowanych ocenia je jako gorsze; taki sam odsetek badanych nie potrafił wyrazić swojej opinii na ten temat.

Nieco gorzej wypada porównanie oceny warunków pracy. Niespełna połowa ankietowanych (47,9%) ocenia je w swoim miejscu zamieszkania jako porównywalne w odniesieniu do sąsiednich miejscowości, jednak już 28,8% indagowanych uważa je za gorsze niż te, które obserwuje się w okolicznych miejscowościach. Niespełna 10,0% mieszkańców powiatu uważa, że są one lepsze niż w większości sąsiednich miejscowości. Odsetek badanych wskazujących na trudności w udzieleniu odpowiedzi na to pytanie wyniósł 13,7%.

Na podstawie uzyskanych danych można uznać, że poziom zadowolenia uczestników badania z warunków życia w swoich miejscowościach jest stosunkowo wysoki, jednak wielu z nich dostrzega lepsze możliwości zatrudnienia w okolicznych miejscowościach. Być może właśnie tam część z nich i ich bliskich znajduje zatrudnienie. Wyniki te można też interpretować jako wskazanie na potrzebę tworzenia nowych miejsc w pracy w niektórych miejscowościach powiatu.

WYKRES 6. Porównanie warunków życia i pracy w miejscowościach zamieszkiwanych przez respondentów z warunkami życia i pracy w sąsiednich miejscowościach

Źródło: badanie i obliczenia własne, N=73 [dane wyrażone w %].

Ankietowani zostali również zapytani o to, czy w swoim otoczeniu dostrzegają osoby dotknięte różnymi problemami. Odpowiedzi na to pytanie pozwalają wnioskować o widoczności poszczególnych problemów w społecznościach lokalnych, a także o poziomie uwrażliwienia mieszkańców na kryzysy i trudności, z jakimi zmagają się osoby w ich otoczeniu.

Na podstawie danych przedstawionych na wykresie 7 można stwierdzić, że z perspektywy mieszkańców powiatu problemem najmocniej uwidaczniającym się jest starość, bowiem blisko dwie trzecie ankietowanych (65,8%) dostrzega wokół siebie wielu seniorów, a 27,4% zauważa ich stosunkowo niewiele. Mieszkańcy powiatu identyfikują również stosunkowo często wokół siebie problem nadużywania alkoholu; 28,8% ankietowanych zauważa w swoim otoczeniu wiele osób nadużywających alkoholu, a 46,6% wskazuje na niewielką ich liczbę wokół siebie. Innym problemem uwidaczniającym się wokół badanych jest niepełnosprawność: 19,2% ankietowanych dostrzega wokół siebie wiele osób z niepełnosprawnością, a 50,7% zauważa ich, jednak przyznają, że osób takich jest stosunkowo niewiele.

Relatywnie mała część ankietowanych dostrzega wokół siebie problemy wewnątrzrodzinne, takie jak przemoc domowa, dzieci zaniedbane wychowawczo czy rodziny wieloproblemowe. Wiele osób doznających przemocy dostrzega wokół siebie 11,0% badanych, a 20,5% zauważa ich stosunkowo niewiele. Z kolei liczną grupę dzieci zaniedbanych wychowawczo obserwuje w najbliższym otoczeniu 12,3% pytanym, podczas gdy 27,4% widzi nieliczne dzieci dotknięte tym problemem. Wiele rodzin wieloproblemowych dostrzega wokół 13,7% badanych, a 34,2% uważa, że w najbliższym otoczeniu jest ich niewiele. Warto zauważyć, że w odniesieniu do wszystkich tych problemów odnotowano stosunkowo duży odsetek odpowiedzi wskazujących na brak wiedzy dotyczącej problemu bądź niedostrzeganie ich. Może to świadczyć o faktycznym braku ich występowania, jednak również o braku wiedzy na temat dysfunkcji czy patologii występujących w zamkniętych, hermetycznych środowiskach rodzinnych, które nie ujawniają swoich problemów, przez co trudno jest trafić do nich z odpowiednim wsparciem.

Tabuizacja niektórych problemów, uznawanych za osobiste czy wstydliwe to najpewniej również powód, dla którego relatywnie mało ankietowanych dostrzega w najbliższym otoczeniu osoby z zaburzeniami psychicznymi: aż 42,5% badanych nie wie, czy w ich otoczeniu są takie osoby, a 11,0% temu zaprzecza. Tymczasem zwiększające się zapotrzebowanie na wsparcie psychologiczne i psychiatryczne wskazuje na pogarszający się stan zdrowia psychicznego społeczeństwa.

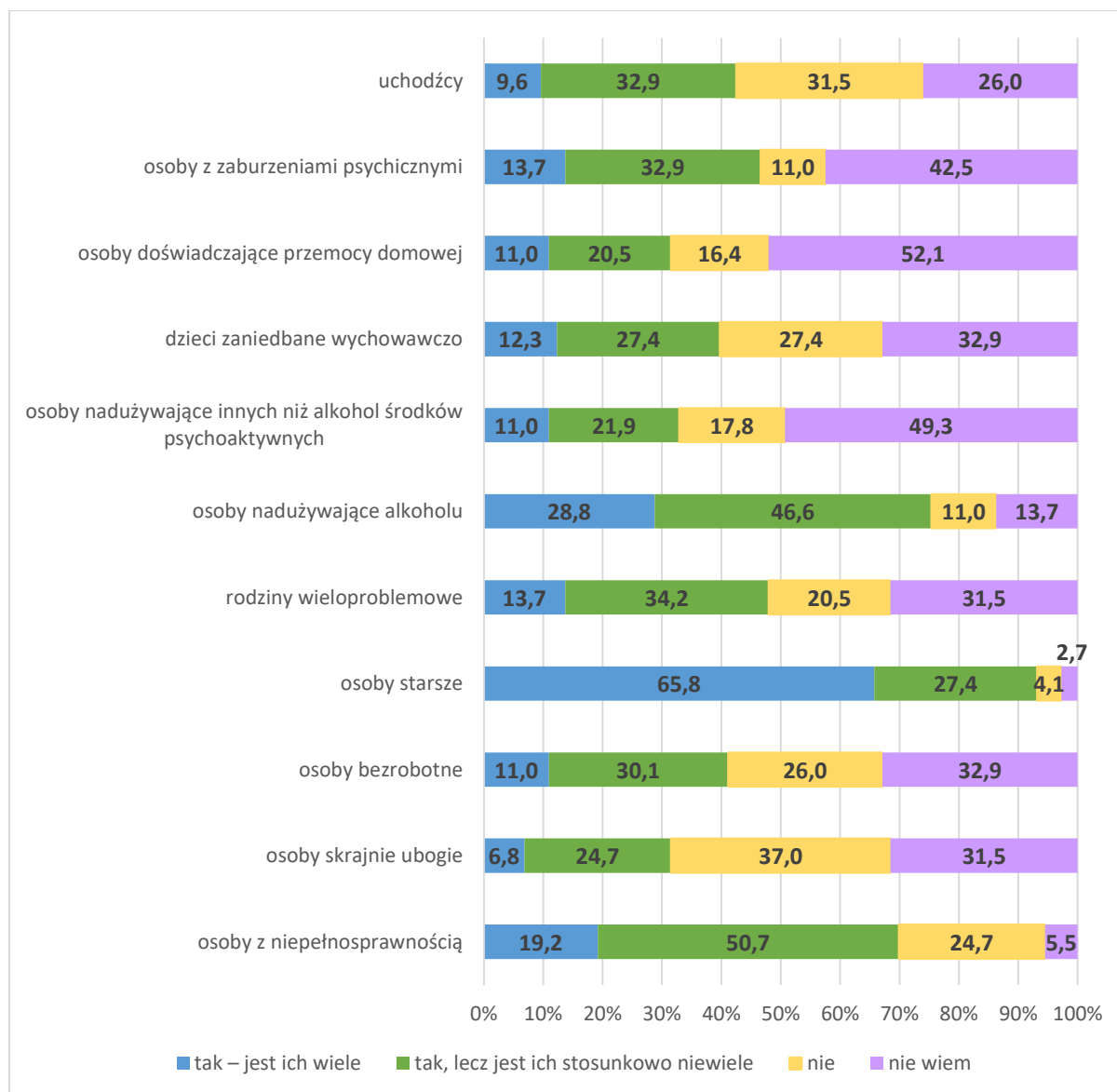
Podobnie często mieszkańcy powiatu mikołowskiego identyfikują problem uchodźców i osób bezrobotnych. Wiele osób bezrobotnych i uchodźców dostrzega wokół około 10,0% ankietowanych, a mniej więcej co trzeci badany zauważa niewiele takich osób wokół.

Stosunkowo słabo dostrzegalny jest przez uczestników badania problem skrajnego ubóstwa: 6,8% badanych dostrzega w swoim otoczeniu wiele takich osób, a co czwarty (24,7%) uważa, że jest ich niewiele. Podobną tendencję można dostrzec w odniesieniu do obecności w otoczeniu ankietowanych osób nadużywających innych niż alkohol środków psychoaktywnych: 11,0% badanych dostrzega ich wiele wokół, a 21,9% twierdzi, że jest ich niewiele. Warto przy tym zauważyć, że połowa uczestników badania nie potrafiła określić liczby takich osób wokół siebie, co oznacza, że dysponują słabą wiedzą na temat uzależnień osób z najbliższego otoczenia.

Omówione dane pozwalają stwierdzić, że biorący udział w badaniu mieszkańcy powiatu mikołowskiego najczęściej identyfikują w najbliższym otoczeniu te problemy, które są łatwe do zaobserwowania (tj. starość, alkoholizm, niepełnosprawność). Wyraźnie rzadziej wskazują na te problemy, które nie są widoczne na pierwszy rzut oka, a których rozpoznanie wymagałoby nie tylko pogłębionej wiedzy na temat samego problemu czy kryzysu, ale także zainteresowania problemami osób z najbliższego otoczenia. O ile pozyskiwanie wiedzy na temat symptomów, przyczyn i konsekwencji problemów społecznych jest działaniem społecznie akceptowanym i pożądanym, o tyle nadmierne

zainteresowanie sprawami innych ludzi bywa odbierane negatywnie, jako naruszające ich prywatność. W tym kontekście ważne zatem staje się nabycie przez społeczność lokalną umiejętności odpowiedniego reagowania na problemy innych, bez narażenia się na negatywne reakcje ze strony osób potrzebujących wsparcia.

WYKRES 7. Obecność w otoczeniu mieszkańców powiatu mikołowskiego osób dotkniętych różnymi problemami

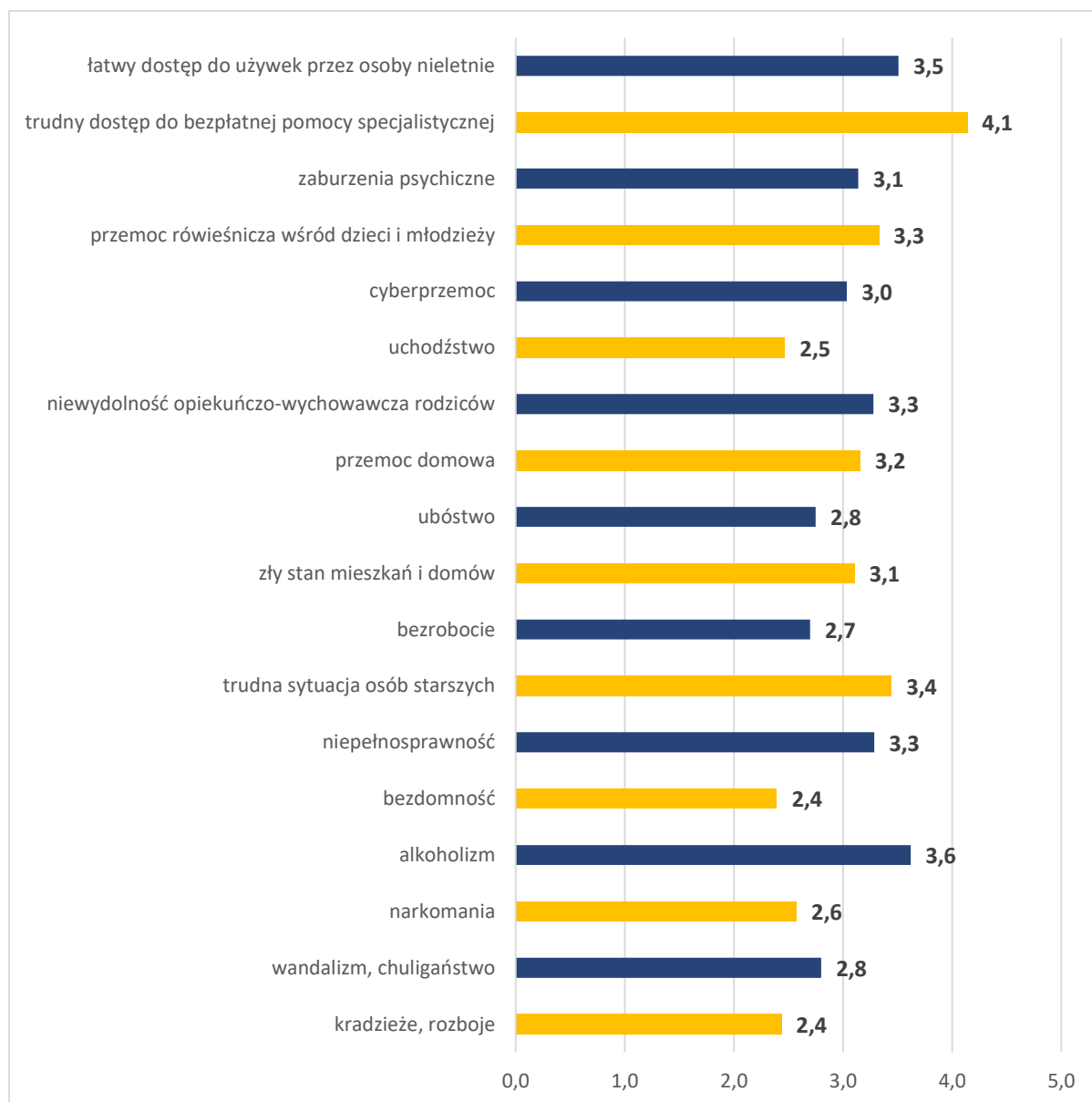

Źródło: badanie i obliczenia własne, N=73 [dane wyrażone w %].

Ankietowani oceniali również wagę różnych problemów dotyczących mieszkańców ich miejscowości. Na wykresie nr 8 zaprezentowano średnie ocen sformułowanych w odniesieniu do katalogu problemów poddanych ocenie. Respondenci posługiwali się skalą ocen 1-5, gdzie 1 – oznacza bardzo mały problem, a 5 – bardzo duży problem. Uzyskane dane pozwalają stwierdzić, że najbardziej dotkliwy jest dla mieszkańców powiatu mikołowskiego dostęp do bezpłatnej pomocy specjalistycznej: średnia ocen wyniosła 4,1. Na drugim miejscu pod względem uciążliwości lokuje się problem alkoholizmu (średnia ocen 3,6), a na trzecim – łatwy dostęp do używek przez osoby nieletnie (średnia 3,5). Dalej w kolejności wskazano na trudną sytuację osób starszych (średnia ocen 3,4). Jednakowo (średnia ocen

3,3) oceniono wagę takich problemów, jak: przemoc rówieśnicza wśród dzieci i młodzieży, niewydolność opiekuńczo-wychowawcza rodziców oraz niepełnosprawność. Nieznacznie niżej (średnia ocen 3,2) oszacowano znaczenie problemu przemocy domowej. Dotkliwość zaburzeń psychicznych oraz złego stanu mieszkań i domów oceniono na tym samym poziomie (średnia 3,1). Średnia ocen w odniesieniu do cyberprzemocy wyniosła 3,0, natomiast średnie ocen poniżej 3,0 odnotowano w przypadku takich problemów, jak: ubóstwo, wandalizm i chuligaństwo (2,8), bezrobocie (2,7), narkomania (2,6), uchodźstwo (2,5) oraz bezdomność, kradzieże i rozboje (2,4).

WYKRES 8. Ocena wagi różnych problemów dotyczących mieszkańców powiatu mikołowskiego

* Wykres prezentuje średnie ocen obliczonych według skali 1-5, gdzie: 1 oznacza bardzo mały problem, 2 – raczej mały problem, 3- średni problem, 4 – raczej duży problem, 5 – bardzo duży problem. W obliczeniach pominięto wskazania osób udzielających odpowiedzi „trudno powiedzieć”.

Źródło: badanie i obliczenia własne, N=73.

Badanie ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców powiatu mikołowskiego nie spełnia kryterium reprezentatywności, głównie ze względu na ograniczenia próby badawczej, zatem nie można

na podstawie uzyskanych wyników wnioskować o opiniach ogółu populacji. Jednakże wyniki mogą stanowić pewne uzupełnienie wniosków płynących z analizy danych zastanych. Biorąc pod uwagę przeprowadzone analizy, można sformułować następujące wnioski odnoszące się do problemów społecznych występujących w powiecie mikołowskim:

- 1) **Problem starości** jest identyfikowany jako jeden z najbardziej widocznych w społecznościach lokalnych w powiecie. Rosnący udział osób starszych w populacji generuje potrzebę rozbudowywania systemu wsparcia dla seniorów, uwzględniającego – między innymi – usługi opiekuńcze, działania na rzecz dostosowania otoczenia do potrzeb osób starszych, a także integracji międzypokoleniowej.
- 2) Rosnąca liczba **osób z niepełnosprawnością** stanowi wyzwanie zarówno dla instytucji pomocowych, jak i dla społeczności lokalnych. Osoby te są coraz bardziej widoczne w przestrzeni publicznej i wymagają wsparcia na rzecz niezależnego życia. Priorytetem powinny więc być działania ukierunkowane na aktywizację społeczną i zawodową osób z niepełnosprawnością, przy tym jednak zachodzi potrzeba rozbudowywania usług opiekuńczych.
- 3) **Uzależnienie od alkoholu** identyfikowane jest jako istotny problem wśród mieszkańców powiatu. Rozprzestrzenianie się tego zjawiska generuje szereg kolejnych problemów i zagrożeń, takich jak: przemoc domowa, bezrobocie, ubóstwo, bezdomność czy przestępczość. Działania na rzecz ograniczania problemu uzależnień powinny obejmować szeroką profilaktykę, a także oddziaływania terapeutyczne skierowane do osób uzależnionych i współuzależnionych.
- 4) **Przemoc domowa** jest problemem, na który wskazują instytucje pomocowe, w tym Punkt Interwencji Kryzysowej. Warto podkreślić, że problem ten bywa ukryty, niedostrzegany przez najbliższe otoczenie. Przeciwdziałanie przemocy domowej powinno więc obejmować działania na rzecz osób doświadczających przemocy, oddziaływania terapeutyczno-korekcyjne wobec osób stosujących przemoc, jak również szeroko zakrojone działania informacyjne i profilaktyczne.
- 5) Mieszkańcy powiatu mikołowskiego doświadczają różnych **sytuacji kryzysowych**, spowodowanych – między innymi – śmiercią, żałobą, myślami i próbami samobójczymi, problemami w związku, rozwodem, uzależnieniami, chorobą, w tym chorobę psychiczną, koniecznością zastosowania opieki zastępczej, złymi relacjami rówieśniczymi, konfliktami rodzinnymi, a także problemami wychowawczymi. Skala kryzysów systematycznie rośnie, co generuje potrzebę rozbudowywania systemu wsparcia poprzez zapewnienie osobom w kryzysie pomocy specjalistycznej, m.in. interwencji kryzysowej, terapii indywidualnej i grupowej.
- 6) **Problemy związane z zapewnieniem opieki dzieciom** dostrzegane są głównie z perspektywy instytucji pomocowych oraz rodzin, które wymagają interwencji. Najbardziej optymalną formą zabezpieczenia dzieci jest rodzinna piecza zastępcza, jednak brakuje kandydatów na zawodowe rodziny zastępcze, stąd też pełna deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej nie jest możliwa. Zachodzi więc potrzeba podejmowania efektywnych działań na rzecz pozyskiwania kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych i budowania pozytywnego klimatu wokół idei rodzicielstwa zastępczego.

- 7) **Problem rodzin dysfunkcyjnych, w tym rodzin niewydolnych opiekuńczo i wychowawczo** wymaga podejmowania szeroko zakrojonych działań ze strony instytucji pomocowych. Z jednej strony potrzebne jest indywidualne wsparcie pracowników socjalnych, asystentów rodziny, psychologów czy pedagogów, natomiast z drugiej należy zwrócić uwagę na efektywność działań grupowych, tj. grupy samopomocowe czy Szkoła Rodziców).
- 8) Marginalnie ujawnia się w powiecie **problem bezrobocia**. Stopa bezrobocia jest na tym terenie stosunkowo niska, co jednak nie wyklucza występowania problemu podzatrudnienia czy pauperyzacji osób zatrudnionych (tzw. pracujących biednych). Pełna diagnoza problemu wymagałaby jednak podjęcia pogłębionych badań w tym zakresie.

9.2. Potrzeby w zakresie realizacji zadań Powiatu Mikołowskiego w obszarze pomocy społecznej

Sprawozdania Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych wskazują na szereg potrzeb związanych z realizacją zadań w zakresie wspierania osób i rodzin, będących klientami tej instytucji. Do najważniejszych z nich należą:

- 1) Prowadzenie szkoleń podnoszących kompetencje rodzin zastępczych.
- 2) Prowadzenie kampanii informacyjnej na rzecz rodzicielstwa zastępczego.
- 3) Tworzenie nowych rodzin zastępczych, w tym rodzin zastępczych zawodowych, pogotowia rodzinnego.
- 4) Wsparcie funkcjonowania istniejących rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu mikołowskiego.
- 5) Pozyskiwanie środków na realizację programów wspierających dziecko i rodzinę.
- 6) Tworzenie mieszkań treningowych i wspomaganych dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej.
- 7) Prowadzenie nadzoru w zakresie przestrzegania standardów usług świadczonych w domach pomocy.
- 8) Pozyskanie środków na realizację różnych form wsparcia umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami pełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym.
- 9) Utworzenie i prowadzenie dziennego ośrodka wsparcia dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin.
- 10) Zapewnienie dostępu do pomocy psychologicznej, terapeutycznej dla osób dorosłych, dzieci i młodzieży zagrożonych przemocą lub jej doświadczających.
- 11) Zapewnienie miejsca odseparowania osoby doznającej przemocy od osoby stosującej przemoc domową.
- 12) Zwiększenie dostępności pomocy psychiatrycznej.
- 13) Zapewnienie pomocy psychiatry dziecięcego.
- 14) Dostęp do interwencyjnej pomocy psychiatrycznej.
- 15) Dostęp do interwencyjnej pomocy psychiatry dziecięcego.

- 16) Dostęp do interwencyjnej pomocy prawnej i socjalnej.
- 17) Prowadzenie indywidualnej lub/i grupowej pomocy terapeutycznej dla osób stosujących przemoc domową.
- 18) Realizacja programów dotyczących wdrażania prawidłowych metod wychowawczych wolnych od przemocy (np. Szkoły Rodziców, warsztaty umiejętności wychowawczych).
- 19) Organizacja pomocy w formie grupowej (np. warsztaty profilaktyczno-edukacyjne, grupa wsparcia) dla dzieci i młodzieży.
- 20) Konsultacje rodzinne i rodzicielskie na rzecz dziecka.
- 21) Zapewnienie zaplecza kadrowego i lokalowego adekwatnego do zapotrzebowania osób ubiegających się o pomoc w kryzysie przemocy domowej.
- 22) Prowadzenie specjalistycznych szkoleń dla kadry w zakresie przeciwdziałania przemocy.
- 23) Udział pracowników w superwizji.
- 24) Realizacja szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej skierowanych do instytucji pracujących na co dzień w tym obszarze (np. służba zdrowia, oświata, pomoc społeczna, policja, GKRPA).
- 25) Wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
- 26) Wypracowanie i spisanie jednolitych procedur obejmujących wszystkie instytucje z terenu powiatu mikołowskiego, które zajmują się wspomaganie ochrony osób doznających przemocy domowej.
- 27) Zwiększenie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy domowej poprzez ukazywanie prawidłowych postaw reagowania na przemoc, prawidłowych postaw rodzicielskich wolnych od przemocy i stereotypowego sposobu myślenia o zjawisku przemocy domowej.
- 28) Zapewnienie dostępności informacji na temat instytucji świadczących pomoc w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
- 29) Podejmowanie inicjatyw społecznych na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej (kampanie informacyjne).
- 30) Realizacja warsztatów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych.
- 31) Prowadzenie warsztatów profilaktyczno-edukacyjnych, wsparciowych dla osób dorosłych.
- 32) Tworzenie mieszkań treningowych i wspomaganych dla osób z niepełnosprawnościami.
- 33) Realizacja działań umożliwiających utrzymanie aktywności zawodowej otoczenia osób z niepełnosprawnościami.
- 34) Organizowanie i prowadzenie grup wsparcia dla rodziców dzieci z niepełnosprawnością (rodziców, opiekunów).

- 35) Usuwanie barier architektonicznych i komunikacyjnych - tworzenie przestrzeni przyjaznej osobom z niepełnosprawnościami.
- 36) Wdrożenie usług indywidualnego transportu dla osób z niepełnosprawnościami o ograniczonej mobilności (*door-to-door*).
- 37) Zapewnienie dostępu do dziennych ośrodków wsparcia, placówek całodobowych i jednostek systemu oświaty dla osób z niepełnosprawnościami.
- 38) Zwiększenie poziomu zatrudnienia osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy.
- 39) Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia liczby miejsc pracy poprzez rozwijanie przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości społecznej.
- 40) Wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnościami w dostępie do kształcenia i podnoszenia kwalifikacji.
- 41) Współpraca instytucji i organizacji na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

9.3. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
1. Wysoko wykwalifikowana i stale podnosząca swoje kompetencje kadra instytucji pomocowych. 2. Realizacja stałej superwizji pracy socjalnej w instytucjach pomocowych działających w gminach miejskich powiatu, a także zapewnianie superwizji rodzinom zastępczym 3. Prowadzenia działań ukierunkowanych na rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, w tym pozyskiwanie kandydatów na rodziny zastępcze 4. Rozbudowany system wsparcia dla rodzin zastępczych 5. Prowadzenie cieszącej się dużym zainteresowaniem „Szkoły Rodziców”, mającej na celu rozwijanie kompetencji wychowawczych opiekunów dzieci 6. Prowadzenie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania problemom społecznym (np. podejmowane w ramach PIK) 7. Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych w obszarze przeciwdziałanie przemocy domowej 8. Wdrażanie różnych form wsparcia i aktywizacji społecznej oraz zawodowej dla osób z niepełnosprawnością. 9. Efektywne wykorzystywanie środków pomocowych z PFRON. 10. Funkcjonowanie na terenie powiatu dwóch domów pomocy społecznej, środowiskowego domu samopomocy oraz dwóch warsztatów terapii zajęciowej. 11. Realizacja założeń powiatowych programów: przeciwdziałania przemocy w rodzinie, rozwoju pieczy zastępczej oraz programu działań na rzecz osób z niepełnosprawnością. 12. Współpraca instytucji publicznych oraz organizacji społecznych działających na poziomie lokalnym i regionalnym w zakresie przeciwdziałania problemom społecznym. 13. Pozyskiwanie środków pozabudżetowych na realizację działań związanych ze wsparciem. 14. Nawiązywanie i utrzymywanie dobrej współpracy z placówkami oświatowo-wychowawczymi 15. Współpraca z organami wymiaru sprawiedliwości.	1. Deficyty kadrowe: niedostateczna liczba specjalistów w zakresie pracy z rodziną, pracowników socjalnych oraz specjalistów zatrudnionych w PIK. 2. Wzrost kwot wypłacanych zasiłków pielęgnacyjnych, głównie w efekcie zwiększającego się systematycznie udziału seniorów w populacji powiatu. 3. Pogarszający się stan zdrowia ludności, wynikający głównie ze starzenia się populacji i wzrostu liczby osób z orzeczoną niepełnosprawnością, generujący potrzebę systematycznego zwiększania nakładów na opiekę zdrowotną. 4. Wysokie koszty utrzymania dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej. 5. Deficyt kandydatów na rodziny zastępcze. 6. Wzrost liczby osób z orzeczeniami o niepełnosprawności związanej z chorobą psychiczną 7. Wzrost liczby osób w kryzysie, wymagających wsparcia ze strony PIK. 8. Niski poziom aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami. 9. Duży udział osób dotkniętych problemem długotrwałego bezrobocia wśród osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy. 10. Niepełna diagnoza problemów i potrzeb mieszkańców powiatu zagrożonych wykluczeniem społecznym 11. Niewystarczająca liczba miejsc w ośrodkach pielęgnacyjno-opiekuńczych 12. Deficyty miejsc pobytu dla osób doświadczających przemocy domowej.

Szanse	Zagrożenia
1. Zmniejszająca się na przestrzeni ostatnich lat liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej. 2. Zmniejszająca się na przestrzeni ostatnich lat liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych. 3. Zmniejszająca się na przestrzeni ostatnich lat liczba osób dotkniętych problemem przemocy domowej 4. Niski poziom bezrobocia w powiecie w relacji do województwa i kraju 5. Deinstytucjonalizacja jako szansa na poprawę jakości wsparcia dla dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej 6. Charakter społeczności lokalnych gmin powiatu jako szansa na tworzenie rodzinnych form pieczy zastępczej 7. Pozyskiwanie dodatkowych, pozabudżetowych środków na realizację programów wspierających realizację zadań własnych powiatu 8. Podejmowanie działań na rzecz realizacji projektów wzmacniających lokalny kapitał społeczny w oparciu o metodę organizowania społeczności lokalnych 9. Przeprowadzenie kompleksowej diagnozy problemów, potrzeb i zasobów mieszkańców powiatu zagrożonych wykluczeniem społecznym 10. Promowanie i rozwój rozwiązań z obszaru ekonomii społecznej, ukierunkowanych na aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców powiatu 11. Promowanie wolontariatu jako wsparcia dla działalności instytucji pomocowych 12. Zapewnienie dostępu do szkoleń, podnoszących kwalifikacje kadry pomocy społecznej i zapobiegających wypaleniu zawodowemu 13. Promowanie i wzmacnianie współpracy międzygminnej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych i rozwoju społeczno-gospodarczego w powiecie 14. Prowadzenie działań na rzecz wzmacniania kompetencji opiekuńczo-wychowawczych (w szczególności metod wychowawczych bez przemocy) rodziców 15. Wdrażanie i rozwój narzędzi komunikowania zdalnego ułatwiających wymianę opinii i realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania problemom społecznym w powiecie	1. Krótsze niż przeciętne w województwie i powiecie trwanie życia – nadumieralność obserwowana w starszych pokoleniach. 2. Odptyw ludności w wieku mobilnym, głównie z miast powiatu, który wpływa na wzrost tempa procesów związanych ze starzeniem się populacji. 3. Starzenie się populacji gmin powiatów – rosnąca liczba potencjalnych klientów pomocy społecznej 4. Brak wystarczających środków budżetowych na realizację zadań związanych z rozwiązywaniem problemów społecznych w powiecie. 5. Deficyt środków finansowych i ograniczona liczba nowych kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej, który utrudni przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej. 6. Niedostateczna współpraca rodzin biologicznych z rodzinami zastępczymi, rodzinnymi domami dziecka oraz instytucjami pieczy zastępczej. 7. Dalszy wzrost liczby osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (głównie z powodu choroby psychicznej). 8. Występujące na rynku pracy ograniczenia w zakresie zatrudniania osób z niepełnosprawnościami. 9. Dalszy wzrost liczby osób w kryzysie, wymagających wsparcia PIK. 10. Pogarszająca się kondycja psychiczna osób w różnym wieku, generująca problemy w sferze rodzinnej, zawodowej, edukacyjnej i społecznej. 11. Pogłębianie się i zwiększanie skali występowania problemów i kryzysów rodzinnych, dotyczących zarówno dorosłych, jak i dzieci. 12. Wypalenie zawodowe ujawniające się w środowisku szeroko pojętych służb społecznych oraz wśród rodzin zastępczych. 13. Bierność społeczna przejawiająca się w braku reagowania na problemy i zagrożenia dostrzegane w najbliższym otoczeniu. 14. Stereotypy dotyczące różnych osób, grup i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym, przyczyniające się do pogłębiania ich marginalizacji.

X. ZAŁOŻENIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE MIKOŁOWSKIM NA LATA 2024-2033

10.1. Wizja i misja Strategii

Uwzględniając wnioski płynące z diagnozy problemów społecznych występujących w powiecie mikołowskim, jak również analizę SWOT, wizja *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* zakłada, co następuje:

Powiat mikołowski obszarem rozwoju potencjału społecznego, wyrównywania szans społecznych i tworzenia warunków sprzyjających przeciwdziałaniu marginalizacji osób znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych.

Z kolei misją Strategii jest:

Poprawa jakości życia mieszkańców powiatu mikołowskiego poprzez realizację dostosowanych do ich potrzeb wysokiej jakości usług w zakresie pomocy społecznej.

10.2. Cel główny, cele strategiczne i kierunki działań

Nadrzędny cel *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* został podporządkowany realizacji zarysowanej misji i wizji. Cel główny Strategii jest następujący:

Zaspokajanie potrzeb społecznych oraz przeciwdziałanie zjawiskom marginalizacji społecznej poprzez stworzenie skoordynowanego i efektywnego systemu wsparcia, zapewniającego godne warunki życia i rozwoju mieszkańcom powiatu mikołowskiego, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób, rodzin, grup i społeczności zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Cel główny Strategii został zoperacjonalizowany poprzez wyodrębnienie pięciu celów strategicznych:

1. Wzmocnienie systemu wsparcia dzieci i rodzin ze szczególnym uwzględnieniem rodzinnej pieczy zastępczej
2. Rozwój i wzmocnienie systemu wsparcia osób znajdujących się w sytuacjach kryzysowych, w tym spowodowanych przemocą domową
3. Podniesienie jakości życia i ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych zamieszkujących na terenie powiatu
4. Zwiększenie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców powiatu poprzez wspieranie inkluzyjnych form zatrudnienia i przedsiębiorczości
5. Wzmocnienie zasobów instytucjonalnych, poszerzenie zakresu realizowanych usług oraz wsparcie kadr instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie powiatu

W ramach każdego ze wskazanych wyżej celów określono kierunki działań oraz warunki ich realizacji, które prezentują tabele 68-72.

Objaśnienie skrótów zastosowanych w tabelach:

CUS	– Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych
DD	– domy dziecka działające w powiecie mikołowskim
GKRPA	– gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych w powiecie mikołowskim
KPP	– Komenda Powiatowa Policji w Mikołowie
MRPiPS	– Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
NGO	– organizacje pozarządowe
OPS	– ośrodki pomocy społecznej działające w gminach powiatu mikołowskiego
OWES	– Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
PCPR	– Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych
PFRON	– Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PIK	– Punkt Interwencji Kryzysowej w Łaziskach Górnych
PPP	– Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Mikołowie
PUP	– Powiatowy Urząd Pracy w Mikołowie
ZI	– zespoły interdyscyplinarne działające w gminach powiatu mikołowskiego

TABELA 68. Cele szczegółowe oraz kierunki działań przewidziane do realizacji w ramach celu strategicznego 1: *Wzmocnienie systemu wsparcia dzieci i rodzin ze szczególnym uwzględnieniem rodzinnej pieczy zastępczej*

Cel strategiczny 1: Wzmocnienie systemu wsparcia dzieci i rodzin ze szczególnym uwzględnieniem rodzinnej pieczy zastępczej					
Cele szczegółowe	Kierunki działań	Wiodące podmioty odpowiedzialne za realizację	Wskaźniki monitorujące	Źródła wskaźników	Źródła finansowania
1.1. Wzmocnienie i rozwój rodzinnej pieczy zastępczej	Opracowanie planu ograniczania liczby dzieci umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej, zgodnie z nowelizacją ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	PCPR MRPiPS	- liczba opracowanych planów, - liczba nowych rodzin zastępczych zawodowych	PCPR	środki własne powiatu
	Upowszechnianie idei rodzinnej pieczy zastępczej poprzez realizowanie kampanii oraz wydarzeń promujących rodzicielstwo zastępcze	PCPR NGO media	- liczba przeprowadzonych kampanii promocyjnych, - liczba opracowanych materiałów promocyjnych	PCPR	- środki własne powiatu, - dotacje celowe, - fundusze europejskie
	Pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych zawodowych	PCPR	liczba pozyskanych kandydatów na rodziny zastępcze	PCPR	środki własne powiatu
	Organizowanie i prowadzenie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych	PCPR	- liczba zorganizowanych szkoleń, - liczba uczestników szkoleń	PCPR	- środki własne powiatu, - dotacje celowe, - fundusze europejskie
	Zapewnianie rodzinom zastępczym specjalistycznego wsparcia indywidualnego i grupowego	PCPR	- liczba osób, które skorzystały z poradnictwa specjalistycznego, - liczba udzielonych porad, - liczba grup wsparcia, superwizji dla rodzin zastępczych - liczba uczestników grup wsparcia, - liczba spotkań indywidualnych, - liczba spotkań grupowych	PCPR	- środki własne powiatu - dotacje celowe, - fundusze europejskie

	Zapewnianie rodzinom zastępczym dostępu do szkoleń wzmacniających ich kompetencje wychowawcze	PCPR NGO	• liczba przeprowadzonych szkoleń, • liczba uczestników szkoleń	PCPR	• środki własne powiatu • dotacje celowe, • fundusze europejskie
	Prowadzenie działań na rzecz integracji środowiska rodzin zastępczych	PCPR OPS CUS NGO	• liczba spotkań/wydarzeń, w których wzięły udział rodziny zastępcze, • liczba rodzin biorących udział w spotkaniach/wydarzeniach	PCPR	• środki własne powiatu, • środki własne gmin
1.2. Zapewnianie wsparcia rodzinom biologicznym dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	Prowadzenie poradnictwa specjalistycznego dla rodziców biologicznych ukierunkowanego na wzmocnienie ich wydolności opiekuńczo-wychowawczej	PCPR PPP OPS CUS	• liczba rodziców biologicznych korzystających z poradnictwa specjalistycznego, • liczba porad udzielonych rodzicom biologicznym	PCPR CUS OPS	• środki własne powiatu • środki własne gmin • fundusze europejskie
	Zapewnienie członkom rodzin biologicznych dostępu do różnych form terapii zorientowanej na przezwyciężanie problemów występujących w rodzinach	PCPR PPP OPS CUS	• liczba przeprowadzonych sesji terapeutycznych, • liczba członków rodzin biologicznych korzystających z terapii	PCPR CUS OPS	• środki własne powiatu • środki własne gmin • fundusze europejskie
	Wspieranie i promowanie różnych form współpracy rodzin biologicznych z rodzinami zastępczymi i instytucjami sprawującymi pieczę zastępczą	PCPR DD	• liczba rodzin biologicznych współpracujących z rodzinami zastępczymi i instytucjami sprawującymi pieczę zastępczą	PCPR CUS OPS	• środki własne powiatu • środki własne gmin • fundusze europejskie

1.3. Otoczenie kompleksowym wsparciem dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	Monitorowanie sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	PCPR PPP	• liczba dzieci objętych monitoringiem • liczba raportów zawierających ocenę sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	PCPR PPP	• środki własne powiatu
	Zapewnienie dostępu do poradnictwa specjalistycznego dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych	PCPR PPP OPS CUS	• liczba dzieci korzystających z poradnictwa specjalistycznego, • liczba porad udzielonych dzieciom	PCPR PPP	• środki własne powiatu, • środki własne gmin • fundusze europejskie
	Wspieranie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych i społecznych dzieci i młodzieży umieszczonych w pieczy zastępczej	PCPR PPP DD NGO placówki oświatowe świetlice środowiskowe	• liczba zrealizowanych działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży umieszczonych w pieczy zastępczej, • liczba uczestników tych programów	PCPR	• środki własne powiatu, • dotacje celowe, • fundusze europejskie
	Wspieranie działań na rzecz rozwoju aktywnych form spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży umieszczonych w pieczy zastępczej	PCPR DD NGO placówki oświatowe świetlice środowiskowe	• liczba działań podjętych na rzecz rozwoju aktywnych form spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej • liczba uczestników tych działań	PCPR	• środki własne powiatu, • dotacje celowe, • fundusze europejskie
	Rozwijanie współpracy z instytucjami pomocowymi w zakresie udzielania kompleksowej pomocy dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej	PCPR PPP OPS CUS DD NGO placówki oświatowe świetlice środowiskowe	• liczba spotkań partnerów, • liczba wspólnych inicjatyw, • liczba dzieci, na rzecz których zostały podjęte działania	PCPR	• środki własne powiatu, • środki własne gmin

1.4. Udzielanie wsparcia w procesie usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej	Sprawowanie nadzoru nad procesem usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej	PCPR PPP	• liczba usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej objętych nadzorem	PCPR	• środki własne powiatu
	Zapewnianie dostępu do poradnictwa specjalistycznego usamodzielniającym się wychowankom pieczy zastępczej	PCPR PPP	• liczba wychowanków korzystających z poradnictwa, • liczba udzielonych porad	PCPR	• środki własne powiatu • fundusze europejskie
	Wspieranie usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej w realizacji indywidualnych programów usamodzielniania, w szczególności w zakresie kontynuowania nauki i zagospodarowania	PCPR	• liczba usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej korzystających z różnych form wsparcia	PCPR	• środki własne powiatu
	Wzmacnianie zasobu lokalowego mieszkań treningowych i mieszkań wspomaganych dla usamodzielnianych wychowanków	PCPR	• kwota środków wydatkowanych na wzmocnienie zasobów lokalowych; • liczba i zakres zmian dokonanych w mieszkaniach treningowych i wspomaganych	PCPR	• środki własne powiatu • środki własne gmin • dotacje celowe • fundusze europejskie

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 69. Cele szczegółowe oraz kierunki działań przewidziane do realizacji w ramach celu strategicznego 2: *Rozwój i wzmocnienie systemu wsparcia osób znajdujących się w sytuacjach kryzysowych, w tym spowodowanych przemocą domową*

Cel strategiczny 2: Rozwój i wzmocnienie systemu wsparcia osób znajdujących się w sytuacjach kryzysowych, w tym spowodowanych przemocą domową					
Cele szczegółowe	Kierunki działań	Wiodące podmioty odpowiedzialne za realizację	Wskaźniki monitorujące	Źródła wskaźników	Źródła finansowania
2.1. Upowszechnianie wiedzy na temat różnych sytuacji kryzysowych, w tym przemocy domowej, a także możliwości udzielenia i uzyskania wsparcia	Prowadzenie kampanii informacyjnych na rzecz podnoszenia świadomości społecznej odnośnie do sytuacji kryzysowych, w tym spowodowanych przemocą domową	PCPR OPS CUS NGO	• liczba zorganizowanych kampanii informacyjnych, • liczba materiałów informacyjnych (ulotek, informatorów), • liczba stron internetowych z udostępnionymi informacjami, • liczba postów z informacjami umieszczonych na portalach społecznościowych podmiotów realizujących strategię, • liczba „dni otwartych” realizowanych przez PIK dla mieszkańców powiatu mikołowskiego • liczba osób korzystających z „dni otwartych”	PCPR OPS CUS	• środki własne powiatu, • dotacje celowe, • fundusze europejskie
	Opracowanie i realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych dotyczących sytuacji kryzysowych, w tym spowodowanych przemocą domową, skierowanych do szkół działających na terenie powiatu mikołowskiego	PCPR	• liczba opracowanych programów edukacyjno-profilaktycznych, • liczba szkół realizujących programy edukacyjno-profilaktyczne, • liczba klas szkolnych biorących udział w warsztatach edukacyjno-profilaktycznych	PCPR	• środki własne powiatu, • dotacje celowe, • fundusze europejskie

	Aktualizacja bazy podmiotów świadczących specjalistyczną pomoc w poszczególnych sytuacjach kryzysowych	PCPR NGO	umieszczenie na stronie internetowej PCPR zaktualizowanego informatora zawierającego bazy teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących działania wspierające i pomocowe w poszczególnych sytuacjach kryzysowych	PCPR	środki własne powiatu
2.2. Badanie i monitorowanie sytuacji kryzysowych, w tym zjawiska przemocy domowej na terenie powiatu	Opracowanie narzędzi umożliwiających diagnozowanie i monitorowanie źródeł sytuacji kryzysowych	PCPR OPS CUS KPP NGO	liczba narzędzi umożliwiających diagnozowanie i monitorowanie sytuacji kryzysowych	PCPR	- środki własne powiatu, - środki własne gmin, - dotacje celowe, - fundusze europejskie
	Monitorowanie potrzeb poprzez prowadzenie systematycznej diagnozy w zakresie sytuacji kryzysowych, w tym przemocy domowej	PCPR OPS CUS	- liczba przeprowadzonych badań diagnozujących sytuacje kryzysowe - liczba sporządzonych raportów zawierających diagnozę sytuacji kryzysowych	PCPR OPS CUS	- środki własne powiatu, gmin, - fundusze europejskie
2.3. Otoczenie wielowymiarowym wsparciem osób doświadczających sytuacji kryzysowych, w tym przemocy domowej	Zapewnienie mieszkania interwencyjno-terapeutycznego dla osób doświadczających przemocy domowej oraz osób w innej sytuacji kryzysowej wymagającej zabezpieczenia miejsca pobytu	PCPR NGO	liczba mieszkań interwencyjno-terapeutycznych działających na terenie powiatu	PCPR	- środki własne powiatu - środki własne gmin - fundusze europejskie
	Udzielanie psychologicznego wsparcia osobom doświadczającym sytuacji kryzysowej w formie indywidualnej i grupowej	PCPR OPS CUS	- liczba osób uczestniczących w działaniach indywidualnych, - liczba osób uczestniczących w działaniach grupowych, - liczba klas szkolnych objętych wsparciem, - liczba udzielonych porad psychologicznych,	PCPR OPS CUS	- środki własne powiatu - środki własne gmin - fundusze europejskie

			• liczba grup wsparcia, • liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia.		
	Udzielanie wsparcia specjalistycznego osobom w sytuacji kryzysowej, w szczególności w formie pomocy psychiatrycznej, pedagogicznej, mediacyjnej, prawnej i rodzinnej	PCPR OPS CUS	• liczba osób korzystających z pomocy psychiatrycznej, • liczba udzielonych porad psychiatrycznych, • liczba osób korzystających z pomocy pedagogicznej, • liczba udzielonych porad pedagogicznych, • liczba osób korzystających z porad prawnych, • liczba udzielonych porad prawnych, • liczba osób korzystających z pomocy mediatora, • liczba zrealizowanych mediacji, • liczba porad udzielonych rodzicom, • liczba edycji Szkoły Rodziców, • liczba osób biorących udział w Szkole Rodziców	PCPR OPS CUS	• środki własne powiatu • środki pozyskiwane ze źródeł zewnętrznych
	Realizacja programów terapeutycznych dla osób w sytuacji kryzysowej, w tym doznających przemocy domowej	PCPR	• liczba zrealizowanych programów terapeutycznych, • liczba osób biorących udział w programach terapeutycznych, • liczba grup terapeutycznych, • liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne	PCPR	• środki własne powiatu • środki pozyskiwane ze źródeł zewnętrznych • fundusze europejskie
	Zapewnienie dostępu do lokalnego telefonu zaufania dla osób będących w sytuacji kryzysowej, w tym doznających przemocy domowej	PCPR NGO OPS CUS	• liczba linii telefonicznych, • liczba przeprowadzonych rozmów i interwencji,	PCPR NGO OPS CUS	• środki własne powiatu

	Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych oraz terapeutyczno-psychologicznych dla osób stosujących przemoc domową	PCPR	• liczba edycji programów korekcyjno-edukacyjnych i terapeutyczno-psychologicznych dla osób stosujących przemoc domową, • liczba osób objętych programem korekcyjno-edukacyjnym, • liczba osób objętych programem terapeutyczno-psychologicznym, • liczba osób, które uczestniczyły w terapii indywidualnej, • liczba grup terapeutycznych, • liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne	PCPR	• środki własne powiatu • środki pozyskiwane ze źródeł zewnętrznych • dotacja celowa
2.4. Wzmocnienie współpracy pomiędzy instytucjami działającymi na rzecz osób będących w sytuacjach kryzysowych, w tym działających w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej	Skoordynowanie działań podejmowanych przez instytucje i organizacje lokalne (publiczne i pozarządowe) realizujące wsparcie dla osób będących w sytuacjach kryzysowych, w tym na rzecz osób doświadczających przemocy domowej	PCPR OPS CUS KPP NGO GKRPA ZI Prokuratura Sądy	• liczba podpisanych porozumień i umów o współpracy, • liczba wspólnych inicjatyw – spotkań / konferencji / warsztatów / prelekcji / akcji społecznych / projektów, • liczba osób biorących udział w aktywnościach	PCPR	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • dotacje celowe, • fundusze europejskie
	Rozwijanie współpracy z kuratorami sądowymi, prokuraturą, sądami, policją w celu zwiększenia liczby osób uczestniczących w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową	PCPR KPP Prokuratura Sądy	• liczba zorganizowanych spotkań, • liczba osób uczestniczących w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową	PCPR	• środki własne powiatu • dotacje celowe
	Podejmowanie współpracy pomiędzy różnymi podmiotami i organizacjami pozarządowymi w ramach Zespołów Interdyscyplinarnych do Spraw Przeciwdziałania Przemocy Domowej	PCPR OPS CUS NGO	• liczba porozumień o współpracy gmin z PCPR w zakresie uczestnictwa w Zespołach Interdyscyplinarnych do Spraw Przeciwdziałania Przemocy Domowej	PCPR	• środki własne powiatu • środki własne gmin

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 70. Cele szczegółowe oraz kierunki działań przewidziane do realizacji w ramach celu strategicznego 3: *Podniesienie jakości życia i ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych zamieszkujących na terenie powiatu*

Cel strategiczny 3: Podniesienie jakości życia i ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych zamieszkujących na terenie powiatu					
Cele szczegółowe	Kierunki działań	Wiodące podmioty odpowiedzialne za realizację	Wskaźniki monitorujące	Źródła wskaźników	Źródła finansowania
3.1. Wzrost poziomu integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami i osób starszych	Usuwanie barier architektonicznych, technicznych, transportowych i komunikacyjnych	PCPR PFRON	liczba działań na rzecz likwidacji barier architektonicznych, technicznych, transportowych i komunikacyjnych	PCPR	- środki własne powiatu, - środki własne gmin, - dotacje celowe, - fundusze europejskie
	Organizowanie wydarzeń integrujących osoby z niepełnosprawnościami i osób starszych ze środowiskiem lokalnym	PCPR NGO OPS CUS ośrodki kultury	- liczba zorganizowanych wydarzeń o charakterze sportowym, rekreacyjnym, kulturalnym - liczba uczestników wydarzeń	PCPR ośrodki kultury	- środki własne powiatu, - PFRON, - środki własne gmin, - fundusze europejskie
	Wspieranie działań organizacji pozarządowych działających na rzecz integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami i osób starszych	PCPR NGO	- liczba wspartych projektów; - liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami, z którymi współpracuje PCPR i inne jednostki powiatu	PCPR	- środki własne powiatu, - dotacje celowe, - PFRON, - fundusze europejskie
3.2. Wzmacnianie samodzielności osób z niepełnosprawnościami	Pozyskiwanie wolontariuszy działających na rzecz osób niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania	NGO PCPR	- liczba pozyskanych wolontariuszy, - liczba osób z niepełnosprawnościami, korzystających ze wsparcia wolontariuszy	NGO PCPR	- środki własne powiatu - środki własne gmin - fundusze europejskie - dotacje celowe

	Udzielanie wsparcia osobom z niepełnosprawnościami w samodzielnym zaspakajaniu potrzeb i rozwiązywaniu wyzwań dnia codziennego	PCPR OPS CUS NGO	• liczba osób z niepełnosprawnościami, którym udzielono wsparcia, • liczba i rodzaje udzielonych usług	PCPR OPS CUS	• środki własne powiatu • środki własne gmin • dotacje celowe • PFRON, • fundusze europejskie
	Rozwijanie systemu mieszkań wspomaganych, treningowych i chronionych dla osób z niepełnosprawnościami	PCPR gminy	• liczba utworzonych mieszkań wspomaganych, treningowych i chronionych, • liczba osób korzystających z mieszkań wspomaganych, treningowych i chronionych	PCPR gminy	• środki własne powiatu • środki własne gmin, • dotacje celowe, • PFRON
3.3. Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami	Prowadzenie i rozwijanie istniejących warsztatów terapii zajęciowej	PCPR PFRON NGO	• liczba warsztatów, • liczba uczestników zajęć	PCPR	• PFRON, • środki własne powiatu, • fundusze europejskie, • dotacje celowe
	Wspieranie działalności istniejących Zakładów Aktywizacji Zawodowej i inicjowanie powstawania nowych podmiotów tego typu	Powiat NGO	• liczba osób pracujących w ramach ZAZ, • liczba nowych miejsc pracy	PCPR	• PFRON, • środki własne powiatu, • fundusze europejskie
	Promowanie aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych wśród pracodawców	PCPR PUP NGO	• liczba rozdyskrebowanych materiałów promocyjnych i zorganizowanych kampanii	PCPR PUP NGO	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • fundusze europejskie
	Organizowanie szkoleń, kursów, treningów zawodowych dla osób z niepełnosprawnościami	PCPR PUP NGO	• liczba zorganizowanych szkoleń, kursów i treningów, • liczba osób korzystających ze szkoleń, kursów i treningów, • liczba osób, które ukończyły szkolenia, kursy i treningi	PCPR PUP NGO	• PFRON, • środki własne powiatu, • fundusze europejskie

	Promowanie i wspieranie tworzenia miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami	PCPR PUP PFRON	• liczba utworzonych miejsc pracy dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami, bądź dostosowanych do specjalnych wymagań, • liczba osób z niepełnosprawnościami zatrudnionych w ramach działań wspieranych przez instytucje powiatowe	PCPR PUP	• PFRON, • środki własne powiatu, • fundusze europejskie, • środki lokalnych przedsiębiorców
	Upowszechnianie idei ekonomii społecznej ukierunkowanej na aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnościami	PCPR PUP	• liczba spotkań informacyjnych i innych wydarzeń promujących ideę ekonomii społecznej	PCPR PUP	• OWES , • PFRON, • fundusze europejskie
	Tworzenie podmiotów ekonomii społecznej (PES) oferujących miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami	PCPR PUP	• liczba stworzonych podmiotów ekonomii społecznej, • liczba utworzonych miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami	PCPR PUP	• OWES, • PFRON, • fundusze europejskie
3.4. Poprawa kondycji psychofizycznej osób z niepełnosprawnościami	Organizowanie opieki wytchnieniowej dla osób z niepełnosprawnością oraz ich opiekunów	PCPR OPS CUS NGO	• liczba osób korzystających z opieki wytchnieniowej, • liczba zrealizowanych godzin opieki wytchnieniowej w przeliczeniu na 1 beneficjenta	PCPR OPS	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • PFRON
	Pomoc w zakupie sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych	PCPR PFRON NGO	• liczba osób korzystających ze wsparcia w zakresie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, • liczba zakupionych sprzętów, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych	PCPR PFRON	• PFRON, • środki własne powiatu, • fundusze europejskie
	Wsparcie w organizacji turnusów rehabilitacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami	PCPR NGO PFRON	• liczba osób korzystających z turnusów rehabilitacyjnych, • liczba zorganizowanych turnusów rehabilitacyjnych,	PCPR	• PFRON, • środki własne powiatu,

			• liczba oferowanych dofinansowań do miejsc na turnusy rehabilitacyjne		• fundusze europejskie
	Pomoc w dostępie do specjalistycznego wsparcia psychologicznego, medycznego i rehabilitacyjnego	PCPR NZOZ	• liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały ze specjalistycznego wsparcia, • liczba usług, z których skorzystały osoby z niepełnosprawnościami	PCPR	• PFRON, • środki własne powiatu, • NFZ
3.5. Rozwój lokalnych sieci wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin oraz osób zagrożonych niepełnosprawnością	Zapewnienie wsparcia asystentów osobistych osób niepełnosprawnych	PCPR OPS CUS NGO	• liczba osób z niepełnosprawnościami które uzyskały wsparcie asystenta osobistego, • liczba asystentów osobistych	PCPR OPS CUS NGO	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • dotacje celowe • PFRON, • fundusze europejskie
	Tworzenie grup samopomocowych i innych nieformalnych form wsparcia środowiskowego osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin (np. banki czasu, grupy wsparcia sąsiedzkiego, centra wolontariatu itp.)	PCPR OPS CUS NGO	• liczba grup samopomocowych i innych form wsparcia, • liczba osób z niepełnosprawnościami i członków ich rodzin korzystających ze wsparcia	PCPR	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • dotacje celowe, • fundusze europejskie
	Zapewnienie dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami dostępu do kształcenia specjalnego	powiat gminy	• liczba szkół specjalnych, • liczba dzieci i młodzieży uczęszczających do szkół specjalnych, • liczba dzieci korzystających z kształcenia specjalnego, • liczba szkolnych oddziałów integracyjnych	powiat gminy	• środki własne powiatu, • środki własne gmin
	Udzielanie wsparcia psychologicznego rodzinom osób z niepełnosprawnościami	PCPR PIK	• liczba osób korzystających ze wsparcia, • liczba udzielonych porad	PCPR	• środki własne powiatu

	Wsparcie osób przewlekle i chronicznie chorych i ich rodzin	PCPR OPS CUS NZOZ	liczba osób przewlekle i chronicznie chorych, które uzyskały wsparcie	PCPR OPS CUS	- środki własne powiatu, - środki własne gmin, - NFZ
3.6. Wzrost efektywności instytucjonalnego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami	Wdrażanie innowacyjnych, adekwatnych do zmieniającej się rzeczywistości, form wsparcia osób dotkniętych niepełnosprawnością ich rodzin i osób zagrożonych niepełnosprawnością	PCPR OPS CUS NGO	liczba wdrożonych innowacyjnych form pomocy	PCPR OPS CUS	- środki własne powiatu, - środki własne gmin, - PFRON, - fundusze europejskie
	Poszerzenie zakresu usług świadczonych na rzecz osób niepełnosprawnych	PCPR OPS CUS NGO	liczba wprowadzonych nowych usług	PCPR OPS CUS	- środki własne powiatu, - środki własne gmin, - fundusze europejskie
	Wzmacnianie współpracy pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz integracji i rehabilitacji osób niepełnosprawnych	PCPR OPS CUS NGO	liczba wspólnych przedsięwzięć, akcji, spotkań i konferencji	PCPR OPS CUS	- środki własne powiatu, - środki własne gmin, - fundusze europejskie

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 71. Cele szczegółowe oraz kierunki działań przewidziane do realizacji w ramach celu strategicznego 4: *Zwiększenie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców powiatu poprzez wspieranie inkluzywnych form zatrudnienia i przedsiębiorczości*

Cel strategiczny 4: Zwiększenie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców powiatu poprzez wspieranie inkluzywnych form zatrudnienia i przedsiębiorczości					
Cele szczegółowe	Kierunki działań	Wiodące podmioty odpowiedzialne za realizację	Wskaźniki monitorujące	Źródła wskaźników	Źródła finansowania
4.1. Zwiększenie zatrudnienia bezrobotnych z uwzględnieniem osób z niepełnosprawnościami będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy	Udzielanie wsparcia w zatrudnieniu z wykorzystaniem dostępnych instrumentów rynku pracy	PUP CUS OPS	- liczba osób bezrobotnych objętych wsparciem, - liczba wykorzystanych form wsparcia	PUP CUS OPS	- środki własne powiatu, - środki własne gmin, - dotacje celowe, - fundusze europejskie
	Kształtowanie postaw aktywnych w zakresie planowania kariery zawodowej poprzez poradnictwo i działania promocyjne	PUP PPP NGO placówki oświatowe	- liczba podjętych działań, - liczba udzielonych konsultacji - liczba osób objętych wsparciem	PUP PPP placówki oświatowe	- środki własne powiatu, - środki własne gmin, - fundusze europejskie
	Organizowanie kursów, szkoleń i treningów w zakresie nabywania kompetencji i podnoszenia kwalifikacji zawodowych	PUP NGO	- liczba kursów, szkoleń i treningów, - liczba osób korzystających z kursów, szkoleń i treningów	PUP	- środki własne powiatu, - środki własne gmin, - fundusze europejskie
	Wspieranie aktywności zawodowej osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy	PUP PCPR	- liczba form wsparcia udzielanych osobom defaworyzowanym na rynku pracy, - liczba osób korzystających z form wsparcia	PUP PCPR	- środki własne powiatu, - środki własne gmin, - fundusze europejskie, - PFRON
	Refundowanie kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy oraz	PUP	liczba dofinansowanych miejsc pracy	PUP	PFRON,

	dofinansowywanie wynagrodzeń osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy	PFRON		PFRON	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • fundusze europejskie
	Wspieranie systemu opieki nad dziećmi, (w szczególności do 3. roku życia) i osobami zależnymi, umożliwiające osobom sprawującym opiekę podjęcie zatrudnienia	PUP PCPR OPS CUS	• liczba osób uzyskujących wsparcie, • liczba dzieci i osób zależnych korzystających z opieki	PUP PCPR OPS CUS	• środki własne powiatu, • środki własne gmin
4.2. Rozwijanie współpracy z przedsiębiorcami i innymi podmiotami związanymi z rynkiem pracy w zakresie zwiększania poziomu zatrudnienia	Współpraca z pracodawcami w celu ciągłego dostosowywania oferty edukacyjnej i innych form zdobywania umiejętności zawodowych do lokalnego rynku pracy i kierunków jego rozwoju	PUP placówki oświatowe przedsiębiorcy NGO	• liczba spotkań konsultacyjnych, • liczba działań podjętych w celu dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy	PUP	• środki własne powiatu, • środki własne gmin
	Tworzenie międzysektorowych partnerstw na rzecz pozyskiwania środków finansowych na realizację zadań z zakresu promocji zatrudnienia, przeciwdziałania bezrobociu, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej bezrobotnych	PUP NGO przedsiębiorcy	• liczba zawiązanych partnerstw, • liczba złożonych wniosków o finansowanie projektów, • wartość uzyskanego dofinansowania	PUP NGO	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • fundusze europejskie
	Podejmowanie działań zmierzających do stworzenia na terenie powiatu rozbudowanej sieci instytucji i organizacji działających na rzecz osób bezrobotnych i ich rodzin	PUP PCPR CUS OPS NGO	• liczba utworzonych sieci, • liczba instytucji tworzących sieci • liczba podjętych działań	NGO OPS CUS NGO PCPR	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • fundusze europejskie
4.3. Rozwijanie przedsiębiorczości w tym przedsiębiorczości społecznej na terenie powiatu	Udzielanie wsparcia merytorycznego i finansowego osobom i podmiotom zamierzającym rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej	PUP NGO	• liczba osób, które uzyskały środki na otwarcie działalności gospodarczej, • liczba osób, które ukończyły szkolenie w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej,	PUP	• środki własne powiatu, • fundusze europejskie

			• liczba spotkań informacyjnych i szkoleń dotyczących samozatrudnienia i prowadzenia działalności gospodarczej		
	Wsparcie w tworzeniu nowych podmiotów ekonomii społecznej (PES) ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw społecznych	PUP OWES NGO	• liczba nowych PES, • liczba nowych miejsc pracy w PES	PUP OWES	• OWES, • środki własne powiatu, • fundusze europejskie
	Wsparcie istniejących podmiotów ekonomii społecznej (PES) w zakresie tworzenia miejsc pracy dla osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy.	PUP OWES	• liczba podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatu, • liczba miejsc pracy w PES	PUP OWES	• OWES, • środki własne powiatu, • fundusze europejskie
	Subsydiowanie zatrudnienia, zgodnie z katalogiem form wsparcia określonych w Ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy	PUP	• liczba subsydiowanych miejsc pracy, • liczba przedsiębiorstw, które uzyskały subsydia	PUP	• środki własne powiatu

Źródło: opracowanie własne.

TABELA 72. Cele szczegółowe oraz kierunki działań przewidziane do realizacji w ramach celu strategicznego 5: *Wzmocnienie zasobów instytucjonalnych, poszerzenie zakresu realizowanych usług oraz wsparcie kadr instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie powiatu*

Cel strategiczny 5: Wzmocnienie zasobów instytucjonalnych, poszerzenie zakresu realizowanych usług oraz wsparcie kadr instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie powiatu					
Cele szczegółowe	Kierunki działań	Wiodące podmioty odpowiedzialne za realizację	Wskaźniki monitorujące	Źródła wskaźników	Źródła finansowania
5.1. Rozwój infrastruktury instytucji pomocy społecznej działających na terenie powiatu	Podejmowanie działań na rzecz poprawy warunków lokalowych PCPR i jednostek podlegających PCPR	Powiat	• liczba nowych pomieszczeń/budynków w dyspozycji PCPR, • liczba wyremontowanych pomieszczeń/budynków w dyspozycji PCPR	PCPR	• środki własne powiatu • środki zewnętrzne
	Podejmowanie działań na rzecz poprawy wyposażenia pomieszczeń pozostających w dyspozycji PCPR	Powiat	• liczba nowych sprzętów oddanych do użytku	PCPR	• środki własne powiatu
5.2. Podnoszenie poziomu i rozszerzanie zakresu usług świadczonych w obszarze pomocy społecznej dla osób i grup wymagających wsparcia	Świadczenie wysokiej jakości usług w zakresie szeroko rozumianej pomocy społecznej w obszarze potrzeb związanych ze zdrowiem	PCPR OPS CUS	• liczba podjętych działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami (w tym opiekunów nieformalnych tych osób), • liczba podjętych działań na rzecz osób doświadczających długotrwałej choroby, • liczba usług udzielonych osobom starszym, • liczba osób starszych i niepełnosprawnych, którym udzielono wsparcia	PCPR	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • dotacje celowe, • fundusze europejskie
	Opracowanie i wdrożenie nowych form wsparcia dla osób w kryzysie	PCPR OPS CUS NGO	• liczba nowych form wsparcia, • liczba osób korzystających z nowych form wsparcia	PCPR	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • dotacje celowe, • fundusze europejskie

	Opracowanie i wdrożenie nowych form wsparcia dla osób z niepełnosprawnością, seniorów, a także osób zagrożonych niepełnosprawnością	PCPR OPS CUS NGO	• liczba nowych form wsparcia, • liczba osób korzystających z nowych form wsparcia	PCPR	• środki własne powiatu, • dotacje celowe, • fundusze europejskie
	Opracowanie i wdrożenie programu na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi i wsparcia psychiatrycznego	PCPR OPS CUS NGO	• liczba opracowanych programów na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi, • liczba podjętych działań na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi, • liczba osób objętych działaniami programu	PCPR OPS CUS	• środki własne powiatu
	Zapewnienie miejsc tymczasowego schronienia dla osób doznających przemocy domowej lub doświadczających innej sytuacji kryzysowej wymagającej zabezpieczenia miejsca pobytu	PCPR OPS CUS NGO	• liczba mieszkań interwencyjno-terapeutycznych, • liczba miejsc w całodobowych ośrodkach wsparcia, • liczba osób, korzystających ze schronienia	PCPR OPS CUS	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • dotacje celowe, • fundusze europejskie
5.3. Zapewnienie odpowiedniej obsady kadrowej w instytucjach pomocowych na terenie powiatu	Prowadzenie monitoringu zasobów kadrowych	PCPR OPS CUS	• liczba zatrudnionych pracowników • liczba wakatów	PCPR OPS CUS	• środki własne powiatu, • środki własne gmin
	Zwiększenie zatrudnienia wykwalifikowanej kadry pomocy społecznej	Powiat Gminy	• liczba zatrudnionych pracowników (liczba nowych etatów)	PCPR OPS CUS	• środki własne powiatu
	Prowadzenie działań na rzecz wzmocnienia służb społecznych oraz promowania wolontariatu w instytucjach pomocowych i organizacjach pozarządowych	PCPR OPS CUS NGO	• liczba zrealizowanych akcji promocyjnych • liczba pozyskanych wolontariuszy	PCPR OPS CUS NGO	• środki własne powiatu, • środki własne gmin

5.4. Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy społecznej	Diagnozowanie potrzeb szkoleniowych kadry instytucji pomocowych	PCPR OPS CUS	• liczba diagnoz potrzeb szkoleniowych, • wykaz potrzeb szkoleniowych raz w roku	PCPR	• środki własne powiatu
	Zapewnienie pracownikom służb społecznych dostępu do udziału w szkoleniach specjalistycznych	PCPR OPS CUS	• liczba szkoleń zrealizowanych przez pracowników, • Liczba osób biorących udział w szkoleniach	PCPR OPS CUS	• środki własne powiatu, • środki własne gmin
	Zapewnienie kadrze pomocy społecznej dostępu do superwizji, coachingu, grup wsparcia	PCPR OPS CUS	• liczba zrealizowanych spotkań superwizyjnych (w tym regularnych superwizji koleżeńskich), sesji coachingowych, spotkań grup wsparcia, • liczba uczestników superwizji, coachingu, grup wsparcia	PCPR	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • dotacje celowe, • fundusze europejskie
5.5. Integrowanie działań służb społecznych na poziomie powiatu	Współpraca ze szkołami i uczelniami wyższymi w celu wzmocnienia kadr służb społecznych i promocji wolontariatu	PCPR	• liczba praktykantów • liczba wolontariuszy • liczba działań na rzecz promocji zawodu przy współpracy ze szkołami i uczelniami	PCPR	• środki własne powiatu,
	Wypracowanie jednolitych procedur dotyczących ochrony osób doznających przemocy domowej obejmujących współdziałanie wszystkich instytucji z terenu powiatu	PCPR OPS CUS KPP NGO GKRPA ZI Prokuratura Sądy	• ujednolicony i uporządkowany spis działań z oznaczeniem kolejności i rodzajów zadań realizowanych przez poszczególne podmioty współpracujące	PCPR	• środki własne powiatu, • środki własne gmin
	Prowadzenie szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej skierowanych do instytucji pracujących w tym obszarze (np. służba zdrowia, oświata, pomoc społeczna, policja, GKRPA)	PCPR OPS CUS	• liczba zrealizowanych szkoleń • liczba uczestników szkoleń • liczba podmiotów, które skorzystały ze szkoleń	PCPR OPS CUS	• środki własne powiatu • fundusze europejskie • dotacje celowe

	Promowanie i realizacja działań edukacyjno-informacyjnych dotyczących potrzeb, zasobów i problemów osób z niepełnosprawnościami skierowanych do różnych odbiorców	PCPR NGO OPS CUS podmioty szkoleniowe	• liczba działań edukacyjno-informacyjnych, • liczba odbiorców działań edukacyjno-informacyjnych	PCPR	• środki własne powiatu, • środki własne gmin, • PFRON, • fundusze europejskie
5.6. Wsparcie działań ukierunkowanych na rozwój wsparcia środowiskowego	Wsparanie inicjatyw oddolnych (obywatelskich), mających na celu integrację społeczną i samopomoc w środowisku lokalnym	PCPR OPS CUS NGO	• liczba wspartych inicjatyw	PCPR OPS CUS	• środki własne powiatu • fundusze europejskie

Źródło: opracowanie własne.

10.3. System wdrażania, zarządzania i monitorowania realizacji Strategii

10.3.1. Odbiorcy strategii

Odbiorcami *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* są wszyscy mieszkańcy powiatu mikołowskiego, w szczególności zaś ci, którzy z różnych przyczyn znaleźli się w trudnej sytuacji i wymagają pomocy w celu odzyskania zdolności do samodzielnego funkcjonowania. Głównymi adresatami działań przewidzianych w strategii są zatem:

- dzieci wymagające umieszczenia w pieczy zastępczej;
- rodziny, w tym rodziny zastępcze;
- osoby z niepełnosprawnością;
- seniorzy;
- osoby doznające przemocy;
- osoby w sytuacjach kryzysowych;
- osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (tj. osoby w kryzysie bezdomności, ubóstwa, choroby psychicznej czy braku zatrudnienia);
- osoby z uzależnieniami.

Adresatami *Strategii* są zarówno osoby, jak i rodziny. W *Strategii* definiuje się rodzinę jako „osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące”. Nadmienić należy, że takie określenie rodziny nie zakłada konieczności występowania instytucjonalnej formy małżeństwa ani więzi pokrewieństwa. Rodziną nazwana zostanie natomiast każda grupa osób, która wykazuje cechy pozostawania we wspólnym gospodarstwie domowym.

10.3.2. Zarządzanie realizacją Strategii

Zarządzanie strategią można określić jako kompleksowy i ciągły proces zarządzania ukierunkowany na realizację celów i zadań strategicznych. Skuteczne zarządzanie strategią polega przede wszystkim na wykorzystaniu szans i sprostaniu wyzwaniom, jakie stoją przed podmiotami odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych celów sformułowanych w strategii.

W przypadku zarządzania strategią rozwiązywania problemów społecznych, w realizację której zaangażowanych jest wiele podmiotów i instytucji, konieczne jest stworzenie systemu zarządzania realizacją strategii, którego naczelnym celem jest skoordynowanie ich działań.

System zarządzania realizacją *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* tworzą:

- Rada Powiatu Mikołowskiego, której zadaniem jest sprawowanie bieżącego nadzoru nad realizacją strategii oraz czuwanie nad tym, aby przy tworzeniu budżetu powiatu uwzględniane były działania zapisane w strategii;
- Zarząd Powiatu Mikołowskiego, który może powoływać zespoły wdrażające, monitorujące i aktualizujące Strategię;
- Starosta Mikołowski, który jest odpowiedzialny za wdrażanie strategii oraz funkcjonowanie wszystkich zespołów wdrażających, monitorujących i aktualizujących;

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych jako jednostka o charakterze operacyjnym, pełniąca funkcję koordynatora wdrażania strategii. Do zadań PCPR należy w szczególności:
 - gromadzenie dokumentacji związanej z jej wdrożeniem i realizacją,
 - dostarczanie aktualnej wersji strategii wszystkim jej realizatorom,
 - prowadzenie monitoringu w oparciu o otrzymane dane od jednostek realizujących zadania,
 - inicjowanie i organizowanie spotkań zespołu ds. wdrażania i monitorowania strategii,
 - sporządzanie raportów oraz przedkładanie ich Radzie Powiatu;
- realizatorzy Strategii, tj. jednostki odpowiedzialne za działania zapisane w dokumencie i zobowiązane do składania corocznych sprawozdań koordynatorowi Strategii.

10.3.3. Monitoring i system aktualizacji Strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 obejmuje okres czasowy dziesięciu lat. Koordynatorem realizacji założeń zapisanych w Strategii jest Powiatowe Centrum Pomocy w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych. Zapisy Strategii będą monitorowane poprzez systematyczne gromadzenie i analizę informacji dotyczących realizowanych działań.

Strategia zakłada ciągłość realizacji wytyczonych kierunków działań z zachowaniem wymogu wprowadzania niezbędnych zmian dostosowawczych, wynikających z aktualnej sytuacji ekonomicznej i społecznej w kolejnych latach. Dynamika zmian warunków zewnętrznych powoduje konieczność uwzględnienia możliwości elastycznego wprowadzania zmian modyfikujących ustalony w Strategii model działań. Powinny one być wynikiem monitoringu i ewaluacji realizacji założeń określonych w dokumencie. Dbając o efektywność tych procesów, zakłada się systematyczną ocenę osiągania strategicznych celów.

Po przyjęciu strategii zakłada się prowadzenie ewaluacji *on-going* w trakcie wdrażania oraz realizację ewaluacji *ex-post* po zakończeniu realizacji Strategii.

Ewaluacja *on-going* ma na celu bieżącą ocenę skuteczności konkretnych (wybranych) celów, a także ocenę systemu wdrażania Strategii. Służy ona modyfikacji i usprawnianiu działań, skuteczności i wpływu poszczególnych czynników na cele w strategii, sposobu wyboru projektów do realizacji. Jest to proces pozwalający na dokonywanie korekt i transformacji w czasie wdrażania Strategii pozwalających na skuteczną i efektywną realizację programu. Stwarza szansę obiektywnego przyjrzenia się dotychczasowym efektom i pozwala zweryfikować pierwotne założenia, które były podstawą stworzenia dokumentu. Na podstawie sprawozdawczości realizatorów, dokonywana będzie ewaluacja *on-going* Strategii, odnosząca się do wskaźników określonych w dokumencie dla poszczególnych działań. W jej ramach rozpatrywane będą następujące kwestie:

- aktualność problemów społecznych, na przewyciężanie których ukierunkowana jest Strategia,
- zachodzące zmiany w zakresie uwarunkowania i konsekwencji problemów społecznych będących przedmiotem strategii,
- aktualność całościowej wizji rozwoju powiatu i podejmowanych w związku z nią działań w zakresie przeciwdziałania problemom społecznym,

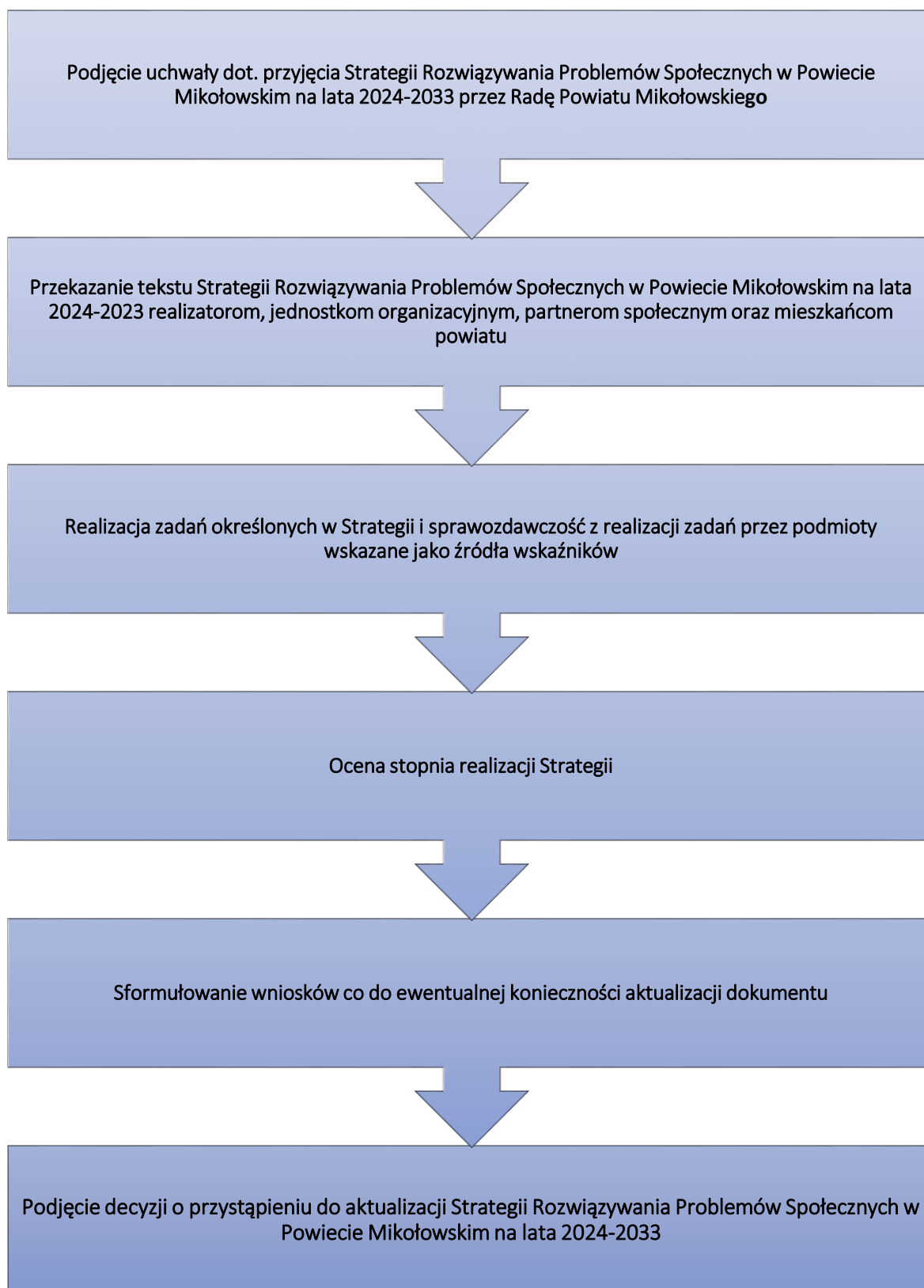
- aktualność celów strategicznych, celów szczegółowych oraz zadań ujętych w Strategii,
- aktualność wskaźników realizowanych zadań,
- możliwości finansowania realizacji zadań ze źródeł ujętych w Strategii.

Po dokonaniu analizy oraz oceny jakościowej stopnia realizacji Strategii sformułowane zostaną wnioski dotyczące ewentualnej potrzeby jej aktualizacji. Decyzja o rozpoczęciu procesu aktualizacji podjęta zostanie po rozpatrzeniu raportu z ewaluacji.

Po zakończeniu wdrażania Strategii, dokonana zostanie ewaluacja *ex-post* pod kątem realizacji założeń i celów strategicznych w niej ujętych. Jest ona każdorazowo przeprowadzana po zakończeniu realizacji strategii, a przed rozpoczęciem nowej. Pozwala na ocenę skuteczności, efektywności, trafność i użyteczność realizowanych działań w kontekście ostatecznych efektów – daje podstawy do oszacowania na ile udało się osiągnąć założone cele. Ponadto ewaluacja *ex-post* bada długotrwałe efekty (oddziaływanie) strategii oraz ich trwałość. Jest też istotnym źródłem informacji przy konstruowaniu kolejnych programów. Po przeprowadzeniu kompleksowej analizy oraz oceny stopnia realizacji strategii sformułowane zostaną wnioski o charakterze oceniającym całokształt realizacji działań ujmowanych w sfinalizowanej Strategii oraz wytyczne do stworzenia kolejnej.

Etapy wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033 przedstawia poniższy schemat.

SCHEMAT 3. Etapy wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033

Źródło: opracowanie własne.

10.4. Finansowanie Strategii

Założenia *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* będą realizowane w zależności od dostępnych środków finansowych. W celu ich pozyskania zakłada się ścisłe współdziałanie podmiotów funkcjonujących w obszarze polityki społecznej na różnych szczeblach administracyjnych.

Środki finansowe na działania zaplanowane w Strategii będą pochodzić z następujących źródeł:

- budżet Powiatu Mikołowskiego;
- budżet gmin: Łaziska Górne, Mikołów, Ornontowice, Orzesze, Wiry;
- budżet państwa w ramach dotacji na dofinansowanie zadań własnych oraz na finansowanie realizacji zadań zleconych,
- środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- fundusze europejskie,
- inne programy i granty.

Szczegółowe określenie wysokości planowanych środków na realizację Strategii nie jest możliwe ze względu na długi okres obowiązywania dokumentu, brak długookresowych źródeł finansowania, a także wieloletnich dokumentów finansowych określających planowane wydatki powiatu na bieżącą działalność.

W czasie realizacji zadań w zakresie monitoringu i ewaluacji Strategii, szczególna uwaga winna być poświęcona źródłom finansowania ujętym w dokumencie. Pojawienie się nowych źródeł lub brak możliwości finansowania zaplanowanych działań powinny stanowić istotne przesłanki do rozpoczęcia procesu aktualizacji dokumentu.

Przyjmuje się, że *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033* będzie dokumentem nadrzędnym nad tworzonymi programami z zakresu polityki społecznej powiatu. Cele i działania określone w Strategii będą określać kierunki finansowania polityki społecznej powiatu. Ponadto założenia zawarte w dokumencie powinny być brane pod uwagę przy tworzeniu i przyjmowaniu dalszych dokumentów długookresowych. W przypadku aktualizacji dokumentów strategicznych adekwatne zmiany powinny być także wprowadzone do Strategii. Jej założenia wyznaczać będą ponadto charakter działań w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na finansowanie zadań poszczególnych jednostek.

Źródła finansowania winny być również przedmiotem dogłębnej analizy podczas przygotowywania okresowej oceny stopnia jej realizacji. Pojawienie się nowych źródeł lub brak możliwości finansowania zaplanowanych działań mogą być również przesłankami do rozpoczęcia procesu aktualizacji dokumentu.

ŹRÓDŁA

Centra Usług Społecznych – Informator, Warszawa 2022, <https://www.gov.pl/attachment/6572d898-492c-4f1f-bafb-7aa06f37c2bf>

Frieske K., Poławski P., *Opieka i kontrola*, Warszawa 1996.

<http://bip.mikolow.kpp.policja.gov.pl/016/stan-bezpieczenstwa/10700,Stan-bezpieczenstwa-na-terenie-powiatu-mikolowskiego.htm>

<http://csr.biz.pl/>

<http://gopswyry.eu/>

http://jo.orzesze.bip.gmina.pl/index.php?id=783&a=1000&n_id=669

<http://www.borowa-wies.pl/>

<http://www.siloe.edu.pl/>

http://www.smilowice.mikolow.eu/index_pliki/sol14.html

<https://bip.cus.laziska.pl/placowka-wsparcia-dziennego>.

https://commission.europa.eu/system/files/2017-12/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_pl.pdf

<https://cus.laziska.pl/>

https://edukacjaustawicznadoroslych.eu/images/2021/3/10_3_2021.pdf

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0382&from=HU>

<https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/pl/czym-jest-efs>

<https://fundacjastoserc.pl/fundacja/>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19820350230/U/D19820230Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19910950425/U/D19910425Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19941110535/U/D19940535Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971230776/U/D19970776Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19980910578/U/D19980578Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040640593/U/D20040593Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20051791485/U/D20051485Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20051801493/U/D20051493Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20130001291/U/D20131291Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160000195/U/D20160195Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200001297/U/D20201297Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220002241/O/D20222241.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000390/U/D20230390Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000571/O/D20230571.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000735/U/D20230735Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001110/T/D20231110L.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001426/U/D20231426Lj.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20210000843/O/M20210843.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20220000767/O/M20220767.pdf>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20230001232/O/M20231232.pdf>

<https://mikolow.policja.gov.pl/download/50/750696/sprawozdanie-roczne-za-2022.odt>

<https://mikolow.praca.gov.pl/-/14407227--twoja-praca-twoj-sukces->

<https://mikolow.praca.gov.pl/-/15426561-aktywizacja-osob-mlodych-pozostajacych-bez-pracy-w-powiecie-mikolowskim-v->

<https://mikolow.praca.gov.pl/-/16106718-kierunek-praca>

<https://mikolow.praca.gov.pl/-/21235110-aktywizacja-osob-bezrobotnych-zarejestrowanych-w-powiatowym-urzedzie-pracy-w-mikolowie-i->

<https://mikolow.praca.gov.pl/-/3313637-aktywizacja-osob-bezrobotnych-w-wieku-30-zarejestrowanych-w-powiatowym-urzedzie-pracy-w-mikolowie-iv->

<https://mikolow.praca.gov.pl/-/3313675-aktywizacja-osob-mlodych-pozostajacych-bez-pracy-w-powiecie-mikolowskim-iv->

<https://mikolow.praca.gov.pl/dla-bezrobotnych-i-poszukujacych-pracy/formy-wsparcia>

<https://mikolow.praca.gov.pl/mikomlodzi-na-start>

<https://mikolowski.pl/o-powiecie/>

<https://mops.mikolow.eu/>

<https://mops.mikolow.eu/pliki/plik/sprawozdanie-z-dzialalnosci-mops-2022-1696848618.pdf>

<https://niepelnosprawni.slaskie.pl/content/1307433712>

<https://ops.pl/kategoria/baza-instytucji/typ/centrum-integracji-spoecznej/centrum-integracji-spoecznej-w-mikolowie/>

<https://ops.pl/kategoria/baza-instytucji/typ/osrodek-wsparcia-dzienny-dom-pomocy/dzienny-dom-pomocy-mikolow/>

<https://orzesze.pl/>

<https://pcpr.mikolowski.pl/>

<https://powrot.43-190.pl/home>

<https://psoni-mikolow.pl/>

<https://psoni-mikolow.pl/wp-content/uploads/2020/09/Sprawozdanie-OREW-2019.pdf>

<https://spis.ngo.pl/149604-stowarzyszenie-pomocna-dlon-krystyn-i-sympatykow>

<https://szpital-mikolow.com.pl/zaklad-pielegnacyjno-opiekunczy/>.

<https://www.bip.ornontowice.pl/bipkod/014/002/007>

<https://www.dd-orzesze.pl/>

<https://www.dpsorzesze.pl/>

https://www.facebook.com/CapellaNicolensis/?locale=pl_PL

https://www.facebook.com/p/Punkt-Interwencji-Kryzysowej-PCPR-Miko%C5%82%C3%B3w-100057121763621/?paipv=0&eav=Afb94WNVD06mRIS_Iza2MoBahWn0Tp9LR2JkbyWAHOysx_2TXuPAigHs4hJF1-ik8Jc&_rdr

<https://www.gov.pl/attachment/d8252b64-8f14-49b7-96c9-ac0a67bfd8df>

<https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju>,

<https://www.nzozpio.pl/>.

<https://www.oecd.org/poland/Better-Policy-Series-Poland-Nov-2017-PL.pdf>

<https://www.orzesze.pl/p,98,miejski-osrodek-pomocy-spoecznej>

<https://www.slaskie.pl/content/strategia-polityki-spoecznej-województwa-slaskiego>

<https://www.slaskie.pl/content/strategia-rozwoju-województwa-slaskiego-slaskie-2030>

<https://www.zmiana-mikolow.pl/>

<https://wyry.pl/aktualnosci/gminna-swietlica-srodowiskowa-w-wyrach-zaprasza/>

Jagiela J., *Interwencja kryzysowa w szkole. Część II Sytuacje kryzysowe dziecka*, „Psychologia w Szkole”, nr 4/2009.

Mały Rocznik Statystyczny Polski 2023, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/maly-rocznik-statystyczny-polski-2023,1,25.html>

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Stan i struktura demograficzno-społeczna ludności w województwie śląskim w świetle wyników NSP 2021, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2024, https://katowice.stat.gov.pl/download/gfx/katowice/pl/defaultaktualnosci/753/22/1/1/ludnosc_nsp_calosc.pdf

Rybka I., Trawkowska D., *Wytyczne do tworzenia samorządowych strategii rozwiązywania problemów społecznych*, w: *Strategie w polityce społecznej*, red. M. Grewiński, A. Karwacki, Warszawa 2009.

Statystyczne Vademecum Samorządowca, GUS, <https://svs.stat.gov.pl>

SPIS RYSUNKÓW

RYSUNEK 1. Położenie powiatu mikołowskiego na mapie województwa śląskiego.....	13
RYSUNEK 2. Mapa powiatu mikołowskiego z podziałem na gminy.....	14

SPIS SCHEMATÓW

SCHEMAT 1. Schemat organizacyjny Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych	33
SCHEMAT 2. Schemat organizacyjny Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych	39
SCHEMAT 3. Etapy wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mikołowskim na lata 2024-2033	172

SPIS TABEL

TABELA 1. Powierzchnia, stan ludności i gęstość zaludnienia w powiecie mikołowskim z podziałem na gminy w latach 2020-2022	16
TABELA 2. Struktura ludności powiatu mikołowskiego według płci i wieku w latach 2020-2022.....	18
TABELA 3. Struktura ludności gmin powiatu mikołowskiego według płci i wieku w latach 2020-2022	20
TABELA 4. Ruch naturalny i migracje w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022	22
TABELA 5. Ruch naturalny i migracje w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022	25
TABELA 6. Liczba pracowników zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022	28
TABELA 7. Budżety ośrodków pomocy społecznej powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022	29
TABELA 8. Budżety ośrodków pomocy społecznej w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 [w PLN]	31
TABELA 9. Liczba pracowników zatrudnionych w CUS w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022.....	34
TABELA 10. Budżet Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022 [w PLN]*	35
TABELA 11. Liczba pracowników zatrudnionych w PCPR w Mikołowie z siedzibą w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022	42
TABELA 12. Wydatki w ramach zadań realizowanych i nadzorowanych przez PCPR w Mikołowie w latach 2020-2022 [w PLN]	43
TABELA 13. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z podziałem na gminy	53
TABELA 14. Beneficjenci świadczeń rodzinnych w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z podziałem na gminy	54
TABELA 15. Kwoty zasiłków rodzinnych wypłaconych w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z podziałem na gminy [w tysiącach PLN]	55
TABELA 16. Liczba rodzin, którym przyznano pomoc społeczną w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 – podział według powodów przyznania pomocy społecznej.....	61
TABELA 17. Liczba osób, którym przyznano pomoc społeczną w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 – podział według powodów przyznania pomocy społecznej	62

TABELA 18. Liczba osób korzystająca z poszczególnych form wsparcia w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z podziałem na gminy.....	63
TABELA 19. Wsparcie asystenta rodziny w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z podziałem na gminy	64
TABELA 20. Zasoby systemu wsparcia na terenie powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022	64
TABELA 21. Liczba dzieci w domach dziecka powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022.....	65
TABELA 22. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022	67
TABELA 23. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka nowo utworzonych w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022	68
TABELA 24. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka rozwiązanych w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022	69
TABELA 25. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w powiecie mikołowskim ze względu na liczbę dzieci w nich przebywających w latach 2020-2022	70
TABELA 26. Liczba dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022	72
TABELA 27. Napływ dzieci do 18. roku życia do pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022.....	73
TABELA 28. Odpływ dzieci do 18. roku z pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022	74
TABELA 29. Odpływ dzieci powyżej 18. roku z pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022	75
TABELA 30. Liczba dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 ze względu na okres przebywania w pieczy zastępczej	76
TABELA 31. Liczba dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 ze względu na powód ich umieszczenia w pieczy zastępczej	77
TABELA 32. Liczba zwołanych zespołów ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz rodzin zastępczych w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022.....	77
TABELA 33. Liczba adopcji w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022.....	78
TABELA 34. Liczba ocen rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka sporządzonych w powiecie mikołowskim przesłanych do Sądu w latach 2020-2022.....	78
TABELA 35. Liczba ocen sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka sporządzonych w powiecie mikołowskim przesłanych do Sądu w latach 2020-2022.....	79
TABELA 36. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka działających w powiecie mikołowskim, w których przebywali pełnoletnich wychowankowie pieczy zastępczej w latach 2020-2022	80
TABELA 37. Liczba pełnoletnich wychowanków w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022.....	80
TABELA 38. Świadczenia udzielone w powiecie mikołowskim w ramach rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2020-2022	83
TABELA 39. Średni miesięczny koszt utrzymania wychowanka w domach dziecka powiatu mikołowskiego w latach 2021 i 2022 [w PLN]	86
TABELA 40. Liczba usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022	87

TABELA 41. Świadczenia dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej udzielane w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022.....	88
TABELA 42. Przemoc domowa w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022.....	94
TABELA 43. Pomoc udzielana rodzinom dotkniętym przemocą w rodzinie przez ośrodki pomocy społecznej powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022.....	95
TABELA 44. Wsparcie osób dorosłych w sytuacjach kryzysowych w Punkcie Interwencji Kryzysowej w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022.....	97
TABELA 45. Wsparcie dzieci i młodzieży (w wieku 4-17 lat) w sytuacjach kryzysowych w Punkcie Interwencji Kryzysowej w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022.....	98
TABELA 46. Zakres działań Punktu Interwencji Kryzysowej w Łaziskach Górnych w latach 2020-2022.	100
TABELA 47. Realizacja celu szczegółowego: <i>ochrona osób doświadczających przemocy domowej</i>	106
TABELA 48. Realizacja celu szczegółowego: <i>profilaktyczne działania na rzecz dzieci zagrożonych przemocą domową bądź doświadczających przemocy</i>	107
TABELA 49. Realizacja celu szczegółowego: <i>oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową</i>	107
TABELA 50. Realizacja celu szczegółowego: <i>działania edukacyjne na rzecz społeczności lokalnej w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej</i>	108
TABELA 51. Wskaźniki osiągnięcia zadań – ewaluacja Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030	109
TABELA 52. Wsparcie w sytuacji przemocy domowej w latach 2020-2022	110
TABELA 53. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności dzieci z uwzględnieniem przyczyny niepełnosprawności wieku oraz płci wydanych w okresie I/2016 do IV/2020 w powiecie mikołowskim	112
TABELA 54. Liczba orzeczeń wg przyczyn niepełnosprawności, stopni niepełnosprawności, wieku, płci, wykształcenia i zatrudnienia dla osób powyżej 16. roku życia wydanych w powiecie mikołowskim (dane I/2016 – IV/2020 Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności).....	113
TABELA 55. Orzeczenia o niepełnosprawności (osoby poniżej 16. roku życia) według wieku w latach 2020-2022 w powiecie mikołowskim	114
TABELA 56. Orzeczenia o niepełnosprawności (osoby po 16. roku życia) według przyczyn i stopnia niepełnosprawności w latach 2020-2022 w powiecie mikołowskim	115
TABELA 57. Udział osób powyżej 16. roku życia z orzeczeniami o niepełnosprawności w ogóle ludności w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022	116
TABELA 58. Osoby powyżej 16. roku życia, zaliczone do osób niepełnosprawnych prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu z uwzględnieniem przyczyny niepełnosprawności w podziale na gminy powiatu mikołowskiego w latach 2020 - 2022.....	117
TABELA 59. Wydatkowanie środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2022 roku w powiecie mikołowskim [w PLN]	119
TABELA 60. Wydatki programu „Aktywny Samorząd” z podziałem na obszary działania.....	120
TABELA 61. Liczba rodzin i osób, którym przyznano pomoc społeczną w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 z powodu niepełnosprawności	123
TABELA 62. Stopa bezrobocia w powiecie mikołowskim, województwie śląskim i w Polsce w latach 2020-2022.....	125
TABELA 63. Bezrobotni w powiecie mikołowskim w roku 2023 w podziale na kategorie	126
TABELA 64. Liczba rodzin i osób, którym przyznano pomoc społeczną w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022 z powodu bezrobocia	127

TABELA 65. Liczba przestępstw i wykroczeń w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 w podziale na gminy*	133
TABELA 66. Liczba wszczętych postępowań w ramach przestępstw i wykroczeń z podziałem na wybrane kategorie w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 z rozbiciem na poszczególne gminy powiatu*	134
TABELA 67. Dane dotyczące wypadków i wykroczeń drogowych, ich ofiar i sprawców zaistniałych w powiecie mikołowskim w latach 2020-2022 w podziale na gminy	135
TABELA 68. Cele szczegółowe oraz kierunki działań przewidziane do realizacji w ramach celu strategicznego 1: <i>Wzmocnienie systemu wsparcia dzieci i rodzin ze szczególnym uwzględnieniem rodzinnej pieczy zastępczej</i>	149
TABELA 69. Cele szczegółowe oraz kierunki działań przewidziane do realizacji w ramach celu strategicznego 2: <i>Rozwój i wzmocnienie systemu wsparcia osób znajdujących się w sytuacjach kryzysowych, w tym spowodowanych przemocą domową</i>	153
TABELA 70. Cele szczegółowe oraz kierunki działań przewidziane do realizacji w ramach celu strategicznego 3: <i>Podniesienie jakości życia i ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych zamieszkujących na terenie powiatu</i>	157
TABELA 71. Cele szczegółowe oraz kierunki działań przewidziane do realizacji w ramach celu strategicznego 4: <i>Zwiększenie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców powiatu poprzez wspieranie inkluzywnych form zatrudnienia i przedsiębiorczości</i>	162
TABELA 72. Cele szczegółowe oraz kierunki działań przewidziane do realizacji w ramach celu strategicznego 5: <i>Wzmocnienie zasobów instytucjonalnych, poszerzenie zakresu realizowanych usług oraz wsparcie kadr instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie powiatu</i>	165

SPIS WYKRESÓW

WYKRES 1. Osoby doznające przemocy na terenie powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022	91
WYKRES 2. Osoby stosujące przemoc w podziale na rolę rodzinną na terenie powiatu mikołowskiego w latach 2020-2022.	92
WYKRES 3. Liczba porad udzielonych osobom dorosłym przez Punkt Interwencji Kryzysowej w latach 2020-2022	101
WYKRES 4. Liczba porad udzielonych dzieciom przez Punkt Interwencji Kryzysowej w latach 2020-2022	102
WYKRES 5. Zadowolenie mieszkańców powiatu mikołowskiego z zamieszkiwania w swojej miejscowości	136
WYKRES 6. Porównanie warunków życia i pracy w miejscowościach zamieszkiwanych przez respondentów z warunkami życia i pracy w sąsiednich miejscowościach	137
WYKRES 7. Obecność w otoczeniu mieszkańców powiatu mikołowskiego osób dotkniętych różnymi problemami	139
WYKRES 8. Ocena wagi różnych problemów dotyczących mieszkańców powiatu mikołowskiego	140